

თა მან ფუტკარაძე

ზაურ ფუტკარაძე

ნ ე ლ ა თ ი

გამომცემლობა „უნივერსალი“
თბილისი 2021

წინამდებარე ნაშრომი მაღალმთიანი აჭარის ერთ-ერთი პატარა სოფლის – წელათისა და იქ მცხოვრები ვაშაყმაძეებისა და ფუტყარაძეების საგვარეულო ისტორიის მეცნიერული შესწავლის მცდელობაა. იგი შეიცავს მეტად საინტერესო ცნობებს როგორც წმინდა მეცნიერული, ისე თეორიული და პრაქტიკული თვალსაზრისით.

ნაშრომი შედგება ოთხი ნაწილისაგან. პირველ ნაწილში წარმოდგენილია შუბნის თემის შემადგენლობაში შემავალი სოფლების ისტორიის ცალკეული საკითხები, წერილობითი მონაცემები, საარქივო დოკუმენტები – ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოწყობის, მოსახლეობის რაოდენობის, სოფლების ისტორიის უმნიშვნელოვანეს საკითხებზე. მეორე ნაწილში მკითხველი გაეცნობა საკუთრივ წელათის ისტორიას, მეურნეობის განვითარების თავისებურებებს, ტოპონიმების, გვარობრივი სტრუქტურისა და განათლება-კულტურის საკითხებს. მესამე ნაწილში გვარსახელების, გენიალოგიისა და მათი განშტოებების საკითხებია წარმოდგენილი, ხოლო მეოთხე ნაწილი იმ ადამიანთა გახსენებაა, რომლებიც ცოცხლები აღარ არიან, თუმცა თავიანთი საქმიანობით ნათელი კვალი დატოვეს სოფლის ცხოვრებაში. გამონაკლისს წარმოადგენს ნოდარ (ყურბან) ვაშაყმაძის, როგორც სოფლის უზუცესის შესახებ ნაშრომში წარმოდგენილი პატარა ნარკვევი.

**რედაქტორები: ლიანა ფუტყარაძე
რუსუდან ვაშაყმაძე**

**რეცენზენტები: დარინა ფუტყარაძე
თამუნა ვაშაყმაძე**

© თ. ფუტყარაძე, ზ. ფუტყარაძე, 2021

გამომცემლობა „**უნივერსალი**“

თბილისი, 0186, ა. პოლიტაოვსკაინას №4, ☎: 5(99) 33 52 02, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversal@gmail.com

ISBN 978-9941-26-908-0

შინაარსი

ნაწილი პირველი

1. შესავალი	7
2. ისტორიოგრაფია	9
3. ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მოწყობა	14
4. შუბნის თემში შემავალი სოფლები (მოკლე ისტორია)....	17

ნაწილი მეორე 48

1. წელათი, ისტორიის ძირითადი საკითხები.....	48
2. მეურნეობა	68
3. ტოპონიმია	69
4. გვარობრივი შემადგენლობა და გავრცელების გეოგრაფიული არეალი.....	74
5. განათლება, მეცნიერება, კულტურა	87
ა. მეცნიერება.....	90
ბ. პედაგოგიური განათლება.....	94
გ. მედიცინა	98
დ. სასოფლო-სამეურნეო მიმართულება	99
ე. იურიდიული განათლება	100
ვ. საერთაშორისო ურთიერთობები.....	101
ზ. სამხედრო საქმე.....	101
თ. ბუღალტერია, ინჟინერია, საზღვაო საქმე და სხვა ეკონომიკური სფეროები.....	102
ი. კულტურა, ხელოვნება.....	106

ნაწილი მესამე..... 108

გვარსახელები წელათში. გენიალოგია და ნათესაური განშტოებები.....	108
---	-----

I. ვაჟაყმაძეთა გენიალოგია და ნათესაური განშტოებები.....	111
---	-----

ა. იბრაიმი, სელიმი (1800 – ?), მურადი (1830 – ?)	111
ბ. უსეინი და მისი შთამომავლობა	115
გ. შერიფი და მისი შთამომავლობა	119
დ. ოსმანი და მისი შთამომავლობა	123
ე. ახმედი და მისი შთამომავლობა	128

II. ფუტყარაძეთა გენიალოგია და ნათესაური

განშტოებები.....	134
ა. სულეიმანი და მისი შთამომავლობა.....	134
ბ. არიფა და მისი შთამომავლობა.....	135
გ. ნუმანი და მისი შთამომავლობა	145
დ. შერიფი, ხაჯი და მათი შთამომავლობა	145
ე. ისუფი და მისი შთამომავლობა	156
ვ. ომერი და მისი შთამომავლობა	164
ზ. ნური და მისი შთამომავლობა.....	169
თ. ზექერია და მისი შთამომავლობა.....	171

III. ფუტყარაძეთა ნათესაური განშტოება

მახალაკიძეებში.....	179
----------------------------	------------

ნანილი მეოთხე.....	181
---------------------------	------------

პერსონალიები	181
---------------------------	------------

1. სულეიმანი (დაბ. 1770/80 – 1835 ?) ფუტყარაძეების წინაპარი.....	181
2. ისმაილი – 1800 – ? ფუტყარაძეების წინაპარი.....	182
3. სელიმი (1800 – ?) ვაშაყმაძეების წინაპარი.....	182
4. არიფა 1820-? (ფუტყარაძეების წინაპარი).....	183
5. შერიფი 1824-? (ფუტყარაძეების წინაპარი).....	184
6. ალი და მურადი (ვაშაყმაძეების წინაპრები)	185
7. ხაჯი ფუტყარაძე.....	185
8. ფადო ხაჯის ასული ფუტყარაძე	188
9. ზექერია ხაჯის ძე ფუტყარაძე	191
10. ისუფ ხაჯის ძე ფუტყარაძე	194

11. შერიფ იუსუფის ძე ფუტკარაძე.....	195
12. ომერ ხაჯის ძე ფუტკარაძე.....	197
13. ნური ხაჯის ძე ფუტკარაძე	198
14. ახმედ ფუტკარაძე.....	199
15. დურსუნ ფუტკარაძე.....	200
16. დემურალ, ნური და ვაჟა ვაშაყმაძეები	202
17. ბექირ ფუტკარაძე	204
18. შერიფ ვაშაყმაძე.....	205
19. რეჯებ ფუტკარაძე	206
20. ფერათ ფუტკარაძე	207
21. ჰოსო ვაშაყმაძე.....	208
22. ტაშტან ვაშაყმაძე	210
23. რიზალი ფუტკარაძე.....	211
24. მუხამედ ფუტკარაძე	214
25. მეჯიდ, მოხერემ და მემედ ვაშაყმაძეები	215
26. ვეზირ ვაშაყმაძე	218
27. სადო ფუტკარაძე.....	219
28. ახმედ ფუტკარაძე	220
29. შერიფ ვაშაყმაძე.....	221
30. ბინალი ფუტკარაძე	224
31. ვეზირ ფუტკარაძე	226
32. შემსო ვაშაყმაძე	227
33. ალიოსმან ვაშაყმაძე	228
34. ისრაფილ ვაშაყმაძე	230
35. მეიდან, ნევზეთ და ნუგზარ ვაშაყმაძეები	231
36. ალი ფუტკარაძე	233
37. აბას ფუტკარაძე	234
38. ქაზიმ ფუტკარაძე.....	236
39. სერდალ ვაშაყმაძე.....	238
40. ნოდარი (ხალიდი) ფუტკარაძე	239
41. შოთა (მოედინ) ვაშაყმაძე	241
42. ვლადიმერ (ბინალ) ვაშაყმაძე.....	242
43. ალი, ომარ და ნუგზარ ვაშაყმაძეები	243

თამაზ ფუტყარაძე, ზაურ ფუტყარაძე

44. იოსებ ფერათისძე ფუტყარაძე.....	246
45. იოსებ ახმედის ძე ფუტყარაძე.....	248
46. შუქრი ფუტყარაძე	250
47. ლევან ფუტყარაძე.....	252
48. მეჯიდ// იოსებ ვაშაყმაძე.....	253
49. მერაბ ვაშაყმაძე.....	255
50. ავთანდილ ვაშაყმაძე	257
51. ჟორა ვაშაყმაძე.....	259
52. ნოდარ (ყურბან) ვაშაყმაძე	261
ფოტომატიანე	263
გამოყენებული ლიტერატურა და წყაროები	275

შესავალი

წელათი – ჩვენი სოფელია. სხვა მრავალი დასახლებული პუნქტისაგან იგი გამორჩეულია უხვად დაჯილდოებული ბუნების სილამაზით, შრომისმოყვარე, ამაყი ადამიანებით. წელათი – მაღალმთიანი აჭარის ერთ-ერთი ყველაზე პატარა სოფელი – კადრების სამჭედლოა, ხელოვანთა და „ცხოვრების ხელოვანთა“ სოფელია – ტრადიციული ყოფის ზოგადქართული ბუნებითა და ლოკალური თავისებურებებით. ამ და სხვა ფაქტორებმა გადაგვანყვეტინა მშობლიური სოფლის შესახებ ნარკვევის დანერა. შესაძლოა ეს ჩანაფიქრი ვინმეს პროვინციული აზროვნების გამოხატულებად მოეჩვენოს, მაგრამ ქვეყნის სრულყოფილი ისტორიის შესწავლა ხომ წარმოუდგენელია ცალკეული სოფლის ისტორიის შეუსწავლელად. დიდი ივანე ჯავახიშვილიდან მოყოლებული სოფლებისა თუ ხეობების ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ კვლევას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭებოდა. პოსტსაბჭოთა პერიოდში ამ მიმართულებით კვლევები მეცნიერთა ყურადღების მიღმა დარჩა, თუმცა ერთი წლის წინ, საქართველოს საპატრიარქომ შექმნა სოფლების ისტორიის შესწავლის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრი. ჩვენ წილად გვხვდა პატივი, ვიყოთ ამ ცენტრის თანამშრომელი. წელათის ისტორიის კვლევა ამ თვალსაზრისითაც არის გამართლებული.

ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მონყობა საქართველოში ბუნებრივ-გეოგრაფიულ მდგომარეობასთან, ხეობების მიხედვით ცხოვრების მონყობასთანაა უშუალო კავშირში. საქართველო ცოცხალი ხეობების კრებულია (ბერძენიშვილი, 1964:361). ხეობების, ცალკეული დასახლებული პუნქტის შესწავლის გარეშე შეუძლებელია ქვეყნის ისტორიის სრულყოფილი წარმოჩენა. თითოეული ხეობა ხასიათდება ტრადიციულყოფითი კულტურის სპეციფიკით, სამეურნეო-კულტურული თავისებურებებით. ამ მხრივ მარეთის ხეობა მრავალმხრივ საინტერესო მთიანი რეგიონია საქართველოსი. ხეობის მთავარი მდინარეა ჩირუხისწყალი, აჭარისწყლის აუზის ერთ-ერთი მთავარი შენაკადი, რომელიც მთლიანად შუახევის მუნიციპალიტეტის ტერიტორიაზეა.

ხეობის ყველაზე მაღალი თემია შუბანი (შუბნის თემი, შემდეგში სასოფლო საბჭო) მასში შემავალი სოფლებით: დარჩიძეები, შუბანი, ტომაშეთი, იაკობაური, კობალთა, ქუთაური, ერდვათი, წელათი. ისტორიულ-ეთნოგრაფიული და სამეურნეო-კულტურული თვალსაზრისით შუბნის თემი ერთი ცოცხალი ორგანიზმია. იგი ხეობის ზემონელში – ჩირუხის მთისწინა ზოლში მდებარეობს. თემში შემავალი სოფლების სიმაღლე ზღვის დონიდან მერყეობს 1400-1600 მეტრს შორის.

შუბნის თემის უკიდურეს სამხრეთ-დასავლეთით მთის ფერდობზე შეფენილია მზის სხივებით გაცისკროვნებული პატარა **ორ უბნიანი სოფელი – წელათი**. შუბანი-ჩირუხის გზატკეცილიდან იგი მოჩანს, როგორც მხატვრის მიერ ერთი ამოსუნთქვით დახატული პეიზაჟი. განგებას მოუსწრია სოფლისთვის ბუნებრივი სილამაზის კალთის დაბერტყვა ნოყიერი მიწებით, ანკარა წყაროებით, შრომისმოყვარე, გამრჯე ადამიანებით და იგი ბუნების ცოცხალ ნაკრძალად, ხელოვნების ნიმუშად გამოუქანდაკებია.

ისტორიოგრაფია

წელათი საკმაოდ ძველი სოფელი უნდა იყოს შუბნის თემში შემავალ სოფლებთან ერთად. სამწუხაროდ, ისტორიულ დოკუმენტებსა თუ სამეცნიერო ლიტერატურაში მის შესახებ მასალები საკმაოდ მწირია.

წელათის შესახებ მცირე ინფორმაცია მოცემულია პროფ. **იური სიხარულიძის ნიგნში „სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ტოპონიმია“** (ი. სიხარულიძე, 1958), რომელშიც სხვა საკითხებთან ერთად დასახელებულია სოფლის ტოპონიმები და მოცემულია ზოგიერთი ტოპონიმის ავტორისეული ახსნა.

წელათის შესახებ საყურადღებო მონაცემებია წარმოდგენილი პროფ. **ჯემალ მიქელაძის ნიგნში „საცხოვრებელი და სამეურნეო ნაგებობანი აჭარაში“** (ჯ. მიქელაძე, 1982). ავტორი აღნიშნული საკითხის კვლევისას გარკვეულ ინფორმაციებს გვანვდის წელათის დასახლების სტრუქტურის, გვარობრივი შემადგენლობისა და მატერიალური კულტურის საკითხებზე. ამ კონტექსტში იგი განიხილავს იმჟამად წელათში მცხოვრებ დურსუნ ფუტკარაძის უძველეს საცხოვრებელ სახლს როგორც წელათში, ისე მთა ჩირუხში. იგი აღწერს საცხოვრებელ და სამეურნეო კომლექსს, წარმოადგენს ნახატისა და სქემატური სახით როგორც სოფელს, ისე ზემოთდასახელებულ საცხოვრებელს.

წელათის ისტორიის და გვარობრივი შემადგენლობის ცალკეული საკითხებია განხილული **თამაზ ფუტკარაძისა და ნადიმ ვარშანიძის ნიგნში „შუბანი“**, რომელიც 2001 წელს გამოიცა (თ. ფუტკარაძე, ნ. ვარშანიძე, 2001). ავტორები ნაშრომში თემში შემავალ სხვა სოფლებთან ერთად ყურადღებას ამახვილებენ ზოგადად ხეობის ისტორიის, ეტიმოლოგიის, ტოპონიმის, ტრადიციულ-ყოფითი კულტურის, მოსახლეობის ბუნებრივი და მექანიკური მოძრაობის საკითხებზე და წარმოადგენენ თემში შემავალი თითოეული საგვარეულოს წარმომავლობის გავრცელების გეოგრაფიულ არეალს, ხალხურ გადმოცემებს, ადგილზე დარჩენილი და განსახლებული მოსახლეობის შესახებ სტატისტიკურ ცნობებს.

შუბნის თემის ისტორიის კონტექსტში წელათის შესახებ საინტერესო ინფორმაცია და დაკვირვებები წარმოდგენილია პროფ. ტარიელ ფუტყარაძის სტატიაში „აჭარის შუბანი“ (ტ. ფუტყარაძე, 2020, ხელნაბეჭდი). ავტორი მიმოიხილავს მარეთის ეტიმოლოგიას, შუბნის თემის თითოეული სოფლის ისტორიისა და ტოპონიმის საკითხებს. განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილებულია კუნტიჯვარისა და ნაეკლესიარის შესახებ, რომელსაც იგი ბებერაულის ნაეკლესიარის სახელით მოიხსენიებს.

შუბნისა და თემში შემავალი სოფლების, მათ შორის წელათის ისტორიის საკითხები განხილულია შოთა ცეცხლაძის მონოგრაფიაში „შუბანი და შუბნელები“ (შ. ცეცხლაძე, 2007). ნაშრომში წარმოდგენილია მოსახლეობის აღწერის მასალები, სტატისტიკური მონაცემები, კოლმეურნეობათა ჩამოყალიბების ისტორია და ა. შ.

წელათი და ზოგიერთი იქ მაცხოვრებელი მოხსენებულია აგრეთვე მონოგრაფიებში: „შუახევი“ (ბათ. 2008) და „მარეთის ხეობა“ (ბათ. 2011). ისტორიის, გეოგრაფიის საკითხებთან ერთად ავტორთა კრებულის ამ მონოგრაფიებში დასახელებულნი არიან სამეცნიერო ცენზის მქონე ის ადამიანები, რომლებიც წელათიდან არიან წამოსულნი. სხვა ცნობები საისტორიო მწერლობაში თითქმის არ გვხვდება. ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო-პედაგოგიური ინსტიტუტის (ამჟამად უნივერსიტეტი), მხარეთმცოდნეობითი მუზეუმის და ნიკო ბერძენიშვილის სახელობის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის დაარსების შემდეგ გამოქვეყნდა არაერთი სამეცნიერო ნაშრომი, რომლებშიც სხვადასხვა ასპექტით მარეთის ხეობა, მათში შემავალი სოფლები, მათ შორის წელათიცაა მოხსენიებული (იხ. შ. რუსიძე, დარჩიძეებისა და შუახევის ციხესიმაგრეები, აჭარის ასსრ სახელმწიფო მუზეუმის შრომები (ტ. 2, ბათ. 1957), ა. რობაქიძე, დასახლების ფორმათა საკითხისათვის ზემო აჭარაში, ბსკი შრომები (ტ. 1, ბატ. 1960), ვლ. მგელაძე, სოფელ დარჩიძეების დასახლების სტრუქტურისათვის, ბსკი შრომები,

ტ. 2, ბათ. 1962, მისივე, ზემოაჭარული სოფელი ძველად, ბათ. 1973, ვ. შამილაძე, ალპური მესაქონლეობა საქართველოში, თბ. 1969, თ. ფუტყარაძე, მიგრაციული როცესები აჭარის მთიანეთში, ბათ. 1995, ზ. გოგიტიძე, სოფელი გოგინაური. კულტუროლოგიური და ისტორიულ-ეთნოგრაფიული ძიებანი საქართველოში, 1., ბათ. 1996).

წელათის მკვიდრის, რეპრესირებული ომერ ხაჯის ძე ფუტყარაძის რეაბილიტაციის შესახებ ინფორმაცია დაიბეჭდა გაზეთ „სრულიად საიდუმლო“-ს 1999 წ. მე-12 ნომერში. ცნობაში ომერის დაბადების წლად დასახელებულია 1855 წელი. 1937 წ. თავისუფლების აღკვეთისას იყო 82 წლის. ვფიქრობთ, რეპრესირებულის დაბადების თარიღი დაზუსტებას საჭიროებს. გაზეთის ეს ცნობა აისახა პროფ. ოთარ თურმანიძის უაღრესად საინტერესო მონოგრაფიაში „საბჭოთა რეჟიმი და მასობრივი რეპრესიები აჭარაში (1921-1952 წლები) (ბათ. 2019, გვ. 412) და წიგნში „სისხლიანი გრიგალის ექო“ (თბ. 2001, გვ. 34)

წელათის შესახებ გარკვეული ინფორმაციებია დაცული აჭარის საარქივო სამმართველოს N 178 ფონდში. მასში ვხვდებით სტატისტიკურ მონაცემებს მოსახლეობის რაოდენობის შესახებ -1920-ნი წლებიდან. N 29 საქმეთა ერთეულში კი 1923 წ. სოფლის მცხოვრებთა სახელობითი სიებია წარმოდგენილი. მათ შორისაა წელათის მცხოვრებნიც. საარქივო დოკუმენტებში საყურადღებო ცნობებია ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მონყობის საკითხებზეც.

ჩვენთვის ცნობილია, რომ მოსახლეობის პირველი აღწერა სამხედრო და ფისკალური მიზანდასახულობიდან გამომდინარე ჩაატარეს მონლოლებმა – მე-13 ს. შუახანებში (1254-1256 წლები). მონლოლებს აინტერესებდათ – რამდენი ჯარისკაცის გამოყვანა შეეძლო დაპყრობილ ქვეყანას ომის შემთხვევაში. ყოველი სრულფუძიანი ცხრა ოჯახიდან ჯარში უნდა გაეწვიათ ერთი მამაკაცი. აღმოჩნდა, რომ საქართველოს შეეძლო 90 ათასი კაცის გაყვანა. ეს მონაცემი საშუალებას იძლევა დადგინდეს ოჯახების რაოდენობა: 90-სა და 9 ნამრავლი-810 ათასი ოჯახია.

ოჯახების საშუალო სიდიდის (6-7 კაცი) მიხედვით შესაძლებელია სულადობის მიახლოებითი განსაზღვრა. ცხადია, ჩვენ არ გვაქვს ინფორმაცია აღნიშნულ აღწერაში შუბნის მოსახლეობის რაოდენობის შესახებ, მაგრამ ზოგადად ქვეყნის თვალსაზრისით ამ ინფორმაციას აქვს უაღრესად დიდი მნიშვნელობა.

პირველი ცნობები შუბნის მოსახლეობის შესახებ დაცულია ოსმალურ არქივებში.

სულთან სელიმ II-ეს (1566-1574 წწ.) დაპყრობითი ომების პერიოდში ჩაუტარებია აღწერა. აღწერის მიზანი ფისკალური იყო – მოსახლეობისათვის შეენერათ გადასახადები. ზემო აჭარის მონაცემები შესულია „აჭარის ლივის დიდ დავთარში“, რომელიც თარგმნეს და გამოსცეს ზაზა შაშიკაძემ და მირიან მახარაძემ (იხ. „აჭარის ლივის ვრცელი და მოკლე დავთრები“, თბილისი, 2011). აღწერა იწყება შუბანით. დოკუმენტში ვკითხულობთ: „**იორამის ციხის რაბათი, მეორე სახელი – შუბანი. ახლოსაა ვარდუბთან, ექვემდებარება ხსენებულს**“ (ე.ი. ზემო აჭარის ნაპიეს). **შუბანი და ვარდუბანი** გვხვდება „ვრცელ დავთარში“ (გვ. 54). ხოლო „მოკლე დავთარში“ ერთმანეთის გვერდითაა „შუბანი“ და „ზედუბანი“. დოკუმენტში ვკითხულობთ: „**თიშარი კარა ხანისა. სოფელი იორამის ციხის რაბათი, მეორე სახელი შუბანი, ახლოსაა ზედუბნის მაჰალესთან**“ (გვ. 165). ვფიქრობთ, რომ აქ უნდა იყოს ზედუბნისა და ვარდუბნის უბრალო აღრევა. ლოგიკურია ტარიელ ფუტყარაძის ვარაუდი, რომლის მიხედვით დასაშვებია ორგვარი ახსნა: ოსმალთა მოხელის მიერ ტოპონიმის არასწორი ჩანერა ან ხელნაწერის გაშიფრვის სირთულე. ოსმალთა მოხელემ არასწორად ჩაიწერა რომელიმე ფორმა, ანდა, ხელნაწერის ამოკითხვა გართულდა (ტ. ფუტყარაძე, 2020. ხელნაბეჭდი). ზედუბანი იგივე ზედა უბანია, შუბანი კი შუა უბანი.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია **სტამბოლის მინისტრთა საბჭოს არქივში დაცული დოკუმენტები. მხედველობაში გვაქვს 1835 წელს ოსმალების მიერ სამხედრო მიზანდასახულობით ჩატარებული აღწერა (სტამბოლი, შინაგან საქმეთა სამინისტროს**

არქივი, N FSd.022759), რომელშიც ყველა სოფლის მამრობითი სქესის ადამიანია აღრიცხული. მათ შორის დასახელებულია არიან ჩვენი წინაპრები- ისმაილი და სულეიმანი. ამ დოკუმენტით ჩვენი წინაპრების შესახებ ისტორიული მეხსიერება ორი თაობით უკან,მე-18 საუკუნის 70-80-იან წლებამდე გადაინია.

სოფლის ისტორიის შესახებ მრავალმხრივი ცნობებია შემონახული ხალხის კულტურულ მეხსიერებაში. წინამდებარე ნაშრომიც ამ მონაცემების საფუძველზეა დაწერილი.

1992 წლის 5-7 ივნისს წელათში ჩატარდა ფუტკარაძეთა საგვარეულოს „ხაჯიშვილების“ შეკრება, რომელზეც დადგა გვარის (ხაჯიშვილის) აღდგენის მართლზომიერების, ხაჯი ფუტკარაძის საფლავის მოწყობის საკითხებთან ერთად გვარის ისტორიისა და გენიალოგიის საკითხების შესწავლის აუცილებლობის საკითხი. დასახული ამოცანა სრულყოფილად დღემდე ვერ განხორციელდა.

წელათისა და საგვარეულო ისტორიის შესახებ ნაშრომის შექმნის წინაპირობა სტამბოლის არქივში დაცული ჩვენთვის მეტად მნიშვნელოვანი ინფორმაცია იყო. ამჟამინდელი იდეის ავტორი **ზაურ ფუტკარაძეა**, რომელმაც ითავა უხუცესი ადამიანებისაგან, ნათესავ-ახლობლებისაგან ინფორმაციის მოძიება. სხვადასხვა სახის ინფორმაცია თავმოყრილი იყო **თამაზ ფუტკარაძესთანაც**, რომელსაც თავის დროზე ჩაუწერია საინტერესო მასალები ფერათ, რიზალი, ახმედ ფუტკარაძეებისა და ალიოსმან ვაშაყმაძისაგან. მანვე შეადგინა გვარის გენიალოგია 2001 წლის მდგომარეობით, თუმცა აღნიშნული გენიალოგია მხოლოდ მამაკაცების ხაზის მიხედვით იყო შედგენილი, **ზაური ფუტკარაძემ კი მოიძია სრულყოფილი ინფორმაცია როგორც მამაკაცების, ისე ქალების ხაზის მიხედვით და შეადგინა ნაშრომში წარმოდგენილი შესაბამისი გენიალოგიური სქემები.**

მასალების შეგროვების პროცესში ჩართული იყვნენ: **ზაური, იაგო, ირაკლი, გურამ, გოჩა, შალვა, შოთა, იაშა, ირაკლი, როლანდ, იოსებ ფუტკარაძეები, ნოდარ (ყურბან), მიხეილ, რაულ, თამაზ, ვაჟა (ქერემ), დავით, შაქრო ვაშაყმაძეები. მადლობას მოვახსენებთ რესპონდენტებს: შოთა ცეცხლაძეს, თამაზ**

დიასამიძეს, მერაბ თავდგირიძეს, ბესარიონ გოგიტიძეს, ბეინაზ სურმანიძეს, გიგლა აბაშიძეს, ალიოშა მახარაძეს, ემზარ ჯუმუშაძეს, ოთარ ფუტყარაძეს, სიმონ ბოლქვაძეს, ჯონდო ცეცხლაძეს, რომელთა ფასდაუდებელმა ინფორმაციებმა ხელი შეუწყო ჩვენი ჩანაფიქრის განხორციელებას.

ვაცნობიერებთ, რომ ჩვენს მიერ წარმოდგენილი ინფორმაცია ვერ იქნებოდა სრულყოფილი. მკითხველს აუცილებლად გაუჩნდება შენიშვნები და სურვილები. დარწმუნებული ვართ, მომავალი თაობები გაითვალისწინებენ საპატიო ნაკვს წინამდებარე ნაშრომისა და შეავსებენ მათი თანადროული ისტორიის საკითხებით. ჩვენი ამოცანა მხოლოდ ერთ კეთილშობილურ მიზანს ემსახურება – **დავინწყებას არ მიეცეს და შთამომავლობას დარჩეს ჩვენი სოფლისა და საგვარეულოს შესახებ ის ინფორმაცია, რომლებიც დღემდე შემორჩა ჩვენი უხუცესების კულტურულ მემსიერებაში.**

ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული მონყოლა

დღევანდელი წელათის ტერიტორია შუბნის თემის სხვა სოფლებთან ერთად ოსმალთა დაპყრობამდე ერთიანი საქართველოს განუყოფელი ნაწილი იყო. ოსმალთა სულთან სელიმ მეორის მმართველობის წლებში (1566-1574) ჩატარებულ აღწერის მასალებში წელათი არ ფიგურირებს (იხ. აჭარის ლივის მცირე და დიდი დავთრები, თბ. 2011). შესაძლოა იმ დროს იქ არავინ ცხოვრობდა ან ოსმალობას გაექცა და სხვაგან გადასახლდნენ. დავთრებში დასახელებულია მხოლოდ იორამის ციხის რაბათი 15 ოჯახის შემადგელობით. პირველი ცნობა წელათის შესახებ დაცულია 1835 წ. ოსმალების მიერ სამხედრო მიზნით ჩატარებულ აღწერაში. ამ დოკუმენტის მიხედვით **წელათი შედის ჩილდირის ვილაიეთის აჭარის ლივის ზემო აჭარის**

ნაჰიეს მერათხანეს (სავარაუდოდ მარეთის ხეობის) სოფელ დარჩიძეების თემში (სტამბოლის მინისტრთა საბჭოს არქივი, ზემო აჭარის ლივის მუსლიმ მამაკაცთა აღწერის დავთარი. გვ.260-264, შიფრი – NFS.d.02759. ჩამოიტანა და თარგმნა ზაზა შაშიკაძემ). დღევანდელი შუბნის თემის სხვა სოფლებთან ერთად ამავე, **დარჩიძეების თემში შემავალ სოფლად რჩება იგი ოსმალთა ბატონობისაგან აჭარის გათავისუფლების შემდეგაც. დარჩიძეების თემი კი ზემო აჭარის უბანში გაერთიანდა.** თემში შემავალი სოფლების მოსახლეობა სალოცავად დარჩიძეების მეჩეთში დადიოდა, მაგრამ მოგვიანებით შუბნელებსა და დარჩიძეებლებს შორის მომხდარა გაუგებრობა, რის გამოც ისინი „გარიგებულან“ და შუბანში აუშენებიათ ახალი მეჩეთი.

1886 წლის რუსული კამერალური აღწერის მასალებში დარჩიძეების თემში შემავალ ტომაშეთთან, ქუთაურთან, შუბანთან, კობალთასთან, ქუთაურთან და იაკობაურთან ერთად დასახელებულია წელათიც (ასს ცსა, ფ. 130, ანან. 1, საქ. 288. ფ. 1). ბოლშევიკური რეჟიმის დამყარების შემდეგ, 1921 წლიდან დღევანდელი შუახევისა და ხულოს მუნიციპალიტეტების დღევანდელი ტერიტორიების ბაზაზე შეიქმნა ხულოს მაზრა (სულ იყო 5 მაზრა), რომელშიც სამი თემი (დიდაჭარა, ხიჭაურა, სხალთა) იყო გაერთიანებული. **წელათი**, შუბნის თემის სხვა სოფლებთან ერთად შევიდა **ხულოს მაზრის სხალთის თემში** (ასსცსა, ფ. 3-1, ანან. 1, საქ.142, ფ. 7). **მოგვიანებით, 1926 წ. ყარადერეს სათემო საბჭოში – ცენტრით ოლადაური. სათემო საბჭოს** შემადგენლობაში შეიყვანეს დღევანდელი შუბნის თემის სოფლები, მათ შორის წელათი „**შუბნის საარჩევნო უბნის**“ სახელით. 1935 წლიდან საქართველოს კპ (ბ) ხულოს რაიონული კომიტეტის ბიუროს 1935 წლის 23 თებერვლის სხდომის გადწყვეტილებით (ოქმი N 27) იქმნება **შუბნის სასოფლო საბჭო, ცენტრით სოფელი შუბანი** (183 კომლი). ცხადია წელათიც დასახელებული სასოფლო საბჭოს შემადგენლობაში შევიდა (ასს ცსა, ფ. რ-4, ანან. 1, საქ. 825, ფ. 57).

კოლექტივიზაციის პოლიტიკის შესაბამისად თემის ტერიტორიაზე 1929 წელს ყალიბდება **ყარადერეს სასოფლო საბჭოს შუბნის კოლმეურნეობა** (ასს ცსა, ფ. რ-1079, ან.1, ს. 5, ფურც. 1, 2), თუმცა საარქივო დოკუმენტებში შუბნის კოლმეურნეობის დაარსების სხვა თარიღებიცაა დასახელებული, კერძოდ 1931 და 1939 (იხ. ასს ცსა, ფ. რ 1079, ან.1, ს.2, ფურც. 5). ჩვენის აზრით კოლმეურნეობის დაარსების თარიღი არის 1929 წელი, რადგან სწორედ მაშინ ეყრება საფუძველი კოლმეურნეობების ფორმირებას). 1933 წელს კოლმეურნეობას მიენიჭა ვოროშილოვის სახელი. **შუბნის ვოროშილოვისა და კობალთის კოლექტიური შრომის** კოლმეურნეთა 1950 წლის 19 ივნისის საერთო კრების გადაწყვეტილებით **ეს ორი კოლმეურნეობა გაერთიანდა** და ეწოდა **შუბნის კოლშრომის სასოფლო – სამეურნეო არტელი** (ასს ცსა, ფ. 1079, ან. 1, ს. 5). შუახვევის რაიონის ცალკე ადმინისტრაციულ ერთეულად ჩამოყალიბების (1952 წ. 17 დეკემბერი) შემდეგ, 1956 წ. შუბანს გამოეყო კობალთა და ჩამოყალიბდა **შუბნის ფრუნჯეს სახელობის, ხოლო კობალთის გამარჯვების** კოლმეურნეობები (ასს ცსა, ფ. 1079, ან. 1, ს.36, ფურც.4).

1931 წელს **დარჩიძეების ტერიტორიული ერთეულის ზაზე ყალიბდება მინის დამუშავების ამხანაგობა „ტოზი“ – „სანაპირო რაზმის“ სახელწოდებით.** 1938 წლიდან კოლმეურნეობა გადავიდა სასოფლო სამეურნეო არტელის მართვის სანესდებო ფორმაზე. 1939 წ. იგი დაუქვემდებარეს შუბნის სასოფლო საბჭოს. 1948 წლისათვის შუბნის სასოფლო საბჭოს ტერიტორიაზე არსებობდა ოთხი კოლმეურნეობა: **კობალთის კოლშრომის** (ჰყავდათ 250 ცხვარი), **დარჩიძეების სანაპირო რაზმის** (ჰყავდათ 50 ცხვარი), **ტომაშეთის ბერიას სახელობის** (15 ცხვარი) და **შუბნის ვოროშილოვის** სახელობის (160 ცხვარი) კოლმეურნეობები (ასს ცსა, ფ. P-178, ან.1, ს. 883, ფურც. 295, 343)

ტომაშეთის კოლმეურნეობის შემადგენლობაში იყო **წელათი.** გამსხვილების სახელმწიფო პოლიტიკის შესაბამისად

1950 წლის 20 ივნისის ტომაშეთისა და დარჩიძეების კოლმეურნეთა საერთო კრების გადაწყვეტილებით ეს ორი კოლმეურნეობა გაერთიანდა (ასს ცსა, ფ. 1077, ან. 1, ს. 24, ფურც. 12) და 1957 წლიდან ეწოდა **დარჩიძეების კოლმეურნეობა** (სასოფლო სამეურნეო არტელი). ბერიასთან დაკავშირებული მოვლენების გამო მისი სახელის მინიჭება აიკრძალა. გაერთიანებულ კოლმეურნეობას ახლა ეწოდა **მიქოიანის** სახელი. **წელათი** ამ გაერთიანებული კოლმეურნეობის შემადგენლობაში შევიდა. მოგვიანებით, შუბნის სასოფლო საბჭოს ტერიტორიაზე არსებული ყველა სოფელი გაერთიანდა შუბნის კოლმეურნეობაში, რომელმაც იარსება საბჭოთა სისტემის დანგრევამდე. პოსტკომუნისტურ პერიოდში წელათი და საკრებულოს სხვა სოფლები შუბნის თემშია გაერთიანებული.

შუბნის თემში უმავალი სოფლები (მოკლე ისტორია)

წელათი ადმინისტრაციულად შედის შუბნის თემში. ამიტომ მიზანშეწონილად მიგვაჩნია არა მარტო წელათის, არამედ შუბნისა და თემში შემავალი სხვა სოფლების ისტორიისა და ეტიმოლოგიის ზოგიერთი საკითხის წარმოჩენა.

ზეპირი ისტორიების, ხალხის კულტურული მემკვიდრეების მიხედვით **შუბანი** მარეთის ხეობის ერთ-ერთი უძველესი სოფელია.

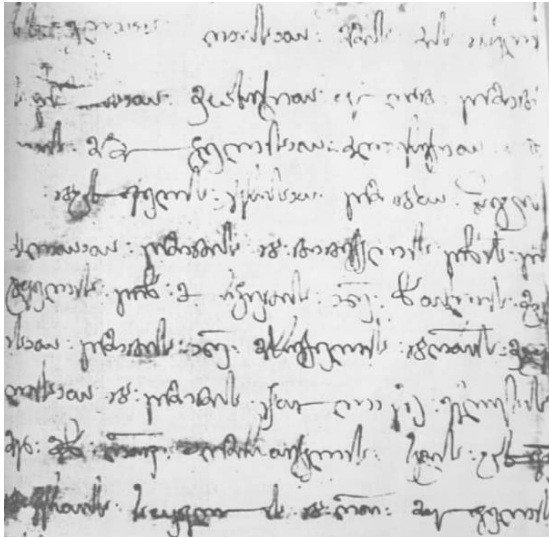
„ესე დაწერილი ჩუენ, გლახაკმან ქართლისა კათალიკოზ-
მან ნიკოლოზ დაგინერეთ და მოგეცით თქუენ, საბაისძესა არ-
ვანბეგს და შვილთა და მომავალთა ყოველთა სახლისა თქუენი-
სათა.

მათ ჟამთა შინა, ოდეს ღმრთისა სწორი დავით მეფე ამა
ჟამთა ძნელბედობისა და მიჭირვებულობისაგან სიმაგრეთა
კლარჯეთისათა მოჰმართა და თქუენ მათის სამსახურისათუის
თავი დასდევით და მცხეთისა მკუიდრი **შეუბანი** თქუენთუის სა-
მამულოდ სიგლითა მოებოძა.

და უკანის ჩუენ მოვედით და ყოველნივე საქონებელნი
მცხეთისანი მოვიკლენით და **შეუბანიც** დავიჭირეთ. და თქუენ
მოხუედით და ღმრთის-სწორთა სიგელნიც მოიხუენით სამამუ-
ლოდ ბოძებულობისანი. და შეუბანსა **აბუსერეთ საერისთვოი**
და ბეგარი ზედა სდებოდა და იგი მათგან გეყიდა, და გელათისა
რავდენიმე ცუილი და ბეგარი ზედა სდებოდა, იგი მათგან გეყი-
და. ესე ყუელაი წინაი დავიდევით და აღარ ეგებოდა ამისი შეც-
ვალეზაი, აჰად, რომე დიდი წანაგები ჩანდა თქუენგან და მონას-
ყიდენიც იყვენით გელათის და **აბუსერეთაგან**.

ან ესრე განვაჩინეთ, რომე ძუელი ბეგარი ზედა სდე-
ბოდა **შეუბანსა** თერთმეტი ლიტრაი ცუილი, მას ზედა
ცხრაი ლიტრაი ცუილი, სხუაი მოგიმატეთ და შევქმენით
ოც ლიტრად, მით ლიტრითა, რომელი ძუელად ყოფილა. და
მოგეცით შეუბანი და დაგუიმკუიდრეთ ამისას გასრულებას
შიგა, რომე ყოველთა წელიწადთა დიდს ხუთშაბათს ესე
ოცი ლიტრაი ცუილი ჩუენს ტანუტერს სახლობანსა მოეცე-
მოდეს და მოეთუალვოდეს. და უკეთუ სადმე ჟამთა სიავი-
საგან სახლობანი ჩუენ არ გუქონდეს, თუ ჟამი გქონდეს,
თქუენ მოიღებდით. და თუ თქუენ ვერადმე ვერ მოილოთ,
ჩუენ მოვიკლებდეთ. და რაიზომიც წელიწადი დაეყოვნებო-
დეს ანგარიშითა წლისა და წლისაი არაი დააკლებოდეს და
უკლებად ხელთა მოეცემოდეს ესე ოცი ლიტრაი ცუილი. და
ამისასა გასრულებასა შინა გქონდეს შეუბანი თქუენ, საბა-
ისძესა არვანბეგს და შვილთა და მომავალთა სახლისა თქუ-
ენისასა მკუიდრად, სამამულოდ, ერდგულეზბითა მსახურება-

სა შინა კათოლიკე ეკლესიისასა და საყდრის მპყრობელთა-სა. არ შეგეცვალოს არ ჩუენგან და არ შემდგომთა ჩუენტა ქართლის კათალიკოზთაგან“ (სცსა, 1448, 5037; „ქართული ისტორიული საბუთების კორპუსი“, თბ. 1984 წ. გვ. 382, „ქართული სამართლის ძეგლები“, ტომი III; 19)

დოკუმენტის ქსეროასლი (სცსა, 1448, 5037
ქართული ისტორიული საბუთების კორპუსი, თბ. 1984, გვ. 382

დოკუმენტი თარიღდება 1281-1282 წლით. დათარიღების საფუძველს წარმოადგენს ისტორიული ცნობა, რომლის მიხედვით ტექსტში მოხსენიებული **ნიკოლაოზი ქართლის კათალიკოსია 1282 წლამდე.** ჩვენი ღრმა რწმენით ტექსტში დასახელებული შეუბანი შუახვევის შუბანია, რადგან იგი მოხსენიებულია სახელოვანი მწერლისა და მეცნიერის **ტბელ აბუსერისძის სამმართველო ქვეყანასთან – „აბუსერეთ საერისთავო“-სთან კონტექსტში.** წერილი ეკუთვნის ნიკოლაოზ ქართლის კათალიკოსს, რომელსაც იგი გაუგზავნია არვანბეგ საბაისძისადმი. დოკუმენტში

ლაკონურადაა გადმოცემული სოფლის წარსულის საინტერესო მომენტი ფეოდალურ ეპოქაში. სოფელი ადრე ქართლის საკათალიკოსოს საკუთრება ყოფილა. მოგვიანებით მცხეთას შეუბანი აბუსერიძეებისათვის გადაუცია, მათ კი შეუბნის ერთი ნაწილი გელათისათვის შეუწირავთ. მოგვიანებით საზიარო შეუბანი აბუსერიძეების და გელათის მონასტრის წინამძღვრისაგან უყიდა მონღოლთა მძლავრობის დროს გაძლიერებულ არვანბეგ საბაისძეს აღმოსავლეთ საქართველოში მონღოლთა თარეშის დროს კლარჯეთში გადასულ მეფე დავითს არვანბეგისაგან განუხელი სამსახურის სანაცვლოდ ნასყიდი მამული შეუბანი მისთვის სიგელით დაუმტკიცებია. უცხოელთა ბატონობის შესუსტებისთანავე მცხეთის საკათალიკოსოს მამულების შემონახვა გადაუნწყვეტია. ამ მიზნით, სამხრეთ საქართველოში მე-13 ს. ბოლოს მოსულა თავად მცხეთის კათალიკოსი ნიკოლაოზი და სვეტიცხოვლის სასარგებლოდ ოცი ლიტრი ცვილის გადახდა დაუკისრებია. ამის შემდეგ ნიკოლაოზს მიუცია ნასყიდობის სიგელი. ნაბოძები არვანბეგს წერილობითი მონაშობითაც განუმტკიცებია (თ.ფუტყარაძე, ნ. ვარშანიძე, 2001:13). საბუთზე ხელს აწერენ: სარგის ათაბაგი, ნიკოლაოზი, დეკანოზი დემნა და ვინმე მახასძე. პროფ. ფრ. სიხარულიძის აზრით ამ საგვარეულოს ცენტრი დღევანდელი მახო (სოფელი ხელვაჩაურის რაიონში) უნდა ყოფილიყო (ფრ.სიხარულიძე, რას მოგვითხრობს დანერილი, გაზ. „აჭარა“, 1992 წ. 3 ოქტომბერი).

უეჭველია, რომ დოკუმენტის შეუბანში შუახვევის შუბანია ნაგულისხმევი. ამ მოსაზრებას იზიარებენ პროფესორები: ტარიელ ებრალიძე (ებრალიძე ტ. 1996: 40-41) და ტარიელ ფუტყარაძე (ტარიელ ფუტყარაძე, 2020). ეს ფასდაუდებელი დოკუმენტია არა მარტო შუბნის, არამედ სრულიად საქართველოს ისტორიისათვისაც. აბუსერიძეთა საკუთრებაში დასახელებული შეუბანი//შუბანი კიდევ უფრო ავრცობს მე-13 ს. სააბუსერიძეთა გეოგრაფიულ არეალს.

შუბანი შეუბანის ტრანსფირმირებული ფორმაა. ჩვენის აზრით ეს ტოპონიმი შუაუბნის აღმნიშვნელი უნდა ყოფილიყო.

საფუძველსმოკლებული არ ჩანს ტოპონიმის მომდინერეობა საკუთარი სახელი **შუბანადან**. „ტბეთის სულთა მატიანეში“ მოხსენიებულია გვარ-სახელი **შუბანას ძე**. თუმცა ეს მხოლოდ ვარაუდია. საკუთარი სახელიდან ამ ტოპონიმის წარმომავლობის დამტკიცებას დამატებითი არგუმენტაცია სჭირდება. პროფ. ტარიელ ფუტყარაძის აზრით შეუბანისაგან შუბანის ტრანსფორმაციაც მეტ მტკიცებულებებს მოითხოვს. იგი გასარკვევად მიიჩნევს „შეუბანი“ ფორმის შე- სეგმენტის წარმომავლობას შდრ., ნათელია „შუა“ სიტყვის სემანტიკა: **შუა უბანი > შუოუბანი > შუუბანი > შუბანი; შეუბანი > შოუბანი > შუბანი**. ასევე ნაკლებსავარაუდოდ მიიჩნევს „შუა“ ფორმისაგან შე – სეგმენტის წარმოქმნასაც (ტარიელ ფუტყარაძე, 2020, ხელნაბეჭდი).

ზეპირი ისტორიების მიხედვით სოფელი დაცლილა ჟამიანობის გამო. თუ როდის იყო ეს, ამის თქმა ძნელია, თუმცა სოფელი კვლავ აღორძინებულია. მოგვიანებით, მენყერსა და მინისძვრას იძულებული გაუხდია მოსახლეობა აყრილიყო. სოფელი კვლავ გაუკაცრიელებულია. ნიფლნარიდან წამოსულ ზვავს გადაუკეტია მდ. ჩირუხისწყალი. მენყერის ნაშთები დღესაცაა შემორჩენილი მარეთის ხეობის შუბნის მონაკვეთში. სოფელი კვლავ გაცოცხლებულია.

სოფლის ოსმალური პერიოდის ისტორიის საკითხების შესწავლისათვის ფასდაუდებელ წყაროს წარმოადგენს „აჭარის ლივის ვრცელი და მოკლე დავთრები“, რომელიც დაცულია ანკარის თაფუსა და კადასტროს (შიფრი 272), ასევე სტამბოლის მინისტრთა საბჭოს (შიფრი 558) არქივებში. დოკუმენტები მოიძია, თარგმნა და შეისწავლა ოსმალისტმა ზაზა შაშიკაძემ და 2011 წელს გამოსცა ნიგნის სახით (იხ. „აჭარის ლივის ვრცელი და მოკლე დავთრები“, თბ. 2011. ოსმალური ტექსტი, თარგმანი, გამოკვლევა, კომენტარები და ფოტომასალები გამოსაცემად მოამზადეს ზაზა შაშიკაძემ და მირიან მახარაძემ). დავთარი შედგენილია სულთან სელიმ მეორის მმართველობის წლებში (1566-1574). ცნობილია, რომ 1555 წლის ამასიის ზავით ირანმა და ოსმალეთმა საქართველო გაინაწილეს. დასავლეთ საქართველო ოსმალეთის

კუთვნილებად გამოცხადდა. მათ 1560-იანი წლებიდან დაიწყო დაპყრობითი პოლიტიკის გატარება, დაიპყრეს აჭარაც, აღწერეს მოსახლეობა და ოკუპირებული რეგიონი გააერთიანეს აჭარის ლივაში. **ადმინისტრაციულად შუბანი ჩილდირის ვილაიეთის აჭარის ლივის ზემო აჭარის ნაჰიეში მოექცა.**

დოკუმენტი მნიშვნელოვან ინფორმაციას შეიცავს დაპყრობილი ტერიტორიების, მათ შორის შუბნის სოციალ-ეკონომიკური საკითხების შესასწავლად. მასში მოცემულია იმდროინდელი ფასებით დაანგარიშებული შემოსავლის რაოდენობა, გადასახადები, მცხოვრებთა კომლთა უფროსების სახელობითი სიები სახელით, მამის სახელითა და ზოგჯერ პროფესიის აღნიშვნით. ეს დოკუმენტი საშუალებას იძლევა განისაზღვროს აგრეთვე მცხოვრებთა ეთნიკური და რელიგიური შემადგენლობა. მაგ. **„ვარძელი ძე გუგულისა“**. იგი შუბნის მაცხოვრებელია. ამკარაა, რომ მოსახლეობას ჯერ კიდევ შენარჩუნებული აქვს ორწევრიანი ქართული ანთროპონიმული მოდელი – ქართული სახელი და მამის სახელი (თუმცა სამწევრიანი მოდელი ადრიდანვე ფიქსირდება).

აჭარის ლივის ზემო აჭარის ნაჰიეში დასახელებულია **სოფელი იორამის ციხის რაბათი**, რომელიც 15 კომლითაა დასახელებული. დოკუმენტში ციხის მეორე სახელწოდებად შუბანია დასახელებული და იგი ახლოსაა ზედუბანთან. ზ. შაშიკაძის ვარაუდით საუბარია დღევანდელი შუბნის ტერიტორიაზე არსებულ ნაციხართან. მისივე ვარაუდით პირვანდელი სახელწოდება ციხის იმჟამინდელი მფლობელის ან ამშენებლის სახელს უნდა უკავშირდებოდეს („აჭარის ლივის... 2011:14) ოსმალური ტექსტი, თარგმანი, გამოკვლევა, კომენტარები და ფოტომასალები გამოსაცემად მოამზადეს ზაზა შაშიკაძემ და მირიან მახარაძემ).

პროფ. ტ. ფუტყარაძე დასაშვებად მიიჩნევს ზ. შაშიკაძის მოსაზრებას ოსმალეთის იმპერიის მოხელის მიერ ციხე-ქალაქის მფლობელის (იორამი) სახელის მიხედვით დაფიქსირების შესახებ (ტ.ფუტყარაძე, 2020). ოსმალურმა აგრესიამ ბევრის სიცოცხლე შეინირა, ბევრი კი გაექცა მომხდურს და სხვაგან გადავიდა საცხოვრებლად. შესაძლოა მაშინ ძალზე შემცირდა ან გაუ-

კაცრიელდა შუბნის სოფლებიც. შესაბამისად, ალბათ დაიკარგა ციხის სახელწოდება. იორამი ციხის მფლობელია, რომელიც მდებარეობს დღევანდელი დარჩიძეების ერთ-ერთ უბანში და მოსახლეობა მას ყალაი-ბონის (ქვის სასაკლაო//ყელიანი ციხე) სახელით მოიხსენიებს. ამ სახელით იმ პერიოდის არაერთი თავდაცვით-საფორტიფიკაციო ნაგებობაა მოხსენიებული. ხალხი მათ თამარის ციხის სახელითაც მოიხსენიებს. სამეცნიერო ლიტერატურაში იგი დაფიქსირებულია გოგოლაურის ციხის სახელით და თამარის ეპოქის მატერიალურ შემოქმედებას მიეწერება. იგი საკმაოდ კარგადაა შესწავლილი ქართველი მეცნიერების მიერ, ამიტომ მის შესახებ აქ აღარ ვისაუბრებთ. ვიტყვით მხოლოდ იმას, რომ ამ ციხის რაბათის მოსახლეობა უნდა იყოს აღნიშნული ზემოთდასახელებულ ოსმალურ დოკუმენტში.

დოკუმენტის მიხედვით შუბანში (იორამის ციხის რაბათში) (დოკუმენტში დასახელებულია ხუთი „ციხის რაბათი“ – იორამის, ხიხანის, ტბეთის, კავიანის, ოთოლთას ციხის რაბათები) ცხოვრობს **15 კომლი**. ესენი არიან:

1. მახარობელძე გაბრიელისა
2. ანოსიმი ძმა მისი
3. გოგიჩა ძე აბარნუდისა
4. ელისე ძმა მისი
5. ფირანი ძე ლევანისა
6. გაბრიელ ძე მისი
7. ოსეფა ძე შაქარასი
8. იოანე ძე მისი
9. ნონია ძე ამროსისა
10. მახარობელ ძე მისი
11. სურა(სახელია)
12. დანიელ ძმა მისი
13. მახარობელ ძე სევერასი
14. ზალირა ძე ალისუნისა
15. გარძელი ძე გუგულისა.

(„აჭარის ლივის ვრცელი და მოკლე დავთრები“, 2011:54) ოსმალური ტექსტი, თარგმანი, გამოკვლევა, კომენტარები და ფოტომასალები გამოსაცემად მოამზადეს ზაზა შაშიკაძემ და მირიან მახარაძემ).

როგორც ვხედავთ **შუბანში 15 ოჯახია**. თემის დანარჩენი სოფლები დოკუმენტში არაა დასახელებული. **შესაძლოა ეს იყო საერთო რაოდენობა თანამედროვე შუბნის თემის იმჟამინდელი კომლებისა**. ეჭვგარეშეა, რომ შუბნის თემი ოსმალთა დაპყრობამდე მჭიდროდ იყო დასახლებული. თემის ტერიტორიაზე არსებული მატერიალური კულტურის ძეგლები, ციხეები და ნაეკლესიარები ამის უტყუარი დასტურია. ოსმალურმა ოკუპაციამ ვითარება შეცვალა. რეგიონის დაპყრობას თან ახლდა წინააღმდეგობები, ანტისაოკუპაციო რეჟიმის წინააღმდეგ ბრძოლები, რასაც ცხადია არაერთი ადამიანის სიცოცხლე შეენიერებოდა. ოკუპაციის შემდეგ დამყარდა ოსმალური მმართველობა, მოსახლეობას შეაწინააღმდეგა აუტანელი გადასახადები. შესაბამისად, ნაწილი მოსახლეობისა განყდა, ნაწილი კი გაიქცა და სხვა რეგიონებში გადავიდა საცხოვრებლად. დაპყრობებისა და აუტანელი გადასახადების გამო **ზემო აჭარის 59 სოფლიდან 24 სოფელი მთლიანად დაიცალა მოსახლეობისაგან, ბევრგან კი მნიშვნელოვნად შემცირდა** (აჭარის ლივის ვრცელი და მოკლე დავთრები“, 2011:15-20, 50-51).). ამ პროცესების შედეგი უნდა იყოს ადრე მჭიდროდ დასახლებული სოფლების, მათ შორის შუბნისა და იქ შემავალი სოფლების მოსახლეობის 15 კომლამდე შემცირება. **აშკარაა, რომ ყველა ისინი ქრისტიანული აღმსარებლობისანი არიან. ანთროპონიმაც (სახელები) ქართულია**. ეს ბუნებრივიცაა. აღნიშნული აღწერა ხომ ჩატარდა ოსმალური მმართველობის დამყარების პირველ წლებში. მოგვიანებით იცვლება როგორც რელიგიური შემადგენლობა, ისე ანთროპონიმაც.

დოკუმენტი ხაზს უსვამს აგრეთვე შუბნის დიდ სტრატეგიულ და ეკონომიკურ მნიშვნელობასაც. ამაზე მეტყველებს შენერილი გადასახადების რაოდენობა, კერძოდ:

1. ისფენჯი (არამუსლიმანის გადასახადი) – 15 კაცი – 375 ახჩა;
2. ხორბალი – 420 ქილა – 4200 ახჩა;
3. ქერი – 5000 ქილა – 4000 ახჩა;
4. გამოსაღები ბოსტნუხე – 50 ახჩა;
5. გამოსაღები იონჯასა და თივაზე – 194 ახჩა;
6. გამოსაღებნი ფუტყარზე – 550 ახჩა;
7. გამოსაღები თაფუსა და დეშტიბანზე – 200 ახჩა;
8. გამოსაღები ღორზე – 50 ახჩა;
9. გამოსაღები ცხვარზე – 50 ახჩა;
10. გამოსაღები იალალზე – 200 ახჩა;
11. გამოსაღები კანაფზე – 150 ახჩა;
12. გამოსაღები ხილზე – 56 ახჩა;
13. წისქვილი სამი თვალი ექესი თვით – 90 ახჩა;
14. ნახევარი ბად ჰავა და საქორწინო გამოსაღები – 335 ახჩა.

(ზ. შაშიკაძე, მ. მახარაძე, აჭარის ლივის ვრცელი და მოკლე დავთრები“ თბ. 2011გვ. 15-20, 54-55).

ეს უკანასკნელი გადასახადი ითვალისწინებდა პირველი ღამის უფლების გამოსყიდვას. მთლიანად, შუბნისათვის ოსმალებს დაუკისრებიანთ 10500 ახჩა (თურქული ვერცხლის ფულის ძირითადი ერთეული XIV საუკუნიდან).

გადასახადები მოსახლეობის დამორჩილების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ბერკეტი იყო. მოგვიანებით, თანზიმათის პერიოდში ისლამიზაციის დასაჩქარებლად საქონლისა და ხილის ზოგადი გადასახადების გვერდით დაანესეს გადასახადები ღორსა და ვენახზე (რომ ამოეძირკვათ დარგები, რომლებიც ქრისტიანობასთან ასოცირდებოდა).

გადასახადებისაგან თავის დაღწევის ერთ-ერთი გზა იყო იანიჩართა კორპუსში ოჯახიდან ახალგაზრდების განწვევა. ამავე გზით ეძლეოდათ საარსებო მიწის ნაკვეთი. მიწა რომ მიეღო გლეხს, შვილი იანიჩართა ჯარში უნდა გაეშვა, მაგრამ ჯარში

არ გაიწვევდნენ, თუ არ გამუსულმანებდებოდა. ე.ი. ოსმალებმა მოსახლეობის ისლამიზაციისათვის ოსტატურად გამოიყენეს ეკონომიკური იძულების ბერკეტები. ეს ფაქტორიც განაპირობებდა დაპყრობილი ტერიტორიებიდან, მათ შორის შუბნის თემიდანაც მოსახლეობის გადინებას საქართველოს სხვა ქრისტიანულ რეგიონებში. ამას ემატებოდა ის მიძიმე გადასახადები, რომლის შესახებაც იყო საუბარი. გადასახადებისაგან ათავისუფლებდნენ დაქორწინებულებსაც. ესეც ოსმალური ცბიერება და ეშმაკობა იყო. ოსმალეთის ჯარი საჭიროებდა მუდმივ შევსებას, ქორწინება კი ჯარისკაცებით თურქული ჯარის შევსების უმთავრესი წყარო იყო. ჯერ კიდევ პატარა ბიჭებს 10-15 წლის ასაკში აქორწინებდნენ ჯარში განწვევისაგან თავის დახსნის მიზნით. შუბანში თითო არამუსულმან კომლზე ისვენჯი (ჯარში გასაწვევთა გადასახადი) შეადგენდა ერთ, ჯამში 15 ბიჭს ან უნდა გადაეხადა 275 ახჩა („აჭარის ლივის ვრცელი დამოკლე დავთრები“, თბ. 2011. გვ.35, 54) ოსმალური ტექსტი, თარგმანი, გამოკვლევა, კომენტარები და ფოტომასალები გამოსაცემად მოამზადეს ზაზა შაშიკაძემ და მირიან მახარაძემ). აქედანაც ჩანს, რომ იმ დროისათვის შუბნის მოსახლეობა ქრისტიანული აღმსარებლობისაა.

ისლამიზაციის დაჩქარებას ემსახურებოდა ოსმალური **კოლონიზაციის პოლიტიკა – მათდამი ლოიალურად განწყობილი ინოეთნიკური მასების ჩამოსახლება**. ასეთები იყვნენ მომთაბარე-მეფოგე ქურთები, რომლებიც კახაბრის ველზე დაასახლეს. ზაფხულობით ისინი საქონელს ჩირუხში მიერეკებოდნენ, სადაც აუშენეს ხის საუცხოოდ ლამაზი მეჩეთი (დაანგრის 1990-იან წლებში). როგორც ჩანს ქურთებს ადგილობრივ მოსახლეობასთან ჰქონდათ კონფლიქტები. მათდამი მკვიდრი მოსახლეობის დამოკიდებულება აისახა კობალთლების თეატრალიზებულ წარმოდგენა „ზირიკობია“- ში, რომელიც იყო ქურთების დასაცინი წარმოდგენა და სრულდებოდა შუამთობის რეპერტუარში (თ. ფუტყარაძე, ნ. ვარშანიძე, 2001). მოგვიანებით ქურთები ცალკეულ ოჯახებთან ამყარებენ ახლომეგობრულ ურთიერთობებს. მათ შორის იყო ამჟამად ხელვაჩაურის

მუნიციპალიტეტში მცხოვრები შამოლლების წინაპარი. ეს დამოკიდებულება 1970-იან წლებში წელათელ ფუტყარაძეებთან დამოყვრებით დაგვირგვინდა. ცნობილია, რომ სტალინის პერიოდში ქურთები მთლიანად გაასახლეს აჭარიდან, თუმცა რაოდენ პარადოქსულიც არ უნდა იყოს, მათი ერთ-ერთი წარმომადგენელი, ფუტყარაძეებს დამოყვრებული ხუსეინ შამოლლი თავისი ჭკუისა და მოხერხებულობის წყალობით ქურთების დეპორტაციის პერიოდში ახალსოფლის კოლმეურნეობას ედგა სათავეში. ქურთების ცხოვრების ანარეკლია მთა ჩირუხში, ყოფილი კოლმეურნეობის ფერმის მიმდებარე ტერიტორიაზე ქურთების სასაფლაოების არსებობა, რომელსაც მოსახლეობა დღესაც „ქურთი მეზრებს“ ეძახის.

შუბნის თემის ისტორიის, მოსახლეობის რაოდენობისა და სხვა მნიშვნელოვანი საკითხების შესასწავლად განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება მე-19 ს. 30-იანი წლების ოსმალურ აღწერას, რომელშიც ხსენებული თემი მასში შემავალი სოფლების (მეჰელეების) მიხედვითაა წარმოდგენილი. აღწერა ჩატარდა სულთან მაჰმუდ მეორის ინიციატივით და ემსახურებოდა სამხედრო-მიზანს. ამითაა განპირობებული ის, რომ აღწერეს მხოლოდ მამაკაცები – ასაკის მიუხედავად. პროფ. ზ. შაშიკაძემ გადაიღო ოსმალეთის ქართული ტერიტორიების აღწერის სრულყოფილი მასალები. 1828-1829 წწ. რუსეთ-ოსმალეთის ომის შემდეგ ქართული ტერიტორიები ჩილდირის ვიალეთში გაერთიანდა. ცალკე აღიწერენ მუსლიმები და ქრისტიანები. მასალებიდან ნათელია, რომ ოსმალებს ისლამიზაციის პროცესი დაუსრულებიათ. აღწერაში არ ფიგურირებს არცერთი ქრისტიანი. შესაბამისად, ანთროპონიმაც თურქულია. ქართულ სახელებს უკვე ოსმალური სახელები ჩაენაცვლა. აქაც მამაკაცები წარმოდგენილნი არიან სახელისა და მამის სახელის მიხედვით. ნათელია, რომ გვარები ჯერ კიდევ არაა გაფორმებული. როგორც ჩანს, იგი მხოლოდ წარჩინებული სოციალური ფენის წარმომადგენლებს ჰქონდათ.

აღწერა ჩატარებულია თანზიმათის (გარდაქმნების) პერიოდში ჰიჯრით 1252 წელს (1835 წელი). (სტამბოლის მინის-

ტრთა საბჭოს არქივი, ზემო აჭარის ლივის მუსლიმ მამაკაცთა აღწერის დავთარი. გვ.260-264, შიფრი – NFS.d.02759. ჩამოიტანა და თარგმნა ზაზა შაშიკაძემ). ამ დოკუმენტის მიხედვით **შუბანში ცხოვრობს 7 ოჯახი, 13 მამაკაცი:**

„კომლი 1

- 1.. მაღალი, შავი უღვაშით, იდრის ალის ძე, 32 წლის.
[მინაწერი ქვემოთ] არიფი, დაიბადა 1254 (1838/39) წელს.
2. შვილი მისი ჰასანი, 1 წლის.

კომლი 2

3. დაბალი, ყმანვილკაცი, მეჰმედ იბრაჰიმის ძე, 19 წლის.

კომლი 4.

4. საშუალო სიმაღლის, შავი უღვაშით, ოსმან მეჰმედის ძე, 35 წლის.
5. შვილი მისი, ესადი, 2 წლის.
6. ძმა, შეღინდლული უღვაშით, 22 წლის.
[მინაწერი ქვემოთ] მეჰმედი, დაიბადა [12]55 (1839/40) წელს.
7. შემდეგი შვილი, მოზარდი, სეიდი, 15 წლის.

კომლი 5

8. საშუალო სიმაღლის, ქერა უღვაშით, ალი მეჰმედის ძე, 25 წლის.
9. შვილი მისი, სელიმი, 1 წლის.

კომლი 6.

9. მაღალი, ქალარანარევი წვერ-უღვაშით, მეჰმედ ჰამზას ძე, 90 წლის.
10. შვილი მისი, მაღალი, შავი წვერით, სულეიმან მეჰმედის ძე, 50 წლის.
11. შვილიშვილი, ყმანვილკაცი, ოსმანი, 19 წლის.
12. შემდეგი შვილიშვილი, მოზარდი, გულაჰმედი, 12 წლის.

კომლი 7.

13. საშუალო სიმაღლის, ქალარანარევი წვერ-ულვაშით, ოსმან მეჰმედის ძე, 70 წლის“ (სტამბოლის მინისტრთა საბჭოს არქივი, ზემო აჭარის ლივის მუსლიმ მამაკაცთა აღწერის დავთარი. გვ.260-264, შიფრი – NFS.d.02759. ჩამოიტანა და თარგმნა ზაზა შაშიკაძემ).

1999 წლის მონაცემებით შუბანში ცხოვრობდა 38, განსახლებული იყო 77 ოჯახი. 2020 წლისათვის კომლების რაოდენობა თითქმის არ შეცვლილა და იგი 7 საგვარეულოს (ებრალიძეები, ჯუმუშაძეები, კვირიკაძეები, ბერიძეები, ბაკურიძეები, ფუტყარაძეები, ხიმშიაშვილები) 37 ერთეულს შეადგენს (161 სული) (ტარიელ ფუტყარაძე, აჭარის შუბანი. ეფუძნება ემზარ ჯუმუშაძის მიერ მიწოდებულ ინფორმაციას). ცნობისათვის, 1923 წ. საარქივო დოკუმენტებში შუბანში მცხოვრებთა შორის დაფიქსირებული არიან ცეცხლაძეები, შაინიძეები, გორგაძეები და ქურიკიძეები. იხ. ასს ცსა, ფ. რ-178, ან. 1, ს. 29, ფურც.239).

როგორც ითქვა, **ადმინისტრაციული დაყოფის მიხედვით** შუბანი და თემში შემავალი სოფლები გაერთიანებულია **ჩილდირის ვილაიეთის აჭარის ლივის ზემო აჭარის ნაჰიეში**. სათემო ცენტრად აქ **„მერათხანეს“ (ზ. შაშიკაძის აზრით მარეთის ხეობის) სოფელი დარჩიძეებია დასახლებული**. ნიშანდობლივია, რომ ჩირუხისწყლის ხეობა დამპყრობთათვის სასაკლაო ადგილს წარმოადგენდა. ამიტომ შეარქვეს ოსმალებმა **ყარადერე (შავი ლელე)**. დღემდე მიჩნეული იყო, რომ არ ხერხდებოდა ამ ხეობის თავდაპირველი სახელის **დადგენა. ვფიქრობთ, რომ მას ადრეც მარეთის ხეობა ერქვა**. ამის თქმის საფუძველს გვაძლევს ზ. შაშიკაძის მიერ თარგმნილი ოსმალური დოკუმენტი, რომლის მიხედვით **დარჩიძეები მერათხანეს სოფლადაა მოხსენიებული**. მოგვიანო პერიოდის ლიტერატურაში (მე-19 ს. ბოლოს, მე-20 ს. დასაწყისი) ხეობა სხვადასხვა სახელითაა მოხსენიებული: **მირეტის ხევი** (გ. ყაზბეგი), **მირატი** (ზ. ჭიჭინაძე), **მარიტი** (თ. სახოკია) და ა. შ.

ი. სიხარულიძე ამ ჰიდრონიმის ეტიმოლოგიას უკავშირებს სიტყვა **„მერეს“**, რომელიც მდინარისპირა ვაკე ადგილის

აღმნიშვნელი იყო (იხ. გაზეთი „აჭარა“, 1995 წ. 15 თებერვალი).
**ჩვენის აზრით მარეთი ამერეთის//ამიერეთის ტრანსფორმირე-
 ბული ფორმაა.** ამიერეთის//ამიერხევის ანუ ქედსგადმოღმა ხე-
 ობა, იმიერეთის ანუ იმერხევის (ქედსგადაღმა) ხეობა (შედარე-
 ბისათვის: ამიერკავკასია, იმიერკავკასია). დარჩიძეები ოსმა-
 ლურ დოკუმენტში სწორედ ამ ხეობის სოფლად მოიხსენიება
 მასში შემავალ მაჰალეებთან-უბნებთან ერთად. დოკუმენტის
 მიხედვით 1835 წლისათვის დარჩიძეებში ფიქსირებულია 20
 კომლი, 62 მამაკაცი:

„დარჩიძეები

კომლი 1.

1. საშუალო სიმაღლის, შავი უღვაშით, დურაყ ეფენდი სა-
 ლიჰ ეფენდის ძე, 40 წლის. [მინანერი ზემოთ] ახალციხე-
 ლია და ხსენებული სოფლის იმამია.
2. შვილი მისი, აჰმედი, 3 წლის.
3. შემდეგი შვილი, იუსუფი, 2 წლის.

კომლი 2.

4. მაღალი, შავი წვერ-უღვაშით, სულეიმან აბდულის ძე,
 70 წლის.
5. შვილი მისი, მაღალი, შავი უღვაშით, აჰმედ სულეიმა-
 ნის ძე, 40 წლის. [მინანერი ზემოთ] ხსენებული სოფლის
 მუხტარი.
6. შვილიშვილი, ჰუსეინ აჰმედის ძე, 4 წლის.
7. შემდეგი შვილიშვილი, ემინ აჰმედის ძე, 6 წლის.

კომლი 3.

8. საშუალო სიმაღლის, ჭაღარანარევი წვერ-უღვაშით,
 აჰმედ ჰალილის ძე, 50 წლის.
9. შვილი მისი, ყმანვილკაცი, ალი აჰმედის ძე, 13 წლის.
10. შემდეგი შვილი, ჯომლუნი, 3 წლის.

კომლი 4.

11. საშუალო სიმაღლის, შავი უღვაშით, აჰმედ მუსტაფას
 ძე, 40 წლის.

12. შვილი მისი, ცმანვილკაცი, აზიზ აჰმედის ძე, 19 წლის.

13. შემდეგი შვილი, ემინ აჰმედის ძე, 7 წლის.

კომლი 5.

14. საშუალო სიმაღლის, შავი უღვაშით, ჰუსეინ მუსტაფას ძე, 40 წლის.

15. შვილი მისი, შერიფ ჰუსეინის ძე, 3 წლის.

კომლი 6.

16. საშუალო სიმაღლის, შავი უღვაშით, იდრის აბდულის ძე, 30 წლის.

17. ძმა მისი, საშუალო სიმაღლის, შავი უღვაშით, ისმაილ მუსტაფას ძე, 35 წლის.

[მინაწერი ქვემოთ] შვილი ალიშანი, დაიბადა [12]55 წლის ჯემაზი ულ-ეველს (ივლისი/აგვისტო 1839).

18. შვილი მისი, მურად (?) ისმაილის ძე, 1 წლის.

19. შემდეგი ძმა, დაბალი, შავი წვერით, სულეიმან მუსტაფას ძე, 50 წლის.

20. შვილი მისი, შედინდლული უღვაშით, აჰმედ სულეიმანის ძე, 21 წლის.

კომლი 7.

21. საშუალო სიმაღლის, შავი უღვაშით, გულაჰმედ ალის ძე, 35 წლის.

22. შვილი მისი, ალი აჰმედის ძე, 3 წლის.

კომლი 8.

23. საშუალო სიმაღლის, შავი წვერ-უღვაშით, აჰმედ მეჰმედის ძე, 70 წლის.

24. შვილი მისი, საშუალო სიმაღლის, მეჩხერი უღვაშით, ჰუსეინ აჰმედის ძე, 25 წლის.

კომლი 9.

25. საშუალო სიმაღლის, ჭაღარანარევი წვერით, მუსტაფა მუსას ძე, 70 წლის.

26. შვილი მისი, მაღალი, მეჩხერი ულვაშით, ოსმანი, 25 წლის.

[ქვემოთ ორი მინაწერი] შვილი ალი, დაიბადა 1254 (1839/40) წელს.

შვილი შერიფი, დაიბადა [12]55 (1840/41) წელს.

კომლი 10.

27. საშუალო სიმაღლის, შავი წვერით, თორუნ იბრაჰიმის ძე, 70 წლის.

28. ძმა მისი, საშუალო სიმაღლის, ქერა ულვაშით, მურად მეჰმედის ძე, 30 წლის.

[მინაწერი ქვემოთ] შვილი თალაში (?), დაიბადა [1]253 (1838/39) წელს.

29. შვილი მისი, მეჰმედი, 12 წლის.

30. შემდეგი შვილი ოსმანი, 5 წლის.

31. შემდეგი შვილი სულეიმანი, 3 წლის.

კომლი 11.

32. საშუალო სიმაღლის, ქერა ულვაშით, ჰასან აბდურაჰმანის ძე, 10 წლის.

33. შვილი მისი, ჰასანი, 2 წლის.

34. ძმა, მაღალი, ქერა ულვაშით, მეჰმედ აბდურაჰმანის ძე, 35 წლის.

კომლი 12.

35. საშუალო სიმაღლის, სავი წვერ-ულვაშით, აჰმედ მემის ძე, 40 წლის.

36. შვილი მისი, მოზარდი, სულეიმანი, 12 წლის.

37. შემდეგი შვილი, ოსმანი, 6 თვის.

კომლი 13.

38. საშუალო სიმაღლის, შავი წვერ-ულვაშით, აჰმედ სულეიმანის ძე, 65 წლის.

39. შვილი მისი, საშუალო სიმაღლის, შავი ულვაშით, იბრაჰიმი, 35 წლის.

კომლი 14.

- 40. საშუალო სიმაღლის, შავი უღვაშით, ისმაილ სულეიმანის ძე, 35 წლის.
- 41. შვილი მისი, ყმანვილკაცი, არიფი, 15 წლის.
- 42. შემდეგი შვილი, მოზარდი, შერიფი, 11 წლის.
- 43. შემდეგი [შვილი] ნუმანი, 8 წლის.
- 44. შემდეგი [შვილი], ემრულა, 5 წლის.

კომლი 15.

- 45. საშუალო სიმაღლის, შავი უღვაშით, აჰმედ მეჰმედის ძე, 30 წლის.
- 46. ძმა მისი, მეჩხერი უღვაშით, ოსმან მეჰმედის ძე, 25 წლის.
- 47. შემდეგი შვილი, ყმანვილკაცი, ალი მეჰმედის ძე, 18 წლის.

კომლი 16.

- 48. საშუალო სიმაღლის, ჭალარანარევი წვერ-უღვაშით, სულეიმან მუთის ძე, 80 წლის.
- 49. ძმა მისი, შავი წვერით, მუსტაფა მუთის ძე, 34 წლის.

კომლი 17.

- 50. საშუალო სიმაღლის, შავი უღვაშით, სულეიმან ჰუსეინის ძე, 35 წლის.
- 51. შვილი მისი, ოსმანი, 3 წლის.

კომლი 18.

- 52. მაღალი, შავი წვერ-უღვაშით, იბრაჰიმ მუთის ძე, 35 წლის.

[მინაწერი ქვემოთ] შვილი თურანი, დაიბადა 1254 (1838/39) წელს.

- 53. შვილი მისი, ოსმანი, 3 წლის.

კომლი 19.

- 54. დაბალი, ჭალარაშერეული წვერ-უღვაშით, ალი ისმაილის ძე, 70 წლის.

55. შვილი მისი, შეღინდლული უღვაშით, იბრაჰიმი, 25 წლის.

[მინაწერი ქვემოთ] შვილი ალიშანი, დაიბადა 1254 (1838/39) წელს.

56. ძმა, საშუალო სიმაღლის, ჭლარანარევი წვერით, მუთი ისმაილის ძე, 50 წლის.

57. ძმა, მაღალი, შეღინდლული უღვაშით, ყარა ისმაილი, 25 წლის.

58. შვილი მისი, ისმაილი, 3 წლის.

59. შემდეგი შვილი, აჰმედი ისმაილის ძე, 3 თვის.

კომლი 20.

60. საშუალო სიმაღლის, ქერა უღვაშით, გულაჰმედ მუსტაფას ძე, 32 წლის.

[მინაწერი ქვემოთ] შვილი ჰუსეინი, დაიბადა [1]254 (1838/39) წელს.

61. ძმა მისი, მაღალი, მეჩხერი უღვაშით, შერიფ მუსტაფას ძე, 25 წლის.

[მინაწერი ქვემოთ] შვილი ალი, დაიბადა [1]252 (1837/38) წელს.

62. შემდეგი ძმა, მოზარდი, აჰმედ მუსტაფას ძე, 12 წლის (სტამბოლის მინისტრთა საბჭოს არქივი, ზემო აჭარის ლივის მუსლიმ მამაკაცთა აღწერის დავთარი. გვ.260-264, შიფრი – NFS.d.02759. ჩამოიტანა და თარგმნა ზაზა შაშიკაძემ).

დარჩიძეებში მცხოვრებთა შორის დასახელებულნი არიან სოფელ **წელათში დღეს მცხოვრები ფუტკარაძეების წინაპრები**, რომლის შესახებ ქვემოთ გვექნება საუბარი.

როგორც ითქვა, დოკუმენტში **სათემო ცენტრად დარჩიძეებია** დასახელებული. დანარჩენი სოფლები მისი მეჭვლეები//უბნებია. ხალხის კულტურულ მეხსიერებაში დღემდე შემორჩენილი სოფლის ისტორიის ცალკეული საკითხები. გადმოცემით, ადრე აქ რამდენიმე ოჯახი ცხოვრობდა. უამიანობის

(ეპიდემია) გამო ისინი გახიზნულან და სხვაგან გადასახლებულან. ეს გადმოცემა რეალობას უნდა ასახავდეს. ტოპონიმი „ნახიზნევი“ ამ მოვლენის ამსახველი ეთნონიმი უნდა იყოს. გადმოცემით, სოფელში სამი ძმა დარჩენილა. ამას უკავშირებენ სოფლის სახელწოდებასაც – **დარჩენენ ძეები//დარჩიძეები**.

არსებობს მეორე ვერსიაც, რომლის მიხედვით დღევანდელი დარჩიძეების ტერიტორიაზე დამკვიდრებულა **ვინმე კვესია და დარჩია**. კვესიას წილად ხვდა სახნავ-სათესი და სახნავი მიწების დიდი ნაწილი, რომელსაც მისი სახელის მიხედვით კვესაური ეწოდა. ის ადგილები დღესაც კვესაურის სახელს ატარებს. მოგვიანებით კვესიას ეს მიწები მიუყვია და დალოცებისათვის (დანდალოცელები დღესაც ფლობენ ამ ტერიტორიას) თვითონ კი სხვაგან წასულა საცხოვრებლად. მარტოდ დარჩენილა დარჩია და სოფლის სახელწოდებას – დაჩიეთს (დარჩიერთი) რესპონდენტები ამ ფაქტს უკავშირებენ .

მოსახლეობის რაოდენობითა და გვარობრივი შემადგენლობით დარჩიძეები ყველაზე გამორჩეული სოფელია შუბნის თემში. **1999 წლის მონაცემებით დარჩიძეებში ცხოვრობდა 67, ხოლო განსახლებული იყო 141 ოჯახი**. 2020 წლისათვის დარჩიძეებში ცხოვრობს 9 საგვარეულოს (**ჯაფარიძეები, სურმანიძეები, ფუტყარაძეები, აბაშიძეები, სირაძეები, ხალაძეები, მიქელაძეები, ბოლქვაძეები და ბერიძეები**) 61 ოჯახი (265 სული) (ცნობისათვის: 1923 წლის საარქივო მასალებში ფიქსირდება **ხმალადისა და დარჩიძის** გვარის არსებობა, რომლებიც დღეს იქ აღარ ცხოვრობენ). შესაბამისად მოიმატა **განსახლებულთა რაოდენობამაც**. ვფიქრობთ, რომ 2020 წლისათვის რეგისტრირებული ოჯახებისა და რეალურად მცხოვრები ადამიანების რაოდენობა განსხვავებულია. აქაც და თემის სხვა სოფლებშიც რეალურად უფრო ნაკლები მოსახლეობაა დარჩენილი. სოფლად ძირითადად შუახნისა და უფროსი ასაკის ადამიანები ცხოვრობენ, ახალგაზრდების უმრავლესობას ზღვისპირა ბარის დასახლებებში შექმნილი აქვთ სამოსახლო ადგილები.

1835 წ. აღწერის მასალებში დარჩიძეების უბნად დასახელებულია ასევე **ტომაშეთი**. გადმოცემით ეს ტოპონიმი **ტომარას** უკავშირდება. მკვლევარი მ. ქამადაძე მას თამაშას//თომაშას უკავშირებდა (თ. ფუტყარაძე, ნ. ვარშანიძე, 2001:32). ივანე ჯავახიშვილის რედაქტორობით 1923 წ. გამოცემულ რუკაზე აღნიშნულია სოფელი **თამაშეთი**. ტომაშეთლები თავიანთ წარმომავლობას ძირითადად ქედის რაიონის სოფელ ახოს უკავშირებენ. ტომაშეთი ორი უბნისაგან შედგება. რესპონდენტთა ინფორმაციით, დღევანდელი გაღმა ტომაშეთის ტერიტორია ადრე ებრალიძეების საკუთრება ყოფილა. იქ მათ ჰქონიათ დამხმარე სამეურნეო ბაზა – ყიშლა//ფერდა. ებრალიძეებს ტერიტორიის დიდი ნაწილი მათთან მომუშავე ვინმე თურანასათვის მიუციათ ჯამაგირში. თურანა მომძღაგრებულა და სოფლის მთელი მიწები შეუსყიდია. ტომაშეთელთა უმრავლესობის წინაპარი სწორედ ეს თურანაა. სოფელელთა ერთი ნაწილი კი თავის წარმომავლობას ჩაქვს, მეორე ნაწილი ტაო-კლარჯეთს მიაწერს. **ზ. ჭიჭინაძის ცნობით ადრე ტომაშეთს ეკლესია ჰქონია, რომელიც ოსმალთა დროს დაქცეულა** (ზ. ჭიჭინაძე, 1913 :180-181).

1999 წლის მონაცემებით ტომაშეთში ცხოვრობდა 31 ოჯახი, განსახლებული იყო 50 ოჯახი (თ. ფუტყარაძე, ნ. ვარშანიძე, შუბანი, ბათ, 2001, გვ. 38). სოფელში ამჟამად ცხოვრობს ერთი საგვარეულოს (ფუტყარაძეები) 28 ოჯახი 129 სული (რეალურად მოსახლეობა აქაც უფრო ნაკლებია)

1835 წლის აღწერის მასალების მიხედვით „უბანი **ტომაშეთი**, ექვემდებარება ხსენებულ სოფელს (დარჩიძეებს თ. ფ). 6 კომლი, 9 მამაკაცი:

კომლი 1.

1. მალალი, შავი წვერ-ულვაშით, ალი აჰმედის ძე, 48 წლის.
2. შვილი მისი, ყმანვილკაცი, აჰმედი, 15 წლის.

კომლი 2.

3. მალალი, შავი წვერ-ულვაშით, იდრის აჰმედის ძე, 45 წლის.

კომლი 3.

4. საშუალო სიმაღლის, შავი წვერ-ულვაშით, ჰასან ოსმანის ძე, 32 წლის.

5. შვილი მისი, სეიდი, 7 წლის.

6. ძმა, ყმანვილკაცი, 18 წლის.

კომლი 4.

7. თურან მუსტაფას ძე, 8 წლის.

კომლი 5.

8. მაღალი, ქალარაშერეული წვერით, სულეიმან ოსმანის ძე, 60 წლის.

[მინაწერი ქვემოთ] მუეძინი (?), დაიბადა 1254 (1838/39) წელს.

კომლი 6

9. ყმანვილკაცი, ალი ოსმანის ძე, 15 წლის.

[მინაწერი ქვემოთ] აჰმედი, დაიბადა 1254 (1838/39) წელს (სტამბოლის მინისტრთა საბჭოს არქივი, ზემო აჭარის ლივის მუსლიმ მამაკაცთა აღწერის დავთარი. გვ.260-264, შიფრი – NFS.d.02759. ჩამოიტანა და თარგმნა ზაზა შაშიკაძემ).

დარჩიძეების შემდეგი უბანი დოკუმენტის მიხედვით არის **კობაური**. უეჭველია, რომ აქ **იაკობაურია** ნაგულისხმევი. გადმოცემით, სოფლის დღევანდელ ტერიტორიაზე – **წითელ კილდიძირებში** დასახლებულა ერთი ოჯახი. მათ შეძენიათ შვილი – იაკობა. ბავშვი წყალში დამხრჩვალა. სასონარკვეთილ მამას დასახრჩობად განწირული ბავშვისათვის დაუძახია: „იაკობ, შვილოო“. გადმოცემა ამ ფაქტს უკავშირებს სოფლის სახელწოდებას. ბავშვის გარდაცვალების შემდეგ მამა სხვაგან გადასულა საცხოვრებლად, თუმცა სოფელს ეპონიმ იაკობასთან დაკავშირებული სახელწოდება დღემდე შემორჩა. 1999 წ. მონაცემებით იაკობაურში ცხოვრობდა 22, განსახლებული იყო 39 ოჯახი (თ. ფუტყარაძე...ნ. ვარშანიძე, 2001: 38). ამჟამად სო-

ფელში ცხოვრობენ სამი საგვარეულოს (ებრალიძეები, ფუტკარაძეები, შაინიძეები) 23 ოჯახი – 89 სული.

ოსმალური აღწერის 1835 წლ აღწერის მასალების მიხედვით „უბანი **კობაური** (იგულისხმება იაკობაური, თ. ფ.) ექვემდებარება ხსენებულ სოფელს (ანუ დარჩიძეებს, თ. ფ.) (3 კომლი, 7 მამაკაცი):

კომლი 1.

1. დაბალი, ქერა უღვაშით, ოსმან მუსტაფას ძე, 45 წლის. [მინაწერი ქვემოთ] აჰმედ ალი, დაიბადა 1255 (1839/40) წელს.
2. შვილი მისი, ყმანვილკაცი, აჰმედი, 17 წლის.

კომლი 2

3. დაბალი, შავი უღვაშით, იბრაჰიმ ოსმანის ძე, 32 წლის.

კომლი 3.

4. საშუალო სიმაღლის, ქერა წვერ-უღვაშით, აჰმედ ალის ძე, 50 წლის.
5. შვილი მისი, ყმანვილკაცი, ჰასანი, 19 წლის. [მინაწერი ქვემოთ] მუსტაფა, დაიბადა 1254 (1838/39) წელს.
6. შემდეგი შვილი ალი, 6 წლის.

7. შემდეგი შვილი, სელიმი, 4 წლის (სტამბოლის მინისტრთა საბჭოს არქივი, ზემო აჭარის ლივის მუსლიმ მამაკაცთა აღწერის დავთარი. გვ.260-264, შიფრი – NFS.d.02759. ჩამოიტანა და თარგმნა ზაზა შაშიკაძემ).

აღწერის დავთარში მოხსენიებულ მეჭვლეებს//უბნებს შორის დასახელებულია **ქუთაური**. იქაურებიც თავიანთ წარმომავლობას ქედის რაიონიდან (ორი ვერსიია: კოკოტაურიდან და დანდალოდან) მკვლელობის გამო გამოქცეულ სამ ძმას უკავშირებენ. გაქცევის შემდეგ მათ გვარი შეუცვლიათ. ერთი ძმა დამკვიდრებულა ჩოხატაურში გორგაძის გვარით, მეორე ძმა-დაგვაში (ქობულეთი) ბროლაძის, ხოლო მესამე ქუთაურში ბოლქვაძის გვარით. მანამდე აქ უცხოვრია ვინმე დავითაძეს,

რომელიც მუჰაჯირობის დროს თურქეთში გადასულა და სოფელი გაუქვაცრიელეებულა.

ხალხური ახსნით სოფლის სახელწოდება **ძალღის სახელს** – **ქუთას** უკავშირდება (ქუთა ვერ-ქუთავურ-ქუთაური). დამრეცი გეოგრაფიული მდებარეობის გამო ქედიდან ასულებს გაკვირვებით უთქვამთ: „აქ, ამ გვარდში ჩვენი ძალღი ქუთაც ვერ გაჩერდებაო“. 1999 წლის მონაცემებით ქუთაურში ცხოვრობდა 11, განსახლებული იყო 28 ოჯახი (თ. ფუტყარაძე, ნ. ვარშანიძე, 2001:38). ამჟამად ქუთაურში ცხოვრობს ერთი საგვარეულოს (ბოლქვაცეების) ხუთი ოჯახი, 23 სული.

ოსმალური აღწერის მიხედვით „უბანი **ქუთა(ვ)ური**, ექვემდებარება ხსენებულს (კომლი 5, მამაკაცი 9).

კომლი 1.

1. საშუალო სიმაღლის, ქერა უღვაშით, ოსმან ისმაილის ძე, 35 წლის.

[მინაწერი ქვემოთ] ალიშანი, დაიბადა [12]54 (1838/39) წელს.

[იქვე] სიძე, აჰმედ მუსტაფას ძე, 25 წლის.

კომლი 2.

2. მაღალი, შავი წვერით, აჰმედ ალის ძე, 45 წლის.

[მინაწერი ქვემოთ] სელიმი, დაიბადა [1]254 (1838/39) წელს.

3. შვილი მისი რეჯები, 5 წლის.

4. შემდეგი შვილი, ჰუსეინი, 2 წლის.

კომლი 3.

5. მაღალი, მეჩხერი უღვაშით, იდრის ალის ძე, 25 წლის.

6. ძმა მისი, ყმანვილკაცი, შირინ ალი, 18 წლის.

კომლი 4.

7. საშუალო სიმაღლის, მეჩხერი უღვაშით, ემრულა სულეიმანის ძე, 24 წლის.

8. შვილი მისი, ჰასანი, 1 წლის.

კომლი 5.

9. საშუალო სიმაღლის, ქერა უღვაშით, ისმაილ ჰასანის ძე, 25 წლის (სტამბოლის მინისტრთა საბჭოს არქივი, ზემო აჭარის ლივის მუსლიმ მამაკაცთა აღწერის დავთარი. გვ.260-264, შიფრი – NFS.d.02759. ჩამოიტანა და თარგმნა ზაზა შაშიკაძემ).

შემდეგი უბანი, რომელიც დასახელებულია 1835 წ. ოსმალური აღწერის მასალებში, არის **კობალთა, რომელშიც 4 კომლი და 11 მამაკაცია** აღრიცხული. ამ ტოპონიმის ეტიმოლოგიაც გეოგრაფიულ მდებარეობასა და რელიეფს უკავშირდება. სოფლის ტყეებში მრავლად იყო მუხა, რომელსაც „კო“-ს ეძახდნენ. ბევრი იყო ტყის ბალიც. გეოგრაფიულად ეს სოფელი მთაშია. აქედანაა სოფლის სახელიც: კო(რკო)-ბალ-მთა//კობალთა.

1999 წ. მონაცემებით კობალთაში ცხოვრობდა 26, განსახლებული იყო 57 ოჯახი (თ. ფუტკარაძე. გვ. 38). ამჟამად სოფელში ცხოვრობს ექვსი საგვარეულოს (შაინიძეები, ქიძინიძეები, მახარაძეები, სურმანიძეები, თავდგირიძეები, გორგაძეები) 30 კომლი, 149 სული. 1923 წლის ერთ-ერთ საარქივო დოკუმენტში კობალთაში მცხოვრებთა შორის დასახელებული არიან დავითაძეები, ფუტკარაძეები, გიორგაძეები-სავარაუდოდ გორგაძეები (ასს ცსა, ფ. 178, ან 1, ს. 29, ფურც.230-240)

ზ. ჭიჭინაძის ინფორმაციით აქ ადრე უცხოვრიათ აზნაურ კობალაძეებს, ჰქონიათ საგვარეულო ციხე და ეკლესია, მაგრამ ოსმალობის დროს ისინი გადასულან გურიაში, იმერეთსა და ქართლში (ზ. ჭიჭინაძე, 1913:180-181).

1835 წ. ოსმალური აღწერით „უბანი **კობალთა**, ექვემდებარება ხსენებულ სოფელს (დარჩიძეებს, თ. ფ.) (კომლი- 4, მამაკაცი-10):

კომლი 1.

1. საშუალო სიმაღლის, შავი წვერ-უღვაშით, აბდურაჰმან ოსმანის ძე, 50 წლის.

2. შვილი მისი, ყმანვილკაცი აჰმედი, 16 წლის.

3. შემდეგი შვილი, მურადი, 10 წლის. [მინაწერი ზემოთ] ლონიერია, [12]55 (1839/40) წელი.

4. ძმა, საშუალო სიმაღლის, შავი წვერ-ულვაშით, მეჭმედი, 40 წლის.

5. შვილი მისი, რეჯები, 8 წლის.

კომლი 2.

6. საშუალო სიმაღლის, შავი ულვაშით, აბდურაჰმან აღის ძე, 21 წლის.

კომლი 3.

7. საშუალო სიმაღლის, ქერა ულვაშით, იდრის სელიმის ძე, 40 წლის.

[მინაწერი ქვემოთ] შვილი იუსუფი, დაიბადა 1254 (1838/39) წელს.

8. შვილი მისი, ჯომხუნი, 7 წლის.

კომლი 4.

9. მაღალი, შავი ულვაშით, ოსმან მეჯმედის ძე, 35 წლის.

10. ძმა მისი, ყმანვილკაცი, სულეიმან მეჭმედის ძე, 18 წლის.

[მინაწერი ქვემოთ] შვილი (მელანი გადასულია), [12]54 (1838/39) წელი.

[იქვე] შვილი, შერიფი, დაიბადა [1]254 წელს (სტამბოლის მინისტრთა საბჭოს არქივი, ზემო აჭარის ლივის მუსლიმ მამაკაცთა აღწერის დავთარი. გვ.260-264, შიფრი – NFS.d.02759. ჩამოიტანა და თარგმნა ზაზა შაშიკაძემ).

სულ თემში აღრიცხულია 50 კომლი – 126 მამაკაცი.

ვფიქრობთ, მკითხველისათვის საინტერესო იქნება შუბნის თემში შემავალი სოფლების მოსახლეობის რაოდენობრივი ცვლილებების დინამიკის ერთიანი ცხრილის სახით წარმოდგენა აღწერის შესახებ პირველი ცნობებიდან დღემდე:

ცხრილი 1
მოსახლეობის რაოდენობრივი ცვლილებების დინამიკა შუბნის თემში
1560-იანი წლებიდან 2020 წლის ჩათვლით

დასახლებული პუნქტი	აღწერის თარიღი	კომლთა რაოდენობა	მოსახლეობის რაოდენობა		წყაროები:	
			კაცი	ქალი		
იორამის ციხის რაბათი (დარჩიძეები)	1566-1574	15			1. 1566-1574 წწ. აჭარის ლივის ვრცელი და მოკლე დავთრები, თბ. 2011. გვ. 54; 2. 1835. წ. – სტამბოლი, მინისტრთა საბჭოს არქივი, NFS.d.02759, გვ.260-26; 3. ხარიტონ ახვლედიანის მუზეუმის ხელნაწერთა ფონდი, N 216, ფურც. 3 4. 1887წ. მერაბ ფუტკარაძე, მოსახლეობა, შუახვევი. ბათ. 2008, გვ. 58-59; 5. 1889 წ. ზ. ჭიჭინაძის მონაცემები დამონმებულია ტ. ფუტკარაძეს სტატიიდან „აჭარის შუბანი“ ; 1897 წ. ლი-სოვსკის მონაცემების მიხედვით, მ. ფუტკარაძე, მოსახლეობა, შუახვევი, 2008, გვ. 58-59; 6. ასს ცსა, ფ. რ-178, ან.1, ს. 29, ფურც.238-240; 7. 1923 წ. ასს ცსა, ფ. რ-178, ან.1, ს. 29, ფურც.238-240;	
დარჩიძეები	1835	20				
	1886	39	152	145		
	1887	36	200			
	1889	40				
	1897	36	97	103		
	1923	62	182	167		
	1926	61	384			
	1935	81	464			
	1989		312	338		
	1999	67				
	2002	96	228	221		
2014	62	147	129			
2020	61	265				
იაკობაური	1566-1574					
	1835	3				
	1886	8	25	31		
	1887	14	98			
	1889	არაა მო	ნაცე	მეზი		
	1897	14	48	50		
	1923	13				
	1926	13	70			
	1989		124	120		
	1999	22				

თამაზ ფუტყარაძე, ზაურ ფუტყარაძე

	2002	28	56	60	8. 1926 წ. აჭარის ასს ცსა, ფ. რ-2. ანან. I, საქმე 209. ფ. 110; იგივე მონაცემებია 1931 წლის დოკუმენტში: აჭარის ასს ცსა, ფ. რ-4. ანან. I, საქმე 285. ფ. 79 (აჭარის ასსრ დარაიონება 1931 წლისათვის) 1926 წ. აღწერის მასალებში ცალკე ეთნიკურ ჯგუფადაა აღწერილი „აჭარლები“;
	2014	24	54	52	
	2020	23	89		
კობალთა ერდვათი	1566-1574				9. 1935 წ. 1935 წ. იანვრის პირუტყვის აღწერაში შესული მოსახლეობის ზოგადი მაჩვენებლები. ყარადერეს სასოფლო საბჭო. ასს ცსა, ფ. P-178, ან.1, ს. 283, ფურც. 23.;
	1835	4			
	1886	12	50	44	
	1887	7	63		
	1889	10			
	1897	7	27	36	
	1923	9			
	1923	17	63	40	
	1926	18	116		
	1935	22	149		
	1989		124	120	
	1999	26+10			
2002	49	120	104		
2014	30	81	78		
2020	30+10	149			
ტომაშეთი	1566-1574				10. 1989 წ. მოსახლეობის რიცხოვნობა ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულების და სქესის მიხედვით (მოსახლეობის 1989 წლის საკავშირო აღწერის შედეგები).
	1835	6			
	1886	12	50	43	
	1887	7	57		
	1889	15			
	1897	7	28	29	
	1923	11			
	1923	24	102	90	
	1926	20	149		
	1935	26	166		
	1989		123	139	
	1999	31			
	2002	44	95	114	
	2014	31	59	65	
2020	28	129			
ქუთაური	1566-1574				11. 1999 წ. თ. ფუტყარაძე, ნ. ვარშანიძე, შუბანი (ისტორიულ-ეთნოგრაფიული ნარკვევი), 2001, გვ. 38;
	1835	5			
	1886	6	23	18	
	1889	7			
	1923	8			
					12. 2002 წელი – მოსახლეობის 2002 წლის საყოველთაო აღწერის შედეგები;
					13. 2014 წელი – კერძო

	1923	8	23	23	შინამეურნეობების რაოდენობა და მოსახლეობის რიცხოვნობა ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულების, სქესის და ასაკობრივი ჯგუფების მიხედვით (2014 წლის 5 ნოემბრის მდგომარეობით);
	1926	6	37		
	1935	6	39		
	1989		34	35	
	1999	11			
	2002	13	28	27	
	2014		11	12	
	2020	5	23		
შუბანი-ვაკე	1566-1574				14. 2020 წელი – ტ. ფუტკარაძე, აჭარის შუბანი.
	1835	6			
	1886	16	69	56	
	1887	11	110		
	1889	20			
	1897	11	56	54	
	1923	15			
	1926	35	226		
	1935	38	259		
	1989		157	171	
	1999	38			
	2002	65	154	140	
	2014	37	74	78	
2020	37	161			
წელათი	1566-1574				განმარტებები: 1. ასსცსა – აჭარის საარქივო სამმართველო, ცენტრალური სახელმწიფო არქივი; 2. ფ. – ფონდი 3. ან. – ანაწერი; 4. ფურც. – ფურცელი.
	1835	6			
	1886	4	16	12	
	1887	3	17		
	1889	5			
	1897	4	28		
	1923	6			
	1926	10	84		
	1935	11	101		
	1989		74	78	
	1999	16			
	2002	23	51	60	
	2014	13	23	20	
	2020	9	32		

ოსმალური აღწერის ამ მასალებში არ ფიგურირებს სო-

თამაზ ფუტყარაძე, ზაურ ფუტყარაძე

ფელი ერდვათი. იგი არ ჩანს 1886 წლის კამერალური აღწერის, ასევე ზაქარია ჭიჭინაძის 1889 წლის და 1923 წლის საარქივო დოკუმენტში, სადაც შუბნის თემის ყველა სოფელია წარმოდგენილი ოჯახის უფროსების სახელობითი სიებით. ეს გასაგებიცაა, რადგან სოფელი ადმინისტრაციულად კობალთის უბნად განიხილებოდა და შესაბამისად ერდვათის მონაცემები ერთიანდებოდა კობალთის აღწერის მასალებში.

განსაკუთრებული ყურადღება გვინდა გავამახვილოთ 1923 წლის საარქივო დოკუმენტზე, რომელშიც წარმოდგენილია როგორც მოსახლეობის რაოდენობა ოჯახის უფროსების სახელობითი სიითა და ოჯახის სქესობრივ-ასაკობრივი სტრუქტურის მიხედვით, ისე უძრავი ქონება და საქონლის (მსხვილფეხა-წვრილფეხა) რაოდენობა. მკითხველს ვთავაზობთ ამ დოკუმენტს სახელობითი სიის გარეშე:

ცხრილი 2.

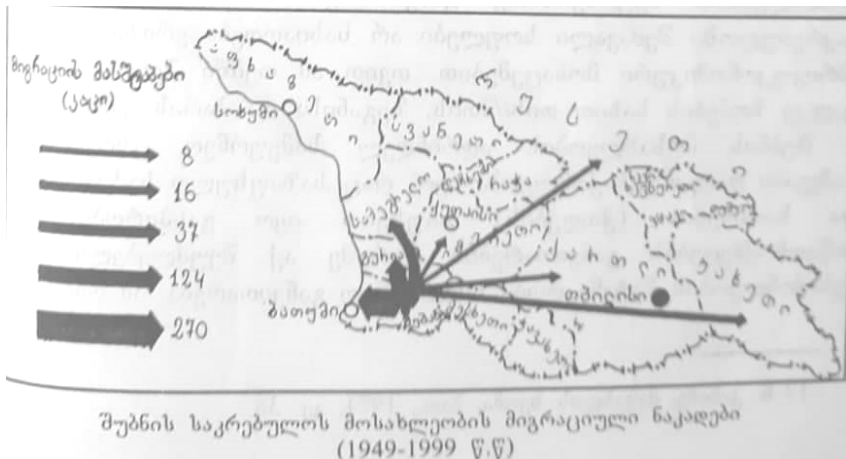
შუბნის თემის მოსახლეობის რაოდენობა სქესობრივი სტრუქტურა 1923 წელს (ასს ცსა, ფ. რ-178, ან.1, ს. 29, ფურც.238-240)

სოფელი	ოჯახი	ქალი	კაცი	სულ	ნათესი	ბალი, ვენახი	ცხენი	მსხვილფეხა	ცხვარი, თხა
დარჩიძეები	62	182	167	349	1715 1/2	-	12	392	29
ტომაშეთი	24	102	90	192	7 1/6	-	7	235	36
შუბანი	38	127	123	250	10 1/8	-	12	267	53
კობალთა	17	63	40	103	40 1/4	-	5	68	17
ქუთაური	8	23	23	46	194 1/2	-	2	40	11
სულ	149	497	443	940			38	1002	146

ამ დოკუმენტში ცალკე არაა წარმოდგენილი **ნელათი და იაკობაური**, მაგრამ სიების ნაკითხვის შემდეგ ნათელია, რომ ნელათში მცხოვრებნი (პირველი 6 ოჯახი) შესულნი არიან ტო-

მაშეთის გრაფაში. აღნიშნულის შესახებ ქვემოთ გვექნება საუბარი.

შუბნის თემის სოფლებიდან მიგრაციული პროცესები განსაკუთრებით გააქტიურდა პოსტსაბჭოთა ეპოქაში. 1999 წლის ჩათვლით შუბნის თემის სოფლებიდან ჯამში განსახლდა 472, ადგილზე დარჩენილი იყო 224 ოჯახი (732 სული).

ნაწილი მეორე

წელათი

არაერთ შემოქმედსა თუ მეცნიერს დაუნერია ისტორია თავისი თუ სხვა სოფლის შესახებ, ხატონად გამოუხატავთ საკუთარი შეხედულებები. ჩვენც გვინდა ჩვენებურად მოვეფეროთ მშობლიურ სოფელს, იქ მცხოვრებ და იქედან განსახლებულ ამაყ და გამრჯე ადამიანებს, ქვეყნის ისტორიის კონტექსტში წარმოვაჩინოთ **წელათის წარსული და თანამედროვეობა, მოსახლეობის გვარობრივი შემადგენლობა და გენიალოგიის საკითხები, ცალკეული ადამიანების ოჯახური და შრომითი ბიოგრაფიები.**

ჩვენს წინაპრებს უძძიმეს პირობებში უწევდათ ცხოვრება. დღესაც უამრავი გამოწვევის წინაშეა იქაური მოსახლეობა. გვნამს, რომ დაიძლევა სირთულეები, წელში გაიმართება ქვეყანა და წელათელ გლეხკაცსაც მიეცემა საერთოსახელმწიფოებრივი სიკეთით სარგებლობის შესაძლებლობა.

წელათი მდ. ჩირუხისწყლის მარცხენა მხარეზე მთის უბეში არწივის ბუდეშავით გამოკიდებული სოფელი – შუბნის თემის, ზოგადად მშობლიური საქართველოს თვალწარმტაცი და ლაჟვარდოვანი მხარის – აჭარის მთიანეთის გულია. სოფელი ძალიან პატარაა, მაგრამ მდიდარია კულტურულ-ისტორიული წარსულით, ულამაზესი ბუნებით, ამაყი, თვითმყოფადი, ტრადიციების მატარებელი ერთგული გამრჯე და შრომისმოყვარე ადამიანებით. ამიტომაც დაიმკვიდრა ამ სოფელმა კუთვნილი ადგილი მარეთის ხეობაში, შუბნის თემში და სულიერ ღირებულებათა იმ სიბრტყეზე მოხდა მისი გააზრება, რომლის არეალიცაა ზოგადქართული იდეები, საერთო ეროვნული სიხარული და სატკივარი, თანამედროვე ცივილიზაცია.

გარჯამ და შრომამ გადაარჩინა ეს სოფელი უმძიმესი გა-
ჭირვებისა და კრიზისის პერიოდში. აქაურები ახლაც არიან გა-
მორჩეულნი შრომისმოყვარეობით, სწავლა-განათლებით, ურ-
თიერთსიყვარულისა და ურთიერთმიტევების უნარით. სოფელი
კადრების სამჭედლოა, მეცნიერთა, ხელოვნების მოყვარულთა,
პედაგოგთა სამშობლო.

ორი ქვეყნის შესაყარზე განფენილი წელათი სხვა სოფლე-
ბის მსგავსად ქართული კულტურის და ცივილიზაციის თანამო-

ნანილეა – ადგილობრივი სპეციფიკის შესაბამისი მატერიალური კულტურის (საცხოვრებელი და სხვადასხვა სამეურნეო დანიშნულების შენობა-ნაგებობები, ხალხური სატრანსპორტო საშუალებანი, კულინარია და ა. შ.), ციხეების, ეკლესიების, სულიერი კულტურის შემოქმედი. არაერთხელ გადაქცეულა სახლი ნასახლარ-ნაფუძარად, ეკლესია-ნასაყდრალად (შემორჩენილია შესაბამისი ტოპონიმები), პურის ყანები ნაპურვალად, ნაქერვალად, ნასლარად, მაგრამ მაინც წამომდგარა და აღორძინებული უღალატო, დინჯი და შრომისმოყვარე ადამიანების შემოქმედებით.

ზღვის დონიდან 1464 მ. სიმაღლეზე ორ უბნად განფენილი წელათი მარეთის ხეობის უკიდურესი მთისწინა სოფელია. იგი მდებარეობს შუბნის სათემო ცენტრის სამხრეთ-აღმოსავლეთ ნაწილში. ჩრდილოეთიდან ესაზღვრება მდინარე ჩირუხისწყალი, აღმოსავლეთიდან გუზლიეთი და მთა ჩირუხი, დასავლეთიდან ტომაშეთი, ხოლო სამხრეთით შავშეთის მხარე.

წელათი. ფუტყარაძეების უბანი. ნახატი ჯემალ მიქელაძისა

წელათი მდებარეობს მნიშვნელოვან სტრატეგიულ ადგილას. მასზე გადიოდა როგორც არტაანისაკენ, ისე შავშეთისაკენ მიმავალი გზები. ჩირუხისწყლის ხეობით-გოგოლაურ-წელათის, გუზლიეთის, ლელვანის, ჯინალი იეილებისა და დემურყაფის გავლით გზა გადადიოდა ყვირაღას ხეობაში (სოფელი ჯინალი), იქედან იმერხევის ხეობის გავლით შავშეთ-კლარჯეთ-არტაან-ფოცხოვში.

წელათის პირველი მცხოვრებნი ყინჩაურიდან იქ გავრცელებულმა ციებამ დღევანდელი სოფლის ერთ-ერთ უბანში – ძველწელათში აიყვანა. მათ მოწონებითა ხე-ტყითა და სათიბსაძოვრებით მდიდარი ადგილები. **„ისეთი კარგი ადგილებია, რომ თივა წელამდე გვწვდებაო“**, კმაყოფილებით განუცხადებიათ ახალი სამოსახლოს მაძიებლებს. აქედანაა სოფლის სახელიცო, ასკვნიან რესპონდენტები.

სოფლის სახელწოდებისა და ეტიმოლოგიის შესახებ ზეპირ ისტორიებში მეორე ვერსიაცაა შემონახული. ამ ვერსიის მიხედვით კითხვაზე – რამდენი წელია ცხოვრობთ ამ დასახლებაშიო, ერთ-ერთ პირველმაცხოვრებელს უთქვამს: **„იქნება წელი ათიო“ (წელი ათი – წელათი)**. ცხადია ორივე ეს ვერსია ხალხურია, მაგრამ არაერთი ხალხური გადმოცემა თუ ლეგენდა გამხდარა მეცნიერთათვის ნყარო და არგუმენტირებული დასკვნების საფუძველი. ცხადია, ორივე ამ ვერსიას აქვს არსებობის უფლება.

სოფელში, რომელიც დღეს წელათის ერთ-ერთი უბნის-**ძველწელათის** სახელითაა ცნობილი, პირველად ორი ოჯახი დამკვიდრებულა: **სელიმი (ვაშაყმაძეების წინაპარი) და კასიმი** (რესპონდენტი ალიოსმან ვაშაყმაძის ინფორმაციით კასიმი იყო გვარად შაინიძე, თუმცა აქ უნდა იგულისხმებოდეს მომდევნო პერიოდში კასიმის შთამომავლების მიერ მიღებული გვარი). რესპონდენტის ეს ვერსია რეალობას უნდა შეესაბამებოდეს, რადგან 1835 წლის ოსმალური აღწერის დავთარში აქ მცხოვრებთა შორის ფიგურირებენ: **სელიმი** (აღწერის დროისათვის 35 წლის, ანუ დაიბადა 1800 წელს) და **კასიმ იბრაჰიმის ძე**, რომელიც აღწერის დროისათვის 32 წლისაა. ე.ი. იგი დაბადებულია

1803 წელს. მალე ამ ორ ოჯახს დაემატა **პაპოშვილებიდან ასული არიფა**, თუმცა სამი წლის შემდეგ არიფა თურქეთში წასულა. მისი შთამომავლები ამჟამად ინეგოლში ცხოვრობენ. 1835 წლისათვის წელათში 6 კომლია აღრიცხული. დოკუმენტის მიხედვით **წელათი განეკუთვნება ჩილდირის ვილაიეთის აჭარის ლივის ზემო აჭარის ნაჰიეს, მერათხანეს (მარეთის ხეობას) და ექვემდებარება დარჩიძეების თემს**. მოვიხმოთ დოკუმენტს:

„უბანი **წელათი**, ექვემდებარება ხსენებულ სოფელს.

კომლი 1.

1. საშუალო სიმაღლის, შავი უღვაშით, კაპრამან (ყარამან -ზ.შ.) იბრაჰიმის ძე, 40 წლის.

კომლი 2.

2. დაბალი, შავი წვერით, მეჰმედ ჰასანის ძე, 60 წლის.
3. შვილიშვილი მისი, შერიფი, 10 წლის.

კომლი 3.

4. საშუალო სიმაღლის, ქერა უღვაშით, **სელიმ იბრაჰიმის ძე**, 35 წლის.
5. შვილი მისი, მოზარდი, შერიფი, 12 წლის.
6. შემდეგი შვილი, ალი, 8 წლის.
7. შემდეგი შვილი, მურადი, 5 წლის.

კომლი 4.

8. დაბალი, შავი უღვაშით, **კასიმ იბრაჰიმის ძე, 32 წლის**.
[მინანერი ქვემოთ] შვილი შაჰინ ალი, დაიბადა [12]55 წლის სეფერის თვეში (აპრილი/მაისი 1839).

კომლი 5.

9. საშუალო სიმაღლის, შავი წვერით, ისმაილ მეჰმედის ძე, 32 წლის. გარდაიცვალა [12]54 წლის შევალის თვეში (1838-1839 წლების გასაყარი).
10. შვილი მისი ოსმანი, 5 წლის. გარდაიცვალა [12]54 წლის შევალის თვეში (1838-1839 წლების გასაყარი).

კომლი 6.

11. საშუალო სიმაღლის, შავი წვერით, მეჭმედ ისმაილის ძე, 45 წლის.
12. შილი მისი, საშუალო სიმაღლის, ისმაილი, 25 წლის.
13. შვილიშვილი, ემრულა, 3 წლის.
14. შემდეგი შვილიშვილი, ჰასანი, 1 წლის.
15. შვილი, შეღინღლული უღვაშით, გულაჰმედ აჰმედის ძე, 25 წლის.
16. შვილიშვილი, ჰუსეინი, 8 წლის.
(სტამბოლი, მინისტრთა საბჭოს არქივი, შიფრი – NFS.d.02759. გვ.260-264. დოკუმენტები მოიძია და თარგმნა პროფ. ზაზა შაშიკაძემ).

როგორც წარმოდგენილი დოკუმენტიდან ჩანს, წელათში მაცხოვრებელ ექვს ოჯახს შორის აღრიცხულია **თანამედროვე ვაშაყმაძეების წინაპართა ოჯახი. ხალხის მეხსიერებასა და ოსმალურ დავთარში მოცემული ინფორმაცია სელიმისა და მისი შთამომავლების – შერიფის და მურადის შესახებ ერთმანეთს ემთხვევა.** ე.ი. თანამედროვე ვაშაყმაძეების წინაპარი იყო სელიმ იბრაჰიმის ძის ოთხი მამაკაცისაგან შემდგარი ოჯახი. დოკუმენტის მიხედვით, შერიფს და მურადს მესამე ძმაც ჰყოლიათ – **ალი.** დოკუმენტი მნიშვნელოვანია იმ თვალსაზრისითაც, რომ ვაშაყმაძეების წინაპრების შესახებ ცოდნა უკან **გადანია. სელიმის მამის იბრაჰიმის სახელი იქაურთა მეხსიერებას აღარ ახსოვდა.** ოსმალურმა დავთარმა შემოგვინახა მისი სახელი. აღწერის დროისათვის იბრაჰიმი ან პირველსაცხოვრისში დარჩა, ან ცოცხალი აღარაა, რადგან იგი ოჯახის შემადგენლობაში არაა დასახელებული. იგი მოხსენიებულია მის შვილთან – სელიმთან კონტექსტში, რომელიც აღწერის დროისათვის ყოფილა 35 წლის. ე.ი. სელიმი დაბადებულია 1800 წელს, მისი მამა იბრაჰიმი კი სავარაუდოდ 1780-იან წლებში იქნებოდა დაბადებული. დოკუმენტის მიხედვით ისმაილი საშუალო სიმაღლის მამაკაცი ყოფილა ქერა უღვაშით. მისი შვილი შერიფი აღწერის დროისათ-

ვის 12 წლისაა. ე.ი. იგი დაბადებულია 1823, ხოლო მურადი 1830 წელს (რადგან აღწერის დროისათვის 5 წლისაა). მესამე შვილის ალის შესახებ ხალხის მეხსიერებაში არაფერია შემონახული. იგი 1818 წელს დაბადებულია.

ზემოთდასახელებული ოჯახის გარდა დავთარში კიდევ ხუთი ოჯახია აღრიცხული, რომელთა შთამომავლები დღეს აღარ ცხოვრობენ წელათში. შესაძლოა ამ ოჯახებიდან ერთ-ერთი იყოს ხალხური გადმოცემების მიხედვით ცნობილი და დავთარში დაფიქსირებული კასიმის (რომელიც აღწერის დროისათვის 32 წლის ყოფილა), მეორე კი ხალხის მეხსიერებაში შემონახული პაპოშვილებიდან ამოსული არიფის ოჯახი. ხსოვნას დღემდე შემორჩა მისი იქ ცხოვრების დამადასტურებელი ტოპონიმი „**არიფას ყანები**“. გადმოცემით ცნობილია, რომ კასიმი წელათიდან უკან დაბრუნებულია პირველსაცხოვრისში. წელათიდან გაურკვეველი მიზეზების გამო წასულა არიფის ოჯახიც (თურქეთში გადასახლებულა). არაა გამორიცხული, რომ დანარჩენი სამი ოჯახის შთამომავლებიც სხვაგან გადავიდნენ საცხოვრებლად (ოსმალობისაგან თავის დაღწევის, სოციალური მდგომარეობის გაუმჯობესების ან სხვა მიზეზით), რადგან მათი კვალი იკარგება. ერთი რამ უტყუარია: დღევანდელი ვაშაყმაძეები **იბრაიმისა და სელიმის** შთამომავლები არიან.

1835 წლის ოსმალური დოკუმენტი მრავალმხრივაა საყურადღებო:

1. სოფლის დაარსების თარიღი უცნობი იყო თანამედროვეთათვის და იგი უფრო გვიან დაარსებულად მიიჩნეოდა. ამ დოკუმენტიდან ნათელია, რომ მე-19 ს. დასაწყისისათვის სოფელი არსებობს.
2. 1835 წლის მონაცემებით სოფელში (ეხლ. ძველწელათი) 6 კომლია, რომლებშიც 15 მამაკაცი ცხოვრობს.
3. აღწერა ოსმალეთის იმპერიის სამხედრო ამოცანებს ემსახურებოდა, ამიტომ აღიწერა მხოლოდ მამაკაცები. დოკუმენტით დგინდება ოჯახების საშუალო სიდიდე

- (ოჯახის წევრთა რაოდენობა). თითოეულ ოჯახში ერთი ან ორი ქალი მაინც იქნებოდა;
4. მოსახლეობის კონფესიური სტრუქტურა – ყველა მუსულმანია;
 5. შეცვლილია ანთროპონიმული მოდელი – ყველა ანთროპონიმი მუსულმანური ქვეყნებისათვის დამახასიათებელი სახელია;
 6. ანთროპონიმული მოდელი ჯერ კიდევ ორწევრიანია და იგი წარმოდგენილია სახელითა და მამის სახელით, გვარი ჯერ კიდევ არ ჩანს ჩამოყალიბებული;
 7. და რაც მთავარია, დასახელებულ დოკუმენტში შესაძლებელია ჩვენი წინაპრების დადგენა მე-17-18 საუკუნეების მიჯნისათვის, რითაც ჩვენი კულტურული მემკვიდრეობა მინიმუმ ორი თაობით უკან გადაინა.

თუმცა მივყვით ისტორიას: გადმოცემით, ძველწელათ შავი ჭირი გაჩენილა, რის გამოც იქ მცხოვრებთა ნაწილი განყვეტილა, გადარჩენილები კი დღევანდელი წელათის ტერიტორიაზე – ზედა წელათში ციცაბო ფერდობის ზედა ბუნებრივ ტერასაზე გადმოსულან საცხოვრებლად. **კასიმს წელათიდან პირველსაცხოვრისში დაბრუნება გადაუწყვეტია, რის გამოც გაუყიდა მის კუთვნილებაში არსებული სახნავ-სათესი მიწები.** ჩვენთვის უცნობია, თუ ვინ შეისყიდა ეს მიწები. სავარაუდოდ იგი შეისყიდა **დარჩიძეებელმა არიფ ალამ თავისი ძმისშვილის – ხაჯისათვის** (რადგან დარჩიძეებში არ ჰქონდათ საკმარისი მიწები). ხაჯი იმჟამად ობოლი იყო. მისი მამა შერიფი ოსმალეთის მიერ წარმოებულ ომში დაღუპულა (სავარაუდოდ ეს იყო რუსეთ-თურქეთის 1853-1856 წლები, ე.წ. ყირიმის ომი).

ნიშანდობლივია ისიც, რომ დღევანდელი წელათის მიწების ნაწილი ვაშაყმაძეების წინაპრების იქ დამკვიდრებამდე შუბნელების საკუთრება ყოფილა. მათგან შეუსყიდათ მიწები წელათელ **სელიმ ვაშაყმაძეს და მუჰაჯირობიდან უკან დაბრუნებულ დარჩიძეებელ ფერათს (მოგვიანებით ცეცხლაძე).** მეორე

ვერსია მიწების გაცვლაზე ამახვილებს ყურადღებას. აღნიშნულ მიწების კუთვნილებასთან დაკავშირებით წამოჭრილა სადაო საკითხები, რაც აისახა კიდევ ტოპონიმიკაში. ყანას, რომელიც იმჟამად დავის საგანი გახდა, „ყავლა ყანების“ სახელი დაუმკვიდრდა.

მიწების გაცვლასთანაა დაკავშირებული დარჩიძეებიდან წელათში ხაჯის საცხოვრებლად გადმოსვლა. წელათში იმჟამად მცხოვრებ ფერათ ცეცხლაძეს თავისი მიწები გადაუცვლია ხაჯისათვის, რომელიც ისედაც ფლობდა მისი ბიძის – არიფას მიერ შესყიდულ მიწებს. ეს უნდა მომხდარიყო მე-19 ს. 80-იან წლებში. რიზალი ფუტყარაძის ინფორმაციით **წელათში გადმოსვლისას ხაჯის რძალი შერიფზე ყოფილა ორსულად. შერიფმა იცოცხლა 88 წელი, გარდაიცვალა 1974 წელს. თუ ეს ასეა, მაშინ ხაჯი წელათში 1886 წელს გადმოსულა.**

დარჩიძეებიდან წელათში გადმოსახლების თარიღს რამდენიმე წლით უკან სწევს მეორე ვერსია, რომლის მიხედვით ხაჯის შვილი ზექერია წელათში გადმოსახლების დროისათვის იყო რვა წლის. ზექერია გარდაიცვალა 1969 წელს – 90 წლის ასაკში. ამ შემთხვევაში დარჩიძეებიდან წელათში გადმოსვლა უნდა დათარიღდეს 1879 წლით.

ოსმალური 1835 წლის აღწერის დროისათვის წელათელ ფუტყარაძეთა წინაპრები დარჩიძეებში ცხოვრობდნენ. ჩვენთვის ცნობილი იყო ხაჯის მამის შერიფისა და მისი ძმის- არიფის ვინაობა. ამის იქეთ ჩვენი მესხიერება არ მიდიოდა. ამ დოკუმენტში დარჩიძეებში მცხოვრებთა შორის წელათელ ფუტყარაძეთა წინაპრების ოჯახია მოხსენიებული. მასში დასახელებულია სულეიმანი, მისი შვილი ისმაილი და ოთხი შვილიშვილი: არიფა შერიფი, ნუმანი და ემრულა. თუმცა ვნახოთ თავად ეს დოკუმენტი:

„კომლი 14.

1. საშუალო სიმაღლის, შავი უღვაშით, ისმაილ სულეიმანის ძე, 35 წლის.

2. შვილი მისი, ყმანვილკაცი, **არიფი, 15 წლის.**
3. შემდეგი შვილი, მოზარდი, **შერიფი, 11 წლის.**
4. შემდეგი [შვილი] **ნუმანი, 8 წლის.**
5. შემდეგი [შვილი], **ემრულა, 5 წლის“**
(სტამბოლი, მინისტრთა საბჭოს არქივი, შიფრი – NFS.d.02759. გვ.260-264. დოკუმენტები მოიძია და თარგმნა პროფ. ზაზა შაშიკაძემ)

როგორც დოკუმენტიდან ჩანს, დარჩიძეებში მცხოვრები **ისმაილ სულეიმანის ძის ოჯახი ხუთი მამაკაცისაგან შედგება.** სულეიმანი ეტყობა აღარაა ცოცხალი, წინააღმდეგ შემთხვევაში ოჯახის თავში მისი სახელი იქნებოდა დაფიქსირებული. მისი შვილია **ისმაილი**, რომელიც აღწერის დროისათვის 35 წლისაა (ე.ი. დაბადებულა 1800 წელს). მისი მამა სულეიმანი კი 1770-1780-იან წლებში იქნებოდა დაბადებული. სწორედ ისმაილის შვილები არიან **შერიფი, არიფი და ნუმანი**, რომელთა შესახებ ინფორმაცია ცნობილი იყო ზეპირი ისტორიებიდან. ე.ი. წელათელ ფუტკარაძეთა წინაპრების შესახებ ისტორიულმა მეხსიერებამ გადაინია მე-18 საუკუნის 70-იან წლებამდე.

წელათის მოსახლეობის შესახებ 1835 წლისა და შემდგომი პერიოდის ცნობები გვხვდება მეფის რუსეთის დროინდელ და საბჭოთა პერიოდის აღწერის მასალებში. ზემოთ წარმოდგენილ ცხრილში N 1 სხვა სოფლებთან ერთად წელათის მოსახლეობაცაა წარმოდგენილი, მაგრამ მკითხველმა რომ უკეთ აღიქვას მოსახლეობის რაოდენობრივი ცვლილებების დინამიკა ამ სოფელში, ამიტომ ცალკე წარმოვადგენთ წელათის მოსახლეობის რაოდენობრივ მონაცემებს წლების მიხედვით:

ცხრილი N 3
ნელათის მოსახლეობა XVI-XXI საუკუნეებში

აღწერის წლები	კომ- ლთა რ-ბა	მ.შ. კაცი	მ.შ. ქალი	წყარო
1566-74	-			ნელათი არაა დაფიქსირებული. და- ფიქსირებულია შუბანი აჭარის ლივის ვრცელი და მოკ- ლე დავთრები, თბ. 2011. გვ. 54
1835	6	16	?	სტამბოლი, მინისტრთა საბჭოს არქივი, შიფრი: NFS.d.02759, გვ.260-264
1886	4	16	12	თ. ფუტყარაძე, ნ. ვარსანიძე, „შუ- ბანი“, 2001, გვ.38
1887	3	17		ლისოვსკის ცნობები, იხ. მერაბ ფუტყარაძე, მოსახლეობა, შუახე- ვი. ბათ. 2008, გვ. 58-59
1889	5			ზ. ჭიჭინაძის მონაცემები დამონ- მებულია ტ. ფუტყარაძეს სტატი- იდან „აჭარის შუბანი“
1897	4	28		ლისოვსკის მონაცემების მიხედ- ვით, მ. ფუტყარაძე, მოსახლეო- ბა, შუახევი, 2008, გვ. 58-59
1923	6			ასს ცსა, ფ. რ-178, ან.1, ს. 29, ფურც.238-240
1926	10	84		აჭარის არ ცსა, ფ. რ-2. ანან. I, საქმე 209. ფ. 110; იგივე მონაცე- მებია 1931 წლის დოკუმენტში: აჭარის არ ცსა, ფ. რ-4. ანან. I, საქმე 285. ფ. 79 (აჭარის ასსრ დარაიონება 1931 წლისათვის).
1935	11	101		1935 წ. იანვრის პირუტყვის აღ- წერაში შესული მოსახლეობის ზოგადი მაჩვენებლები. ყარადერეს სასოფლო საბჭო. ას-

				სცსა, ფ. -178, ან.1, ს. 283, ფურც. 23.
1989		74	78	მოსახლეობის რიცხოვნობა ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულების და სქესის მიხედვით (მოსახლეობის 1989 წლის საკავშირო აღწერის შედეგები).
1999	16			თ. ფუტყარაძე, ნ. ვარშანიძე, შუბანი (ისტორიულ-ეთნოგრაფიული ნარკვევი), 2001, გვ. 38.
2002	23	51	60	მოსახლეობის 2002 წლის საყოველთაო აღწერის შედეგები
2014	13	23	20	კერძო შინამეურნეობების რაოდენობა და მოსახლეობის რიცხოვნობა ადმინისტრაციულ-ტერიტორიული ერთეულების, სქესის და ასაკობრივი ჯგუფების მიხედვით (2014 წლის 5 ნოემბრის მდგომარეობით).
2020	9	32		ტ. ფუტყარაძე, აჭარის შუბანი

როგორც ცხრილიდან ჩანს, 1660-1670-იანი წლების ოსმალურ დავთარში წელათი არაა დაფიქსირებული. ისმის კითხვა – იყო თუ არა იმ დროს აქ დასახლება? ვფიქრობთ, რომ იმ დროისათვის იყო სასოფლო დასახლება თანამედროვე ძველწელათის ადგილას. ამის თქმის საფუძველს იძლევა ტოპონიმის კვალი. ტოპონიმს აქვს მეტად მნიშვნელოვანი თავისებურება და უპირატესობა ბევრ წყაროსთან შედარებით. იგი, ისევე როგორც ნუმიზმატიკური მასალა იძლევა მწირ, მაგრამ დაუმახინჯებელ ინფორმაციას. მხედველობაში გვაქვს ძველ წელათთან ახლოს, სათიბებში არსებული ტოპონიმი **ნასაყდარი//ნასაყდრი სერი** (თ. ფუტყარაძე, 2001:37). იმ ადგილას დღემდე შემორჩა საყდრის ქვები ზოომორფული გამოსახულებებით. ერთ ქვაზე უხუცესი ადამიანების გადმოცემით (რომელიც თავად უნახავთ)

იყო ლომის გამოსახულება. ე.ი. იქ იყო სამლოცველო. რახანც იყო სამლოცველო, ე.ი. იყო მრევლიც.

იქ ცხოვერების კვალს ადასტურებს აგრეთვე ტოპონიმი „გავრუბუდიები“. საყოველთაოდაა ცნობილი, რომ მუსულმანები გავრებს//გიაურებს უწოდებდნენ არამუსულმანებს, ქრისტიანებს. როგორც ჩანს, ანტიოსმალურმა ძალებმა თავი მოიყარეს სწორედ იმ ადგილას, რომელსაც დღეს „გავრუბუდიებს“ ვეძახით. გადმოცემით თურქებს მკვიდრი ქრისტიანები ალყაში მოუქცევიათ. ე.ი. ეს ადგილი გახდა ქრისტიანთა ბოლო თავშესაფარი, საიდანაც მტერს უწევდნენ მედგარ წინააღმდეგობას. თურქებს მათ წინააღმდეგ შეტევა „გავრების“//გიაურების შეძახილით განუხორციელებიათ. სწორედ ამიტომ შეერქვა ამ ადგილს ეს სახელი. ოსმალების წინააღმდეგ ბრძოლის გამომხატველი უნდა იყოს ნაომარის მნიშვნელობის გამომხატველი სხვა ტოპონიმებიც. მხედველობაში გვაქვს მთა ჩირუხის მისადგომებთან არსებული ტოპონიმი **ყავალული//ყავალული//ნაომარი**.

მანამდე რომ აქ სასოფლო დასახლება იყო, დასტურდება დღევანდელი ძველწელათის ტერიტორიაზე არსებული **უსახელო საფლავებითაც**. მათ შესახებ არავითარი ინფორმაცია არ არსებობს. ისინი არ არიან აქ მცხოვრები ვაშაყმაძეების წინაპრები. მაშასადამე იქ სოფელი არსებობდა ვაშაყმაძეების წინაპრების იქ მისვლამდეც.

სოფლის დაარსების ზუსტი თარიღის განსაზღვრა ძნელია. ამ თვალსაზრისით მეტად მნიშვნელოვანი იქნება ნასაყდრისა და ძველწელათის ტერიტორიებზე არქეოლოგიური გათხრების ჩატარება, რომელიც მოფენს ნათელს სოფლის ისტორიისათვის მნიშვნელოვან არაერთ საკითხს.

თუ იქ ადრიდანვე არსებობდა დასახლება, რატომ არ აისახა იგი ოსმალების მიერ ჩატარებული პირველი აღწერის მასალებში? ამ კითხვაზე პასუხი ნაწილობრივ გავეცით აღნიშნული საკითხის შესახებ მსჯელობისას. კერძოდ, ოსმალთა ოკუპაციამ განაპირობა ადგილობრივი მოსახლეობის პროტესტი. სავარაუდოდ, მტერმა სოფელი გაანადგურა. მოსახლეობის ნაწილი

გაიქცა, ნაწილი კი აგრესიის მსხვერპლი შეიქმნა. სხვანაირი ახსნა ამ მოვლენას არ მოეძებნება.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, ოსმალების მიერ 1835 წელს ჩატარებულ აღწერაში წარმოდგენილი მამაკაცების სახელობითი სიის მიხედვით წელათში ცხოვრობს ექვსი კომლი, 16 მამაკაცი. მათგან **სელიმ იბრაიმისძე** დღევანდელი ვაშაყმაძეების წინაპარი უნდა იყოს. დანარჩენი ხუთი ოჯახის შთამომავლები წელათში აღარ ცხოვრობენ. აღწერის დროისათვის წელათელი ფუტკარაძეების წინაპრები ჯერ კიდევ **დარჩიძეებში ცხოვრობდნენ**.

განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მივაქციოთ ერთ საარქივო დოკუმენტს, რომელიც 1923 წლის მონაცემებს ასახავს კომლობრივი შემადგენლობის, სულადობის, მსხვილფეხა და წვრილფეხა პირუტყვის რაოდენობისა და სახნავ-სათესი ფართობების ფლობის მიხედვით. დოკუმენტში წელათი ცალკე გრაფის მიხედვითა არაა წარმოდგენილი, რადგან იგი ტომაშეთის უბნადაა განხილული. ამიტომ წელათის მცხოვრებ ოჯახთა უფროსების სახელობითი სია ტომაშეთის გრაფაშია წარმოდგენილი. დოკუმენტი ზუსტ ინფორმაციას იძლევა კომლთა რაოდენობის, სქესობრივი სტრუქტურის და სხვა დემოგრაფიული მონაცემების შესახებ. მოსახლეობა აღუწერია ვინმე შ. ლორთქიფანიძეს. ცხრილში დაფიქსირებული პირველი ექვსი ოჯახი წელათიდანაა, დანარჩენები ტომაშეთიდან. მოვიხმოთ ეს დოკუმენტი (იხ. ასს ცსა ფ. რ-178, ან. 1, საქმ. 29, ფურც. 238-240):

ცხრილი N 4
წელათის მოსახლეობის რაოდენობრივი და
სქესობრივი სტრუქტურა 1923 წელს
(ასს ცსა ფ. რ-178, ან. 1, საქმ. 29, ფურც. 238-240)

სოფელი	კაცი	ქალი	სულ	ნათესი		ბალიდა ვენახი	ცხენი	მსხვი ლფეხა	ცხვარი თხა
ტომაშეთი									
1. ვაშაყმაძე ისუფ	8	6	14	53		-	1	13	6
2. ვაშაყმაძე ხუსეინ	4	3	7	29			-	17	-
3. ვაშაყმაძე ხუსეინ	4	4	8	70			2	15	2
4. ვაშაყმაძე ამაზა (სავარაუდოდ ხამზა)	5	6	11	32			-	7	2
5. ვაშაყმაძე მევლუდ	3	3	6	32			-	5	-
6. ფუტყარაძე აჯი (უნდა იყოს ხაჯი)	11	8	19	60			1	20	7
7. ფუტყარაძე შერიფ	4	3	7	22			-	7	4
8. ფუტყარაძე ყაია	2	1	3	25			-	14	-
9. ფუტყარაძე როსტომ	4	1	5	25			-	15	-
10. ფუტყარაძე ხასან	3	4	7	19			-	10	2
11. ფუტყარაძე დურ- სუნ	4	3	7	55				3	
12. ფუტყარაძე შაქირ	6	3	9	60				11	6
13. ფუტყარაძე სულ- თან	1	4	5	40				12	3
14. ფუტყარაძე იაკუბ	1	4	5	25			1	8	
15. არ იკითხება (თ.ფ)	1	4	5	20				6	
16. ფუტყარაძე ხუსე- ინ, ზემოდან მინანერი დურსუნ	7	4	11	26				12	

17. კიდევ დურსუნი – მინაწერით, ალბათ მამის სახელი, რომელიც არ იკითხება	4	4	8	24				6	
18. ფუტკარაძე დურსუნ ახმედის ძე	7	3	10	51			1	19	4
19. ფუტკარაძე შაისმაილ	9	7	16	49				10	
20. ფუტკარაძე იუსუფ	2	4	6	29				9	
21. ფუტკარაძე მერჯან	1	3	4	18				7	
22. ფუტკარაძე ხუსეინ (როგ-ც ჩანს ხასანის ძე მამის სახელი არ იკითხება)	6	4	10	20			1	6	
23. ფუტკარაძე მეულუდ	3	1	4	17				4	
24. ფუტკარაძე თეფფიყ	2	3	5	15				5	
სულ	102	90	192	716			7	235	36

ცხრილიდან ჩანს, რომ წელათში 1923 წლისათვის ცხოვრობს ვაშაყმაძეთა ხუთი და ფუტკარაძეთა ერთი ოჯახი, 65 ადამიანი (35 კაცი, 30 ქალი). სოფლის მცხოვრებთ ჯამში ჰყავთ ოთხი ცხენი, 77 მსხვილფეხა და 17 წვრილფეხა რქოსანი პირუტყვი. წარმოდგენილი მონაცემები გვანვდის ეკონომიკური და სოციალური ხასიათის სხვა ინფორმაციებსაც. მონაცემებიდან ნათელია, რომ

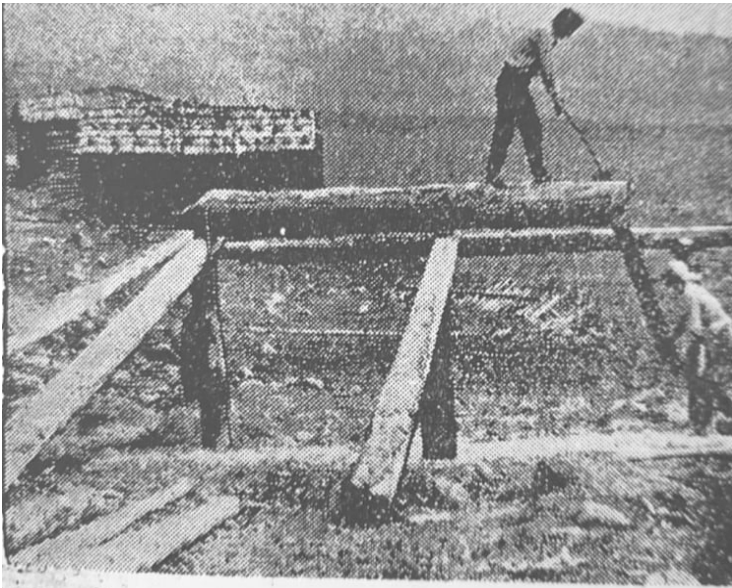
1. 1923 წლისათვის თურქულ ფორმანტიანი გვარების ნაცვლად დამკვიდრებულია ქართული გვარები;
2. ჯერ კიდევ არსებობს დიდი (გაუყოფელი) საძმო და სამამო ოჯახები (ხაჯი ფუტკარაძის ოჯახი აერთიანებს 19 წევრს, რაც ყველაზე მაღალი რიცხოვნობაა შუბნის თემში);
3. საკმაოდ მაღალ დონეზეა განვითარებული მესაქონლე-

ობა (მსხვილფეხა, წვრილფეხა) და მიწათმოქმედება (ხაჯი ფუტყარაძეს შუბნის თემის მასშტაბით ჰყავს ყველაზე მრავალრიცხოვანი საქონელი -20 მსხვილფეხა და 7 წვრილფეხა საქონელი, ასევე ცხენი – 1922 წლიდან დანესებული საკმაოდ მაღალი საგადასახადო სისტემის პირობებში);

თუ დავაკვირდებით სხვა წლების აღწერის მონაცემებს, ვნახავთ, რომ მოსახლეობის რაოდენობამ პიკს მიაღწია 1980-იან წლებში. 1989 წელს წელათში მცხოვრებთა რაოდენობამ 152 ადამიანი (74 კაცი, 78 ქალი) შეადგინა (აღწერაში ოჯახების რაოდენობა არაა დაფიქსირებული). ხალხმრავლობის პერიოდში საგრძნობლად გაიზარდა კომლთა რაოდენობა. 2002 წლისათვის სოფელში 23 ოჯახია რეგისტრირებული, შემდგომ კი მოსახლეობის რაოდენობა საგრძნობლად იკლებს. პერსპექტივაში წელათის მოსახლეობა კიდევ უფრო შემცირდება, რადგან ახალგაზრდებს ზღვისპირა ზოლში შექმნილი აქვთ საცხოვრისები. ზოგიერთი მათგანი უკვე გადმოსულია ახალ სამოსახლოში. 1999 წლამდე სოფლიდან განსახლებული იყო 50 ოჯახი. დღეისათვის ეს რიცხვი კიდევ უფრო გაზრდილია. 2020 წ. მონაცემებით სოფელში რეგისტრირებულია 9 ოჯახი, 32 სული რეალურად კი ცხოვრობს ექვსი ოჯახი.

როგორც ცხრილის კომენტარებისას ითქვა, 1923 წლისათვის ჯერ კიდევ შენარჩუნებულია დიდი ოჯახები, რომლებიც ერთიანობის სახლში ერთად აგრძელებენ ცხოვრებას. ისტორიამ შემოგვინახა ხაჯი ფუტყარაძის ერთიანობის სახლის აღწერა, რომელიც ადრე დარჩიძეებელი ფერათის საკუთრება იყო. მოგვიანებით, იგი ხაჯის საკუთრებაში გადავიდა (ხაჯის წელათში გადმოსვლის ისტორიაზე უკვე გვქონდა საუბარი). 1970-იან წლებში ნიკო ბერძენიშვილის სახელობის სამეცნიერო - კვლევითი ინსტიტუტის ექსპედიციამ, რომელიც ყოფისა და კულტურის საკითხებს სწავლობდა, საცხოვრებელი და სამეურნეო ნაგებობების შესწავლაც დაისახა მიზნად. შუბნის თემში აჭარელთა ყოფისათვის დამახასიეთებელი ნიშნებით გამოჩეულ ყველაზე ტრადიციულ საცხოვ-

რებლად იქნა მიჩნეული ხაჯი ფუტკარაძის სახლი. ოჯახის სემინტაციის შემდეგ ეს სახლი ხაჯის შვილიშვილის – დურსუნის კუთვნილება გახდა. ერთიანობის სახლიდან გამოყოფილი ფუტკარაძეები დასახლდნენ ერთ ვერტიკალურ ზოლში – ფუტკარაძეების უბნის საფარი ტყის ქვემოთ. მკვლევარმა დეტალურად აღწერა ეს სახლი. ავტორი საცხოვრებელი კომპლექსის აღწერისას იყენებს ოსმალური გავლენის შედეგად ქართულ ლექსიკაში შემოჭრილ და დამკვიდრებულ ტერმინებს (ჰავლი, ტანთრაფა და ა. შ.), რომლებიც უხვად გვხვდება სხვა სამეცნიერო გამოცემებშიც. ჯ. მიქელაძის აღწერით, სახლი იყო ორსართულიანი, „ქვის ბინებზე“ შემდგარი. აშენებული იყო ნაძვის ხის მასალისაგან. პირველ სართულზე იყო სარკმლიანი ახორი, რომელიც შედგებოდა შესასვლელის, „ჰავლისა“ (დერეფანი) და ორი თანაბარი ზომის ახორისაგან. ჰავლი ერთ მხარეს გატიხრული იყო წვრილფეხა საქონლისათვის. ახორის მარცხენა მხარეს შემოჭედილი იყო სახბორე, ორივე ნაწილში დაგებული იყო ზღვე, რომლის შუა ნაწილი წარმოადგენდა ე. წ. სანარწყულს.

მასალის დახერხვა „ისკელეზე“ (ნახატი ჯ. მიქელაძისა)

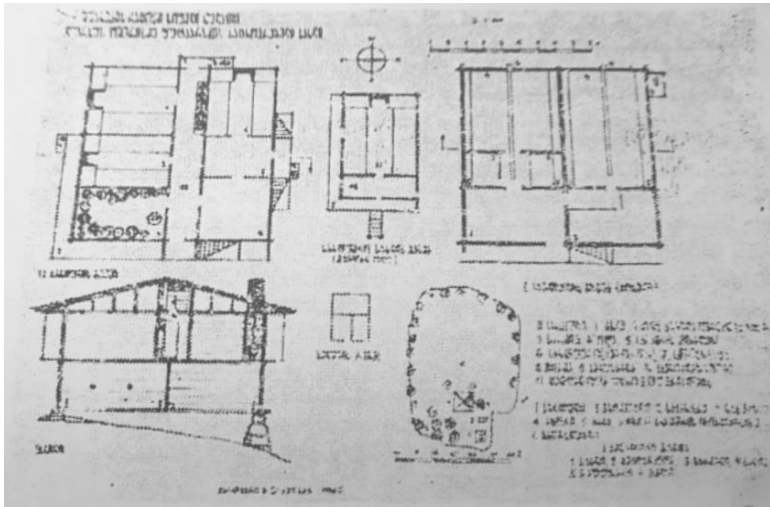
საცხოვრებლის მეორე სართული შედგებოდა ხუთი ოთახისაგან, რომელიც იყოფოდა შუა დერეფნით//ჰავლით. ჰავლის ბოლოში იყო პატარა ტანთრაფა (აივანი), რომლის მარცხენა მხარეს მიშენებული ჰქონდა საპირფარეშო. სახლს მეორე მხრიდანაც-კედლის მთელ სიგრძეზე ჰქონდა მეორე აივანი, რომლის ორივე ბოლო პირველ სართულს კიბით უკავშირდებოდა. დერეფნის მარცხენა მხარეს იყო სამი ოთახი. ყველაზე დიდი იყო ე. წ. „სახლი“ – საოჯახო ყოფის ცენტრი დიდი ბუხრით, ჰავლთან//შუა დერეფანთან დამაკავშირებელი შესასვლელი კართა და ორივე მხარეს დატანებული სათავსოებით. ერთ მხარეს გამართული იყო აბანო, მეორე მხარეს კი მუსანდარა (ლოგინის შესანახი სათავსო). კედლებს ორივე მხარეს მთელ სიგრძეზე გასდევდა ხის გრძელი და ფართე ქილიმიანი ტახტი (სექვი). სექვი განკუთვნილი იყო ოჯახის უფროსებისათვის. იქვე იძინებდნენ ბავშვებიც. ამ ოთახში იყრიდა თავს ოჯახის ყველა წევრი. აქვე მზადდებოდა საჭმელიც.

„სახლის“ გვერდით იყო ოდა ახალდაქორწინებულთათვის – ორი პატარა ფანჯრით. ცალკე იყო პროდუქტების შესანახი „ქილერი“//„სავსტურე“ – პატარა სარკმლით და კედლის გასწვრივ მონყობილი თაროებით.

აივნის მარჯვენა მხარეს განლაგებული იყო სამი ოთახი: შუა ოთახი სტუმრებისათვის, ასევე საზამთრო-ბუხრიანი და საზაფხულო-უბუხრო ოდა.

ხაჯის სახლთან და მის საკუთებაში არსებული სასტუმრო ცალკე, დამოუკიდებელი ნაგებობა იყო ბუხრითა და ორი სექვით, რომელსაც აივანი და შესასვლელი კიბე ჰქონდა გზის მხრიდან. მისი კარი ყოველთვის ღია იყო. სტუმარს შეეძლო დაუკითხავად შესულიყო და გაეთია ღამე.

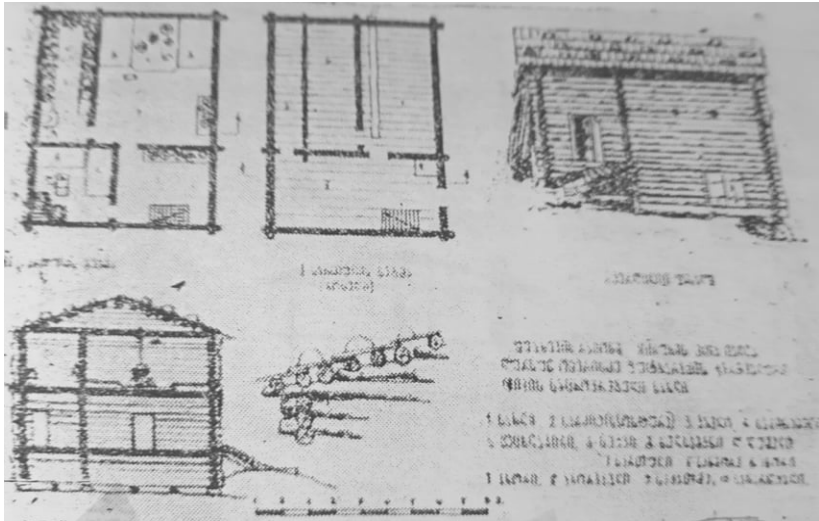
ღურსუნ ფუტყარაძის სახლს გზის მხრიდან ჰქონდა ეზო/კარაპანი, სადაც ეწყობოდა შეშა და ხდებოდა მისი დამუშავება (დახერხვა, დაპობა) (იხ. ჯ. მიქელაძე, 1982:31-32)

**დურსუნ ფუტკარადის სახლის გეგმა, ქრილი და გენგეგმა
(ჯ. მიქელაძე)**

ჩვენი თაობის ადამიანებს კარგად ახსოვთ ეს სახლი, რომელიც დაიშალა 1970-იან წლებში.

ტიპიურია აგრეთვე დურსუნ ფუტკარადის ყავრით დახურული საზაფხულო საცხოვრებელი (იაილა) მთა ჩირუხში, რომელიც აღწერა ასევე ჯემალ მიქელაძემ. იგი წარმოადგენდა ჯარგვალურ ორსართულიან ნაგებობას. მოგრძო, ოთხკუთხა ფორმის პირველი სართული შედგებოდა შესასვლელი ჰავლისა და ორი ახორისაგან. „ახორქვეშა“ სათავსო განკუთვნილი იყო წვრილფეხა რქოსანი პირუტყვისათვის. მეორე სართული შედგებოდა ჰავლის//დერეფნის, საძინებელი ოთახის, სარძივს//ქილერის და ერთ კუთხეში განლაგებული ხელსაბანისაგან. აქაც „სახლი“ (საოჯახო ყოფის ცენტრი) ყველაზე დიდი ოთახია 70-80 სმ. სისქის მინაყრილიან იატაკზე მოწყობილი შუაცეცხლით (ჯ. მიქელაძე, 1982:32-34). აღნიშნული საცხოვრებელი ქართული ხალხური სამშენებლო ტრადიციის უტყუარი მატერიალური ფაქტია. სამწუხაროდ, ბოლო წლებში ეს სახლიც დაინგრა.

დურსუნ ფუტყარაძის იაილა მთა ჩირუხში (ჯ. მიქელაძე)

მეურნეობა

მეურნეობრივი თვალსაზრისით **წელათი** შუბნის სხვა სოფლებთან ერთად **მაღალკულტურული სამეურნეო დასახლებაა**. ამაზე მეტყველებს ხალხური გადმოცემები, ტოპონიმიკური მონაცემები (ნაპურვალი, ნაქერვალი, ნაასლები და ა. შ.) და საარქივო დოკუმენტები. ოსმალური საარქივო დოკუმენტების მიხედვით შუბნელებს (იგულისხმება ყველა თემი) შეწერილი ჰქონდათ გადასახადები ხორბლეულზე (ქერი, ხორბალი), ბოსტნეულზე, სათიბებზე, ფუტყარზე, ღორზე, კანაფზე, ცხვარზე, ხილზე, წისქვილზე და ა. შ. იხდიდნენ აგრეთვე საქორწინო (პირველი ღამის უფლების გამოსყიდვის) გადასახადსაც. დღეის მდგომარეობით სოფელში აღარაა მელორეობა, ხორბლის კულტურები და კანაფი (ზ. შაშიკაძე, მ. მახარაძე, აჭარის ლივის ვრცელი და მოკლე დავთრები“ თბ. 2011, გვ. 34-55), მაგრამ

ტრადიციული დარგები: მესიმინდეობა, მეკარტოფილეობა, მებალეობა, მესაქონლეობა კვლავაც ვითარდება.

სამეურნეო-ყოფითი თავისებურებებით წელათი არ განსხვავდება მთიანი რეგიონის სხვა სოფლებისაგან. ამიტომ მის შესახებ საუბარს აღარ გავაგრძელებთ.

მეურნეობის განვითარების ერთ-ერთი ხელშემწყობი პირობაა საგზაო ინფრასტრუქტურის მშენებლობა. 1927 წელს მდ. ჩირუხისწყალზე აშენდა წელათთან დამაკავშირებელი ხიდი (მარეთის ხეობა, გვ. 137). შუახევი – შუბნის გზის მშენებლობა დაიწყო ომამდე, მაგრამ ომმა შეაფერხა მისი მშენებლობა. 1946 წ. განახლდა შუახევი-შუბნის საავტომობილო გზის მშენებლობა. პირველი ავტომობილი ყურთისონამდე მივიდა 1946 წ. 27 სექტემბერს. შუბნამდე გზა დასრულდა 1948 წელს. მალე გზა გაიყვანეს წელათ-გუზლიეთამდე. მთა ჩირუხამდე კი დასრულდა 1963 წ. (ვ. მაკარაძე, მარეთის ხეობაში საავტომობილო გზების მშენებლობის ისტორიიდან, მარეთის ხეობა, 2011: 161,162). 1960-ნი წლების დასაწყისში მოგვარდა რადიოს პრობლემა, 1974 წ. ზემო აჭარაში აციმციმდა ცისფერი ეკრანი.

ტოპონიმია

ენის ლექსიკურ სისტემაში არსებით სახელთა შორის გამოირჩევა ადამიანთა გვარსახელები და ტოპონიმები, როგორც ლექსიკური ფონდის გამდიდრების მნიშვნელოვანი წყარო. ტოპონიმი ხასიათდება მდგრადობით, გამძლეობით. ამიტომ გამოდგება იგი საისტორიო წყაროდ. მისი ნაკითხვა შეიძლება საუკუნეების შემდეგაც. მისი სახელმძღვანელო კოლექტივის ისტორიის გააზრებისათვის. ყავალუღი//ყავალუღი და გავრიზუდიები, ყავლაყანები და ახოჭალა, ნაქერვალი და ნაფეტვარი – ეს და სხვა უამრავი ტოპონიმი უტყუარი საბუთია წელათელთა სამეურნეო ცხოვრების, მატერიალური კულტურის, რელიგიის და ყოფითი კულტურის სხვა სფეროების შესახებ. ერთი სიტყვით,

ტოპონიმი გადაშლილი წიგნია, რომლებშიც ნათლადაა ჩანერი-ლი საკუთარი თავგადასავალი.

იგივე შეიძლება ითქვას გვარსახელების შესახებაც. აღნიშნული სოციალური ერთეული საუკუნეების წინ შეიქმნა. სამწუხაროდ, ქართული მეცნიერება (ამ თვალსაზრისით გამოქვეყნებული არაერთი საყურადღებო ნაშრომის მიუხედავად) კვლევა-ძიების დეფიციტს განიცდის. ამიტომაც დიდია ცდუნება „აკრძალული ხილის“ გასინჯვისა. სწორედ ამან განაპირობა წინამდებარე ნაშრომში სოფლის ტოპონიმებისა და გვარსახელების წარმოდგენა. ცხადია, ჩვენ არ ვაცხადებთ საკითხის სრულყოფილად შესწავლის პრეტენზიას. იგი კომპლექსური შესწავლის საგანი უნდა გახდეს ისტორიკოსების, ენათმეცნიერების, ეთნოლოგების, ლინგვისტების მონაწილეობითა და შესაბამისად, აღნიშნულ მეცნიერებათა ასპექტების გათვალისწინებით.

ნიშანდობლივია, რომ ტოპონიმს ახასიათებს მდგრადობა. ოსმალთა სამსაუკუნოვანმა ბატონობამ ვერ შეძლო ქართული ტოპონიმიკის წაშლა. როგორც მიკრო, ასე მაკროტოპონიმებმა ძირითადად შეინარჩუნა თავისი პირვანდელი სახე. უფრო მეტიც, ისტორიულ საქართველოში – ტაოსა და კლარჯეთში, სადაც იქაურმა ხელისუფლებამ ქართული კვალის წასაშლელად ყველა სოფელს სახელი შეუცვალა (სურევანი-დუთლუ, ბაზგირეთი-მეიდანლიქი, ტბეთი-ჯევიზლი და ა. შ), მოსახლეობა მაინც ძველი ქართული სახელებით მოიხსენიებს. მიკროტოპონიმებმა მთლიანად შეინარჩუნეს თავდაპირველი სახე. რაც შეეხება წელათს, **ცალკეული გამონაკლისების** (დემურყაფი, ყავლაყანები, ყავალღული) **გარდა ვერც ერთი არაქართული ტოპონიმი ვერ დამკვიდრდა აქაურთა ლექსიკაში.** ადგილის აღმნიშვნელი ყველა სახელი კვლავაც ქართული დარჩა. დღეისათვის წელათის სახნავ-სათეს ფართობებსა თუ სათიბებს, ღელეებს, წყაროებსა თუ ტყეებს შემდეგი სახელებით მოიხსენიებენ:

სახნავ-სათესი მინები:

1. **თაროყანა** – ვაკე, თაროსმსგავსი ადგილი;
2. **თელნარები** – ადრე იყო სახნავი, ამჟამად სათიბი. ადგილს ეს სახელი თელის ხეების გამო შეერქვა;
3. **თოხაური** – უკავშირდება თოხნას;
4. **ლელე ყანა** – ლელის მიმდებარე ყანა;
5. **ყავლაყანები** სადაო მიწა, სადაც ადგილი ჰქონდა დაპირისპირებული მხარეების კონფლიქტს;
6. **არიფაყანები** – ერთ-ერთი პირველმაცხოვრებლის-არიფას (რომლის შთამომავლები ცხოვრობენ თურქეთში) ყოფილი ყანა;
7. **კარზე ყანა** – სახლთან ახლოს მდებარე სახნავი ფართობი;
8. **ნაფუზარი//ნაფუძვარი** – საკარმიდამო მინები

სათიბები

1. **გვერდახო** – სახნავად თუ სათიბად გაჩეხილ-განმენდილი გვერდი//დიდი დახრილობის ფართობი („ახოს აღება“ ფართოდ გავრცელებული ტერმინია ქართველთა სამეურნეო ყოფაში);
2. **ბოკვერახო** – სათიბად გაჩეხილ-განმენდილი ფართობი, სადაც მოუკლავთ დათვის ბოკვერი;
3. **გობაჭალა** – გობის ფორმის ქალა;
4. **გზიპირები** – გზის პირას მდებარე სათიბი;
5. **ენრიანვაკიები** – ენრიანი ფართობი;
6. **თელიები** – თელის ხეების სიმრავლის გამო;
7. **თელეზინვერი** – თელიების თავზე მდებარე სათიბი, ამჟამად ტყე;
8. **ახმედაგვერდები** – ახმედის მიერ წელათში ამოსავალზე გაჩეხილი ადგილი;
9. **ლელიები //ლელები** – სათიბი ლელისპირა ადგილას;

10. **ნაქუხვარი** – ადგილი, რომელიც ადრე ხშირი ქუხილით ხასიათდებოდა;
11. **ნელუები** -ნაქუხვარის გამოღმით მდებარე სათიბი, სადაც ქუხილის დროს ხშირი იყო ელვა;
12. **პანტნარი** – პანტა მსხლების სიმრავლის გამო;
13. **პანა ქალა** – მცირე ფართობის სათიბი;
14. **სერი** – სათიბი სოფლის თავზე;
15. **უკანჭალა** – ძირითადი სათიბების უკანა მხარეს მდებარე ქალა;
16. **ღრმა ლელე** – ჩალრმავებული ქაობიანი სათიბი
17. **წყაროები** – სათიბი, სადაც არის წყარო
18. **ქუბჩის** სათიბი;

რელიგიური შინაარსის შემცველი ტოპონიმები:

1. **ნასაყდრისერი** – სათიბი, სადაც ყოფილა საყდარი. შემორჩენილია საყდრის ქვები ზოომორფული გამოსახულებებით;
2. **გავრიბუდიები** – ადგილი, სადაც თავი შეაფარეს ქრისტიანებმა, რომლებსაც ოსმალები გაიურებს ეძახდნენ;
3. **ყრულელე** – ადგილი, სადაც ადამიანს ეუფლება შიში, რადგან ბუდობდნენ დემონური ძალები.

ტყე:

1. **გალმატყე** -სოფლის გაღმით მდებარეობის გამო;
2. **გუზლიეთი ტყე**
3. **დემურყაფი** – რკინის კარი, საიდანაც იყო გადასასვლელი იმერხევისაკენ;
4. **გადასავალი** – წელათიდან ტომაშეთისაკენ გადასასვლელი ადგილი;
5. **ლელვანი** – სათემო ტყე. იქ არის სათიბებიც, სადაც იზრდებოდა „ლელი“ ბალახი;

6. **ნამწვავი** – ტყე, რომელიც ხანძრის გამო დამწვარა. ეხლა ბუნებრივად გაშენებული ტყეა;
7. **კილდიქვაბი** – ტყე, რომელსაც კლდის გამოქვაბულის ფორმა აქვს;

სამეურნეო ტოპონიმები:

1. **ნაფეტვარი** – ადგილი, სადაც ადრე ითესებოდა ფეტვი;
2. **ნაქერვალი** – ტყედ ქცეული ადგილი, სადაც ადრე ითესებოდა ქერი;
3. **ნაასლები** – ადრე მოყავდათ ასლი.

სხვა შინაარსის შემცველი ტოპონიმები

1. **ძველნელათი** – ადრინდელი, ეხლა გაუკაცრიელებული სოფელი, სადაც ამჟამად არის წისქვილები და შემორჩენილია ძველი, ქრისტიანული უსახელო საფლავები;
2. **მალარა** – სოფლის გაღმით, კლდეში არსებული გამოქვაბული;
3. **ბეთმეზა მოსახვევი** – ახალი ტოპონიმი, სკოლის მოსწავლეების მიერ შერქმეული სახელი. იმ ადგილას ინახავდნენ ბეთმეზს – სკოლიდან დაბრუნებულებს რომ მიერთმიათ.

გვარობრივი შიგაღებულობა და გავრცელების გეოგრაფიული არეალი

თანამედროვე წელათი არ ხასიათდება პოლიგენური და-სახლებით. სოფელი ორი გვარით – ვაშაყმაძეებითა და ფუტყა-რაძეებითაა წარმოდგენილი. მათგან, ვაშაყმაძეები იმერული, ხოლო ფუტყარაძეები – იმერხეული გენიალოგიური ჯგუფის წარმომადგენლებად მიიჩნევენ თავს.

სანამ წელათში მცხოვრები ამ ორი საგვარეულოს ისტორიის საკითხებს შევეხებით, მანამდე გვინდა წარმოვადგინოთ გარკვეუ-ლი ინფორმაცია ზოგადად გვარების წარმოშობის შესახებ.

ზოგადად, როდის წარმოიშვა ქართული გვარები? გვეკონ-და თუ არა ქართველებს გვარები ისტორიულ წარსულში?

არსებობს მოსაზრება, რომ საქართველოში გვარი გაჩნდა VI საუკუნიდან (ა.სილაგაძე, ა. თოთაძე, 1997:11). ვახუშტი ბაგრა-ტიონი ძველი ქართველი თავადების გვარებს VI-XV საუკუნეების ფარგლებში ათავსებდა. უკვე IX საუკუნეში ცნობილია დონაურე-ბის ფეოდალური საგვარეულო კახეთში, ბაღვაშთა საგვარეულო არგვეთში (მოგვიანებით კლდეკარის საერისთავოში), X-XI საუ-კუნეში დასავლეთ საქართველოს ფეოდალური საგვარეულოა მა-რუშიანები. ასევე ძველია გვარები: გრძელიძე (მოხსენიებულია 1028 წელს), ყანჩაველი (1030 წ.), დადიანი (1030 წ.), დვალი (1038 წ.) (ა. სილაგაძე, ა.თოთაძე, 1997:12). და სხვა.

ქართული გვარსახელების სიძველეზე მეტყველებს XII-XVII საუკუნეების პერიოდში დაწერილი მოსახსენებლების თავმოყრილი ნუსხა – „ტბეთის სულთა მატთანე“. ტბეთის საყ-დარის შემწირველნი კლარჯეთსა და აჭარამიჲ იყვნენ. მასში დასახელებულია 348 ეთ, ძე, შვილ და ფხე სუფიქსიანი გვარი: ბეჩიეთი, გიორგაეთი, ცხადაეთი, სირაეთი, ვაცაეთი, მეფუტ-კრიეთი, ახალასძე, გათენასძე, გიორგასძე, დოლიძე, კაკალოს-ძე, ძნელასძე, წიქარისძე, დვალიშვილი, მიქაშვილი, გურაფსაფ-ხე, ბუთმანიშხე და ა.შ. (ტბეთის სულთა მატთანე, 1977:33-35; რ.თოფჩიშვილი, 1977:52-53).

ოფიციალური ქართული ანთროპონიმული მოდელი სამ-ნევრიანია (სახელი, გვარი, მამის სახელი). იგი არც რუსებისა-გან შეგვითვისებია და არც ევროპელთაგან. არსებობს უამრავი დოკუმენტი და საბუთი, რომლებშიც პიროვნებები სახელით, მამის სახელითა და გვარითაა წარმოდგენილი (იხ. ქართლი ისტორიული საბუთების კორპუსი 1984: 17-18).

ქართული საისტორიო საბუთების მიხედვით **საქართველოს მკვიდრნი იყოფოდნენ ორ მთავარ ჯგუფად: „გუარიანებად“ და „უგუარიანად“** (ა.სილაგაძე, ა.თოთაძე, 1997:10). „გუარიანთა“ წარმოდგენა უმრავლეს შემთხვევაში ხდებოდა სახელითა და გვარით, ხოლო „უგუაროთა“ ვინაობის აღსანიშნავად გამოიყენებოდა სახელი და მამის სახელი, ან სახელი და სადაურობის აღმნიშვნელი ეთნონიმი. (მაგ. მარკოზ აჭარელი, იოანე ზარზმელი, თევდორე ჯავახი და ა.შ. გამოიყენებოდა აგრეთვე სახელისა და ხელობის აღმნიშვნელი ტერმინებიც: მაგ. პაპუნა ხაბაზი, ეპიფანე მჭედელი...) (ა.სილაგაძე, ა.თოთაძე, 1997:10).

წელათში, ისევე როგორც შუბნის თემის სხვა სოფლებში მაცხოვრებლები როგორც ჩანს ერთიანდებოდნენ **„უგუაროების“** კატეგორიაში. მე-16 ს. მეორე ნახევრის ოსმალური აღწერის მასალებში იორამის ციხის რაბათის//შუბნის“ მცხოვრებნი სახელითა და მამის სახელებით არიან წარმოდგენილნი. სწორედ ამ ფაქტითაა განპირობებული ნებისმიერად, შემთხვევით, კეთილხმოვნების თუ სხვა მოსაზრებებით განპირობებული გვარების არჩევა საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების პირველ წლებში. მათ შორის თანამედროვე წელათში მცხოვრებნიც.

ჩვენს ხელთ არსებული მასალების მიხედვით წელათის პირველი მაცხოვრებლები იყვნენ დღევანდელი **ვაშაყმაძეების** წინაპრები (თუმცა, როგორც ჩანს, მანამდე სხვებსაც უცხოვრიათ, რაზეც ძველწელათში არსებული უსახელო საფლავებიც მეტყველებს).

ვაშაყმაძეები ერთ-ერთი მცირერიცხოვანი გვარია საქართველოში. 1999 წლის მონაცემებით მათი რაიდენობა საქართველოში იყო 2898 ადამიანი (224-ე ადგილზე), ხოლო 2017 წლის

მონაცემებით 3198 (თბილისი-319, ქუთაისი-428, ბათუმი-271, გორი-19, რუსთავი-24, მარნეული-1, ზუგდიდი-1, გარდაბანი-3, ქობულეთი-159, გალი-9, ოზურგეთი-287, ბოლნისი-2, თელავი-5, სოხუმი-9, ზესტაფონი-3, გურჯაანი-4, ხაშური-1, ხელვაჩაური-104, წყალტუბო-19, სამტრედია-122, საჩხერე-2, ჭიათურა-1, ლაგოდეხი-2, ქარელი-3, კასპი-3, მცხეთა-3, ახალციხე-2, ფოთი-7, თერჯოლა-13, ახმეტა-3, ლანჩხუთი-54, ოჩამჩირე-5, ყვარელი-1, გულრიფში-2, ხულო-253, დუშეთი-1, ხობი-1, ვანი-475, ნალკა-114, დედოფლისწყარო-9, ხონი-1, ბაღდათი-121, ტყიბული-6, თეთრიწყარო-3, აბაშა-4, ჩოხატაური-113, ქედა-28, გაგრა-3, ადიგენი-91, შუახევი-69, ასპინძა-2, ყაზბეგი-1, გუდაუთა-1, საზღვარგარეთ-11) (კვაჭანტირაძე კ., 2017).

მათი წინაპრები იმერეთის ერთ-ერთი რაიონიდან – ვანიდან სხალთის ხეობის სოფელ ყინჩაურში გადასულან საცხოვრებლად. სხალთაში მოგვიანებით გაჩენილა ეპიდემია – ციება. მათ კვლავ დაუნყიათ ახალი სამოსახლოს ძიება, რამაც ისინი წელათში აიყვანა. გვარის ამოსავლად მიჩნეულია რთულფუძიანი საკუთარი სახელი **ვაშაყმა** (ვაშა+ყმა). იგი გვხვდება მე-11 ს. ერთ-ერთ წარწერაში „განუსვენე სულსა მამისა ვაშაყმანისა“ (ი. მაისურაძე, 1990:64-65). საკუთარ სახელად დასტურდება აგრეთვე **ვარშაყი**. წყაროებში მოიხსენიება გვარები: **ვაშაყაშვილი, ვაშაყასშვილი, ვაშაყმაშვილი, ვაშაყმაძე** (მიხ. ქამადაძე, 2011:114). ეს გვარი აჭარაში მოგზაურობის დროს, 1895 წელს მოიხსენია თ. სახოკიამ (თ. ფუტყარაძე, 2001:36).

ვაშაყმაძეების უბანი

ვაშაყმაძეები მიიჩნევენ, რომ მათ ოსმალების პერიოდში ოლლი დაბოლოებით გვარი არ მიუღიათ, თუმცა სელიმოლღე-ბის სახელით იცნობენ მათ შუბნის თემში. ოლლი დაბოლოებით გვარების გავრცელება ოსმალური პოლიტიკის ნაწილი იყო და იგი არ უნდა იქნას მიღებული შეურაცხმყოფლად არცერთი საგვარეულოს მიერ. ოლლი-ფორმატიან გვარებს ბევრი სხვა საგვარეულოს წარმომადგენლებიც უარყოფენ, რაც მისასალ-მებელია იმ თვალსაზრისით, რომ ხაზი ესმება ეროვნული ცნო-ბიერების მაღალ დონეს. მათთვის, როგორც ქართველისათვის მიუღებელია ოსმალურფუძიანი გვარი, თუმცა ისტორიიდან ვერ ამოვშლით ოსმალთა სამსაუკუნოვანი ბატონობის პერი-ოდს, რომელმაც საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროზე მოახდინა თავისი უარყოფითი გავლენა. ამის მიუხედავად მათ ვერ შეძლეს ჩაეკლათ ეროვნული სულისკვეთება, ქართული ყოფისა და კულტურის თავისებურებანი, რამაც საბოლოოდ უზრუნველყო ეთნიკური თავისთავადობის შენარჩუნება.

1999 წლის მონაცემებით წელათში ცხოვრობდა ვაშაყმა-ძეთა 12 ოჯახი, 2020 წლისათვის კი მათი რაოდენობა შემცირ-და ხუთამდე:

1. ვაშაყმაძე ნოდარი მეველუდისძე, ოჯახის წევრები: თამაზი, გიული, რომანი;
2. ვაშაყმაძე ნოდარი პოსოს ძე, ოჯახის წევრი ქეთე-ვან ფუტკარაძე;
3. ვაშაყმაძე ვაჟა ვეზირისძე, ოჯახის წევრები: რამა-ზი, დონარი, გიორგი, სალომე;
4. ვაშაყმაძე ლევან ბაირამალისძე, ოჯახის წევრები: შუშანა, მინდია, გულბაარი;
5. ვაშაყმაძე ყაზბეგ შერიფისძე, ოჯახის წევრი მაცვა-ლა ფუტკარაძე.

1999 წლისათვის წელათიდან განსახლებული იყო ვაშაყ-მაძეთა 35 ოჯახი (ბათუმი 7, ყოროლისთავი -1, სალიბაური - 2, ჭარნალი-2, ხელვაჩაური-3, თხილნარი-2, მახინჯაური 1,

თამაზ ფუტყარაძე, ზაურ ფუტყარაძე

შრომა-7, სუფსა-5, ნასაკირალი-1, ფიროსმანი 1). დღეისათვის კიდევ უფრო გაფართოვდა როგორც განსახლებულთა რაოდენობა, ისე განსახლების გეოგრაფიული არეალი. 2021 წლის მონაცემებით წელათიდან განსახლებულ ვაშაყმაძეთა და მათ შთამომავალთა რაოდენობა გაიზარდა 69 ოჯახამდე.

ცხრილი N 5

წელათელ ვაშაყმაძეთა და მათ შთამომავალთა განსახლების სახელობითი მონაცემები და გეოგრაფიული არეალი 2020 წლის მონაცემებით

N	გვარი, სახელი	განსახლების ადგილი	რეგიონი
1	თემურ შაქროს ძე ვაშაყმაძე	სუფსა	გ უ რ ი ა
2	ავთანდილ რასიმის ძე ვაშაყმაძე	სუფსა	
3	თენგიზ შაქროს ძე ვაშაყმაძე	სუფსა	
4	ნუგზარ გივის ძე ვაშაყმაძე	სუფსა	
5	ნუგზარ ვაჟას ძე ვაშაყმაძე	სუფსა	
6	ალიოზა ვეზირის ძე ვაშაყმაძე	სუფსა	
7	რევაზ გურამის ძე ვაშაყმაძე	ურეკი	
8	სერგო ჰოსოს ძე ვაშაყმაძე	შრომა	
9	გურამ მეიდანის ძე ვაშაყმაძე	შრომა	
10	ამირან//ჯემალ მოხერემის ძე ვაშაყმაძე	შრომა	
11	ზია მეიდანის ძე ვაშაყმაძე	შრომა	
12	გოჩა ალის ძე ვაშაყმაძე	შრომა	
13	რუსლან ალის ძე ვაშაყმაძე	შრომა	
14	გიორგი//ახმედ ვაშაყმაძე	შრომა	
15	რაულ ნურის ძე ვაშაყმაძე	ბობოყვათი	ქობულეთი
16	რევაზ რასიმის ძე ვაშაყმაძე	ბობოყვათი	
17	ნუგზარ შემსოს ძე ვაშაყმაძე	ჩაქვი	

18	ბესიკ შაქროს ძე ვაშაყმაძე	ჩაქვი	
19	თამაზ შემსოს ძე ვაშაყმაძე	ოჩხამური	
20	გენო თამაზის ძე ვაშაყმაძე	ოჩხამური	
21	მიხეილ შერიფის ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი, გოროდოკი	ბ ა თ უ მ ი
22	შაქრო შერიფის ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი, გოროდოკი	
23	ზაური ალის ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი, გოროდოკი	
24	რაულ მიხეილის ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი, გოროდოკი	
25	გიორგი მიხეილის ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი, გოროდოკი	
26	ალეკო ომარის ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი	
27	იური ზიას ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი	
28	დავით სერდალის ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი	
29	შალვა სერდალის ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი	
30	ასლან ნუგზარის ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი	
31	მამუკა ნუგზარის ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი	
32	ბადრი ალიოშას ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი	
33	თენგიზ როსტომის ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი	
34	დათო მერაბის ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი	
35	მერაბ ავთანდილის ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი	
36	გია მერაბის ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი	
37	ვარდან ვლადიმერის ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი	
38	ირაკლი ნუგზარის ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი	
39	გონა ჟორას ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი	
40	მამუკა ჟორას ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი	

თამაზ ფუტყარაძე, ზაურ ფუტყარაძე

41	გურამ ნოდარის//ხასიას ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი	
42	ამირან ნოდარის//ხასიას ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი	
43	ბადრი სერგოს ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი	
44	ზურაბ გიორგის ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი	
45	ანზორ გიორგის ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი	
46	მერაბ მიხეილის ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი	
47	მალხაზ რასიმის ძე ვაშაყმაძე	ბათუმი	
48	მურად ნუგზარის ძე ვაშაყმაძე	მახინჯაური	ხელვაჩაური
49	გივი//თორუნ ვეზირის ძე ვაშაყმაძე	ჭარნალი	
50	როსტომ ალიოსმანის ძე ვაშაყმაძე	ჭარნალი	
51	ალექსი მერაბის ძე ვაშაყმაძე	ჭარნალი	
52	იუზა ავთანდილის ძე ვაშაყმაძე	ჭარნალი	
53	მურმან ყაზბეგის ძე ვაშაყმაძე	ხელვაჩაური	
54	მახარე ავთანდილის ძე ვაშაყმაძე	ხელვაჩაური	
55	მურად ვლადიმერის ძე ვაშაყმაძე	ხელვაჩაური	
56	ფრიდონ ისრაფილის ძე ვაშაყმაძე	ხელვაჩაური	
57	თემურ მემედის ძე ვაშაყმაძე	ხელვაჩაური	
58	ჯემალ თამაზის ძე ვაშაყმაძე	მეჯინისწყალი	
59	რომან თამაზის ძე ვაშაყმაძე	მეჯინისწყალი	
60	რომან ნიაზის ძე ვაშაყმაძე	ყოროლისთავი	
	ბადრი მოედინის ძე ვაშაყმაძე	თხილნარის მე-	

	ძე	ურნეობა	
61	ავთანდილ ისრაფილის ძე ვაშაყმაძე	თბილნარის მე-ურნეობა	
62	ედუარდ ამირანის ძე ვაშაყმაძე	თბილისი	ქართლი
63	მიხეილ ნოდარის ძე ვაშაყმაძე	სამთაწყარო (კახეთი)	კახეთი
64	აჩიკო მურმანის ძე ვაშაყმაძე	რუსეთი	რუსეთი
65	ჯემალ ნურის ძე ვაშაყმაძე	მოსკოვი (რუსეთი)	
66	მამუკა ავთანდილის ძე ვაშაყმაძე	კრასნოდარი (რუსეთი)	
67	დათო ვლადიმერის ძე ვაშაყმაძე	აშშ	აშშ

როგორც ცხრილიდან ჩანს, წელათიდან განსახლებული ვაშაყმაძეები ცხოვრობენ საქართველოს ოთხ რეგიონში (**გურიაში – 14** (სუფსა – 6, ურეკი-1, შრომა-7); **კახეთში – 1** (სამთაწყარო); **ქართლში -1** (თბილისი);**აჭარაში – 47** (ქობულეთში – ბობოყვათში, ჩაქვსა და ოჩხამურში – 6, ბათუმში – 27, ხელვაჩაურში – ჭარნალში, თბილნარის მეურნეობაში, მახინჯაურში, დაბა ხელვაჩაურში, მეჯინისწყალზე, ყოროლოსთავში – 15) ასევე ქვეყნის ფარგლებს გარეთა- რუსეთსა და ამერიკის შეერთებულ შტატებში (**რუსეთში – 3** (მოსკოვი, კრასნოდარი); **ამერიკაში – 1**).

წელათის მეორე საგვარეულოს **ფუტკარაძეების** გვარით იცნობენ. ზოგადად, ფუტკარაძეები ფართოდ გავრცელებულია როგორც შუბნის თემში, ისე სრულიად საქართველოში (სულ: 8149, მათ შორის: თბილისი-384, ქუთაისი-184, ბათუმი-1784, გორი-11, რუსთავი-52, მარნეული-55, ზუგდიდი-136, გარდაბანი-41, ქობულეთი-452, გალი-28, ოზურგეთი-543, ბოლნისი-7, თელავი-2, სოხუმი-8, ზესტაფონი-303, გურჯაანი-5, ხაშური-7, საგარეჯო-5, ხელვაჩაური-1274, წყალტუბო-86, სამტრედია-21, საჩხერე-1, ჭიათურა-6, ახალქალაქი-2, ლაგო-

დები-29, ქარელი-5, კასპი-2, მცხეთა-3, ახალციხე-3, სენაკი-19, ფოთი-17, თერჯოლა-50, ახმეტა- 14, ბორჯომი-3, ხობი-15, ვანი-99, წალკა-58, წალენჯიხა-1, დედოფლისწყარო-88, ხონი-76, ბაღდათი-3, ტყიბული-8, ჩხორონწყუ-1, თეთრიწყარო-9, ხარაგაული-2, აბაშა-61, ჩოხატაური-4, ქედა-29, გაგრა-58, ადიგენი-26, შუახევი-1701, ცაგერი-78, ასპინძა-7, ცხინვალი-5, მესტია-1, ახალგორი-1, ტყვარჩელი-6, საზღვარგარეთ-11) (**კვაჭანტირაძე კ., 2017:482**)

ფუტყარაძეები ცხოვრობენ თემის თითქმის ყველა სოფელში. საზოგადოდ, ფუტყარაძეების წარმომავლობა უკავშირდება მაჭახლის ხეობას. „ტბეთის სუთა მატიანეში“ გვხვდება ტოპონიმი **მეფუტკრითი და გვარი მეფუტკრისძე** (თ. ფუტყარაძე, 2001:36). მთხრობელთა გადმოცემით აქედან გამრავლებულან ფუტყარაძეები საქართველოს სხვადასხვა **კუთხეში**.

წელათელ ფუტყარაძეებს არ აკავშირებთ გენეტიკური ნათესაობა მაჭახლის ფუტყარაძეებთან. სავარაუდოდ, არც წელათელ ფუტყარაძეებს ჰქონდათ გვარი ოსმალობამდე. ოსმალობის პერიოდში მათ ჩაუშოლლების სახელით მოიხსენიებდნენ, რადგან მათი ერთ-ერთი წინაპარი ჩაუში იყო (დაბალი სამხედრო ჩინის ჯარისკაცი ოსმალთა არმიაში. ძველ საქართველოში კი „ჩაუში//ჯაუში) მცველს აღნიშნავდა).

საქმიანობის აღნიშნული სფეროს საფუძველზე გაფორმებულმა გვარმა ვერ ჰპოვა გავრცელება. იგი არ დაიმკვიდრეს წინაპრებმა. ამ საგვარეულოს ერთ-ერთი თვალსაჩინო წარმომადგენლის ხაჯის სამლოცველო მოგზაურობიდან დაბრუნების შემდეგ მათ არაოფიციალურად დაუმკვიდრდათ **ხაჯიშვილების** გვარი. თუმცა საბჭოთა წყობილების დამყარებისთანავე ხელისუფლებამ დაიწყო ქართული გვარების აღდგენის პროცესი. ვისაც ჰქონდა და ახსოვდა თავისი წინაპრების გვარი, აღიდგინეს (უპირატესად წარჩინებულთა შთამომავლები. მაგ. ბეჟანიძეებს ოსმალობამდე ჰქონდათ ეს გვარი. ოსმალობის დროს ისინი ბეჟანოვლებად იწოდებოდნენ, ასევე ხიმშიშვილები და ზოგიერთი სხვა საგვარეულო. მათ შეუნარჩუნეს გვარს ქართული ფუ-

ძე, რომელზეც დაურთეს ოლლი დაბოლოება). ვინც არ იცოდა (და აბსოლუტურმა უმარავლესობამ არ იცოდა, უბრალოდ, მანამდე არ ჰქონდათ გვარი), გვარი მიიღო ნებისმიერად – მოსახლეობისათვის წარდგენილი გვარების კატალოგიდან.

დღევანდელი ფუტკარაძეების წინაპრები დარჩიძეებში მისულნი არიან. რესპონდენტები სხვადასხვა ვერსიას ასახელებენ. რიზალი ფუტკარაძე – გადმოცემის საფუძველზე წინაპრებს **იმერხევის სოფელ სურევანიდან მოსულებად მიიჩნევდა**. შემდეგი თაობის რესპონდენტები ასახელებდნენ სურებს და სურამს. ვფიქრობთ, რომ ამ შემთხვევაშიც საქმე გვაქვს ისტორიის შელამაზების მცდელობასთან. იმერხევი დღეს ოსმალეთის პოლიტიკურ საზღვრებშია მოქცეული და ანტითურქული საბჭოთა პროპაგანდის პირობებში იქედან წარმომავლობა ცუდ ტონად აღიქმებოდა ობივატელის ცნობიერებაში (ასევე მაღავედნენ თავიანთ წარმომავლობას დღევანდელი თურქეთის საქართველოს ტერიტორიებიდან შუნბნის თემში მცხოვრები არაერთი გვარის წარმომადგენლები). რაც შეეხება სურებიდან ან სურამიდან წარმომავლობის ვერსიას, ჩვენის ღრმა რწმენით ეს ხელოვნურადაა შექმნილი და უკავშირდება დარჩიძეებში მცხოვრები სურმანიძეების (მელეგოლლების განშტოება) და წელათელი ფუტკარაძეების საერთო წარმომავლობას. ისინი იყვნენ ერთმანეთის გამრიგოები. ამიტომ გავრცელდა მცდარი ვერსია, თითქოს წელათელ ფუტკარაძეთა წინაპრები სურმანიძეები იყვნენ, წარმომავლობა კი გვარის შესაბამისად სურებთან ან სურამთანაა დაკავშირებული. რეალურად, წელათელი ფუტკარაძეების წინაპრები არიან „გამრიგოები“ დღეს მცხოვრები სურმანიძეების ერთი განშტოებისა, რომლებსაც მელეგოლლების გვარით იცნობდნენ. მათაც ეს გვარი მიიღეს საბჭოთა რეჟიმის დაარსების დროიდან, შემთხვევითი შერჩევის საფუძველზე, როცა მოხდა ქართულ გვარებზე გადასვლა.

არ გვაქვს არავითარი საფუძველი არ ვერწმუნოთ საგვარეულო ისტორიის შესანიშნავი მცოდნის რიზალი ფუტკარაძის ინფორმაციას. **იმერხევის სოფელ სურევანიდან წარმომავლობა** სულაც არაა შეურაცხმყოფელი. პირიქით, კლარჯეთ/შავშეთი,

რომელშიც შედის იმერხევის ხეობა, ქართული კულტურის აკვანი, განათლების უძველესი კერა იყო, რომელმაც უდიდესი როლი შეასრულა სრულიად საქართველოს ეკონომიკურ და პოლიტიკურ ცხოვრებაში. ქვეყნის გაერთიანების მოთავენიც სამხრეთ-საქართველოს მკვიდრნი იყვნენ. ამდენად, ნამდვილად აქვთ საამაყო ამ საგვარეულოს წარმომადგენლებს თავიანთი კლარჯული წარმომავლობით. ამ სტრიქონების ავტორს არაერთხელ ჰქონია შესაძლებლობა მოენახულებინა ეს შესანიშნავი სოფელი, რომელსაც თურქებმა გადაარქვეს სახელი და დუთლუ უწოდეს (ქართული კვალის წასაშლელად). იქ ცხოვრობენ გულანთებული ქართველები, თუმცა წელათელ ფუტყარაძეებთან ნათესაობის შესახებ ნაკლებად იციან. გამონაკლისია ე. წ. **ფუტყის** საგვარეულო, რომლებიც დარწმუნებით ვერ ამბობენ, თუმცა გარკვეული კავშირების არსებობის შესახებ აკეთებენ მინიშნებებს.

1999 წლისათვის წელათში ცხოვრობდა ფუტყარაძეთა საგვარეულოდან ოთხი ოჯახი. ოთხი ოჯახია დარჩენილი 2020 წლის მდგომარეობითაც, ოღონდ იმ განსხვავებით, რომ ოჯახის წევრთა რაოდენობა ორ სულს არ აღემატება და მხოლოდ მეუღლეებით შემოიფარგლება:

1. ფუტყარაძე ზურაბ //ნიაზ – ოჯახის წევრი ნაზიკო;
2. ფუტყარაძე გურამ – ოჯახის წევრი დარეჯანი;
3. ფუტყარაძე შალვა – ოჯახის წევრი თინა;
4. ფუტყარაძე ალექსანდრე //იამა – ოჯახის წევრი ეთერი

1999 წლის მონაცემებით წელათიდან განსახლებული იყო 15 ოჯახი (თხილნარი 1, ახალშენი 5, სუფსა 2, ნარუჯა-2, ნატანები 1, ფერია 1, შრომა-3). დღეის მდგომარეობით მათი რაოდენობა გაიზარდა 33-მდე.

ცხრილი N 5

წელათიდან განსახლებულ ფუტკარაძეთა და მათ შთამომავალთა რაოდენობის ამსახველი ცხრილი:

	სახელი, გვარი	განსახლების ადგილი	რეგიონი
1.	ფუტკარაძე რომან შუქრის ძე	შრომა	გ უ რ ი ა
2.	ფუტკარაძე ნოდარ ალის ძე	შრომა	
3.	ფუტკარაძე ირაკლი ნოდარის ძე	შრომა	
4.	ფუტკარაძე შალვა დურსუნის ძე	შრომა	
5.	ფუტკარაძე შოთა დურსუნის ძე	შრომა	
6.	ფუტკარაძე რევაზ შუქრის ძე	ურეკი	
7.	ფუტკარაძე რამაზ იაშას ძე	ნატანები	
8.	ფუტკარაძე რაული იაშას	ნატანები	
9.	ფუტკარაძე ხასია სადოს	ნარუჯა	
10.	ფუტკარაძე მერაბ ხასიას ძე	ნარუჯა	
11.	ფუტკარაძე ზია//ნიქო სადოს ძე	ნარუჯა	
12.	ფუტკარაძე იუსუფ სადოს ძე	სუფსა	
13.	ფუტკარაძე ვაჟა აბასის ძე	სუფსა	
14.	ფუტკარაძე ბაგრატ ვაჟას ძე	სუფსა	
15.	ფუტკარაძე ტარიელ ნიაზის ძე	ხელვაჩაური	ა ქ ა რ ა
16.	ფუტკარაძე ფრიდონ ვაჟას ძე	ხელვაჩაური	
17.	ფუტკარაძე თამაზ ქაზიმის ძე	თხილნარის მეურნეობა	
18.	ფუტკარაძე ზულალ ფერათის ძე	ახალშენი	
19.	ფუტკარაძე ზაური ნოდარის ძე	ახალშენი	
20.	ფუტკარაძე როლანდ იოსების ძე	ახალშენი	
21.	ფუტკარაძე ომარ იოსების ძე	ახალშენი	
22.	ფუტკარაძე ზია ლევანის ძე	ბათუმი, გოროდოკი	
23.	ფუტკარაძე ოთარ ლევანის ძე	ბათუმი, გოროდოკი	
24.	ფუტკარაძე შოთა გოჩას ძე	ბათუმი	
25.	ფუტკარაძე ჯაბა ზაურის ძე	ბათუმი	

თამაზ ფუტყარაძე, ზაურ ფუტყარაძე

26.	ფუტყარაძე გოჩა შოთას ძე	ბათუმი	
27.	ფუტყარაძე ავთანდილ ვაჟას ძე	ბათუმი	
28.	ფუტყარაძე გოჩა ნიქოს ძე	ბათუმი	
29.	ფუტყარაძე როინ იაშას ძე	ბათუმი	
30.	ფუტყარაძე როინ შალვას ძე	ბათუმი	
31.	ფუტყარაძე ემზარ გურამის ძე	ბათუმი	
32.	ფუტყარაძე ჯუმბერ გურამის ძე	ოჩხამური	
33.	ფუტყარაძე რამინ გურამის ძე	შუახევი	

როგორც ცხრილიდან ჩანს, ფუტყარაძეთა განსახლების გეოგრაფიული არეალი ორი რეგიონით – აჭარითა და გურიით შემოიფარგლება. მათი ძირითადი ნაწილი – 19 ოჯახი აჭარაში დასახლდა (ბათუმი, ხელვაჩაური, ქობულეთი, შუახევი), მეორე ნაწილი კი – 14 ოჯახი გურიაში (შრომა, ურეკი, ნატანები, ნარუჯა, სუფსა).

ცხრილი N 7

ნელაში მცხოვრებთა და ნელაიდან განსახლებულთა რაოდენობა და განსახლების გეოგრაფიული არეალი 2020 წლის მდგომარეობით

ნელი	საგვარეულო	ადგილზე მცხოვრები	განსახლებული	განსახლების ადგილი
2020	ვაშაყმაძეები	5	67	აჭარა – 47; გურია – 14; კახეთი – 1; ქართლი -1 რუსეთი – 3; ამერიკა – 1.
	ფუტყარაძეები	4	33	აჭარა-19; გურია – 14.
სულ		9	100	აჭარა – 66; გურია – 30; კახეთ – 1; ქართლი -1 რუსეთი – 3; ამერიკა – 1.

როგორც ცხრილიდან ჩანს, სოფელი გაუკაცრიელების საფრთხის წინაშეა. წწელათში ამჟამად რეგისტრირებულია მხოლოდ ცხრა კომლი, განსახლებულია 102 ოჯახი. სოფლის დაცარიელება მტკივნეულად აღიქმება იქაურებში. სწორედ ამ ტკივილმა ათქმევინა ვლადიმერ ვაშაყმაძეს გუშიჩამწვდომი ტკივილიანი სტრიქონები:

ალარ ამოდის ბუხრიდან კვამლი,
 სოფელში დავრჩით სულ ხუთი კომლი,
 გამოელიათ ქალაქს მარაგი (ლობიო, კარაქი)
 სოფელს მოადგა მთელი ქალაქი!

განათლება, მეცნიერება, კულტურა

ჩვენი რეგიონის ინტელექტუალური წრეებისათვის ცნობილია წელათელთა წვლილი შუახევის მუნიციპალიტეტის, ზოგადად სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს საზოგადოებრივ და სულიერ ცხოვრებაში, მეცნიერებისა და კულტურის განვითარებაში. სხვადასხვა დარგის სპეციალისტები ამ სოფლიდან – დღენიადაც ცდილობენ აღადგინონ კავშირი მეცნიერულ ცოდნასა და სულიერ ფასეულობებს, ჩვეულებით და კანონიკურ სამართალს, ხალხურ მედიცინასა და მეცნიერულ მედიცინას, ხალხის გამოცდილებაზე დაფუძნებულ ემპირიულ ცოდნასა და აკადემიურ განათლებას შორის. ქვეყნის სვე-ბედმა, ისტორიულმა ბედუკულმართობამ და სახელმწიფოებრივმა აზროვნებამ დიდწილად განსაზღვრა წელათელთა საგანმანათლებლო თუ კულტურული განვითარების ორიენტირები, რაც წარმოჩნდა ამ სოფლის წარმომადგენელთა საქმიანობაში.

სოფელში იყვნენ და არიან **პედაგოგიური განათლების** მექონე ადამიანები, რომლებიც მოტივირებულნი არიან მიიღონ მეტი განათლება, იზრუნონ თვითგანათლებაზე, გადასცენ მიღებული ცოდნა-გამოცდილება სხვებს და ხელი შეუწყონ ქვეყანაში განათლების დონის ამაღლებას. სწორედ ამითაა განპირო-

ბებული არაერთი წარმატებული პედაგოგი ამ სოფელში, რომელთა სახელი გაცდა სოფლისა და რეგიონის ფარგლებს.

წელათში არაერთი **მედიკოსი** აღიზარდა, რომლებიც რისკის ფასად უამრავი ადამიანის სიცოცხლის გადარჩენისათვის იბრძვიან. მაღალი ფსიქოემოციური დატვირთვა, სადღეღამისო შრომა, საშიშ ნივთიერებებთან (წამლებთან, ნარკოტიკებთან, ლაბორატორიის რეაქტივებთან, რადიაციული გამოსხივების მქონე პრეპარატებთან, სისხლთან) მუდმივი კონტაქტები მათ კიდევ უფრო უძლიერებს პროფესიისადმი ერთგულებასა და პაციენტისადმი სიყვარულის გრძნობას.

წელათი **ხელოვანთა** სოფელია. ხელოვნება და კულტურა არის ცხოვრების განუყოფელი ნაწილი. იგი ამაღლებს ადამიანის ინტელექტს, აძლიერებს და სულიერ საზრდოს აწვდის მას. სოფელმა ამ სფეროშიც გამოიჩინა თავი და ცოდნისა და ოსტატობის მაღალი დონე აჩვენეს საზოგადოებას ხელოვნების სხვადასხვა სფეროში.

წელათლებმა და მათმა შთამომავლებმა თავი გამოიჩინეს **სამეურნეო საქმიანობაში**, მოგვიანებით კი **ბიზნესში**. ბიზნესი შედარებით ახალი სფეროა ქართული სინამდვილისათვის. მას გზა საბჭოთა სისტემის დემონტაჟის შემდეგ გაეხსნა. მიუხედავად ამისა, საქართველოში ბიზნესსაქმიანობამ გარკვეულ წარმატებებს მიაღწია, რაშიც არაა უმნიშვნელო წელათელთა წვლილი.

მნიშვნელოვანია აგრეთვე აქაურთა წვლილი ძალაუფლებრივ ურთიერთობებთან დაკავშირებულ ადამიანთა ცხოვრებისეული მოღვაწეობის განსაკუთრებულ სფეროში – **სახელმწიფო-პოლიტიკურ და აღმშენებლობით საქმიანობაში**. ამ სოფლიდან სახელმწიფო-პოლიტიკურ თანამდებობებზე დანიშნულნი არაერთი ადამიანი.

ოსმალთა ბატონობისა და აჭარის საქართველოსთან დაბრუნების პირველ პერიოდში სოფელში წერა-კითხვის მცოდნეობის შესახებ არავითარი ინფორმაცია არ მოგვეპოვება. ზ. ჭიჭინაძე **ტომაშეთის** შესახებ საუბრისას აღნიშნავს, რომ „**ზოგმა ქართული წერა-კითხვა იცისო**“ (ზ. ჭიჭინაძე, 1913:180-18). ის-

ტორიის გარკვეულ ეტაპზე წელათი ტომაშეთის უბნად მოიაზრებოდა. შესაძლოა ზაქარიას ამ მონათხრობში წელათის მცხოვრებნიც იგულისხმებოდეს, თუმცა ეს მხოლოდ ვარაუდია. რეალურად იმ დროისათვის ქართული წერა-კითხვა იშვიათად თუ იცოდა ვინმემ. შედარებით უფრო მეტი იყვნენ არაბულის მცოდნენი.

წელათის დაწყებითი სკოლა

პირველი სკოლა სოფელ წელათში დაარსდა საბჭოთა ხელისუფლების პირობებში, **1934 წელს, იბრაიმ ვაშაყმაძის სახელში**. სკოლის პირველი გამგე-მასწავლებელი იყო **ბიქტორ ყორშია**, მასწავლებლები: **ფირცხალავა, ელიკო ინაიშვილი, ვერა გოგუაძე, დავით სიხარულიძე, თინა აბაშიძე, ჯიბლაძე სიმონ, მოისწრაფიშვილი ვლადიმერ, ფუტკარაძე ალექსანდრე, ფუტკარაძე ხასია, ფუტკარაძე კუკური, ფუტკარაძე**

შუქრი, ფუტყარაძე იოსებ, ფუტყარძე მზია, ვაშაყმაძე ვარდენ, ვაშაყმაძე ფრიდონ (ვ. მაკარაძე, გამონათლევის გამონათება, ბათ. 2006, გვ. 188, ასევე, განათლება. მარეთის ხეობა, 2011, გვ. 233, ასევე, შუახევი, ბათ. 2008, გვ. 339). ამჟამად სოფელში სკოლა აღარ ფუნქციონირებს მოსწავლეების არარსებობის გამო.

ამ პატარა სოფელმა ქვეყანას მისცა არაერთი უმაღლეს-განათლებული, რომელთა უმეტესობამ პირველდარბაზითი განათლება მშობლიური სოფლის სკოლაში მიიღო. უმაღლესგანათლებულთა პირველი თაობის წარმომადგენლები იყვნენ: **იოსებ ახმედის ძე, იოსებ ფერათისძე, ასევე შოთა და შუქრი ფუტყარაძეები**. მოგვიანებით მათი რაოდენობა საგრძნობლად გაიზარდა. მიზანშეწონილად მიგვაჩნია მათ შესახებ ინფორმაციები შედარებით უფრო დანვრილებით წარმოვადგინოთ ცალკეული მიმართულებების მიხედვით.

მეცნიერება

ზაურ ნოდარისძე ფუტყარაძე – საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსია. შუბნის საშუალო სკოლის დამთავრების შემდეგ ჩაირიცხა საქართველოს სუბტროპიკული მეურნეობის ინსტიტუტში (ქ. სოხუმი) – ინჟინერ-მექანიკოსის კვალიფიკაციით, რომელიც წარჩინებით დაამთავრა 1987 წელს. 1988 წელს ჩაირიცხა ჩაის, სუბტროპიკული კულტურებისა და ჩაის მრეწველობის საწარმოო გაერთიანების ასპირანტურაში, 1998 წელს კი მინსკში დაიცვა საკანდიდატო დისერტაცია.

1995 წლიდან დაიწყო ბიზნესსაქმიანობა უკრაინასა და ბელორუსიაში, რომელსაც ამჟამად წარმატებით აგრძელებს საქართველოში.

ზ. ფუტყარაძე სხვადასხვა დროს მუშაობდა: ლაითურის ტექნიკუმში – მასწავლებლად (1987-1988 წწ.), აჭარის არ მი-

ნისტრთა საბჭოს სავაჭრო ეკონომიურ წარმომადგენელად უკრაინაში (1991-1995 წწ.), აჭარის სოფლის მეურნეობის მინისტრის პოზიციაზე (2012-2016 წწ.), ბათუმის სახელმწიფო საზღვაო აკადემიის პროფესორად (2003 წლიდან). 2017 წლიდან იგი არჩეულია საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის აკადემიკოსად, ხელმძღვანელობს საქართველოს სოფლის მეურნეობის მეცნიერებათა აკადემიის აჭარის სამეცნიერო-საკოორდინაციო ცენტრს.

თამაზ ფუტკარაძე – ბათუმის უნივერსიტეტის პროფესორი. შუბნის საშუალო სკოლის დასრულების შემდეგ ჩაირიცხა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო პედაგოგიურ ინსტიტუტში, შემდეგ კი მეცნიერებათა აკადემიის ასპირანტურაში. დაიცვა საკანდიდატო და სადოქტორო დისერტაციები.

ჯაბა ზაურის ძე ფუტკარაძე, დაიბადა 1985 წ. 31 ივლისს, ოზურგეთში. 2004-2008 წწ. სწავლობდა **ბათუმის შოთა რუსთაველის სახ. სახელმწიფო უნივერსიტეტში**, რომლის წარჩინებით დამთავრების შემდეგ მიენიჭა ბულალტერიისა და საგადასახადო საქმის ბაკალავრის აკადემიური ხარისხი.

2006 წელს სწავლა გააგრძელა **ერევნის ამერიკულ უნივერსიტეტში** მარკეტინგის, მენეჯმენტის და ფინანსების სპეციალობაზე, ხოლო 2008 წელს ჩაირიცხა ბათუმის სახელმწიფო **საზღვაო აკადემიის მაგისტრატურაში** – ბიზნესის ადმინისტრირების მიმართულებით.

2011 წელს **ჯაბა ფუტკარაძემ** სწავლა გააგრძელა უცხოეთში, **ლესტერის უნივერსიტეტის მაგისტრატურაში** (დიდი ბრიტანეთი) ფინანსური ეკონომიკის სპეციალობაზე. 2014-2018 წლებში **ვარშავის ეკონომიკის სკოლის (SGH)** სტუდენტია. იქვე ჩაირიცხა დოქტურანტურაში ფინანსებისა და ეკონომიკის მიმართულებით.

სხვადასხვა დროს მუშაობდა: **GOLDEN NETWORKING-ის** ასოცირებული ანალიტიკოსის (2012-2013 წწ.) (ლონდონი, დიდი ბრიტანეთი); **CITIBANK INTERNATIONAL-ის** ფონდე-

ბის მართვის სპეციალისტის (2013-2014 წწ.), (ვარშავა, პოლონეთი); TAX MANAGEMENT & CONSULTING -ის თბილისი, ფინანსური აუდიტორის (2014-2015 წწ.) (თბილისი); TBSC CONSULTING – ის თბილისი, უფროსი ბიზნეს კონსულტანტის (2015-2016 წწ.); GRANT THORNTON – ბიზნეს კონსალტინგის დეპარტამენტის ხელმძღვანელის, მენეჯერის (2016-2018 წლები) პოზიციებზე. პარალელურად, მიწვეული ლექტორის სტატუსით კითხულობდა ლექციებს შავი ზღვის საერთაშორისო უნივერსიტეტში (2016-2018 წწ.).

2018 წლიდან არის აჭარის არ ფინანსთა და ეკონომიკის მინისტრი.

ბექა ზაურის ძე ფუტყარაძე – საშუალო სკოლის დასრულების შემდეგ მოიპოვა ასპროცენტისანი საგრანტო დაფინანსება ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, თუმცა შემდეგ სასწავლებლად გადავიდა **პოლონეთში (2009-2012 წწ), კომინისკის უნივერსიტეტში** და მიენიჭა ფინანსების და აღრიცხვის ბაკალავრის აკადემიური ხარისხი. იქ სწავლის პერიოდში გაცვლითი პროგრამის ფარგლებში გაიარა **ასტონის ბიზნესის** სკოლის (ბირმინგემი, დიდი ბრიტანეთი) სრული კურსი. **ვარშავაშივე (კომინისკის უნივერსიტეტი) დაამთავრა მაგისტრატურა** (სპეციალობა – კორპორაციული ფინანსები), ხოლო შემდეგ **ლონდონის ბიზნეს სკოლა**.

2014 წელს ბექა ფუტყარაძე **ჩაირიცხა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტურანტურაში**, სადაც დაიცვა კიდეც დისერტაცია და მიენიჭა ბიზნესის ადმინისტრირების დოქტორის აკადემიური ხარისხი.

სხვადასხვა დროს მუშაობდა: ფონდების აღრიცხვის სპეციალისტად (Citi Bank International, ვარშავა, პოლონეთი, 2012 – 2013), ფინანსური ანალიტიკოსად Deloitte Georgia, საქართველო, აზერბაიჯანი, რუსეთი, ყაზახეთი, 2015 – 2017 წწ.), ფინანსურ მენეჯერად (საქართველოს რკინიგზა, 2018-

2019 წ.). ამჟამად არის უმცროსი ვიცე პრეზიდენტი – საინვესტიციო კონსულტანტი (**Credit Suisse**, ციურიხი, შვეიცარია)

კახა თამაზის ძე ფუტყარაძე – დაიბადა 1992 წლის 5 იანვარს. 2010-2014 წლებში სწავლობდა **ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტში**, რომლის დასრულების შემდეგ მიენიჭა სამართლის ბაკალავრის აკადემიური ხარისხი. ამავ უნივერსიტეტში გაიარა მაგისტრატურა და ჩაირიცხა **ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტურანტურაში** – კონფლიქტების ანალიზისა და მართვის სპეციალობაზე. 2017-2019 წლებში სწავლობდა **კარლოსის უნივერსიტეტში (პრალა, ჩეხეთი)**. გლობალური უსაფრთხოების პროგრამის ფარგლებში 2011 წლიდან კახა ფუტყარაძემ გაიარა სხვადასხვა კურსები, კერძოდ: **გლობალური უსაფრთხოება (2011 წ. თბილისი); დაზვერვისა და კიბერუსაფრთხოება (2012 წელი, თბილისი), ეროვნული უსაფრთხოება 2011-2012 წწ. თბილისი); მომავალ ლიდერთა მომზადების პროგრამა (2013 – 2014 წწ. თბილისი); რუსულოვანი ქვეყნების კვების პროდუქტების უსაფრთხოების მართვა (2013 წელი, პეკინი, ჩინეთი); ევროკავშირის სამართალი და უსაფრთხოება სამხრეთ კავკასიაში (2014 წელი, გრაცის უნივერსიტეტი, ავსტრია); საგანგებო სიტუაციების მართვის ორგანიზება მუნიციპალურ დონეზე (2015 წელი, ბათუმი); ნარკოტიკებთან ბრძოლის თანამედროვე სტრატეგია, ისრაელის მოდელი (2016 წელი, იერუსალიმი, ისრაელი) იერუსალიმი (ისრაელი); ახალი ბირთვული წესრიგი, გამოწვევები და პასუხები (ოდესა, მეჩნიკოვის უნივერსიტეტი); ლიდერები მშვიდობისთვის (ყენევის უსაფრთხოების პოლიტიკის ცენტრი, ფონდი ევროპული მომავლისათვის, 2020)**. ამჟამად გადის „**ეროვნული უსაფრთხოებისა და საჯარო პოლიტიკის**“ კურსს, რომელსაც აფინანსებს რონდელის ფონდი. 2015 წლიდან მუშაობა დაიწყო ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის მერიაში ადმინისტრაციული სამსახურის იურიდიული განყოფილების მთავარი სპეციალისტის პო-

ზიციაზე (2015-2018 წლები), 2019 წლიდან კი – თბილისის მუნიციპალური სერვისების განვითარების სააგენტოში ბიზნეს-ანალიტიკოსის პოზიციაზე.

პედაგოგიური განათლება

იოსებ ფერათის ძე ფუტყარაძე (1946-1991) – პირველია, ვინც წელათის მკვიდრთაგან მიიღო უმაღლესი პედაგოგიური განათლება. შუბნის საშუალო სკოლის დამთავრების შემდეგ ჩაირიცხა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო პედაგოგიურ ინსტიტუტში დაწყებითი განათლების, პედაგოგიკისა და მეთოდის სპეციალობაზე. ინსტიტუტის სრული კურსის დასრულების შემდეგ მუშაობა დაიწყო მშობლიური სოფლის დაწყებით სკოლაში, სადაც მუშაობდა საცხოვრებელი ადგილის შეცვლამდე (ახალშენში საცხოვრებლად გადასვლამდე). სამწუხაროდ, იოსებმა პედაგოგიური საქმიანობა ველარ გააგრძელა ტრაგიკული შემთხვევის გამო, რომელმაც შეინირა მისი სიცოცხლე.

შუქრი ვეზირის ძე ფუტყარაძე (1948-2017) – იოსების თანამოსაკეა. იგი უმაღლესგანათლებულთა ერთ-ერთი პირველი წარმომადგენელია სოფელ წელათში. დაამთავრა შუბნის საშუალო სკოლა, შემდეგ კი ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო პედაგოგიური ინსტიტუტი – დაწყებითი განათლების, პედაგოგიკისა და მეთოდის სპეციალობით. 1978 წლამდე მუშაობდა წელათისა და დარჩიძეების, 1978 წლიდან – საცხოვრებლად გურიის სოფელ შრომაში გადასვლის შემდეგ კი ურეკის საჯარო სკოლაში. მოგვიანებით სამეურნეო საქმიანობას მიჰყო ხელი

გურამ სადოსძე ფუტყარაძე – ტომაშეთის საჯარო სკოლის დირექტორია. შუბნის საშუალო სკოლის დასრულებისა და

სავალდებულო სამხედრო სამსახურიდან დემობილიზაციის შემდეგ, 1978 წელს, ჩაირიცხა ბათუმის შ. რუსთაველის სახელობის პედაგოგიურ ინსტიტუტში ქართული ენისა და ლიტერატურის სპეციალობაზე (დაუსწრებელი განყოფილება). სხვადასხვა დროს მუშაობდა ქართული ენისა და ლიტერატურის მასწავლებლად მახალაკიძეებისა და ტომაშეთის სკოლებში. 2005 წლიდან სათავეში უდგას ტომაშეთის საჯარო სკოლას.

ლიანა შუქრის ასული ფუტკარაძე (დაბადებული 1974 წ. 27 აპრილს, წელათში). 1991 წ. ოქროს მედალზე დაამთავრა ურეკის საჯარო სკოლა და ჩაირიცხა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტში ბიოლოგიის სპეციალობაზე. 2008 წლიდან საცხოვრებლად გადავიდა თბილისში, გაიარა კომპიუტერული ტექნოლოგიებისა და უხცო ენის მომზადების კურსები და მასწავლებლისა და მანდატურის მომზადების ერთწლიანი პროგრამა თსუ-ში. ერთხანს მუშაობდა მანდატურის პოზიციაზე თბილისის საჯარო სკოლებში, პარალელურად გაიარა ათასწლეულის გამოწვევის კორპორაციის მიერ განხორციელებული პროგრამა „ლიდერობის აკადემია“. 2013 წლიდან – სასერტიფიკაციო გამოცდების წარმატებით ჩაბარების შემდეგ დაინიშნა სსიპ ქალაქ თბილისის 133 საჯარო სკოლის დირექტორად.

ზია ლევანისძე ფუტკარაძე. დაამთავრა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი დაწყებითი განათლების, პედაგოგიკისა და მეთოდის სპეციალობით. ერთხანს მუშაობდა წელათის, ხოლო შემდეგ ფერის დაწყებით სკოლაში მასწავლებლად.

გოჩა ნოდარისძე ფუტკარაძე (დაბადებული 1979 წლის 1-დეკემბერი) – შუბნის საშუალო სკოლის დასრულების შემდეგ (1997 წელს) ჩაირიცხა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის უნივერსიტეტში – გეოგრაფია ეკოლოგია სპეციალობით. სხვადასხვა დროს მუშაობდა სოფ. წელა-

თის გამგებლად (2004-2006 წწ.) და შუბნის საჯარო სკოლის პედაგოგად (2008-2011). ამჟამად საგზაო საამშენებლო კომპანია „ფოლადი იოლი“- ის თანამშრომელია.

როინ შალვასძე ფუტყარაძე – შუბნის საშუალო სკოლის დასრულების შემდეგ (1997 წელს) ჩაირიცხა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის უნივერსიტეტში – გეოგრაფია ეკოლოგია სპეციალობით. ამჟამად დაკავებულია ბიზნეს საქმიანობით.

მზია იოსების ასული ფუტყარაძე – პირველდანიეებითი განათლება მიიღო მშობლიური სოფლის დაწყებით სკოლაში, შემდეგ კი დაამთავრა შუბნის საშუალო სკოლა და ჩაირიცხა 1996 წელს ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, დაწყებითი განათლების პედაგოგიკისა და მეთოდის სპეციალობით. უმაღლესი სასწავლებელი დაამთავრა 1996 წელს. 1991-1994 წწ. მუშაობდა წელათის დაწყებითი სკოლის მასწავლებლად;

მზიური იოსების ასული ფუტყარაძე – ისტორიის მასწავლებელია. საშუალო სკოლის დამთავრების შემდეგ ჩაირიცხა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტში – ისტორია-ფილოლოგიის ფაკულტეტზე, რომელიც დაამთავრა 2003 წელს.

ვარდენ ვლადიმერისძე ვაშაყმაძე – საშუალო სკოლის დამთავრების შემდეგ ჩაირიცხა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტში – დაწყებითი განათლების პედაგოგიკისა და მეთოდის სპეციალობაზე. 1993-2007 წლებში მუშაობდა მშობლიური სოფლის დაწყებით სკოლაში – მასწავლებლად. ამჟამად ცხოვრობს ბათუმში, მუშაობს კომპანია „ჯესმ“ – ში სალარო აპარატების მთავარი ტექნიკოსის პოზიციაზე.

ქეთევან თამაზის ასული ფუტყარაძე (დაბადებული 1986 წელს) – საშუალო სკოლის დამთავრების შემდეგ ჩაირიცხა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტში, მიენიჭა ბაკალავრისა და მაგისტრის აკადე-

მიური ხარისხი. ამჟამად სწავლობს თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტურანტურაში პედაგოგიკის მიმართულებით. გავლილი აქვს სტაჟირება ბლაგოვეგრადსა (ბულგარეთი) და გრაცში (ავსტრია). ამჟამად მუშაობს ხარიტონ ახველედიანის მუზეუმში განყოფილების უფროსის პოზიციაზე. პარალელურად ეწევა პედაგოგიურ საქმიანობას ბათუმის ერთ-ერთ საჯარო სკოლაში.

ირაკლი ნოდარისძე ფუტკარაძე – დაიბადა სოფელ წელათში, 1987 წ.11 მარტს. დაამთავრა შუბნის საშუალო სკოლა. 2005-2008 წლებში სწავლობდა ბათუმის სახელმწიფო პედაგოგიურ კოლეჯში. 2009-2019 წლებში მუშაობდა ურეკის საჯარო სკოლის ინფორმაციულ მენეჯერად და ინფორმატიკის მასწავლებლად. ამჟამად საგზაო საამშენებლო კომპანია „ფოლადი იოლი“-ის თანამშრომელია.

რუსლან დავითისძე ვაშაყმაძე, 2010 წელს დაამთავრა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ბიორესურსების ეკოლოგიის სპეციალობის სრული კურსი ამჟამად დაკავებულია ბიზნესსაქმიანობით.

რუსუდან დავითის ასული ვაშაყმაძე – 2008 წელს დაამთავრა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის უცხო ენების ფაკულტეტი – ინგლისური ენის სპეციალობით. ამჟამად მუშაობს პროფეით, მასწავლებლის პოზიციაზე.

თამუნა თემურის ასული ვაშაყმაძე, 2017 წელს ჩაირიცხა ბათუმის შოთა რუსთაველის უნივერსიტეტში, მათემატიკის ფაკულტეტზე. ამჟამად იგი არის მეოთხე კურსის სტუდენტი.

სალომე ავთანდილის ასული ფუტკარაძე – 2018 წელს დაამთავრა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი ფილოსოფიის სპეციალობით. ამჟამად მუშაობს საქართველოს ბანკში.

ბელიცინა

შოთა დურსუნისძე ფუტყარაძე იმ თაობის წარმომადგენელია, რომლებმაც პირველებმა შემოიტანეს სამედიცინო ცოდნის ელემენტები სოფელ წელათში. მან პირველმა დაამთავრა ბათუმის სამედიცინო სასწავლებელი სოფელ წელათში (1970 წელს). სხვადასხვა დროს მუშაობდა სამედიცინო დაწესებულებებში, 2019 წლამდე იყო დასასვენებელი სახლი „თოლია“-ს დირექტორი დაბა ურეკში. ამჟამად უდიდესი საგზაო საამშენებლო კომპანია „ფოლადი იოლი“-ს ექიმა.

ომარ იოსების ძე ფუტყარაძე – ბათუმის შოთა რუსთაველის უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტის კურსდამთავრებულია პედიატრის სპეციალობით (2000 წელი). კლინიკური ორდინატურა გაიარა ზაპოროჟიეს სამედიცინო უნივერსიტეტში (უკრაინა) ყელ-ყურ ცხვირის სპეციალობით (2002-2004 წწ.). 2005 წლიდან დღემდე მუშაობს ბათუმის რესპუბლიკური კლინიკური საავადმყოფოს ყელ-ყურ ცხვირის ექიმად. 2014 წლიდან ამ მიმართულების ხელმძღვანელია. სამედიცინო საქმიანობის პარალელურად ეწევა პედაგოგიურ საქმიანობასაც, 2010 წლიდან კითხულობს ლექციებს კითხულობს ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტში.

არჩილ ომარისძე ფუტყარაძე – 2020 წელს დაამთავრა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამედიცინო ფაკულტეტი. ამჟამად მუშაობს რესპუბლიკურ საავადმყოფოში უმცროსი ექიმის პოზიციაზე.

ნარგული ნიაზის ასული ფუტყარაძე – 1988 წელს დაამთავრა ბათუმის სამედიცინო სასწავლებელი, მედდის სპეციალობით. 1988 წლიდან მუშაობს შუბნის საავადმყოფოს მედდად.

ციალა ნოდარის ასული ფუტყარაძე – წარჩინებით დაამთავრა ტომაშეთის რვანლიანი სკოლა და 1979 წელს უგამოც-

დოდ ჩაირიცხა ბათუმის სამედიცინო სასწავლებელში. სხვადასხვა დროს მუშაობდა: ახალსოფლის უბნის ამბულატორიის ექთნად და ბათუმის საგანგებო სიტუაციების კოორდინაციისა და გადაუდებელი სამედიცინო დახმარების ცენტრში გამსვლელი ბრიგადის მორიგე ფერშლად. ამ პოზიციაზე დღემდე აგრძელებს მუშაობას.

მუშაობის პარალელურად რამდენჯერმე აიმაღლა კვალიფიკაცია, გაიარა გადაუდებელი სამედიცინო დახმარების სასწავლო კურსი, არის „Grady“-ის სამედიცინო სისტემის სერტიფიკატის მფლობელი,

გუგული ვალიკოს ასული ვაშაყმაძე – დაამთავრა წელათის დაწყებითი სკოლა, შემდეგ კი სწავლა განაგრძო ტომაშეთის რვანლიან სკოლაში და ჩაირიცხა ბათუმის სამედიცინო სასწავლებელში, რომელის დაამთავრა 1981 წელს. მუშაობდა ექთნად სამედიცინო ვენტრ „მედინაში“. ამჟამად ცხოვრობს სოფელ თხილნარის მეურნეობაში.

სასოფლო-სამეურნეო მიმართულება

იოსებ ახმედის ძე ფუტყარაძე – (1947-1993) – უმაღლესგანათლებულთა პირველი თაობის წარმომადგენელია. პირველდაწყებითი განათლების მიღების შემდეგ დაამთავრა შუბნის საშუალო სკოლა, შემდეგ კი ბათუმის სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკური სასწავლებელი. მოგვიანებით საქართველოს სუბტროპიკული მეურნეობის ინსტიტუტში (სოხუმში). ვრცლად იოსებ ფუტყარაძის შესახებ წარმოდგენილია პერსონალიებში.

ავთანდილ ისრაფილის ძე ვაშაყმაძე – დაამთავრა სოფლის დაწყებითი, შემდეგ კი შუბნის საშუალო სკოლა. 1990 წელს ჩაირიცხა საქართველოს სუბტროპიკული მეურნეობის ინსტიტუტში (სოხუმი) – აგრონომის სპეციალობით; ამჟამად მუშობს აჭარის არ სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სისტემაში.

ზაური ნოდარის ძე ფუტყარაძე – (დაბადებული 1962 წელს) დაამთავრა სოფლის დანყებითი, შემდეგ კი შუბნის საშუალო სკოლა. მიიღო უმაღლესი განათლება საქართველოს სუბტროპიკული მეურნეობის ინსტიტუტში (ვრცლად წარმოდგენილია „მეცნიერებაში“)

იურიდიული განათლება

შალვა ვალიკოსძეს ძე ვაშაყმაძე, სოფლის პირველდანყენით განათლებისა და საშუალო სკოლის დაამთავრების შემდეგ ჩაირიცხა ბათუმის დამოუკიდებელი უნივერსიტეტში სამართალმცოდნეობის სპეციალობით. სასწავლებელი დაამთავრა 1998 წელს. ამჟამად მუშაობს მუშაობს საამშენებლო კომპანია „მართვე-5-ში“.

მურმან ყაზბეგისძე ვაშაყმაძე – დაამთავრა სოფლის დანყებითი სკოლა. შემდეგ სწავლა განაგრძო შუბნის საშუალო სკოლაში. საშუალო განათლების მიღების შემდეგ ჩაირიცხა ბათუმის დამოუკიდებელი უნივერსიტეტში სამართალმცოდნეობის სპეციალობით, რომელიც დასრულა 1998 წელს. ამჟამად მუშაობს ხელაჩაურის მერიაში-იურისტის პოზიციაზე.

როლანდ იოსებისძე ფუტყარაძე, 2002 წელს დაამთავრა თბილისის პოლიტიკური აკადემიის ბათუმის ფილიალი სამართალმცოდნეობის მიმართულებით. მუშაობს აჭარის სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სისტემაში.

ავთანდილ ვაჟას ძე ფუტყარაძე ბათუმის ნიკო ბერძენიშვილის (იმჟამად ტბელ აბუსერისძის სახელობის) სამეცნიერო კვლევით ინსტიტუტის ბაზაზე ჩამოყალიბებული უმაღლესი სასწავლებლის კურსდამთავრებულია სამართალმცოდნეობის სპეციალობით. სასწავლებლის დამთავრების შემდეგ, 2006 წლიდან მუშაობს საქართველოს თავდაცვის სამინისტროს სისტემაში.

საერთაშორისო ურთიერთობები

ავთანდილ შოთასძე ფუტკარაძე 2006 წელს დაამთავრა შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. არის საერთაშორისო ურთიერთობების მაგისტრი. ამჟამად საქართველოს რკინიგზაში – დაბა ურეკის რკინიგზის ოპერატორის პოზიციაზე.

შოთა გოჩასძე ფუტკარაძე – დაამთავრა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. საერთაშორისო ურთიერთობების სპეციალობით, მიენიჭა მაგისტრის აკადემიური ხარისხი, ამჟამად მუშაობს შემოსავლების სამსახურში.

ომარ ავთანდილის ძე ფუტკარაძე, დაამთავრა საქართველოს უნივერსიტეტი (თბილისში) (ბაკალავრის აკადემიური ხარისხით), საქართველოს საზოგადოებრივ საქმეთა უნივერსიტეტი (GIPA, მაგისტრის აკადემიური ხარისხით) და ვროცლავის უნივერსიტეტი (პოლონეთი) და მიენიჭა პოლიტიკის მეცნიერებათა მაგისტრის აკადემიური ხარისხი. დაკავებულია ბიზნესსაქმიანობით.

სამხედრო საქმე

დავით ვლადიმერის ძე ვაშაყმაძე პირველია სოფელ წელათიდან, რომელმაც მიიღო უმაღლესი სამხედრო განათლება. 2003 წელს მურადმა დაამთავრა თავდაცვის ეროვნული აკადემიის სამხედრო საზღვაო ფაკულტეტი – ინჟინერ მექანიკოსის სპეციალობით. გაიარა ინგლისური ენის ინტენსიური მომზადების და კომპიუტერული პროგრამების მოსამზადებელი კურსები, ასევე შავი ზღვის აუზის ქვეყნების ზღვაზე სამძებრო-სამაშველო და საბრძოლო ოპერაციების სწავლებები (Black sea for training, თურქეთი, ბულგარეთი, რუმინეთი – 2007-2008 წლები). 2007 წელს

გაიარა აგრეთვე ავღანეთის სამშვიდობო მისიის სპეციალური კურსი – გერმანიაში; 2009 წელს – დავით აღმაშენებლის სახელობის სამხედრო აკადემიის ოფიცერთა დაზვერვის კურსი.

სხვადასხვა დროს მუშაობდა: საქართველოს საზღვაო ძალების მთავარი შტაბის ოპერატიული განყოფილების უფროსის (2003-2005 წლები), საქართველოს საზღვაო ძალების საზღვაო ესკადრის სარაკეტო დივიზიონის ხომალდი „ბორტი 202“-ის შეარაღების უფროსის (2006-2008 წლები), საქართველოს შეარაღებული ძალების მეხუთე ქვეითი მთავრი შტაბის G3 განყოფილების საჰაერო მხარდაჭერის ოფიცრის (2009-2010 წწ.) თანამდებობებზე. მონაწილეობდა ერაყისა (2006-2007) და ავღანეთის (2010 წელი) სამშვიდობო მისიებში. ამჟამად ცხოვრობს ამერიკის შეერთებულ შტატებში.

ბულალტარია, ინჟინერია, საზღვაო საქმე და სხვა აკონომიკური სფეროები

ნოდარ (ყურბან) ვაშაყმაძე – სოფლის უხუცესი ადამიანია. იგი იყო პირველი ბულალტრული განათლების მქონე პიროვნება სოფელ წელათში და ათწლეულების განმავლობაში ემსახურებოდა თავის პროფესიას. ამჟამად იგი 90-ზე მეტი წლისაა. ცხოვრობს სოფელ წელათში.

შოთა (მოედინ) სელიმისძე ვაშაყმაძე ტექნიკური განათლების მქონე პირთაგან პირველი იყო სოფელ წელათში. კეთილშობილი და შრომისმოყვარე მოედინი მალე იქცა მაღალკვალიფიციურ ელექტრომექანიკოსად და სიცოცხლის ბოლომდე ერთგულად ემსახურა ამ საქმეს.

ვლადიმერ ტაშტანისძე ვაშაყმაძე წელათელთაგან პირველმა და ერთადერთმა დაამთავრა რადიო ტექნოლოგიების სასწავლებელი, წლების განმავლობაში, ბათუმში გადმოსახლე-

ბამდე იგი ჩვეული ენერჯითა და საქმის სიყვარულით ემსახურებოდა თავის საყვარელ საქმეს შუბნის სასოფლო საბჭოს რადიო-მაუწყებლობაში.

მიხეილ ნოდარისძე ვაშაყმაძე – 1968 წელს დაამთავრა ბათუმის (მწავანე კონცხის) სასოფლო სამეურნეო ტექნიკუმი – ბუღალტრის სპეციალობით. 1975 წლიდან მუშაობდა შუბნის სასოფლო საბჭოს თამბაქოს დამამზადებელ საწარმოში თამბაქოს მიმღების თანამდებობაზე.. 1986 წელს საცხოვრებლად გადავიდა დედოფლისწყაროს სოფელ ფიროსმანში, სადაც მუშაობდა საწყობის გამგედ და მევენახეობის ბრიგადირად. 2014 წლიდან დამსახურებულ პენსიაზეა.

რევაზ შუქრისძე ფუტყარაძე – დაამთავრა უკრაინულ- ქართული უმაღლესი სასწავლებელი ბიზნესის ადმინისტრირების სპეციალობით. ერთხანს სოფელ შრომის გამგებლის თანამდებობაზე იმუშავა, ამჟამად დაკავებულია ბიზნეს-საქმიანობით.

რამინ გურამისძე ფუტყარაძე, დაიბადა 1990 წ. 26 ნოემბერს, სოფ. წელათში. 2009 წ. დაამთავრა შუნბის საჯარო სკოლა და ჩაირიცხა ტბელ აბუსერისძის სახელობის უნივერსიტეტში – ბიზნეს ადმინისტრირების სპეციალობაზე. სხვადასხვა დროს მუშაობდა: ტომაშეთის საჯარო სკოლაში საქმის მწარმოებლად (2009-2010 წწ.), შუახევის მუნიციპალიტეტის გამგეობის საბიუჯეტო განყოფილების მთავარ სპეციალისტად (2014-2015 წწ.), შუახევის მუნიციპალიტეტის მერიის შიდა აუდიტის სამსახურის უფროს სპეციალისტად (2015 წლიდან). ჰყავს მეუღლე და ორი შვილი.

რატი შალვას ძე ფუტყარაძე – დაიბადა სოფ. წელათში, 1992 წ. 23 აგვისტოს. 2015 წელს დაამთავრა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი და მიენიჭა ბიზნესის ადმინისტრირების ბაკალავრის აკადემიური ხარისხი. 2015-2017 წლებში სწავლობდა ერევანში – ამერიკულ აგრობიზნესისა და მარკეტინგის უნივერსიტეტში, სადაც

მოიპოვა მაგისტრის აკადემიური ხარისხი. მუშაობდა: **კონსულტანტად:** ბათუმში, ბიზნეს-ინკუბატორში (2015); „შპს გრანტ თორნთონში“ (2017-2018 წწ), „შპს გრანტ თორნთონ ქონსალტინგში“ – (2019 წლიდან), – აგრო-სერვისის სოფლის მეურნეობის საკითხებში (ავსტრია, დისტანციურად). მუშაობდა აგრეთვე ერევანში, „შპს ნოი-ამის წვენების“ მარკეტინგის სპეციალისტად (2016 წელი). მიღებული აქვს ორი სასწავლო გრანტი (ბათუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი და USDA/FAS 2-წლიანი გრანტი ერევანში სწავლის დასაფინანსებლად).

ავთანდილ როლანდისძე ფუტყარაძე (დაბადებული – 1993 წ. 2 ქტომბერს) – 2016 დაამთავრა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი და მიენიჭა ბიზნესის ადმინისტრირების ბაკალავრის აკადემიური ხარისხი. მიიღო დამატებითი სპეციალობა (მარკეტინგი), გაიარა ბუღალტრული აღრიცხვის კურსი. 2014 – 2015 წლებში იყო აჭარის სავაჭრო-სამრეწველო პალატის სერთიფიცირების განყოფილების მთავარი სპეციალისტის ასისტენტი, 2015-2018 წლებში კი აჭარის სავაჭრო სამრეწველო პალატასთან არსებული აჭარის მეფუტკრეობის ბიზნეს – ასოციაციის გენერალური მდივნის თანაშემწე. ამჟამად არის YANDEX SUPER TAX – ის ოფისის მენეჯერი

დარინა ომარის ასული ფუტყარაძე – 2016 წელს დაამთავრა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტი (სპეციალობა- ფინანსები და კრედიტი), 2018 წელს კი ტეხასის უნივერსიტეტის (აშშ) ერევნის ფილიალის მაგისტრატურა ეკონომიკისა და მარკეტინგის სპეციალობით – ინგლისურ ენაზე. ამჟამად მუშაობს „ ბაუ“ – სახელით ცნობის სამედიცინო დაწესებულებაში.

თამაზ თემურისძე ვაშაყმაძე – 2018 წელს დაამთავრა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტი – საბუღალტრო-საგადასახადო საქმიანობის სპეციალობით. ამ-

ჟამად მუშაობს შპს „ტრანზიტ-მ“- ში ბუღალტრის პოზი-
ციაზე.

გორა შოთასძე ფუტკარაძე – 1995 წ. წელს დაამთავრა მანქა-
ნათმშენებლობის ინსტიტუტი სამედიცინო აპარატურის
ინჟინრის სპეციალობით, ქ. თბილისი, ამჟამად მუშაობს ქ.
ბათუმის პირველი პოლიკლინიკის დირექტორის მოადგი-
ლედ.

გიორგი გორასძე ფუტკარაძე – სწავლობს ბათუმის შოთა რუს-
თაველის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საინჟინრო-ტექ-
ნოლოგიურ ფაკულტეტზე არქიტექტურის სპეციალო-
ბით.

გორა ჟორასძე ვაშაყმაძე – 2006 წელს დაამთავრა ბათუმის სა-
ხელმწიფო საზღვაო აკადემია; მუშაობს სპეციალობის მი-
ხედვით.

რომან დავითისძე ვაშაყმაძე, 2008 წელს დაამთავრა ბათუმის
სახელმწიფო საზღვაო აკადემია; კვალიფიციური მეზღვა-
ური მალე დანიშნურბა და მიიღო გემის კაპიტნის წოდება.
მუშაობს სპეციალობით.

ვალერი თენგოსძე დაამთავრა თბილისის ტექნიკური უნივერსი-
ტეტი, ელექტროინჟინრის სპეციალობით. ამჟამად დაკა-
ვებულია ბიზნესსაქმიანობით.

ზურიკო თემურისძე ვაშაყმაძე ბათუმის საზოგადოებრივი აკა-
დემიის სტუდენტია საბუღალტრო საგადასხადო საქმის
სპეციალობით.

ბექა ავთანდილისძე ფუტკარაძე – დაამთავრა ქობულეთის მრავალ-
პლადარგობრივი კოლეჯი „ახალი ტალღა“, მზარეულის
სპეციალობით. მისი საქმის კარგი სპეციალისტი. მიწვეუ-
ლი იყო უცხოეთში სამუშაოდ. ამჟამად მუშაობს შეფ მზა-
რეულად.

მამუკა ჟორასძე ვაშაყმაძე, დაამთავრა შოთა რუსთაველის სა-
ხელობის უნივერსიტეტი, მუშაობს ოქრომჭედლა-დიუვე-
ლირად.

კულტურა, ხელოვნება

დიდია წელათელთა წვლილი შუბნის თემისა თუ შუახევის მუნიციპალიტეტის **კულტურულ ცხოვრებაში**. მთელი ცხოვრების განმავლობაში ხელოვნებას ემსახურებოდა ვლადიმერ (ალისულთან) ვაშაყმაძე. ამ საქმეს დღემდე ემსახურებიან ყაზბეგ ვაშაყმაძე და აჭარის ხელოვნების დამსახურებული მოღვაწე შალვა ფუტყარაძე.

ვლადიმერ მურადისძე ვაშაყმაძე – კულტურის ერთ-ერთი გამორჩეული წარმომადგენელი არის პირველი მაღალკვალიფიციური სპეციალისტი წელათიდან, რომელმაც მიიღო პროფესიული განათლება კულტურის მიმართულებით. 1954 წელს დაამთავრა ვეტერინალური, მოგვიანებით კი – 1963 წელს ბათუმის კულტურულ-საგანმანათლებლო სასწავლებელი სპეციალობით – საკლუბო დირიჟორი. აღნიშნული სასწავლებლების დამთავრების შემდეგ დაიწყო პედაგოგიური საქმიანობა. 1966 წლიდან მოყოლებული მთელი თითქმის ოთხი ათეული წლის განმავლობაში (2003 წლამდე) იგი ასწავლიდა მუსიკას ტომაშეთის რვა წლიან, დარჩიძეებისა და შუბნის საშუალო სკოლებში.

შალვა სადოსძე ფუტყარაძე – კულტურის თვალსაჩინო წარმომადგენელია შუახევის მუნიციპალიტეტში. შუბნის საშუალო სკოლის დასრულების შემდეგ, 1981 წელს სწავლა გააგრძელა ბათუმის კულტურულ-საგანმანათლებლო სასწავლებელში საგუნდო-სადირიჟორო სპეციალობით. სხვადასხვა დროს მუშაობდა: დარჩიძეების დარჩიძეების კლუბის გამგედ (1981-1983 წლები), შუბნის თემის კულტურის სახლის დირექტორად (1983-1988), ტომაშეთის სასოფლო კლუბის გამგედ (1988-2015), იყო რაიონის ანსამლ „მარეთის“ შემსრულებელი. 2017 წლიდან მუშაობს შუბნის სათემო ბიბლიოთეკის ხელმძღვანელად.

ყაზბეგ შერიფისძე ვაშაყმაძე – დაამთავრა სოფლის დანყებითი და შუნბის საშუალო სკოლები, შემდეგ კი ბათუმის კულტ-საგანმანათლებლო სასწავლებელი, ქორეოგრაფის სპეციალობით; მუშაობს კულტურის სფეროში;

მურად ვლადიმერისძე ვაშაყმაძე – ბათუმის კულტ-საგანმანათლებლო სასწავლებლის კურსდამთავრებულია ქორეოგრაფის სპეციალობით. საქმიანობა გააგრძელა სამხედრო მიმართულებით.

მაგული ნოდარის ასული ფუტკარაძე – სწავლობდა წელათის დანყებით, ტომაშეთის რვანლიან და შუნბის საშუალო სკოლებში. 1993 დაამთავრა ბათუმის კულტურულ-საგანმანათლებლო სასწავლებელი – სადირიჟორო-ბიბლიოთეკარის სპეციალობით; რუსეთის ფედერაციაში, კერძოდ კრასნოდარში ცხოვრების დროს მუშაობდა სამხედრო ბიბლიოთეკაში; ამჟამად ცხოვრობს სოფელ ახალშენში.

მესამე ნაწილი

გვარსახელუბი წელათუი. გენიალოგია და ნათესაური განშტოებუბი

გვარ-სახელი ადამიანისა და ხალხისათვის დამახასიათებელი ერთ-ერთი უნთავრესი ნიშანია. იგი პიროვნების მაიდენტიფიცირებელი საშუალებაა. ადამიანები ერთმანეთს ასხვავებენ ინდივიდუალური სახელების მიხედვით. გვარსახელებს, ზოგადად ანთროპონიმებს უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება ქვეყნისა თუ რეგიონის ისტორიის შესწავლისათვის. ტოპონიმისაგან განსხვავებით ანთროპონიმები ნაკლები მდგრადობით ხასიათდებიან. პოლიტიკური პროცესები დიდ გავლენას ახდენს ანთროპონიმიაზე. მაგალითისათვის შეიძლება დავასახელოთ ოსმალთა დაპყრობამდე და მის შემდგომ არსებული საკუთარი სახელები. 1566-1574 წლის ოსმალურ დოკუმენტებში შუბნის მცხოვრებთა სახელები ქართული ანთროპონიმებითაა წარმოდგენილი. მაგალითად: „**მახარობელი ძე გაბრიელისა, ანოსიმი ძმა მისი, გოგიჩა ძე აბარნუდისა**“ და ა. შ. („აჭარის ლივის ვრცელი და მოკლე დავთრები“, 2011:54). ეს ის პერიოდია, როცა ოსმალები ახალად იწყებენ სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს დაპყრობას და შესაბამისად ჯერ შენარჩუნებულია ქართული მოდელი. მას შემდეგ, რაც ოსმალთა ბატონობა ძალაში შევიდა, ტრანსფორმაცია განიცადა გვარსახელებმაც. 1835 წლის ოსმალური აღწერის მასალებში გვარსახელები უკვე ოსმალიზებულია (**სელიმ იბრაჰიმის ძე, შერიფი, ალი და ა. შ.**). საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების შემდეგ იწყება გვარსახელების ქართულ მოდელზე თანდათანობითი გადასვლა. 1923 წლის საარქივო დოკუმენტებში ჯერ კიდევ მუსლიმანური ქვეყნებისათვის დამახასიათებელი საკუთარი სახელები ქარბობს, თუმცა გვარები უკვე ქართული ფორმითაა წარმოდგენილი (მაგალითად, აჯი (ხაჯი) ფუტყარაძე). ე.ი. გვარსახელებმა მოგვცა

ოსმალთა ბატონობის დასაწყისის და მათი ბატონობის დასრულების შესახებ უტყუარი ინფორმაცია.

სწორედ ამიტომ ენიჭება გვარსახელების, როგორც უტყუარი ისტორიული წყაროს შესწავლას ესოდენ დიდი ყურადღება. ამ თვალსაზრისით წელათში მცხოვრებთა გენიალოგიები ფასდაუდებელი ინფორმაციის შემცველია. მასში ნათლად ჩანს **ანთროპონიმების ტრანსფორმაცია პოლიტიკური სიტუაციების შესაბამისად** (ქართული, შემდეგ თურქული, შემდეგ კი კვლავ ქართული ანთროპონიმია). საბჭოთა ხელისუფლების პირობებში გვარსახელები თანდათანობით გადადის ქართულ მოდელზე, თუმცა **ოსმალური გავლენით ერთ სახელს მაინც მუსულმანურს არქმევდნენ**. წინამდებარე სქემები უამრავ ასეთ შემთხვევას აფიქსირებს. მაგალითად: **გივი – თორუნი, თამაზი – ისრაფილი, ისო – ნოდარი, ზაური – ხაჯი, ქერემი – ვაჟა, ვლადიმერი – ბინალი, მერაბი – დურალა, ნათელა – ფადიმე, რევაზი – ადემი** და მრავალი სხვა. გამონაკლისის სახით გვხვდება **ორივე სახელის ქართული ფორმით** დარქმევის შემთხვევები (**შოთა-ჟორა**). იშვიათი არაა **სახელები არაქართული ლექსიკური ფონდებიდან**, თუმცა ის არც ერთ შემთხვევაში არ არის მუსლიმანური ქვეყნებისათვის დამახასიათებელი სახელები. მაგალითად: **ვლადიმერი** (სლავური), **გიორგი** (ბერძნული), **იოსები** (ებრაული) და ა. შ. ბოლო პერიოდში შეინიშნება ე.წ. **მოდური სახელების დარქმევის ტენდენცია** (სერიალების გმირების, ცნობილი ადამიანების სახელები და ა. შ. მაგ. **კასანდრა, საბა, ანეტა**). ფართო ხასიათი მიიღო სახელების ტრადიციული ფორმის **დამახინჯებული, მოფერებითი ფორმით გაფორმებამ**. ნაშრომში წარმოდგენილ სქემებში აღნიშნულის შესახებაც უამრავ ინფორმაციას ნახავს დაინტერესებული მკითხველი (**ნაზიკო, მიშიკო, მაიკო, მარიკა, ელიკო** და სხვა). პიროვნების თავისებურების, ხასიათის, საქმიანობის შესაბამისად ჩნდება მეტსახელებიც, რომელთა ნაწილი სულაც არაა შეურაცხყოფელი და შესამაბისად ურთიერთობისას ზოგჯერ მეტსახელთაც მიმართავენ (პელე, კიტე, კაპიტანი, უდიპლომო ინჟინერი, წელათის მიჩურინი და ა. შ.).

საზოგადოების განსაკუთრებულ ინტერესს ინვესტორების მსოფლიოს მრავალ ხალხში არსებული ორი სახელის დარქმევის ტრადიცია. ორსახელიანობა ფართოდაა გავრცელებული ჩვენს სინამდვილეშიც. ამიტომ, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია მის შესახებ მოკლე ინფორმაციის მიწოდება მკითხველისათვის. ქართულ ქრისტიანულ რეალობაში ორსახელიანობას არ ჰქონდა კანონიკური სახე, თუმცა არაოფიციალურად ბევრი ატარებდა ორ-ორ სახელს. კანონიკურ ქრისტიანულ სახელებთან ერთად ქრისტიანობამდელ ქართულ სახელებსაც არქმევდნენ და მეტსახელებსაც. მკვლევართა ერთი ნაწილი ორი სახელის დარქმევის ტრადიციას წინაქრისტიანობამდელ ეპოქას უკავშირებს, როცა ფართოდ იყო გავრცელებული რწმენა სულების შესახებ (ანიმიზმი). ადამიანს სწამდა, რომ თითოეული ინდივიდის სხეულში ბუდობს ორი ძალა//სული: ბოროტი და კეთილი. ბოროტისათვის რომ აებნიათ გზა-კვალი და ვერ მიეგნო მსხვერპლისათვის, არქმევდნენ ორ სახელს. სხვათა შორის ამასთანაა დაკავშირებული ყოფაში შემორჩენილი არაერთი საინტერესო ელემენტი. მაგალითად, ბავშვების ერთ-ერთ დაავადებას ხველა-ბატონებს უწოდებენ. ბატონს – ამ ბოროტი სულის ლოიალობის გამოსაწვევად ეძახიან, რათა ბავშვს არ მიაციენოს ვნება. წარმოდგენილ გენიალოგიებში უამრავი ორსახელიანი ადამიანი ფიგურირებს.

კიდევ ერთ საინტერესო ინფორმაციას იძლევა წარმოდგენილი გენიალოგიები. არც თუ იშვიათი იყო ნათესავებს შორის ქორწინების შემთხვევები, რაც ასევე ისლამური ოსმალეთის ბატონობით იყო განპირობებული (ნათესავებს შორის ქორწინება არაა იშვიათი კათოლიკეებშიც) სქემებიდან ჩანს, რომ თანამედროვე პერიოდში მსგავსი შემთხვევები აღარ დასტურდება.

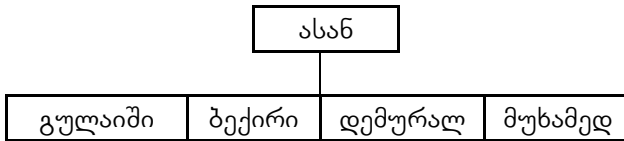
ვაჟაყმაკეთა გენიალოგია და ნათესაური განუტოვებები

იზრაიმი, სელიმი (1800 – ?), მურადი (1830 – ?)

თანამედროვე ვაჟაყმაკეების კულტურული მეხსიერება სელიმს იქეთ ვერ წვდებოდა. სტამბოლის არქივში აღმოჩენილი დოკუმენტი ინფორმაციას გვანვდის მისი მამის შესახებაც. კერძოდ, **სელიმის მამა ყოფილა იზრაიმი.**

დოკუმენტის მიხედვით სელიმს სამი ვაჟი ჰყოლია: **შერიფი** (აღწერის დროისათვის ყოფილა 12 წლის, ე.ი. დაბადებულია 1823 წელს), **ალი** (დაბადებულია 1827 წელს) და **მურადი** (დაბადებულია 1830 წელს).

სელიმის შვილის – **ალის** შესახებ ოსმალურ დოკუმენტში დაფიქსირებული ასაკის გარდა, სხვა რაიმე სახის ინფორმაცია არ მოგვეპოვება. რაც შეეხება, **მურად სელიმის ძეს (დაბადებულია 1830 წელს)**, მას ჰყოლია ორი შვილი: **იუსუფი და უსეინი**. ისუფის შვილები იყვნენ **ასანი და სელიმი**, ხოლო ასანის შვილები: **გულაიში, ბექირი, დემურალი და მუხამედი**.

ასანის ქალიშვილი გულაიში, გათხოვილი იყო სოფ. დარჩიძეებში თოფო სირძეზე, რომლისგანაც შეეძინათ სამი შვილი: **ჟორა, ნური და ფადიმე**.

რაც შეეხება ასანის ვაჟიშვილებს, **ბექირი** ორი შვილის **ჯელალისა და ფამბულის** მამა გახდა. ჯელალს შეეძინა სამი შვილი: **ნარგული, თამარი და თამაზი**.

ქალიშვილთაგან **ნარგულმა** თავისი ბედი დაუკავშირა შუბნელ გურამ ჯუმუშაძეს (შვილები: დათო და იაგო), **თამარი** გათხოვდა ჭვანელ გურამ ტაკიძეზე (შვილი ინგა), ხოლო თამაზს შეეძინა ერთი შვილი – თამუნა.

როგორც ითქვა, ბექირს ჰყავდა ქალიშვილი – **ფამბული**, რომელმაც შექმნა ოჯახი თანასოფლელ ნოდართან (ყურბანი) ერთად

ასანის მესამე შვილია დემურალი, ოთხშვილიანი (ნური, რასიმი, ნიაზი, ალთუნი) ოჯახის მამა. დემურალის უფროსი ვაჟი **ნური** ქობულეთის მუნიციპალიტეტის სოფელ ბობოყვათში დამკვიდრდა. ნურის შეეძინა ხუთი შვილი: ჯემალი, რაული, ცაგული, მარინა და ნარგული. ნურის ვაჟთაგან **რაულის** ჰყავს ერთი შვილი (**გიორგი**), ჯემალს – სამი შვილი (**ირაკლი, სოფო და შორენა**). ქალიშვილთაგან, **ცაგული//მზია** გათხოვდა გურიის სოფელ წყალწმინდაში გურამ ჩუბინიძეზე, რომლისგანაც შეეძინა ორი შვილი: **ლევანი და ლია**. მეორე ქალიშვილი – **მარინა//ციალა** ბათუმში ცხოვრობს. მეუღლე მერაბ ესებიძესთან ერთად გაზარდა შვილი – მირზა, ხოლო მესამე ქალიშვილმა **ნარგულმა** თავისი მომავალი ნოდარ ნიჟარაძეს დაუკავშირა (შვილები: კობა და რუსიკო)

რასიმი დემურალის მეორე ვაჟიშვილია. იგი იყო ექვსშვილიანი (ნათელა, ნადია, ნაზიკო, ავთანდილი, რევაზი, მალხაზი) ოჯახის მამა. უფროსი ქალიშვილი **ნათელა** გათხოვდა ტომაშეთში (მეუღლე რეზო ფუტყარაძე, შვილები: ემზარი, ნუგზარი და ლევანი), **ნადია** – ნელათში (მეუღლე აკაკი ვაშაყმაძე), **ნაზიკო** პაპოშვილებში (მეუღლე ნარიმან ფუტყარაძე, შვილები: ამირანი, მედიკო, გიული და აბესალომი).

რასიმის ვაჟთაგან **ავთანდილს** ჰყავს ოთხი შვილი (**დალი, გია, მერაბი, თემური**), რევაზს სამი (**თამაზი, თამრიკო და თინათინი**), მალხაზს ერთი (**ნიკა**).

ავთანდილის შვილთაგან: **დალის** ორი შვილი შეეძინა (გოჩა და ბექა), **გიას** სამი (**მარიამი, ლუკა და დავითი**), **მერაბს** ერთი (**საბა**) **თემურს** კი ორი (**იური და ვიკა**).

ნიაზი//ვაჟა – დემურალის მესამე ვაჟიშვილია. იგი დაიბადა სოფელ ნელათში, თუმცა მოგვიანებით დამკვიდრდა ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სოფელ ყოროლისთავში და თავისი პატიოსნებით, საზრიანობითა და შრომისმოყვარეობით დაიმსახურა დიდი სიყვარული და პატივისცემა. ნიაზი იყო ყველა გაჭირვებულის თანამგრძნობი და ჭირისუფალი, ნათესავებსა და მოგობრებზე უზომოდ შეყვარებული ადამიანი. იგი გარდაიცვალა 2020 წლის ნოემბერში. დასაფლავებულია ყოროლისთავში.

ნიაზს შეეძინა ოთხი შვილი: **ჟუჟუნა, ლევანი//რომანი, მედეა//ცაცო, მარინა//მავილე.** უფროსი ქალიშვილი **ჟუჟუნა** გათხოვდა კარაპეტში (მეუღლე ნოდარ კეკელიძე, შვილები:

ინდირა, მირანდა, ინგა და გიორგი), **მედეა** უჩამბაში (მეუღლე რამინ ნატარიძე, შვილები: მაგდა და ილია), **მავილე** – ყოროლისთავში (მეუღლე რომან ბრუნჯაძე, შვილები: დიეგო და რიკარდო).

ნიაზის ვაჟს **რომანს//ლევანს** ჰყავს ორი შვილი (მირზა და მორისი).

დემურალის ქალიშვილთაგან **ალთუნ** (რომელმაც იცოცხლა 104 წელი) გათხოვდა თავისავე სოფელში **ახმედ ფუტკარაძეზე** (შეეძინათ სამი შვილი: **იოსები, ჟუჟუნა და მაცვალა**).

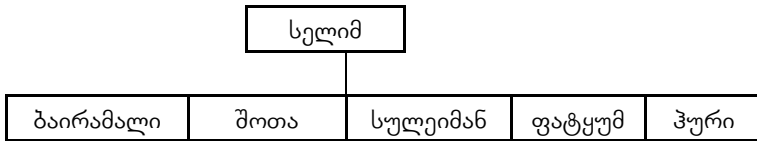
მუხამედი ასანის მეოთხე შვილია. მას ჰყავდა ორი შვილი: **ვარდო და გულიკო.** **ვარდომ** თავისი ბედი დაუკავშირა დარჩიძეებელ **დიმიტრი ცეცხლაძეს**, რომლისგანაც შეეძინა **შვილები: ვალიკო, მარინა** (მეუღლე იაკობაურელი ალიოშა ფუტკარაძე, შვილები: რომანი, გოჩა, ლადო, ციური და ცირა) **ნათელა, მაგული,** (გათხოვილია გოგაძეებში. შვილები: ირაკლი, კახა და მინდია – გახარბას დაცვის თანამშრომელი).

უფროსი შვილის ვალიკოსაგან ვარდოს ჰყავს **შვილიშვილები: ჯაბა, ნათია და ქეთინო.** ვარდოს ქალიშვილი **ნათელა**

გათხოვილია დარჩიძეებში (მეუღლე ამირან სურმანიძე). მას ჰყავს ოთხი შვილი: **მალხაზ, მანუჩარ, ლია და მელანო**.

მუხამედის მეორე ქალიშვილი – **გულიკო** გათხოვდა მახალაკიძეებში (მეუღლე **ბინალი ცეცხლაძე**). მას ჰყავს სამი შვილი: თინა, ლევანი და ციალა. მახალაკიძეებშივე გათხოვდა გულიკოს უფროსი ქალიშვილი თინა (მეუღლე **მიხეილ ბერიძე**, შვილები: **ციური, მზია, დარიკო და იაკობი**). მეორე ქალიშვილი **ციალა** ფოთშია გათხოვილი (შვილები: **გიორგი და ინგა**), ხოლო ვაჟიშვილი **ლევანისაგან** ჰყავს ორი შვილიშვილი: **მათე და თამთა**.

სელიმი ისუფის მეორე შვილია (მურადის შვილიშვილი). მას ჰყავდა ხუთი შვილი: **ბაირამალი, მუედიინი//შოთა, სულეიმანი, ფატყუმი და ჰური**.

ბაირამალი სელიმის უფროსი ვაჟიშვილია. მას ჰყავდა ხუთი შვილი: **ნაზიკო, ნანული, ნარგული, ლევანი, ჟუჟუნა**. ქალიშვილთაგან **ნაზიკოს** ოჯახი არ შეუქმნის. შესაბამისად არ დარჩენია შთამომავლობა. შვილი არ დარჩენია აგრეთვე ბაირამალის მეორე შვილს – **ნარგულს** (რომელიც შრომაში იყო გათხოვილი). მესამე ქალიშვილი **ნარგული** ოლადაურში გათხოვდა (მეუღლე **ბინალი მაკარაძე**, შვილი **სოფო**), ხოლო მეოთხე ქალიშვილი **ჟუჟუნა** – მახალაკიძეებში (მეუღლე **არჩილ ცეცხლაძე**, შვილები – **პაატა და კახა**).

ბაირამალს ჰყავდა ერთი ვაჟი **ლევანი**. ლევანის შვილთაგან **მინდიას** ოჯახი ჯერ არ შეუქმნია, ხოლო **ინდირამ** თავისი

ბედი დაუკავშირა ნყალწმინდელ **ნუკრი ცეცხლაძეს**, რომლის-განაც შეეძინათ ორი შვილი: **ანასტასია და ემილია**.

შოთა//მოედინი სელიმის მეორე შვილია. მას ჰყავდა ხუთი შვილი: **მაყვალა, მავილე, მაგული, თამარი და ბადრი//ზაგრატი**. მისი ვაჟი **ბადრი** თხილნარში გადავიდა საცხოვრებლად. იქვე დაოჯახდა, შეეძინა ორი შვილი: **გოგიტა და ბაჩუკი**. მოედინის ქალიშვილთაგან უფროსი **მაყვალა** გათხოვდა თხილნარში (მეუღლე **ნოდარ ჭურკვეიძე**, შვილები: **რომანი და როინი**), **მაგული** – გოგინაურში (მეუღლე **ასლან გოგიტიძე**, შვილები: **ირაკლი, ივერი, ირინა**), **თამარი** – კალოთაში (მეუღლე **რამინ მამულაძე**, შვილები: **მარადი, ნატო, ინგა, ხათუნა**), ხოლო **მავილე** ჩაქვში (მეუღლე **გურამ გორგილაძე**). იგი მალე გარდაიცვალა. დარჩა ერთი შვილი – **მამუკა**.

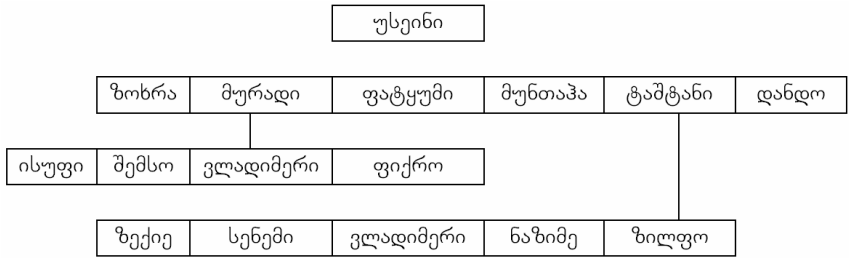
სულეიმანი სელიმის მესამე შვილია. მას ჰყავდა მხოლოდ ერთი ქალიშვილი – **მედიკო**, რომელსაც შეეძინა ოთხი შვილი: **თამარი, მაყვალა, გულნარა, მაიკო**.

სელიმის ქალიშვილთაგან **ჰურა** უმემკვიდრეოდ გარდაიცვალა, **ფატყუმს** კი მახალაკიძეებელი **ალისულთან მახარაძისაგან** შეეძინა ორი შვილი: **ბარათალი და ისმო**.

უსეინი და მისი შთამომავლობა

უსეინი მურადის მეორე შვილია. იგი იყო მრავალშვილიანი ოჯახის მამა. მას შეეძინა ექვსი შვილი: **ზოხრა, მურადი, ფატყუმი, მუნთაჰი, ტაშტანი, დანლო**.

თამაზ ფუტყარაძე, ზაურ ფუტყარაძე

ზოხრა გათხოვილი იყო მახალაკიძეებში (მეუღლე **შეიდალ დარჩიძე**, შვილები: **ზექიე, ფადიმე, ალთუნი, მერიემი, სენემი, ჰურყიზი, ლილო, ლევანი და ისუფი**).

უსეინის უფროს ვაჟიშვილს **მურადს** ჰყავდა ოთხი შვილი: **ისუფი, შემსო, ვლადიმერი, ფიქრო**. მათგან **იუსუფი** დამკვიდრდა სალიბაურში და ოთხი შვილი გაზარდა: **ოთარი, ლევანი, შუშანა, ყუყუნა**. მათგან **ლევანს** ჰყავს სამი შვილი (**ჯემალი, დათო და ჯაბუა**), ხოლო დანარჩენებს თითო: **ოთარს – დათო, შუშანას – მურადი, ყუყუნას** (რომელიც გათხოვილი იყო ყინჩაურში) – **თამილა**.

შემსო მურადის მეორე ვაჟიშვილია. მას ჰყავდა სამი შვილი: **ნუგზარი, თამაზი, ნათელა**. შემსოს უფროს შვილს ნუგზარს ოთხი შვილი ჰყავს (**მარადი, შორენა, მანანა და ნონა**), თამაზს კი ხუთი (**გენო, ხვიჩა, მელანო, თეონა და ყულიეტა**). რაც შეეხება შემსოს ერთადერთ ქალიშვილს – **ნათელას**, მან თავისი მომავალი დაუკავშირა ერთდვათელ **ზურაბ ფუტყარაძეს**, რომლისგანაც შეეძინა შვილი **ჰაატა**.

ვლადიმერი შემსოს ძმა, მურადის ვაჟიშვილია. ორი ქორწინებიდან მას შეეძინა **ათი შვილი: იზოლდა, ავთანდილი, მურადი, ხათუნა, ნანი, დათო, ყუყუნა, ნაზიკო, ციური, ქეთინო**. უიღბლო გამოდგა უფროსი ქალიშვილი. სამი შვილის დედა ცეცხლში ჩაიფერფლა ორ მცირეწლოვან შვილთან ერთად სახლში საეჭვოდ გაჩენილი ხანძრის შედეგად. უფროს ქალიშვილს – **მზევინარს** (მეუღლე **გია ბერიძე**) შეეძინა ორი შვილი – **მირზა**

და ცეზარი. მათგან მირზა უკვე მოასწრო ოჯახის შექმნა. იგი უკვე ერთი ვაჟის – **გიგის** მამაა.

ვლადიმერის უფროსი ვაჟი **ავთანდილი** ნაადრევად გარდაიცვალა. მას სამი შვილი დარჩა: **მახარე, მამუკა და მარინა**. მათგან ოჯახი ჯერ არ შეუქმნია მამუკას, ხოლო მახარეს ჰყავს ერთი შვილი – **ნინი, სანდრასა და ენრიკეს დედა მარინე** კი ცხოვრობს კრასნოდარში (მეუღლე რაულ სურმანიძე).

ვლადიმერის მომდევნო შვილთაგან: **მურადი** სამი შვილის (**მიშიკო, ცირა და ირმა**) მამაა, ხოლო **დათო** ახლახან დაოჯახდა (მეუღლე ჩოხატაურელი ლიკა მჭავანაძე). ქალიშვილთაგან: **ხათუნა** გათხოვილია შუბანში (მეუღლე **გოგი ებრალიძე**, შვილები: **მადონა, გურამი და გიორგი**), **ნინი** მახალაკიძეებში (მეუღლე **თემურ მახარაძე**, შვილები: **რუსლანი და ნათია**), **ჟუჟუნა** – დარჩიძეებში (მეუღლე **დურმიშხან ბერიძე**, შვილი **თამუნა**), **ციური** – დანდალოში მეუღლე **ემზარ არძენაძე**, შვილები: **რატი, ნიკა და თამაზი**), **ფიქრო** – მახალაკიძეებში (მეუღლე **მუხამედ მახარაძე**, შვილები: **ჟუჟუნა და დავითი**), ორი შვილი ჰყავს **ქეთევანს (დიანა და სანდრო)**, ხოლო **ნაზიკო** ნაადრევად გარდაიცვალა და მემკვიდრე არ დარჩენია.

ტაშტანი – უსეინის მომდევნო შვილია. მას ჰყავდა ხუთი შვილი: **ზილფო, ნაზიმე, სენემი, ზექიე, ვლადიმერი/ზინალი**.

უფროსი ქალიშვილი **ზილფო** გათხოვდა ტომაშეთში (მეუღლე **იუსუფ ფუტკარაძე**, შვილები: **ავთანდილი, ნინო, მაგული, თამარი, ფაცო**). **ზილფოს** შვილთაგან, **ავთანდილს** შეეძინა სამი (**რაული, რომანი, ეკა**. მათგან, რაულის ჰყავს სამი (**თათია, მარიამი და ლუკა**), რომანის სამი (**დათო, სალომე და მარიტა**), ხოლო ეკას ერთი (მეუღლე **გოგი ქაშადაძე**, შვილი **ლილე**), **ნინოს** (მეუღლე ბობოყვათელი **თამაზ ბერიძე**) ორი (**კახა და მანია**), **მაგულის** (გათხოვილია ტომაშეთელ **ჯემალ ფუტკარაძეზე**) ხუთი (**მარინა, ნელი, თეონა, ინგა და ბექა**), **თამარს** (მეუღლე **მერაბ ზოსიძე**, სოფ. შრომა) ორი (**მანუჩარი და შორენა**), ხოლო **ნათელას//ფაცოს** სამი (**გოჩა, გიული და გიორგი**) შვილი.

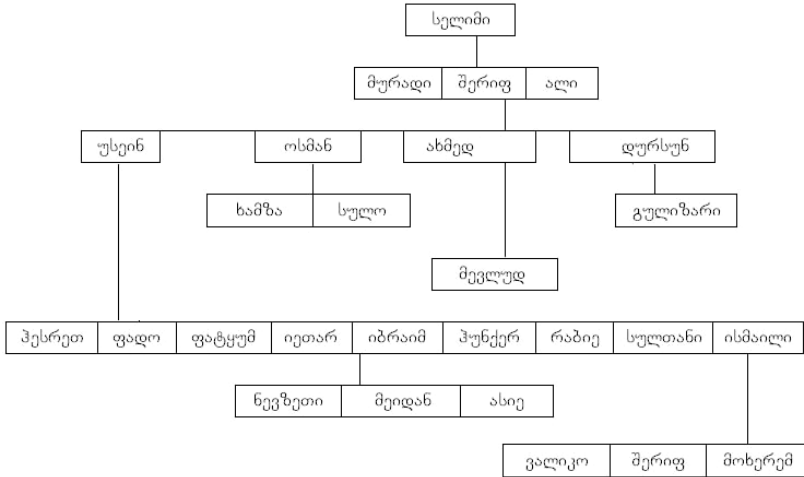
ტაშტანის მეორე ქალიშვილი **ნაზიმე** მახალაკიძეებელი ლილმო ბერიძის მეუღლე იყო. მათ შეეძინათ ხუთი შვილი: **ტარიელი, შოთა, აბესალომი, აკაკი, ბაჩუკი**. მახალაკიძეებშივე იყო გათხოვილი (მეუღლე მიხეილ მახარაძე) ტაშტანის მომდევნო ქალიშვილი **სენემი (შვილები: ნოდარი და ასია)**. რაც შეეხება **ზექიეს**, მას ოჯახი არ შეუქმნის და უმემკვიდრეოდ გარდაიცვალა)

ტაშტანს ჰყავდა ერთი ვაჟი **ვლადიმერი//ბინალი**. თავად ბინალს სამი შვილი შეეძინა: **ნანული, ვარდენი და ლიანა**. **ნანული** გათხოვილია მახალაკიძეებში (მეუღლე მიხეილ ბერიძე, **შვილები: იაკობი, დარიკო, მზია, ციური**), **ლიანა** თხილვანაში (მეუღლე **ნუგზარ ცეცხლაძე, შვილები: მანუჩარი თამუნა და ნინო**), ხოლო ერთადერთ ძმას – **ვარდენს** ჰყავს ერთი შვილი – **ზურაბი**.

უსეინის ქალიშვილთაგან შუბანში იყვნენ გათხოვილი **ფატყუმი** (რომელიც ენეოდა აქტიურ საზოგადოებრივ ცხოვრებას, იყო სკკპ-ს წევრი 1932 წლიდან, ხშირად უწევდა ბათუმში ჩამოსვლა, რის გამოც ბათუთა თიკუნად **ბათუთა** შეარქვეს), და **მუნთაჰა** (მეუღლე **ასლან ხიმშიაშვილი, შვილები: ნიაზი და ფატყუმი**. ნიაზის შვილები: **ციური, ამირანი, ავთანდილი//ბიჭიკო, ლენა //ფიქრო, ლიანა**, ხოლო **ფატყუმს**, რომელიც **ჯელალ ვაშაყმაძეზე** იყო გათხოვილი, შეეძინა ერთი შვილი – **თამარი**, რომელიც გარდაიცვალა), ხოლო მომდევნო ქალიშვილი **დანდო** გათხოვდა ჯუმუშაურში (შვილები: **ბინალი და ფერიდე**)

პერიფი და მისი შთამომავლობა

შერიფი სელიმის მეორე შვილია. იგი ოსმალური აღწერის მასალების მიხედვით **დაბადებულა 1823 წელს**. მას ჰყოლია ოთხი შვილი: **უსეინი ოსმანი, ახმედი და დურსუნი**.

უსეინი შერიფის უფროსი შვილია. მას ჰყავდა ორი ვაჟი (**იბრაიმი და ისმაილი**) და შვიდი ქალიშვილი: **ჰესრეთი, ფადო, ფატყუმ, იეთარ, ჰუნქერ, რაბიე, სულთანი**. უსეინის ქალიშვილთაგან უფროსი **ჰესრეთი** გათხოვილი იყო ჯუმუშაურელი ფუტკარადის ოჯახში (შვილები: ისუფ, ალი, ისრაფილი, სულთანი, ესმერი), **ფადო** - მახალაკიძეებელ ბერიძეებში (შვილები: ლილმო, ისმაილი, შევქეთი), **ფატყუმი** – დარჩიძეებელ სურმანიძეებში (შვილები: მუხამედი და ისრაფილი), **იეთარი** მახალაკიძეებელ მიქელაძეებში (შვილები: ბინალი და გული),

ჰუნქერი დარჩიძეებელ ჯაფარიძეებში (შვილები: შოთა, ნური და ალთუნი), **რაბიე** – ტომაშეთელ ფუტკარაძეებში (შვილები: ნური და ვეზირი), ხოლო **სულთანი** – ტომაშეთში (მეუღლე რეჯებ ფუტკარაძე, შვილები: მევლუდ, ჰურიყიზა, ზულეიხი, ჰურა. სულთნის შვილს მევლუდს ჰყავდა ორი შვილი: ხასია

და ასია. თავად ხასიას კი შვიდი შვილი: ციური, ნანული, თამარი, თინა, დათო, ბადრი და ელიზბარი. სულთანის დანარჩებ ქალიშვილთაგან **ზულიხმა** თავისი ბედი დაუკავშირა შუბნელ **მემედ ფუტყარაძეს** (შვილები: **ნაზიკო და ბინალი**, ცხოვრობენ ახალსოფელში), **ჰურამ** – ცომამეთელ **მემედს** (შვილები: **სევფო, ნევზეთი და აშო**), ხოლო **ჰურიყიზმა** დარჩიძეებელ ხალაძეების ოჯახში დაიდო ბინა (შვილი **ნუგზარი**, ცხოვრობს ბათუმში).

როგორც ითქვა, უსეინს ჰყავდა ორი ვაჟიშვილი: **იბრაიმი და ისმაილი**. **იბრაიმს** ჰყავდა სამი შვილი: **მეიდანის, ნევზეთის და ასიე**.

მეიდანის, იბრაიმის უფროს ვაჟს ხუთი შვილი შეეძინა: **ზია, გურამი, ჟულიეტა, თინა და თამარი**. მეიდანის შთამომავალთაგან, **ზიას** ჰყავს ორი შვილი (**იური და მზიური**). ორი შვილი ჰყავს **იურისაც (გია და ია)**, ხოლო **მზიურიმ** თავისი ბედი დარჩიძეებელ მურად შერვაშიძეს დაუკავშირა, რომლისგანაც შეეძინა ორი შვილი: **მარი და ანი**.

მეიდანის მეორე ვაჟს – **გურამს** ჰყავს ორი შვილი, **რევაზი და მალხაზი**. ორივე მათგანი დაოჯახებულია და ჰყავთ ორორი შვილები. **რევაზს** – **ანრი და ნიკა**, ხოლო **მალხაზს** – **ანანო და ელენე**.

მეიდანის ქალიშვილთაგან უფროსი-**ჯულიეტა** გათხოვილია ავთანდილ ვაშაყმაძეზე (შვილები: **დალი, მერაბი, გია და თემური**), **თინა** – კობალთელ ზურაბ ქიზინიძეზე (შვილები: **გია და მამუკა**), **თამარი** შუბნელ რამაზ ჯუმუშაძეზე (შვილები: **ხათუნა, ხვიჩა და უჩა**).

ნევზეთი – იბრაიმის შემდეგი ვაჟიშვილია. მას შეეძინა ორი შვილი: **ნუგზარი და ვარდო**. ტრაგიკულად დასრულდა ნუგზარის სიცოცხლე. სრულიად ახალგაზრდა ელექტროტოკის მსხვერპლი აღმოჩნდა. მას დარჩა ერთი შვილი – **ირაკლი**. თავად ირაკლის კი – **გვანცა**. ნევზეთის ქალიშვილი **ვარდო** ჭვანაში გათხოვდა (ამჟამად ცხოვრობს ბათუმში). ჰყავს სამი შვილი: **ნუგზარი, მეგი და ნატო**.

იბრაიმის მესამე შვილი ასიე გათხოვილი იყო წელათში. მისი მეუღლე იყო მემედი. მათი შთამომავლობის შესახებ ვისაუბრებთ მემედის გენიალოგიის საკითხების განხილვისას.

ისმაილი – უსეინის მეორე ვაჟიშვილია. თავად ისმაილს ჰყავდა სამი შვილი: **მოხერემი, შერიფი და ვალიკო.** უფროს შვილს – **მოხერემს** დარჩა სამი შვილი: ნათელა, ამირანი//ჯემალი და ჟორა. ნათელას (მეუღლე ჯემალ მიქელაძე) შეეძინა ორი ქალიშვილი: ნატო და ნათია, ჟორას – გოჩა (შვილები: ნინი და ჩიორგი) და მამუკა (შვილი ნიკოლოზი), ხოლო ამირანს – ოთხი (იამზე, ედუარდი, მანანა, ნარგიზი).

შერიფი – მოხერემის ძმაა. მეუღლე ზოჰრასთან ერთად მან ხუთი შვილი აღზარდა: **ალექსანდრე, ვენერა, მიხეილი, ნინო და შაქრო.** შერიფის უფროსი ვაჟი ალი//ალექსანდრე იყო რვაშვილიანი (**ნუგზარი, ზაური, გოჩა, ომარი, ირაკლი, რუსლანი, დალი, ინგა**) ოჯახის მამა. ალის ქალიშვილთაგან: დალი გათხოვილია ზურაბ ფუტყარაძეზე (ჰყავთ ორი შვილი, ცხოვრობენ შრომაში), ხოლო **ინგა –** ემზარ შაინიძეზე) (შვილები: **რაინდი და ირინა**).

ალის უფროსი ვაჟი ნუგზარი, რომელიც სრულიად უდროოდ გაეცალა ნუთისოფელს, ოთხი შვილის (**თეონა, ნათია, თამილა, მურადი**) მამა იყო. მათგან **მურადი** დასაოჯახებელია, ხოლო **თეონა** გათხოვდა მაისურაძეების ოჯახში (**შვილები: ანრი და გიგა**), **ნათია –** დავით ჩამბაზე (ჰყავთ ორი შვილი, გხოვრობენ პეტერბურგში), **თამილა –** გელოდი ტაკიძეზე, ჰყავს ორი შვილი.

ზაურს – ალის მეორე ვაჟს ჰყავს ერთი შვილი – (**გოგიტა**). ერთი შვილი ჰყავს გოგიტასაც (**ნატა**). ალის მომდევნი ვაჟთაგან **გოჩას** ჰყავს ერთი შვილი – (**იმედა**), **ომარს –** სამი (**მალვინა, მაია, ალექო**), **რუსლანს –** ერთი (**საბა**), **ხოლო ირაკლი დასაოჯახებელია.**

ვენერა შერიფის უფროსი ქალიშვილია. გათხოვილია წელათში (მეუღლე ხასია ფუტყარაძე, შვილები: **მერაბი, ნატო, ბიძინა, ნანი**). ამჟამად ცხოვრობენ გურიის სოფელ ნარუჯაში.

შერიფის მეორე ქალიშვილი **ნინო** კი გათხოვილია თხილ-ნარში (მეუღლე როლანდ დუმბაძე, შვილები: მარინა, ასლანი – ოთხი შვილი მამა, მამუკა (ჰყავს ორი შვილი), ნანა, გენადი (ჰყავს ორი შვილი), ირინა – ჰყავს სამი შვილი).

შაქრო – შერიფის მომდევნო ვაჟიშვილია. მას ჰყავს სამი შვილი: თემური, თენგიზი, ბესიკი. სამივემ დროულად შექმნა ოჯახი. **თემურს** ჰყავს სამი შვილი (თამუნა, თამაზი და ზურიკო), **თენგიზს** – ორი (ვალერი და რუსიკო), ხოლო **ბესიკს** ორი (ბაჩი და დაჩი).

მიხეილი შერიფის ბოლო შვილია. მას გყავს სამი შვილი: **რაული, ლიანა და გიორგი**. სამივე შვილი დაოჯახებულია. რაულის ჰყავს ორი (**მანუჩარი და მარიკა**), გიორგის სამი (**ლიკა, მიხეილი, ნუცა**), ხოლო ლიანა გათხოვილია ჩოხატაურში და ზრდის ასევე სამ შვილს (**დიანა, თიკა და ლაშა**).

ვალეკო შერიფის მომდევნო ვაჟიშვილია. მას ჰყავს ხუთი შვილი: **დავითი, გუგული, ნაზიკო, შალვა, ცისანა**.

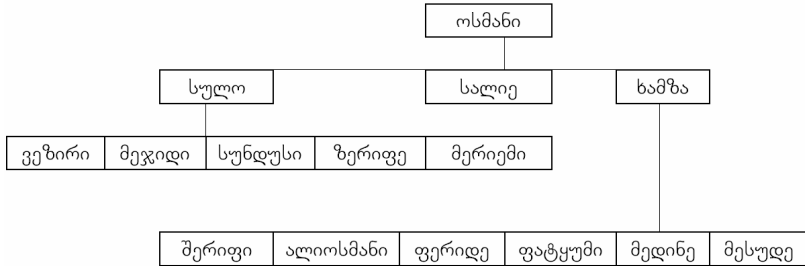
ვალეკოს ვაჟთაგან: დავითს ჰყავს სამი (**რუსლანი, რომანი, რუსიკო**). თავად **რუსლანს** -ორი: დათო და დემეტრე), **რუსიკოს** ორი (ანასტასია და სოფო), **რომანს** ორი (სოფო და მარია-მი), ხოლო

შალვას ასევე სამი შვილი (მანუჩარი, თეონა და ინეზა) და ორი შვილიშვილი.

ვალეკოს ქალიშვილი გუგული ავთანდილ ვაშაყმაძის მეუღლეა. ჰყავთ სამი შვილი: იუზა, ზვიადი, მირზა) და ორი შვილიშვილი (გუგულის ნამრავლი – 5 სული). ვალეკოს მეორე ქალიშვილი **ნაზიკო** გათხოვილია კობალთაში (მეუღლე ვლადიმერ ქიზინიძე, ჰყავთ სამი შვილი – მიხეილი, გორა და ხვიჩა – და ოთხი შვილიშვილი – (ნამრავლი შვიდი სული) ხოლო მესამე ქალიშვილი **ცისანა** კალოთელ ჯემალ მამულაძეზეა გათხოვილი (ჰყავს სამი შვილი და ოთხი შვილიშვილი) (ნამრავლი შვიდი სული)

ოსმანი და მისი შთამომავლობა

ოსმანი შერიფის შვილია, მას ჰყავდა ოთხი შვილი: **სულო**, **ხამზა**, **სალიე**, **ფატუმი**.

ფატყუმი გათხოვილი იყო მახალაკიძეებში (მეუღლე ზექერია ბერიძე, შვილი ვეზირი), ხოლო **სალიე** – ტომაშეთში (მეუღლე როსტომ ფუტყარაძე, შვილები: რეჯები და ჯივანი. რეჯებს ჰყავდა ოთხი შვილი: მაყვალა, შახზადი, ალექსანდრე, ნათელა//ასია. მათგან, მაყვალამ თავისი მომავალი დაუკავშირა ყაზბეგ ვაშაყმაძეს), ნათელამ კი დარჩიძეებელ ზურაბ ბერიძეს (შვილები: **თამაზი**, **რეზო**, **ციური (ნარგული)** და **ნანული (ნაზიკო)**).

რეჯების უფროს ვაჟს **შახზადს** (ამჟამად ცხოვრობს ახალშენში) ჰყავს ორი შვილი: **გურამი და ლია**, ხოლო შახზადის ძმას-**ალექსანდრესაც** (ცხოვრობს ბათუმში) ორი შვილი: **ირმა და კობა**.

სულო ოსმანის უფროსი ვაჟია. მას ჰყავდა ხუთი შვილი: **ვეზირი**, **მეჯიდი**, **სუნდუსი**, **ზერიფე**, **მერიემი**.

სულოს ქალიშვილთაგან **სუნდუსი** გათხოვდა შუბანში (მეუღლე მერჯან ფუტყარაძე, შვილები: იაშა, ეთერი და მერიემი. ეთერი გათხოვილია დარჩიძეებში (მეუღლე ავთანდილ შერვაშიძე, შვილები: ნადია, მამუკა, ტარიელი, მინდია), **ზერიფე** – ქუთაურში (მეუღლე ჯივან ბოლქვაძე, შვილები: ჯემალი და ფიქრო), ხოლო **მერიემი** ტომაშეთში (მეუღლე რაფიელ ფუტყარაძე, შვილები: ლიანა, ზაური, მანანა და რომანი).

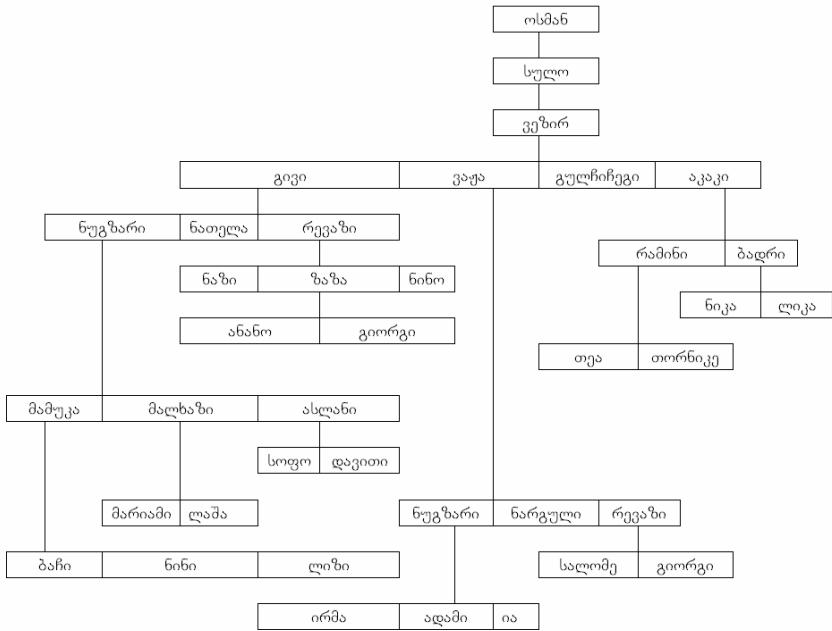
ვეზირი – ოსმანის ვაჟთაგან იყო ყველაზე უფროსი. მას შეეძინა ოთხი შვილი: **გულჩინეგი, გივი//თორუნი, ვაჟა//ქერემი, აკაკი//ალიოშა.**

ვეზირის ქალიშვილი **გულჩინეგი** გათხოვდა მახალაკიძე-ებში (მეუღლე ისმაილ ბრიძე, შვილები: ტარიელი, ზურაბი, ფიქრო, ვარდო და ნათელა).

გივის//თორუნს – ვეზირის უფროს ვაჟს – შეეძინა სამი შვილი: ნუგზარი, ნათელა და რევაზი. სამი შვილი ჰყავს **ნუგზარსაც**: ასლანი, მალხაზი და მამუკა. სამივე დაოჯახებულია. ასლანს ჰყავს ორი შვილი (სოფო, დავითი), მალხაზს-ორი (ლაშა, მარიამი), მამუკას სამი (ნინი, ლიზი და ბაჩი). გივის მეორე შვილი **რევაზი** ჭარნალში გადავიდა საცხოვრებლად. მას ჰყავს სამი შვილი: ნაზი (მეუღლე ზაურ მამუჭაძე, შვილები: ზურა და რეზი), ზაზა (შვილები: გიორგი და ანანო) და ნინო (რომელიც მალე შექმნის ოჯახს). გივის ქალიშვილი **ნათელა** გათხოვილია ტომაშეთში (მეუღლე რევაზ ფუტყარაძე, შვილები: რამაზი, ემზარი, ნატო).

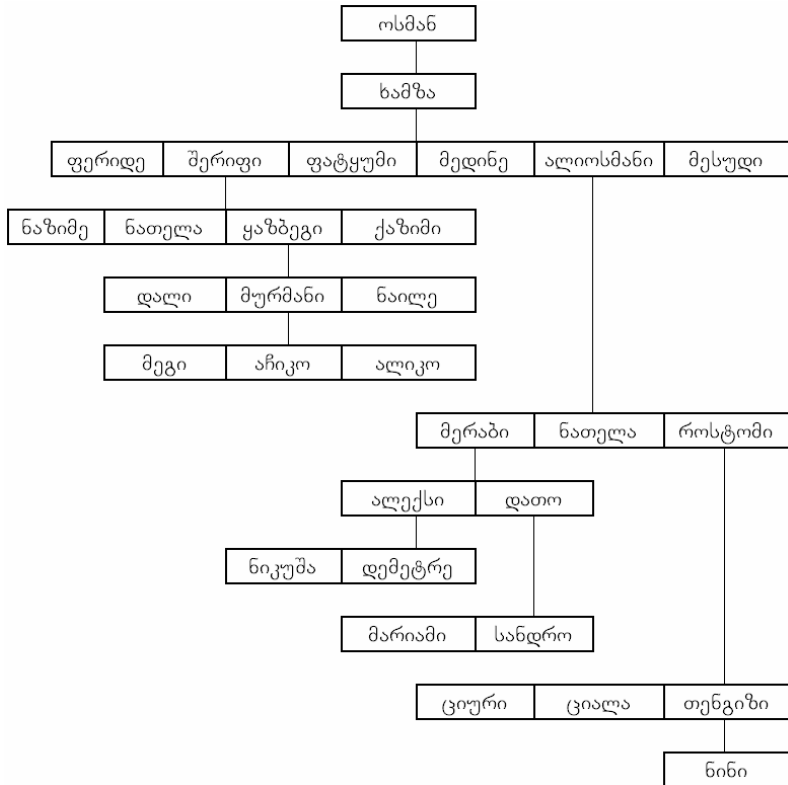
ვაჟა//ქერემი – ვეზირის მომდევნო ვაჟიშვილია. მას ჰყავს სამი შვილი: ნუგზარი, ნარგული, რევაზი. სამივე დაოჯახებულია. ნუგზარი ზრდის სამ შვილს (ირმა, ია, ადამი), რევაზი ორს (გიორგი, სალომე), ხოლო ნარგულმა თავისი მომავალი დაუკავშირა ჩაქვში მცხოვრებ ემზარ ბერიძეს, რომლისგანაც შეეძინა შვილი – შორენა.

აკაკი ვეზირის უმცროსი შვილია. მას ჰყავს ორი შვილი (ბადრი, რამინი) და ოთხი შვილიშვილი (ნიკა და ლიკა – ბადრის შვილები და თეა და თორნიკე – რამინის შვილები).

მეჯიდი – სულოს მეორე ვაჟი მეორე მსოფლიო ომში დაიღუპა 1942 წელს. მას შთამომავლობა არ დარჩენია.

ხამზა. ოსმანის შვილთაგან მრავალშვილიანობით გამოჩეული იყო აგრეთვე ხამზა ვაშაყმაძე. მას ჰყავდა ორი ვაჟი (**შერიფი, ალიოსმანი**) და ოთხი ქალიშვილი (**ფერიდე, ფატყუმი, მედინე, და მესუდი**)

შერიფი – ხამზას უფროსი ვაჟი იყო. მას შეეძინა ოთხი შვილი: **ყაზბეგი**, **ნაზიმე**, **ნათელა**, **ქაზიმი**. **ქაზიმი** ადრე გარდაიცვალა, ამიტომ მას შთამომავლობა არ დარჩენია, ხოლო **ყაზბეგს** შეეძინა სამი შვილი: მურმანი (შვილები: აჩიკო, ალიკო და მეგი), **დალი** (მეუღლე შუბნელი ემზარ ჯუმუშაძე, შვილები: ქართლოსი და მონიკა) და **ნაილე** (რომელიც მემკვიდრის გარეშე ნაადრევად გარდაიცვალა). შერიფის ქალიშვილი **ნაზიმე** წელათში გათხოვდა. მისი შთამომავლების შესახებ ინფორმაციას მოგანვლით ისრაფილის ოჯახის შესახებ საუბრისას). შერიფის ქალიშვილი **ნათელა** გათხოვდა ტომაშეთში (მეუღლე ალექსანდრე ფუტყარაძე) და შეეძინა ოთხი შვილი: ტარიელი, თემური, ავთანდილი, ფრიდონი.

ალიოსმანი ხამზას მომდევნო ვაჟიშვილია. მას ჰყავდა სამი შვილი: **ნათელა**//ფადიმე (მეუღლე დარჩიძეებელი ალიოსმენ ბერიძე, შვილები: ჯემალი, ნონა, მაყვალა), **მერაბი** (შვილები: ალექსი (ალექსის შვილები: ნიკუშა, დემეტრე) და დათო (დათოს შვილები: მარიამი და სანდრო) და **როსტომი** (შვილები: თენგიზი, თენგიზის შვილი ნინი), ციალა (მეუღლე ტომაშეთელი ზურაბ ფუტყარაძე, შვილები: მინდია და ხათუნა), ციური (მეუღლე დანდალოელი რომან არძენაძე, შვილები: ლუკა, ლაშა და ანა) და პაატა (შვილები: მეგი და მედეა).

ფერიდე (ხამზას ქალიშვილი) გათხოვილი იყო ქუთაურში (მეუღლე მუხამედ ბოლქვაძე). შთამომავლობა არ დარჩენია.

ფატყუმი (ხამზას მეორე ქალიშვილი) გათხოვდა ქუთაურში (მეუღლე ზეირალ ბოლქვაძე, შვილები: ალიოშა, გუგული, ნათელა, ნადია და გურამი). ფატყუმის შვილთაგან, **ალიოშას** შეეძინა ორი შვილი (ტარიელი და ავთანდილი), **გუგულის** ოთხი (ტარიელი, ავთანდილი, ფრიდონი და ნანუკა. ავთანდილის გარდა ყველა დაოჯახებული. ტარიელს ჰყავს ორი (ონისე და მარი), ფრიდონს ორი (მუხრანი და მირანდა) და ნანუკას ხუთი (მეუღლე კობალთელი ტარიელ თავდგირიძე, შვილები: გია, ლაშა, შორენა, ირინა და ლია), **ნათელას** ოთხი (მეუღლე კობალთელი ალექსანდრე სურმანიძე, შვილები: დოდო, დიმიტრი, რომანი და როინი), ნადიას სამი (მეუღლე შოთა შაინიძე, შვილები: ზვიადი, როინი და იაგო), ხოლო დამსახურებულ ქორეოგრაფს – **გურამს** ორი (ნათია და გია).

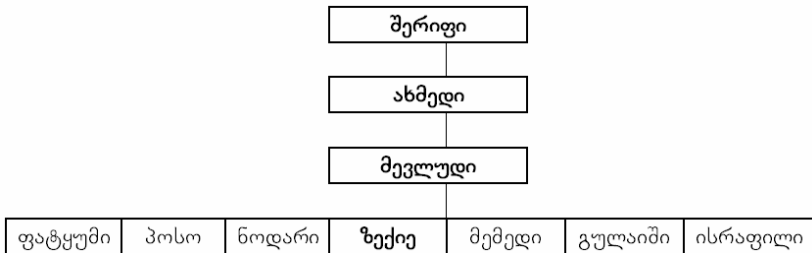
მედინე (ხამზას ქალიშვილი) გათხოვილი იყო წელათში, რიზალი ფუტყარაძეზე. მისი შთამომავლების შესახებ ინფორმაციას ნაიკითხავთ რიზალი ფუტყარაძის შესახებ საუბრისას.

მესუდი (ხამზას ქალიშვილი) გათხოვილი იყო დარჩიძეებელ მიხეილ ცეცხლაძეზე. მესუდს მეუღლე ადრე გარდაეცვალა. დარჩა ერთი ვაჟი შოთა. თავად შოთას ჰყავს სამი შვილი: **ბადრი** (ბადრის შვილები: როინი, აკაკი და ნათია. მათგან, როინს ჰყავს ერთი შვილი (ნუშა), აკაკის ერთი (სოფია), ნათიას ორი (მეუღლე ზვიად ხომერიკი, შვილები მარი და მარადი), და-

ვითი (შვილები: გიორგი და შოთა) და **მზია** (მეუღლე ცნობილი ექოსკოპისტი, რესპუბლიკური საავადმყოფოს დირექტორი სოლომონ ფუტყარაძე, შვილები: პაატა (პაატას შვილი სანდრო) და ეკა (მეუღლე სულხან ჯიჯავაძე, შვილები ნია და ნიკოლოზი).

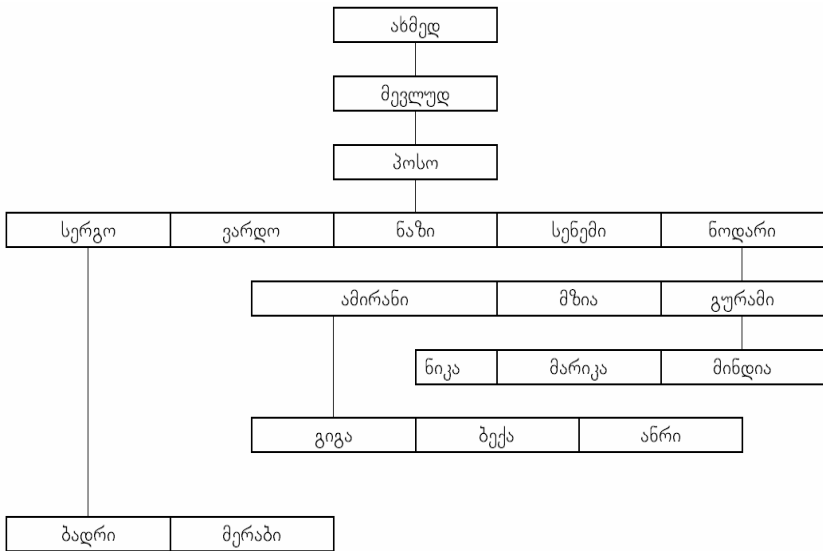
ახმედი და მისი შთამომავლები

ახმედს (შერიფის შვილი) დარჩა ერთი მემკვიდრე – **მევლუდი**, რომელიც მრავალშვილიანი მამა გახდა. მას შეეძინა შვიდი შვილი. ოთხი ვაჟი (**პოსო, მემედი, ნოდარი, ისრაფილი**) და სამი ქალიშვილი (**ფატყუმი, ზექიე და გულაიში**).

პოსო – იყო მევლუდის უფროსი ვაჟიშვილი. მან სოფელს აღუზარდა ხუთი შვილი: **ნოდარი//ხასია, სენემი, ნაზი, ვარდო, სერგო**. თავად მის ვაჟს-**ნოდარს** სამი შვილი შეეძინა: გურამი, ამირანი და მზია (მის შვილთაგან, გურამს ჰყავს სამი (მინდია, მარიკა და ნიკა), ამირანს სამი (გიგა, ბექა და ანრი), მზიას მეუღლე უჩამბელი თემურ ბერიძე) სამი (ხათუნა, მალვინა და სალომე), **სენემს** ოთხი (მეუღლე ნიგაზეულელი რეზო ხიმშიაშვილი, შვილები: ნარგული (მეუღლე გურამ ჯუმუშაძე, შვილები დავითი და იაგო), მალხაზი (შვილები: თამარი, მარინა), **ნაზის** სამი (მეუღლე შუქრი ფუტყარაძე, შვილები: რომანი, რევაზი,

ლიანა), **ვარდოს** სამი (მეუღლე ამირან ხიმშიაშვილი, შვილები: კობა, ზურაბი, ციური), ხოლო **სერგოს** (ცხოვრობს გურიაში, სოფელ შრომაში) ჰყავს ორი შვილი: ბადრი და მერაბი, ხოლო მერაბსაც ჰყავს ორი შვილი: ნინი და ელენე.

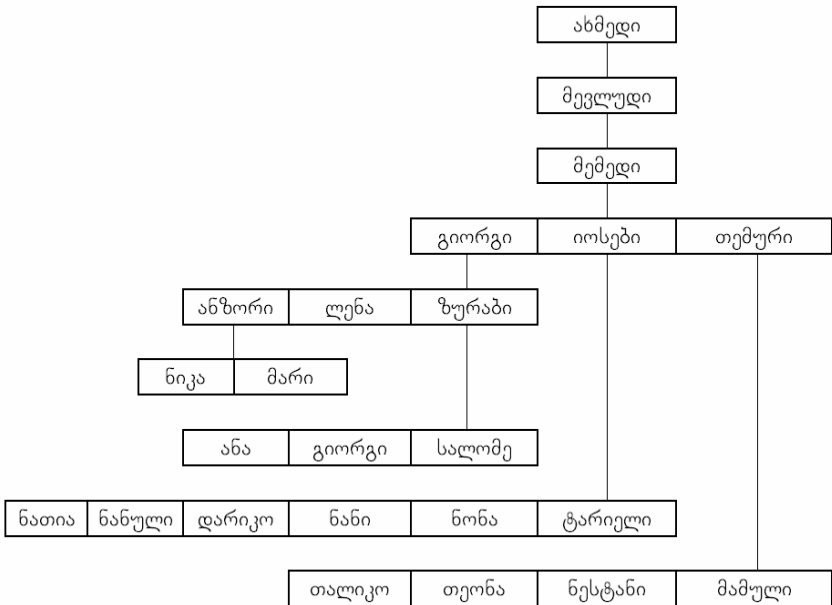

მემედი (მეველედის შვილი) – შეეძინა სამი შვილი: **იოსებ-ბი, გიორგი და თემური**. იოსები (რომელიც ადრე გარდაიცვალა) დარჩა ერთი ვაჟი – **ტარიელი** (ჯერ არ შეუქმნია ოჯახი) და ხუთი ქალიშვილი: **ნონა** (მეუღლე ტარიელ ჯუმუშაძე, შვილები: ნესტანი, სულხანი), **ნანი** (მეუღლე ბუთურაულელი დავით მიქელაძე, შვილები: ლუკა და ზურა), **დარიკო** (მეუღლე ზურაბ ველიაძე, შვილები: ზიტა, ირმა და აჩიკო), **ნანული** (მეუღლე რამაზ სურმანიძე, შვილები: საბა და სანდრო) და **ნათია** (ოჯახი ჯერ არ შეუქმნია).

მემედის მეორე შვილს **გიორგის** ჰყავს სამი შვილი: **ზურა-ბი** (შვილები: ანა, გიორგი, სალომე, საბა), **ანზორი** (შვილები: მარი და ნიკა) და **ლენა** (მეუღლე უჩამბელი ირაკლი კეყერაძე,

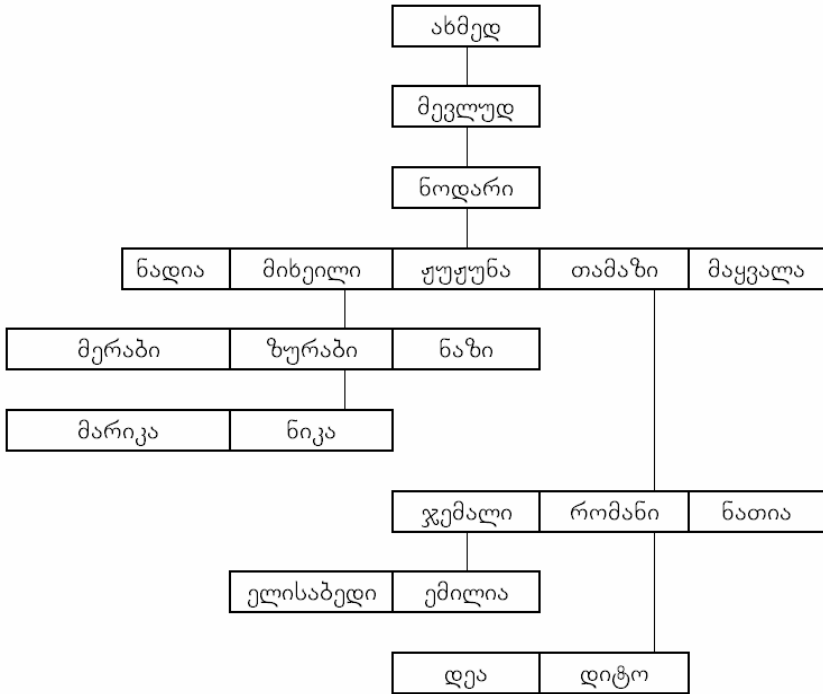
თამაზ ფუტყარაძე, ზაურ ფუტყარაძე

შვილები: დემეტრე და სესილი). **თემური** მემედის მესამე შვილია. მას შეეძინა ოთხი შვილი: თეონა, მამული, ნესტანი და თალიკო. მათგან მხოლოდ თეონაა დაოჯახებული (მეუღლე ქედელი მამუკა ბასილაძე, შვილები: დაჩი და ევა).

ნოდარს//ყურბანს, მეველუდის მესამე შვილს ხუთი შვილი შეეძინა: **მიხეილი, თამაზი, ჟუჟუნა, მაყვალა და ნადია. მიხეილი-უფროსი** ვაჟია. ამჟამად ცხოვრობს კახეთში, დედოფლის-წყაროს მუნიციპალიტეტის სოფელ ფიროსმანში. მას ჰყავს სამი შვილი: ზურაბი (შვილები: მარიკა და ნიკა), მერაბი (დასაოჯახებელია) და ნაზი (მეუღლე შუბნელი ზურაბ ებრალიძე, შვილები: ნატო, ნანა და ნოდარი), **თამაზი** (შვილები: ჯემალი, რომანი, ნათია. მათგან ჯემალს ჰყავს ორი შვილი: ელისაბედი და ემილია, რომანს ორი: დიტო და დეა, ხოლო ნათიას (მეუღლე ტომეშეთელი მამუკა ფუტყარაძე – მარი და ანრი), **ჟუჟუნა** (მე-

უღლე წელათელი გურამ ვაშაყმაძე), **მაყვალა** (მეუღლე წელათელი შალვა ფუტკარაძე. ჟუჟუნასა და მაყვალას შთამომავლებს წარმოვადგენთ გურამისა და შალვას ოჯახების შესახებ საუბრისას) და **ნადია** (მეუღლე მახალაკიძეებელი ჯემალ ბერიძე, შვილები: თინიკო, მელანო და ივერი).

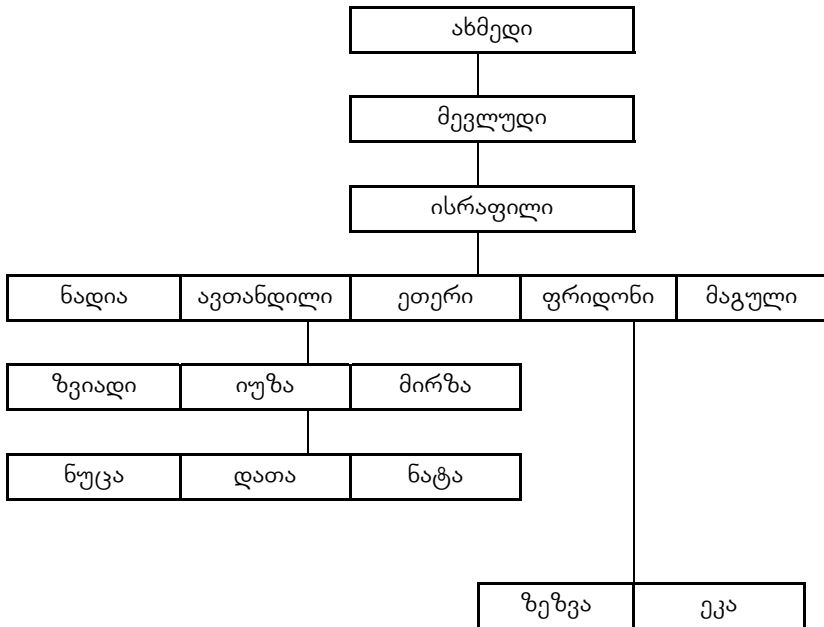

ისრაფილი – მეკლუდის მომდევნო ვაჟიშვილია. მას ჰყავს ხუთი შვილი: **ნადია**, **ეთერი**, **მაგული**, **ავთანდილი**, **ფრიდონი**. ქალიშვილთაგან, **ნადიას** (მეუღლე დარჩიძეებელი ლევან ფუტკარაძე) ჰყავს ორი შვილი (გიორგი და ოთარი. ამჟამად ცხოვრობენ შრომაში).

ეთერს – სამი (მეუღლე წელათელი ალექსანდრე //იაშა ფუტკარაძე, შვილები: რამაზი, რაული, როინი), ხოლო მაგულის

თამაზ ფუტყარაძე, ზაურ ფუტყარაძე

სამი (მეუღლე დარჩიძეებელი მერაბ ბერიძე, შვილები: ინგა, ირაკლი და ირმა). ისრაფილის ვაჟთაგან უფროს **ავთანდილს** ჰყავს სამი შვილი: ზვიადი, მირზა და იუზა (თავად იუზასაც სამი შვილი შეეძინა: ნუცა, ნატა და დათა. ისრაფილის მეოთხე შვილი **ფრიდონი** ორი შვილის მამაა (ზეზვა და ეკა).

ფატყუმი – მეველუდის ქალიშვილი გათხოვილი იყო ქუთაურში (მეუღლე ნური ბოლქვაძე). ისინი გადასახლდნენ სოფელ სახალვაშოში და შეეძინათ ორი შვილი: რეჯები და ნადიმე.

ზექიე – მეველუდის მეორე ქალიშვილი გათხოვილდა კობალთაში (მეუღლე ყაია ქიზინიძე) შეეძინა ოთხი შვილი: ნადიმე, ფადიმე, იაშა და თეიმურაზი.

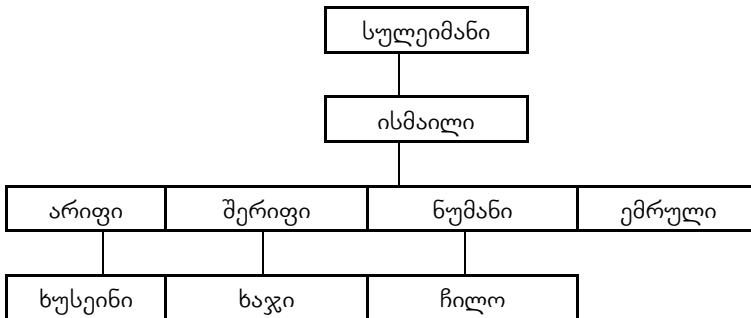
გულაიშს – მეველუდის უმცროს ქალიშვილს დარჩიძეებელი აკაკი სურმანიძისაგან შეეძინა ხუთი შვილი: ვახტანგი, გურამი, მაცყალა, თამარი და ჟუჟუნა. მათგან, **გურამი** დაიღუპა

სავალდებულო სამხედრო სამსახურში თავისი მოვალეობის შესრულებისას, **ვახტანგს** შეეძინა ერთი შვილი (გურამი), **მაყვალას** – ორი (მეუღლე იაკობაურელი აკაკი ებრალიძე, შვილები: ასმათი და ლია), **თამარს** – სამი (მეუღლე დარჩიძეებელი ვალიკო ცეცხლაძე, შვილები: ქეთინო, ჯაბა და ნათია), ხოლო **ჟუჟუნას** – ორი (მეუღლე სალიბაურში მცხოვრები ჯემალ ფუტკარაძე, შვილები: ირაკლი და მერაბი).

ფუტყარაძეთა გენეალოგია და ნათესაური განშტოებები

სულეიმანი და მისი შთამომავლობა

წელათელ ფუტყარაძეთა უძველესი წინაპარი, რომლის შესახებ ჩვენთვის ცნობილი გახდა ოსმალური აღწერის მასალებიდან, იყო **სულეიმანი**. ამავე დოკუმენტებიდან ჩვენთვის ცნობილია მისი შვილის **ისმაილის** სახელი. მისი დედამამშვილების შესახებ არაფერია ცნობილი. თავად ისმაილს ჰყავდა ოთხი ვაჟიშვილი: **არიფა, შერიფი, ნუმანი და ემრული**.

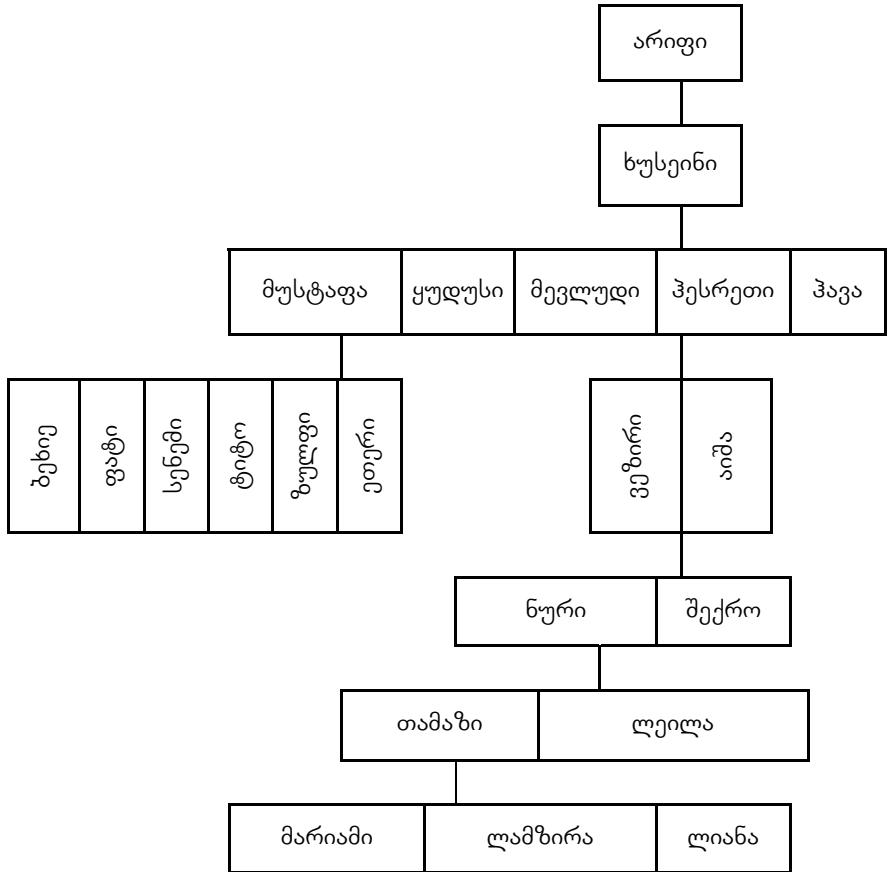

არიზა და მისი შთამომავლობა

არიზას ჰყავდა ერთი ვაჟი – **ხუსეინი**. იგი დაქორწინებულია **თუთიაზე**, რომელიც იყო დარჩიძეებელი იეთიშალის (დღევანდელი ბერიძეები) ქალისა და ბუთურაულიდან დარჩიძეებში საცხოვრებლად ასული პიროვნების (რომლის სახელი ჩვენთვის უცნობია) ქალიშვილი. მათ კიდევ ერთი ქალიშვილი – გულსო შეეძინათ, რომელიც მოგვიანებით გათხოვდა ხაჯის უფროს შვილზე **იუსუფზე**, რითაც ისედაც ხუსეინის და ხაჯის შთამომავლები, რომლებიც ისედაც იყვნენ ნათესავები, დამოყვრდნენ. ხუსეინს შეეძინა ხუთი შვილი: **მუსტაფა, მეკლუდი, ჰესრეთი, ჰავა და ყულუსი**.

ჰესრეთს (ხუსეინის ქალიშვილი (მეუღლე ოსმან ცეცხლაძე) შეეძინა ორი შვილი: **ისკო და გულაიში**. ისკოს კი **ხასია** (შვილები: ბაგრატი, როლანდი და ნაზი. მათგან ბაგრატს – ვეფხია და ვიტალი. საკუთრივ ვეფხიას – მარი და სანდრო, ხოლო ვიტალის – გვანცა და თორნიკე; როლანდს – გიორგი და ნინო, ნაზი კი ჯემალ პატარძესთან ერთად ზრდის ორ შვილს: რაინდსა და ხათუნას), **ჯონდო და ვაჟა**.

ჰესრეთის ქალიშვილი **გულაიში** გათხოვდა დარჩიძეებში (მეუღლე თოსო ბერიძე) და შეეძინა ხუთი შვილი: ალექსანდრე//ხალიდი, ზია, გულნარა, ჰურიზეთი და ნაზიკო. ალექსანდრეს ჰყავს ოთხი შვილი (რამაზი, ემზარი, მზევინარი და გულთამზე), ზიას ექვსი – (ნონა – გარდაიცვალა, ნანი, ნარგიზი, თენგიზი, ნესტანი, ნაირა), გულნარას – ხუთი (მეუღლე დარჩიძეებელი მემედ სურმანიძე, შვილები: გურამი, ბადრი, ამირანი, აკაკი და ანა), ჰურიზეთს – შვიდი (მეუღლე სხალთელი ენვერ ქამადაძე, შვილები: მედიკო, ნანული, მერი, ნათია, გურამი, ნინა (გარდაცვლილია), თამარი), ხოლო ნაზიკოს ორი (მეუღლე ჩაქვში მცხოვრები გურამ ფუტყარაძე, შვილები: ხვიჩა და ციციწინო).

ჭავა ხუსენის მომდევნო ქალიშვილია. მას შეეძინა ოთხი შვილი (მეუღლე სულო აბაშიძე, შვილები: **ფეიზული, მიხეილი, თამაზი და გულხანუმი**). უფროს შვილს-**ფეიზულს** (ცხოვრობს ჩაქვში) ჰყავს ოთხი შვილი (ყუყუნა -მეუღლე ქუთათურელი ენ-ვერ ბოლქვაძე, ციური (გარდაიცვალა), გიული (დასაოჯახებელი) და მზიური მეუღლე – შეკრო დისამიძეზე).

მიხეილი, ჭავას მეორე ვაჟი ორი შვილის – **გურამისა და ანზორის** მამაა (გურამის შვილები: რუსუდანი, ნათია და სალომე).

მათგან, რუსუდანს (მეუღლე ვლადიმერ ცქიფურიძე) ჰყავს ორი შვილი (მერაბი და ნატალი), ნათიას (მეუღლე ჯონი ხვადაგიანი) ორი (დათო და საბა) და სალომეს კი ოჯახი ჯერ არ შეუქმნია); (ანზორის შვილები: **ლია** (მეუღლე მალხაზ ფალავა, შვილები: თინა და მიხეილი), **ეთერი** (მეუღლე ბაკურ ჯაიანი, შვილები ლევანი და ნია), **ასლანი** (შვილები: ლუკა, ელენე) და **ასმათი**.

თამაზს – ჰყავს **მესამე შვილს** ჰყავს ერთი ვაჟი – **მირზა** და სამი ქალიშვილი: **ნარგიზი, მზევინარი, ნონა**. **მირზას** სამი შვილი ჰყავს (ქეთევანი მალვინა და რამაზი), **ნარგიზს** – სამი (მეუღლე ნოდარ თავართქილაძე, შვილები: ლუიზა, ლიზა და რუსლანი), **მზევინარს** – ორი (მეუღლე მალხაზ კახაძე, შვილები: ირაკლი და აჩიკო), **ნანას** კი ორი (მეუღლე ნუგზარ ცინცაძე, შვილები: ბიძინა და ხატია).

გულხანუმი ჰყავს მეოთხე შვილია. მას ჰყავს სამი შვილი (მეუღლე ქაზიმ ფუტკარაძე,

შვილები: **შაქრო, აკაკი და თამარი** //ფიქრო. თავად შაქროს ჰყავს ორი შვილი – ზურაბი, მერაბი) და ხუთი შვილიშვილი (ცირა და ლიკა; ნინი, მარი და ანრი). გულხანუმის მეორე ვაჟს – **აკაკის** ჰყავს სამი შვილი – ირაკლი, როლანდი, ნინო. ირაკლისგან ყავს სამი შვილიშვილი (გიორგი, დემეტრე, აკაკი), როლანდისგან – ერთი (ანა), ნინოსგან (მეუღლე შუბნელი კობა ხიმშიაშვილი) ორი (საბა, შოთა), ხოლო **თამარისგან** (მეუღლე შუბნელი ნოდარ//ქაზიმ ებრალიძე) სამი (თემური (შვილები: ლანა, ცოტნე) , ჯამბული (შვილი ინგა) და ქეთევანი (მეუღლე ბუთურაულელი ჯემალ დიასამიძე, შვილი – მირანდა).

ყუდუსუ – **ხუსეინის მესამე ქალიშვილია**. იგი გათხოვილა მანყვალთაში (მეუღლე ინუს თავდგირიძე), შეძენია ერთი შვილი – **ჰავა**. მაგრამ მეუღლე ადრე გარდაცვლილა. მეორე ქორწინებით იგი დაუკავშირდა გოგინაურელ ინუს გოგიტიძეს, რომლისგანაც შეეძინა ერთი ქალიშვილი – **სულთანი**.

მარჯვნიდან მარცხნივ: სულთანი, უკან ბესარიონ გოგიტიძის შვილი ნათელა, ჰავა (ყუდუსის შვილი), (ბავშვები: ლევან გოგიტიძე და მერაბ თავდგირიძე) და ზეჰრა.

ყუდუსის პირველი ქალიშვილი ჰავა მამისეულ სახლში გაიზარდა თავის ნახევარდებთან და ნახევარძმებთან – ნუსხრედინთან, ისრაფილთან, ფატყუმთან და ზეჰრასთან (ყუდუსის გერები) ერთად, რომელიც ჰყავდა მამას – ინუსს პირველი ქორწინებიდან. სრულწლოვანასაკვ მიღწეული ჰავა ცოლად გაყვა – ნუსხრედინ გოგიტიძეს – დედის გერს მეორე ქორწინებიდან. შეეძინათ სამი შვილი: **ბესარიონი, იზოლდა და ზიხნი**. თავად **ბესარიონს** ჰყავს ოთხი შვილი: **ნათელა, ლევანი, მედიკო და როლანდი**. მათგან **ნათელას** (მეუღლე ჯაბნიძეებელი მიხეილ აბუსელიძე ორი (კობა და გოჩა), **ლევანს** ორი (მადონა და დავითი), **მედიკოს** ორი (მეუღლე დღვანელი ნუგზარ ფუტყარაძე, შვილები: გიორგი და თეონა), **როლანდსაც** ორი (ხვიჩა და ნანა). ჰავას მეორე შვილი **იზოლდა** მითხოვდა თავის ნახევარძმის ნისხრედინის შვილს – ავთანდილ თავდგირიძეს. შეეძინათ სამი შვილი: მერაბი, რომანი და დავითი (მათგან მერაბს ჰყავს ორი

(ვახტანგი და მარიამი), რომანს სამი (სოფო, სალომე და ავთანდილი), ხოლო დავითს ორი შვილი (ალეკო და დემეტრე).

**სურათზე: მარჯვნიდან მარცხნივ: ბესარიონ გოგიტიძე შვილთან –
ლევანთან ერთად, სულთან გოგიტიძე-თავდგირიძისა, იზოლდა
გოგიტიძე, აკაკი ზოიძე, ზეჰრა და ზიხნი დისშვილთან –
მერაბ თავდგირიძესთან ერთად.**

ჰავას მესამე შვილი ზიხნი სამი შვილის (ნუგზარი, როინი და ყუყუნა) მამა და ოთხი შვილიშვილის ბაბუაა (სულხანი და ნათია – ნუგზარის შვილები; ნიკა და ნინი – როინის შვილები). ზიხნის ქალიშვილს ყუყუნას ოჯახი ჯერ არ შეუქმნია.

სულთანი – ყუდუსის მეორე ქალიშვილია მეორე ქორწინებიდან (მეუღლე ინუს გოგიტიძე). იგი გათხოვდა მანყვალთაში (მეუღლე მემედალი თავდგირიძე), მაგრამ შთამომავლობა არ დარჩენიათ.

მუსტაფა – ხუსეინის უფროსი ვაჟიშვილი იყო. იგი ყოფილა საუცხოო ხელოსანი, ჰქონია საკუთარი სამჭედლო. ბუნებით კეთილს უყვარდა ხელის გამართვა, დახმარება, სხვისი ტკივილის გაზიარება. მას ჰყავდა ექვსი ქალიშვილი: **ბეხიე, ფატი, სენემი, ტიტო, ზულფი და ეთერი** (ვაჟი არ შეეძინა).

ბეხიე – მუსტაფას უფროსი ქალიშვილი დარჩიძეებელ **ისუფ სირაძეს** გაყვა ცოლად, რომლისგანაც შეეძინა ორი შვილი: **ნუსხრო და გულხანუმი**. ნუსხრო საცხოვრებლად გადავიდა ოზურგეთის მუნიციპალიტეტის სოფ. შრომაში. შეეძინა ორი შვილი: **ლევანი და გულზადი** (ჯონდო ცეცხლაძის მეუღლე). **ლევანს** (მეუღლე ჟუჟუნა, შოთა ცეცხლაძის და) ჰყავს ოთხი შვილი: ირმა, დინარა და ნესტანი და დავითი. **ირმამ** თავისი ბედი დაუკავშირა წელათელ ავთანდილ ფუტყარაძეს, რომლისგანაც შეეძინათ სამი შვილი: ომარი, სალომე და ბექა. ორი შვილი ჰყავს **დინარას** (მეუღლე ზვიად ბერიძე, შვილები: გელა და ნიკა), ხოლო სამი **ნესტანს** (მეუღლე ავთანდილ თავდგირიძე, შვილები: მარიამი, აკაკი და ალექო).

ბეხიეს მეორე შვილი-**გულხანუმი** იყო დემურალ ფუტყარაძის მეუღლე. ჰყავდათ სამი შვილი: **გივი, შუშანა, გუგული**. მათგან, **გივის** ჰყავს სამი შვილი (ბადრი – შვილები: ლუკა და ნიკა), **ზვიადი** (შვილები: დათო, დემეტრე, დაჩი) და **ნონა** (მეუღლე ჯაბა შაინიძე, შვილები: ანი და საბა). გულხანუმის ქალიშვილს **შუშანას** (მეუღლე დარჩიძეებელი კუკური ცეცხლაძე) ჰყავს ხუთი შვილი: შვილები: **ნუგზარი, ნანი, ნარგიზი, ნესტანი და ანა**. **ნუგზარს** ჰყავს სამი ქალიშვილი: ლიზი, ელენე და სესილი, ნანის (მეუღლე ჯემალ აბუსეკიძე) ორი (შვილები: თამთა და გორჩა), **ნარგიზს** ორი (მეუღლე ლელველი ემზარ ტაკიძე, შვილები: გიორგი და ნინო), **ნესტანს** ერთი (მედისა), ხოლო **ანა** დასაოჯახებელია.

გუგული – გულხანუმის ქალიშვილი გათხოვილი იყო დარჩიძეებელ არჩილ ბერიძეზე, რომელიც ნაადრევად გარდაიცვალა.

ფატი მუსტაფას მეორე ქალიშვილია. იგი დაქვრივდა 25 წლის ასაკში. დარჩა ორი შვილი: **შუქრი და შევქეთი**. ორი შვილის მამა იყო **შუქრი**: გივის//რასიმის, და ჟუჟუნას //გულზადის. **გივის** ჰყავდა ოთხი შვილი: ნუგზარი, რომანი და მაიკო, შუშანა. მათგან, ნუგზარს ჰყავს ორი შვილი: **გიგა და ჯაბა** (შვილები:

ანანო, გვანცა და გეგი); **რომანს** – ორი (ანზორი და ლუკა); (მაიკო და შუშანა ჯერ არ დაოჯახებულან), **ჟუჟუნას** კი სამი (მეუღლე ბეჟან ჯაფარიძე, შვილები: **გოჩა** (შვილები: გია, ლია და დათო) **მზევინარი** (მეუღლე ნელათელი ნლათში გოჩა ფუტკარაძე, შვილები: საბა და კახა) და **ია** (მეუღლე ტომაშეთელი ბადრი ფუტკარაძე).

შევქეთი-ფატის მეორე შვილია. მას ჰყავდა ოთხი შვილი: **აკაკი, ჟუჟუნა, ბაგრატი, ნათელა.** მათგან, **აკაკის** ჰყავს ორი შვილი: **კახა** (შვილები: ანუკი და აკაკი) და **ნანა** (მეუღლე ხულოელი ოთარ დავითაძე, შვილები: დემნა და ელენე).

შევქეთის ქალიშვილი **ჟუჟუნა** (მეუღლე აკაკი ქაზიმის ძე ფუტკარაძე) სამი შვილის დედაა. უფროსი ვაჟია **ირაკლი** (შვილები: გიორგი, დემეტრე და აკაკი), მომდევნო – როლანდი (შვილი ანნა), მესამე – ნინო (მეუღლე შუბნელი კობა ხიმშიაშვილი, შვილები: საბა, შოთა).

ბაგრატს – შევქეთის მომდევნო შვილს შეეძინა ორი ვაჟი (გოჩა (შვილი ხვიჩა) და ხვიჩა – რომელიც გარდაიცვალა, დარჩა შვილი დიანა) და სამი ქალიშვილი (ნათია (მეუღლე ნუგზარ სირაძე, შვილი რატი), ქეთევანი (მეუღლე ხულოელი ზურაბ აბულაძე, შვილები ლიზი და მიშა) და ნაილე – მეუღლე ნენეველი ირაკლი მამულაძე).

ნათელა (შევქეთის ქალიშვილი) გათხოვდა ოლადაურში (მეუღლე ადემ ფუტკარაძე, ამჟამად ცხოვრობენ ოზურგეთში, სოფ. ბაილეთში), რომლისგანც შეეძინა ორი შვილი: **ჯამბული** (შვილები: ნიკა (მეუღლე სოფო როგავა, შვილები: დემეტრე და ეკა, ლიკა, ელენე), მარიკა, ირაკლი) და **გურამი** (შვილები: გოგიტა მეუღლე ლიზი გაბისონია, შვილები: სანდრო და ლილე ფუტკარაძეები. ნოდარი, და ანდრია).

სენემი – მუსტაფის მესამე ქალიშვილია. მან სოფელს აღუზარდა ხუთი შვილი: **ალექსანდრე, სიმონი, გულაიში, ნათელა და ნაზიკო.** უფროს ვაჟს – **ალექსანდრეს** ოთხი შვილი შეეძინა: **ამირანი** (გარდაიცვალა 2016 წელს, დარჩა ექვსი შვილი: ნანი, ნადია, ნარგიზი, ინგა, ზოია და გენადი), **რომანი** (შვილები:

გოჩა, დალი და ხვიჩა), **შუშანა//ციალა** (მეუღლე კობალთელი ლევან შვილები: თემური, ლია და ხათუნა, და ჯამბული). და **თამარი** (მეუღლე ოლადაურელი დავით მაკარაძე, შვილები: გურამი, მაია, ქეთინო. ცხოვრობენ ხონში).

სიმონს (სენემის შვილი) ჰყავს სამი შვილი (ნუგზარი, ადამი და ვარდო) და ექვსი შვილიშვილი – იაგო, კობა და მაია – ნუგზარის შვილები, გენო და მზია -ადამის შვილები და დავით მიქელაძე – ნენიაში გათხოვილი ვარდოს შვილი, რომელმაც დაამთავრა მოსკოვის სტანკინის სახელობის ტექნოლოგიური უნივერსიტეტი ინჟინერ-პროგრამისტის სპეციალობით)

გულაიში (სენემის ქალიშვილი) გათხოვილი იყო შუბანში (მეუღლე სიმონ ფუტყარაძე) ჰყავს სამი შვილი: ლევანი, დენისი და გულიკო). ოთხი შვილი ჰყავს სენემის **მომდევნო ქალიშვილს ნაზიკოსაც** (მეუღლე ოლადაურელი ზურაბ დავითაძე, შვილები: ცირა, დალი, ლალი და მიშა. ნაზიკოს შვილთაგან ცირა იყო ჯამბულ მაკარაძის მეუღლე. იგი ნაადრევად გარდაიცვალა და დარჩა ორი შვილი: გიორგი და ოთარი; დალი (მეუღლე პაპოშვილელი ჯემალ დიასამიძე) ორი შვილის – გურამისა და გოჩას დედაა. მახალაკიძეებში გათხოვდა **ნაზიკოს ქალიშვილი ლალი** (მეუღლე დავით მახარაძე, შვილები: ცოტნე და მათე). ორი შვილი ჰყავს **ნაზიკოს ნაბოლარა ვაჟს მიშასაც** (ზურაბი და ანდრია).

ზულფი – მუსტაფას ქალიშვილი – ხუთი შვილის: **მედინეს, დუდიას, ასიას, ნაზიკოს და ლევანის** დედა იყო. მედინეს (მეუღლე დარჩიძეებელი შოთა ცეცხლაძე) შეეძინა სამი შვილი: **ბადრი, დავითი და მზია**. თავად **ბადრის** ჰყავს სამი შვილი (როინი, აკაკი, ნათია) და ოთხი შვილიშვილი (ნუშა -როინის შვილი, სოფია – აკაკის შვილი, მარი და მარადი – ნათიას შვილები). მედინეს მეორე ვაჟს – დავითს ორი შვილი ჰყავს: გიორგი და შოთა, **მზიას** კი (მეუღლე პაპოშვილელი სოლომონ ფუტყარაძე) – პაატა (შვილი სანდრო) და ეკა (მეუღლე სულხან ნიჟარაძე, შვილები: ნია და ნიკოლოზი).

ზულფის მეორე ქალიშვილი **დუდია** დარჩიძეებელი იდრის მიქელაძის მეუღლეა. მათ ჰყავთ ხუთი შვილი: ბაგრატი, ციალა, გულთამზე, ნინო და ფაქიზო.

ასიას (ზულფის ქალიშვილი, მეუღლე ლევან ცეცხლაძე) ორი შვილი შეეძინა: მალხაზი და თამაზი, ხოლო **ნაზიკო** (ზულფის მომდევნო ქალიშვილი) ოთხი შვილის აღმზრდელია (მეუღლე ნუთაურელი ჯემალ ბოლქვაძე, შვილები: მზიური, ციური, ხათუნა და მავილე).

ლევანი – ზულფის ერთადდერთი ვაჟიშვილია. მას ჰყავს სამი შვილი (ტარიელი, რამაზი და ირმა) და ექვსი შვილიშვილი (ლევანი და ნათია; დავიტი, გიორგი და ქრისტინა; რომანი).

ტიტო მუსტაფის ქალიშვილი ადრე გარდაიცვალა. მან თავისი ბედი დაუკავშირა ერდვათელ იუნუს ფუტკარაძეს, რომლისგანაც შეეძინა ხუთი შვილი: **ვეზირი, მედიკო, შახზადი, მიხეილი, შუშანა**.

ვეზირი – **ტიტოს უფროსი ვაჟია**. მას ჰყავდა შვიდი შვილი: **ვლადიმერი** (შვილები: გოჩა და შორენა), **შაქრო** (შვილები: ნინო, ნონა და რატი), **ლამარა** (მეუღლე დარჩიძეებელი გიორგი სურმანიძე, შვილები: გურამი, ნონა და გელა), **ნათელა** (მეუღლე კობალთელი იოსებ თავდგირიძე, შვილები: ირაკლი, რომანი და რამინი), **მზიური** (მეუღლე მანყვალთელი თამაზ ზოიძე, შვილები: ჯემალი, მაიკო და ნათია), **დარიკო** (მეუღლე ოლადაურელი მერაბ ფუტკარაძე, შვილები: საბა და მარი) და **ფრიდონი** (შვილები: ხატია, ანუკი, მათე, ელენე და გუგა).

შახსადი-ტიტოს მეორე ვაჟი ორი შვილის **ბადრისა და მზევინარის** მამაა. **ბადრის** ჰყავს ორი შვილი (კახა და რომანი), ხოლო **მზევინარს** – სამი (მეუღლე გორის (პაპოშვილების უბანი) მკვიდრი სულიკო ფუტკარაძე, შვილები: უშანგი, ცირა და რომანი).

მიხეილს (ტიტოს მესამე ვაჟიშვილს სამი შვილი შეეძინა: **პაატა, ირაკლი და თამარი**. მათგან ოჯახი ჯერ არ შეუქმნია პაატას.

მედიკო – ტიტოს ქალიშვილი (მეუღლე კობალთელი ნოდარ თავდგირიძე) ოთხი შვილის (ტარიელი, დურმიშხანი, მზევინარი, ნარგული) აღმზრდელია, ხოლო **შუშანა (ტიტოს ქალიშვილი)** ხუთის (მეუღლე ერდვათელი ვალოდია ფუტყარაძე, შვილები:

მზევინარი, ნუგზარი, ემზარი //ალიკა, ყუყუნა და პაატა).

ეთერი, მუსტაფას ნაბოლარა ქალიშვილი გათხოვდა დარჩიძეებში (მეუღლე მიხეილ აბაშიძე), შეეძინა ორი შვილი: **ანზორი და გურამი**. **ანზორს** ჰყავს ოთხი შვილი (ლია, ეთერი, ასლანი, ასმათი) და ექვსი შვილიშვილი. ლია (მეუღლე მალხაზ ფალავა) ორი შვილის: თინას და მიხეილის დედაა; ეთერი (მეუღლე ბაკურ ჯაიანი) – ორის (ლევანი, ნია), ასლანიც ზრდის ორ შვილს (ლუკა, ელენე), ხოლო ასმათს ოჯახი ჯერ არ შეუქმნია.

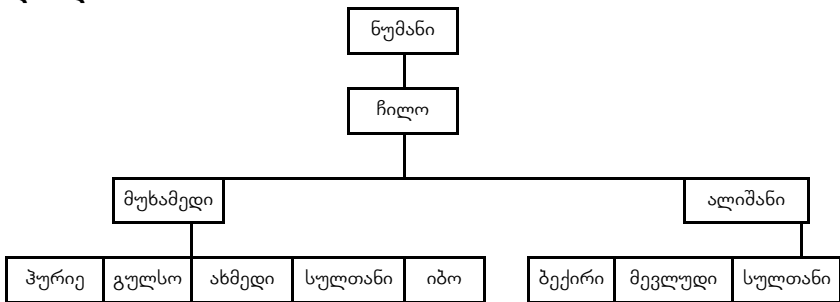
ეთერის მეორე ვაჟს – **გურამს** ჰყავს სამი შვილი: **რუსუდანი** (მეუღლე ვლადიმერ ცქიფურიძე, შვილები: მერაბი, ნატალია), **ნათია** (მეუღლე ჯონი ხვადაგიანი, შვილები: დათო, საბა) და **სალომე** (დასაოჯახებელი).

მეკლუდი ხუსეინის ვაჟიშვილია. მას შეეძინა ორი შვილი: **ვეზირი** და **აიშა**. ვეზირს ჰყავდა ორი შვილი: **ნური** (შვილები: თამაზი //ადემი, ლეილა (გარდაცვლილია), მარიამი, ლამზირა და ლიანა) და **შექო** (შვილები: მერი, ნუგზარი, ნანი და ემზარი).

აიშას (მეუღლე რეჯებ სურმანიძე) შეეძინა ორი შვილი: **მედინე** (შვილები: ბაგრატ, როლანდი და ნაზიკო ცეცხლაძეები) და **ნადიმე** მეუღლე ტომაშეთელი თამაზ ფუტყარაძე, შვილები: ბადრი, ზაზა, ციური. ამჟამად ცხოვრობენ ნარუჯაში).

ნუმანი და მისი შთამომავლობა

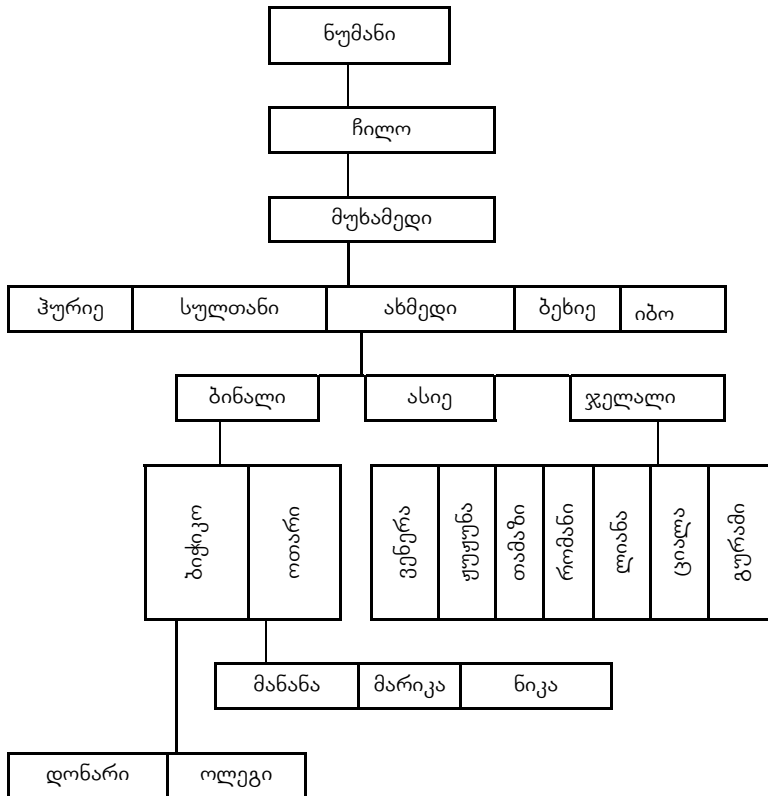
ნუმანი ისმაილის მესამე ვაჟიშვილია. მის შესახებ ცნობა დაცულია სტამბოლის მინისტრთა საბჭოს არქივში (შიფრი – NFS.d.02759. გვ.260-264. დოკუმენტები მიოძია და თარგმნა პროფ. ზაზა შაშიკაძემ). აღწერის დროისათვის (1835 წლისათვის) იგი იყო რვა წლის, ე.ი. იგი **დაბადებულა 1827 წელს.** ზეპირი ისტორიებით ცნობილია ნუმანის შვილის სახელი. მას **ჩილოს** ეძახდნენ. სწორედ ამის მიხედვით მოხდა **ჩილოლების საგვარეულოს** სახელდება. ჩილოს ყავდა ორი შვილი, **მუხამედი და ალიშანი.**

მუხამედი – ჩილოს უფროსი ვაჟიშვილია. რომელიღაც საბრძოლო ოპერაციებში იგი დასახიჩრებულა, რის გამოც ერთ ფეხზე ხის პროტეზი ჰქონდა. არაა გამორიცხული, რომ სწორედ იგი იყო ჩაუში (დაბალი ჩინის სამხედრო მოსამსახურე) ოსმალურ არმიასში, რომლის მიხედვითაც მოხდა ოსმალური მმართველობის პერიოდში ჩაუშოლების გვარის ფორმირება. ნიშანდობლივია, რომ ამ გვარმა ვერ ჰპოვა მხარდაჭერა მათ შთამომავლებში. იგი მხოლოდ ისტორიულ მენსიერებას შემორჩა.

მუხამედს ჰყავდა ხუთი შვილი: **ჭურიე, სულთანი, ახმედი, ბეხიე და იბო.**

სულთანი, გათხოვილი იყო დარჩიძეებში (მეუღლე ინუს ფუტკარაძე). შეეძინათ ორი ვაჟი (ხასანი და ხუსეინი, ტყუპები, შემდგომში მხატვრები) და ორი ქალიშვილი: ზოხრა, და სენემი.

ხასანს შეეძინა ხუთი შვილი: გურამი, გულნარა, გულვარდი, ნატო და გენადი, ხოლო **ხუსეინს** ოთხი (ლევანი//კაკანა, ლამზირა, ტარიელი (ავტოკატასტროფაში დაიღუპა) და ვაჟა). სულთანის ქალიშვილებს – **სენემს** სამი შვილი შეეძინა (ლევანი, ოთარი და გულნარა), ხოლო **ზოხრას** ხუთი (ბიჭიკო, ამირანი და ნაზიკო, გივი, გიორგი).

ჭურიე (მუხამედის ქალიშვილი) გათხოვილი იყო კვიახიძეებში (მეუღლე ასლან ფუტყარაძე). შეეძინა ოთხი შვილი: **ისკენდერი** (შვილები: მერიემი, ზექიე, სუთო, გი-

ორგი და ნათელა), **მერჯანი** (შვილები: ესმერი, სულთანი, მუხამედი, ნაზიმე, ასიე და იოსები) **ახმედი** (შვილები: რაფიელი, ფერიდე, ნოდარი, დავითი გული და ჟუჟუნა) და **სხოფია** (გათხოვდა ჯაბნიძეებში ილიას ბერიძეზე. შვილები: შახბენდერი, მერიემი და თუთია).

ახმედი (მუხამედის შვილი) სამი შვილის – **ბინალის, ჯელალის და ასიას** მამა იყო. თავად **ბინალს** ჰყავდა ორი შვილი: **ბიჭიკო** (გარდაიცვალა, დარჩა ორი შვილი: დონარი და ოლეგი. ოლეგიც სრულიად ახალგაზრდა გარდაიცვალა) და **ოთარი** (შვილები: მანანა, მარიკა, ნიკა. ცხოვრობს დედოფლისწყაროს რაიონის სოფ. სამთაწყაროში)

ჯელალი ახმედის მეორე ვაჟიშვილია. მან სოფელს აღუზარდა შვიდი შვილი: **ვენერა, ჟუჟუნა, თამაზი, ლიანა, ციალა, გურამი, რომანი**. **ვენერა** გათხოვილია სალიბაურში მეუღლე ნოდარ დუმბაძე, შვილები: ვარდო და რეზო), **ჟუჟუნა** – კაპრეშუმში (მეუღლე ბიჭიკო სურმანიძე, შვილები: თეონა და თენგიზი), **ციალას** ბათუმში (მეუღლე დავით ბოლქვაძე, შვილები: გელა და გიორგი, ხოლო **ლიანას** ჰყავს ორი შვილი (მეუღლე ბეჟან გუნდაძე, შვილი იმარიამი),

ჯელალის ვაჟთაგან უფროსს – **თამაზს** შეეძინა სამი შვილი (ნათია, თეა და გიორგი), **გურამს** – ერთი (ანა), ხოლო **რომანს** ორი (მარი და ნიკა).

ასიე – ახმედის ქალიშვილია. იგი გათხოვდა ნელათში (მეუღლე ისუფ ვაშაყმაძე, ცხოვრობდნენ სალიბაურში). მას შეეძინა ოთხი შვილი: **შუშანა** (შვილი მურადი), **ოთარი** (შვილი დათო), **ლევანი** (შვილები: ჯემალი, დათო და ჯაბუა), **ჟუჟუნა** (გათხოვდა ყინჩაურში, შეეძინა ერთი შვილი – თამილა)

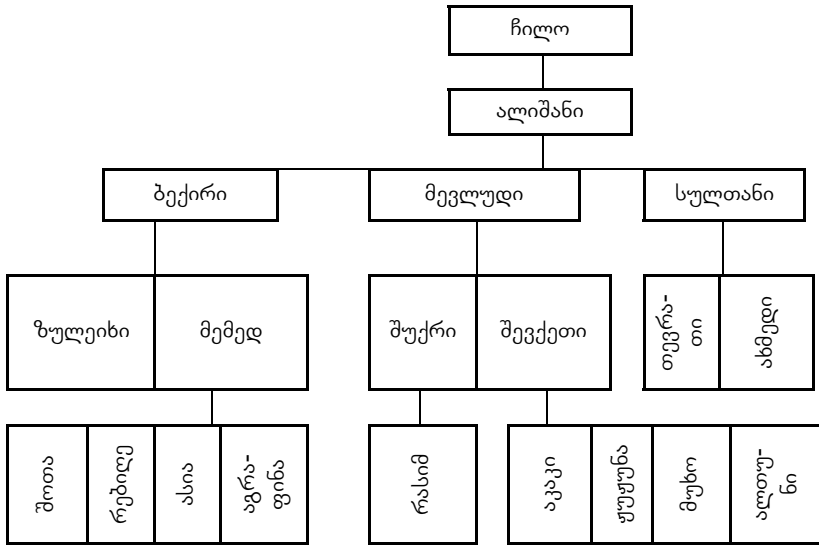
იბო მუხამედის შვილი – ჩილოს შვილიშვილია. მას ჰყავდა ორი შვილი: **მემედი** და **აიშა**. აიშამ თავისი მომავალი დაუკავშირა ტომამეთელ სულთ ფუტყარაძეს და შეეძინა ერთი შვილი – ოთარი. **მემედს** კი ხუთი შვილი: **მედინე, დუდია, ასია, ნაზიკო და ლევანი**. **მედინეს** – (მეუღლე შოთა ცეცხლაძე) ჰყავს სამი შვილი: **ბადრი** (შვილები: როინი (მისი შვილი ნუშა), აკაკი (მისი შვილი სოფია) და ნათია (მისი შვილები: მარი და მარადი), **დავითი** (შვილები: გიორგი და შოთა), და **მზია** (შვილები: **პაატა** (მისი შვილი სანდრო) და **ეკა** (მეუღლე სილხან ჯიჯავაძე, შვილები: ნია და ნიკოლოზი) (**მედინეს შესახებ ვისაუბრეთ ზევითაც**)

დუდია დარჩიძეებელი იდრის მიქელაძის მეუღლეა. მათ ჰყავთ ხუთი შვილი: ბაგრატი, ციალა, გულთამზე, ნინო და ფაქიზო.

ასიას (ზულფის ქალიშვილი, მეუღლე ლევან ცეცხლაძე) ორი შვილი შეეძინა: მალხაზი და თამაზი, ხოლო ნაზიკო (ზულფის მომდევნო ქალიშვილი) ოთხი შვილის აღმზრდელია (მეუღლე წუთაურელი ჯემალ ბოლქვაძე, შვილები: მზიური, ციური, ხათუნა და მავილე).

ლევანი – ზულფის ერთადდერთი ვაჟიშვილია. მას ჰყავს სამი შვილი (ტარიელი, რამაზი და ირმა) და ექვსი შვილიშვილი (ლევანი და ნათია; დავითი, გიორგი და ქრისტიანა; რომანი).

ალიშანი – ჩილოს მეორე შვილი – ნუმანის შვილიშვილია. ჰყავდა 3 შვილი: **მევლუდი, ბექირი და სულთანნი**.

მევლუდი იყო ორი შვილის – **შუქრისა და შევექეთის** მამა. შუქრის შვილებს: **გივის//რასიმს** ჰყავდა ოთხი შვილი (ნუგზარი, რომანი და მაიკო, შუშანა), ხოლო ქალიშვილს – **ყუყუნას//გულზადს** – სამი (მეუღლე ბეჟან ჯაფარიძე, შვილები: გოჩა, მზევინარი და ია). გივის შვილებს – **ნუგზარს** შეეძინა ორი შვილი (ჯაბა და გიგა), **რომანს** – ორი (ანზორი და ლუკა), ხოლო მათი დები: **მაიკო და შუშანა** ჯერ არ დაოჯახებულან. ყუყუნას შვილებიდან: **ია** ახალგათხოვილია, **ჯაბას** ჰყავს სამი შვილი (ანანო, გვანცა და გეგი), **მზევინარს** ორი (მეუღლე ნელათელი გოჩა ფუტკარაძე, შვილები საბა და კახა).

შევექეთი იყო მევლუდის მეორე შვილი. მის ინფორმაცია მკითხველს მივანოდეთ შევექეთის დედის – ფატის შესახებ საუბრისას, მაგრამ იმისათვის რომ ადვილად იქნას აღქმული გენიალოგიური ხაზის უწყვეტობა, აღნიშნულ ინფორმაციას ხელახლა ვთავაზობთ მკითხველს.

შევექეთს ჰყავდა ოთხი შვილი: **აკაკი, ყუყუნა, ბაგრატი, ნათელა**. მათგან, **აკაკის** ჰყავს ორი შვილი: **კახა** (შვილები: ანუკი

და აკაკი) და **ნანა** (მეუღლე ხულოელი ოთარ დავითაძე, შვილები: დემნა და ელენე).

შევქეთის ქალიშვილი **ჟუჟუნა** (მეუღლე აკაკი ქაზიმის ძე ფუტყარაძე) სამი შვილის დედაა. უფროსი ვაჟია **ირაკლი** (შვილები: გიორგი, დემეტრე და აკაკი), მომდევნო – როლანდი (შვილი ანნა), მესამე – ნინო (მეუღლე შუბნელი კობა ხიმშიაშვილი, შვილები: საბა, შოთა).

ზაგრატს – შევქეთის მომდევნო შვილს შეეძინა ორი ვაჟი (გორჩა (შვილი ხვიჩა) და ხვიჩა – რომელიც გარდაიცვალა, დარჩა შვილი დიანა) და სამი ქალიშვილი (ნათია (მეუღლე ნუგზარ სირაძე, შვილი რატი), ქეთევანი (მეუღლე ხულოელი ზურაბ აბულაძე, შვილები ლიზი და მიშა) და ნაილე – მეუღლე ნენეველი ირაკლი მამულაძე).

ნათელა (შევქეთის ქალიშვილი) გათხოვდა ოლადაურში (მეუღლე ადემ ფუტყარაძე, ამჟამად ცხოვრობენ ოზურგეთში, სოფ. ბაილეთში), რომლისგანც შეეძინა ორი შვილი: **ჯამბული** (შვილები: ნიკა (მეუღლე სოფო როგავა, შვილები: დემეტრე და ეკა, ლიკა, ელენე), მარიკა, ირაკლი) და **გურამი** (შვილები: გოგიტა მეუღლე ლიზი გაბისონია, შვილები: სანდრო და ლილე ფუტყარაძეები. ნოდარი, და ანდრია).

სულთანი – მეკლულის ერთადერთი ქალიშვილია. მისი მეუღლე იყო მასზე გაცილებით უფროსი ხასან აბაშიძე (დაქორწინებისას იგი ყოფილა 45 წლის, სულთანი კი ახალგაზრდა). ზეპირი ისტორიების მიხედვით ხასანი დაბადებული უნდა იყოს 1865 წელს, გარდაცვლილა 54 წლის ასაკში – 1919 წელს. 1919 წელს. მათ შეეძინათ ორი შვილი **ახმედი და თევრათი** (დაბადებული 1917 წელს, მამის გარდაცვალებამდე ორი წლით ადრე).

ახმედი – სულთანის უფროსი ვაჟიშვილია. მას სამი შვილი ჰყავდა: **მედიწე, ალექსანდრე** (ქიმის სპეციალისტი) და **გურამი**. მათგან, **მედიწე** იყო ორი შვილის – **ვახტანგის** (შვილები კახა, შორენა) და **ემზარის** (შვილები: მედეა, გიორგი) დედა; **ალექსანდრე** – ხუთის: ზურაბი (შვილები ლაშა, ნათია), **ტარიელი** – ერთის (შვილი სალომე), **ავთანდილი** ორის (შვილები: დავი-

თი და ალექსანდრე, **ფრიდონი** სამის (გურამი, ანდრია, ანანო) და **მზია** (მეუღლე ანზორ სრმანიძე – ვერნებიდან). ახმედის მესამე შვილს **გურამს** (გარდაიცვალა სრულიად ახალგაზრდ) შთამომავლობა არ დარჩენია.

თევრათს – სულთანის მეორე ვაჟიშვილს სამი შვილი შეეძინა: **ვაჟა, ავთანდილი და ნადიმე**. მათგან: **ვაჟას** ჰყავს სამი შვილი: **გურამი** (შვილები: ნინი, ლუკა), **ციური** (ახლადდაოჯახებილია, მეუღლე უჩამბელი დავით ბერიძე) **ნანა** (გათხოვილია ზუგდიდში);

ავთანდილმა ორი შვილი აღზარდა: **როლანდი** (შვილი გიორგი აბაშიძე) და **ციალა** (მეუღლე რესან ზაქარაძე-ხარაულადან, შვილები დავითი და ელენე).

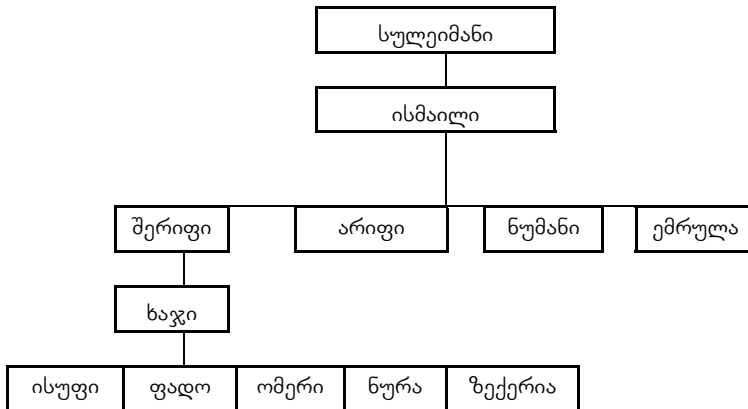
ნადიმემ კი, რომელმაც თავისი ბედი დაუკავშირა თანასოფლელ ვაჟა ჯაფარიძეს, აღზარდა სამი შვილი: **ზაზა** (შვილები: ნანა, უჩა), **რომანი** (შვილი – ლანა) და **ფრიდონი** (შვილები: ვაჟა და მარი).

ბექირი – ალიშანის მესამე შვილია. მას ჰყავდა ორი შვილი: **მემედი და ზულეიხი**. **მემედი** იყო ოთხი შვილის – **შოთას, რეზილეს, ასიას და აგრაფინას** მამა. მათგან შოთას შეეძინა სამი შვილი (რამაზი, რევაზი, მალხაზი), რამაზს – ერთი (შოთა), მალხაზი კი უმემკვიდრეოდ გარდაიცვალა.

ზულეიხი ბექირის ქალიშვილი გათხოვილი იყო დარჩიძეებში (მეუღლე ისუფ ხალაძე), რომლისგანაც შეეძინა ორი შვილი: **ჯეღალი** (შვილები: რომანი, ასია, შუშანა, მაყვალა, ქსენია, ჯემალი) და **ახმედი** (შვილები: მაყვალა, ომარი, ლიანა, იამზე და ქეთევანი).

შერიფი, ხაჯი და მათი შთამომავლობა

შერიფი ისმაილის მესამე შვილი, სულეიმანის შვილიშვილია. მას ჰყავდა ერთი ვაჟიშვილი-ხაჯი, თავად ხაჯიმ კი ხუთი შვილი აღზარდა: ფადო, ისუფი, ომერი, ნურა და ზექერია.

ფადო ხაჯის ერთადერთი ქალიშვილი იყო. იგი გათხოვილი იყო დარჩიძეებში (მეუღლე ხუსეინ იეთიმალოღლი//ბერიძე). შეეძინა ხუთი შვილი: მერჯანი, იზეთი, ასია, ბექირი, ისკენდერი.

მერჯანმა აღზარდა ორი შვილი: შაქირი და ჰუნქერი. შაქირს ჰყავდა სამი შვილი: გიორგი (შვილები: ზურაბი, მაგული და ნონა), ტარიელი (შვილები: მერაბი, გოჩა და გურამი) და ზოჰრა (მეუღლე დარჩიძეებელი შოთა ცეცხლაძე, შვილები: შვილები: ნადია, როლანდი, რომანი და ციური); მერჯანის ქალიშვილი ჰუნქერი გათხოვდა დარჩიძეებში (მეუღლე რეჯებ ფარაძე) და შეეძინა ერთი შვილი – არჩილი//მევლუდი (შვილები: არკადი, გოჩა და ნათელა).

იზეთი – ფადოს მეორე შვილი ოთხი შვილის (იოსებ//ისუფი, ალიოშა, ზურაბი და გუგული) მამა იყო. მათგან იოსებს ჰყავდა სამი შვილი: მზევინარი (მეუღლე იოსებ სურმანიძე-დარჩიძეებიდან, შვილები: გურამი, ციური და მერიკო), ან-

დრო//შოთა (შვილები: ასმათი, ფატი, ესმა, თალიკო და მინდია) და **შალვა** (შვილები: ანეტა, შორენა და შაქრო);

იზეთის შვილმა ალიოშამ ხუთი შვილი აღზარდა: **ანდრო//ზაური** (შვილები: ლია, ნათია და როინი), **ციური** (მეუღლე დარჩიძეებელი ვიქტორ სურმანიძე, შვილები: ნესტანი და ნიკა (ნიკოლოზი), **მანანა//ნარიე** (მეუღლე იაკობაურელი ლევან ებრაღიძე, შვილები: კახა, ხათუნა და გოჩა), **მერაბი** (შვილები: ირმა, ინგა და ირაკლი) და **მზია** (მეუღლე რომან ფუტყარაძე, შვილები: ბაჩუკი და ზურიკო);

ოთხი შვილის – **თამაზის, ციურის, ნაზიკოს, რეზოს** მამაა **იზეთის მომღვეწო შვილი ზურაბი**. მის შვილთაგან, უფროსი – **თამაზი** ტრაგუკულად დაიღუპა (დარჩა სამი შვილი: იაგო, ბადრი და ია), **ციური//ნარგული** დარჩიძეებელი შოთა სურმანიძის მეუღლეა (შვილები: ინგა, გელა ინეზა და ელზა), **ნაზიკო//ნარგული** გათხოვდა კალოთაში (მეუღლე შალვა აბაშიძე, შვილები: ნათია, დავითი და ნანა), ხოლო **რეზოს** ჰყავს ორი შვილი (ლაშა და ზურიკო).

გუგული (იზეთის ქალიშვილი) გათხოვდა ტომაშეთში (მეუღლე მიხეილ ფუტყარაძე), რომლისგანაც შეეძინა სამი შვილი: ომარი (გარდაცვლილია), მაგული და მაკა.

ასია ფადოს ერთადერთი ქალიშვილი იყო. იგი იყო დარჩიძეებელი რასიყ ბერიძის მეუღლე, რომლისგანაც შეეძინა სამი შვილი: **თევრათი, აბასი და ზოხრა**. მათგან უფროსი **თევრათი** ერთი ქალიშვილის – **გუგულის//ფამბულის** მამა იყო, რომელიც ტრაგიკულად დაიღუპა და შთამომავლობა არ დარჩენია.

ასიას მეორე შვილს – **აბასს** ოთხი შვილი ჰყავდა: **ჰურიზეთი** (შთამომავლობა არ ჰყავს), **ჟუჟუნა** (მეუღლე დარჩიძეებელი ლევან ცეცხლაძე, შვილები: თამაზი და თემური. ამჟამად ცხოვრობენ ხობში), **ნათელა//ფატყუმი** – შუბნელი ჟორა ფუტყარაძის მეუღლეა (შვილები: რომანი, მედეა და როლანდი) და **არჩილი** (მეტსახელად პელე, შვილები: ციალა, ნაზი, თეიმურაზი//როლანდი და ცირა).

ასიას ერთადერთი ქალიშვილი **ზოჰრა** გათხოვდა წელათში (მეუღლე ალიოსმან ვაშაყმაძე). მას სამი შვილი ჰყავდა: **ნათელა//ფადიმე, მერაბი//დურალა და დიმიტრი//როსტომი**. მათს შესახებ უკვე ისაუბრეთ ალიოსმან ვაშაყმაძის შთამომავლობის დახასიათების დროს.

ბექირი – ფადოს მეოთხე შვილია. მას სამი შვილი ჰყავდა: **ნური, ალექსანდრე (ალიოსმანი) და ფერიდე**.

ნურის ორი შვილი შეეძინა: **ბაგრატი** (შვილები: ბაჩუკი და გიორგი) და **ჟუჟუნა** (მეუღლე ტარიელ აბაშიძე, შვილი ეკა); **ალექსანდრეს//ალიოსმანს** – სამი: **ნანი** (მეუღლე ზაურ მელაძე, შვილი მამუკა, ცხოვრობენ ჩაქვში), **გურამი** (შვილები: გოგიტა და ქეთი) და **ციური** (მეუღლე დარჩიძეებელი დავით სურმანიძე, შვილები: ლაშა და ბექა).

ფერიდე ბექირის ქალიშვილია. იგი გათხოვდა ტომაშეთში (მეუღლე ვასო ფუტყარაძე) და შეეძინა სამი შვილი: **იამზე** (მეუღლე წელათელი ზია ფუტყარაძე, შვილები: თეონა და დათო), **გონა** (შვილები: ვასიკო, კახა და მაკა) და **მაიკო** (მეუღლე ლევან დავითაძე, შვილები: გიორგი და ია).

ისკენდერი – ფადოს მეხუთე შვილია. მას ჰყავდა ექვსი შვილი: **ნეზირი, ვარდო, ნინა //ნანო), ნიკოლოზი//ნიაზი), ალექსანდრე, ჟულიეტა//ზერიფე**.

ისკენდერის შვილთაგან **ნეზირე** ადრე გარდაიცვალა. დარჩა ერთი შვილი – **აკაკი**. აკაკის სამი შვილიდან (**მაგული, ნანული, ზვიადი**) უფროსი **მაგული** გათხოვდა ტომაშეთში (მეუღლე რამაზ ფუტყარაძე) და შეეძინა ორი შვილი: ნიკა და გელა; **ნანული** – კობალთაში (მეუღლე მურად შაინიძე), ჰყავს ერთი შვილი – ნიკა//ნიკოლოზი.

ვარდო ისკენდერის მეორე ქალიშვილია. იგი გათხოვდა დარჩიძეებში (მეუღლე შოთა ჯაფარიძე) და შეეძინა სამი შვილი: **ნანული** (მეუღლე ოთარ ცეცხლაძე, შვილები: ცეზარი, ირმა და ნაზი), **ანზორი** (შვილები: ედიშერი, ქეთი და ბაქარი) და

ემზარი (შვილები: თამარი, შორენა და მუხრანი. ცხოვრობს დაგვაში).

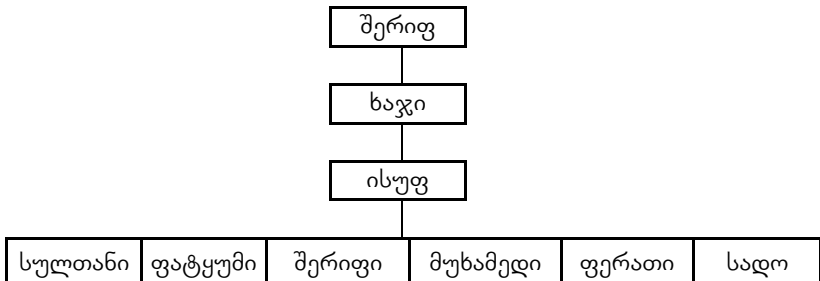
ნანი//ნანო ისკენდერის მესამე ქალიშვილი გათხოვილია წელათში (მეუღლე ნოდარი ფუტკარაძე). მას სამი შვილი შეეძინა: **ზაური, ციალა და მაგული**. მათ შესახებ საუბარი გვექნება რიზალი ფუტკარაძის ოჯახის შესახებ მსჯელობისას.

წელათშია გათხოვილი აგრეთვე **ისკენდერის მესამე ქალიშვილი ჯულიეტა//ზერიფე** (მეუღლე შოთა ფუტკარაძე), რომელსაც შეეძინა სამი შვილი: **ლიანა, გოჩა, ავთანდილი**. მათ შესახებ ინფორმაცია წარმოდგენილი იქნება დურსუნ ფუტკარაძის ოჯახის განხილვისას.

როგორც აღინიშნა, ისკენდერს ორი ვაჟი ჰყავდა: **ნიკოლოზი//ნიაზი და ალექსანდრე**. **ნიკოლოზს** ორი შვილი შეეძინა: **ზურაბი** (შვილი ზვიადი) და **მერაბი** (შვილები: მარი, დიანა, ანრი), ხოლო **ალექსანდრეს** სამი: **მზევინარი** (გათხოვილია დარჩიძეებში, მეუღლე რევაზ ჯაფარიძე, შვილები: ეკა, თორნიკე), **მზია** (მეუღლე რომან შაინიძე, შვილები: გოგი და თამთა) და **თენგი** (შვილი ევა)

ისუფი და მისი შთამომავლობა

იუსუფს, ხაჯის უფროს ვაჟს -ჰყავდა ექვსი შვილი: **სულ-
თანი, ფატყუმი, შერიფი, მუხამედი, სადო, და ფერათი.**

სულთანი – იუსუფის ქალიშვილი გათხოვილი იყო ტომა-
შეთში (მეუღლე ისკენდერ ფუტყარაძე). შეეძინათ ორი შვილი:
ზიხნი და გული.

ზიხნი აღზარდა სამი შვილი: **რევაზი//ადემი** (ადამის
ტრანსფორმირებული ფორმა), **ვასო და ნაზიკო.** უფროს შვილს
– **რევაზს** სამი შვილი შეეძინა (რამაზი, ნატო და ემზარი), ვასოს
სამი (იამზე, გოჩა და მაია), ხოლო **ნაზიკოს** ოთხი: (ედნარი, მა-
რინა, თამარი და ციური);

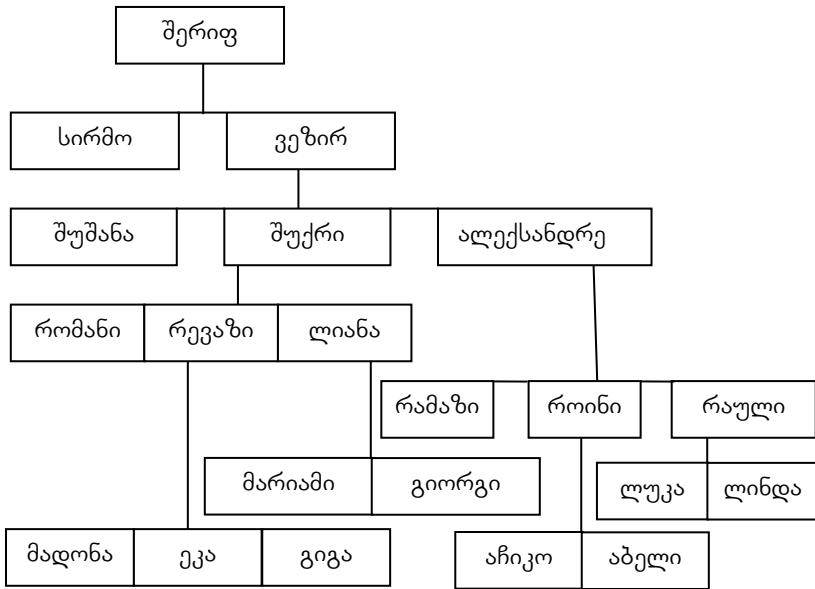
გული გათხოვილი იყო სოფელ მახალაკიძეებში მეუღლე
მიქაელ მახარაძე). შეეძინა ორი შვილი: **ცაცუნა** (გათხოვილია
გოგაძეებში, ბათაძეების ოჯახში. შვილები: ჯემალი და ჯუმბე-
რი) და **ჟუჟუნა** (მეუღლე მახალაკიძეებელი არჩილ მახარაძე,
შვილები: ლია, მზია, და ია).

ფატყუმი იუსუფის ქალიშვილი გათხოვილი იყო სოფელ
შუბანში ებრალებების ოჯახში, შეეძინა სამი შვილი: **ნევზეთი,
ზილფო და ისმო.**

ნევზეთს ჰყავდა ორი შვილი: **ნოდარი** (შვილები: რამაზი
ზურაბი და ლია) და **სიმონი** (შვილები: თემური და მაყვალა);
ზილფოს (მეუღლე დარჩიძეებელი შევქეთ ფუტყარაძე) სამი:
აკაკი (შვილები კახა, ნანა), **გულინაზი** (შვილები: ირაკლი ნინო

და როლანდი) და **ბაგრატი** (შვილები: ნათია ნაილე, ქეთევანი, ხვიჩა და გოჩა); ხოლო **ისმოს სამი** (მეუღლე დარჩიძეებელი შოთა ცეცხაძე, შვილები: **ჯემალი** (ჯემალის შვილები: ირმა ინგა თამაზი და ნესტანი), **ნათელა** (მეუღლე სოფელ ნელათელი მერაბ ვაშაყმაძე, შვილები: დათო და ალექსი) და **ჟუჟუნა** (მეუღლე ნელათელი ფრიდონ ვაშაყმაძე, შვილები: ეკა და ზეზვა).

შერიფი იუსუფის უფროსი ვაჟია. მან თავისი მომავალი დაუკავშირა კარაპეტელი აბაშიძეების ქალს და შეეძინათ ორი შვილი: **სირმო და ვეზირი**.

სირმო ორჯერ იყო ქორწინებაში. პირველი ქორწინებით იგი დარჩიძეებელი ცეცხლაძეების ოჯახს დაუკავშირდა, მაგრამ მეუღლე რომელიღაც საბრძოლო ოპერაციებში მონაწილეობისას დაღუპულა. მისგან დარჩა ერთი ქალიშვილი – **შექრო**. მეორედ იგი გათხოვდა ნელათში (მეუღლე რასიმ ვაშაყმაძე). მისგან შეეძინა ოთხი შვილი: **ავთო ნათელა, ნაზიკო და ნადია**.

შექრო გათხოვილი იყო დარჩიძეებში (მეუღლე ბინალი ბერიძე, შვილები: ნაზიკო და ზოჰრა); **ნათელა** – ტომაშეთში (მეუღლე რეზო ფუტყარაძე, შვილები: ზაური ემზარი და ლევანი); **ნადია** ნელათში – (მეუღლეალიოშა ვაშაყმაძე, შვილები: შვილები: ბადრი და რამინი), **ნაზიკო** – პაპოშვილებში (მეუღლე ნარიმან ფუტყარაძე, შვილები: ამირანი, მედიკო, გიული და აბელი), ხოლო **ავთო ვაშაყმაძეს** ჰყავს ოთხი შვილი (მერაბი, თემური, დალი, გია).

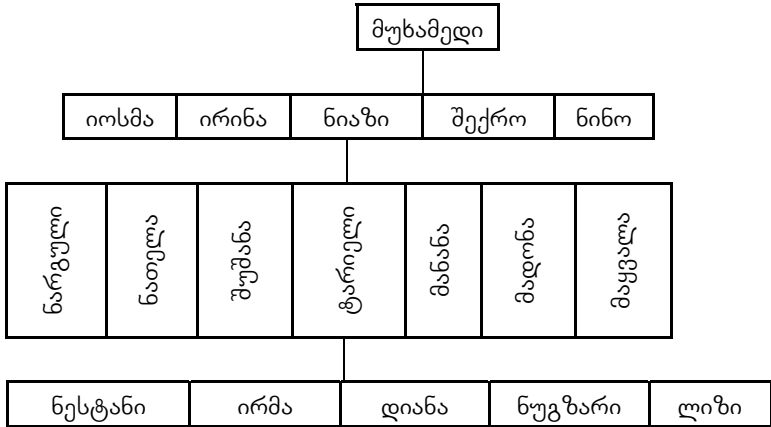
ვეზირ შერიფის ძე – ჰყავდა სამი შვილი: შუშანა, შუქრი და ალექსანდრე//იაშა.

შუშანა ვეზირის უფროსი შვილია. მან თავისი ბედი დაუკავშირა თანასოფლელ ალექსანდრე ვაშაყმაძესთან. შეეძინათ რვა შვილი: **ნუგზარი** (ნუგზარის შვილები: თეონა თამილა ნათია მურადი), **ომარი** (ომარის მალვინა მაიკო ალექო), **ზაური** (**ზაურის** შვილი: გოგიტა), **გოჩა** (შვილი იმედა) **ირაკლი** (ოჯახი ჯერ არ შეუქმნია), **რუსლანი** (რუსლანის შვილი: საბა), **ინგა** (მეუღლე ლაითურში მცხოვრები ემზარ შაინიძე, შვილები: რაინდი ირინა ინდირა) და **დალი** (მეუღლე შრომაში მცხოვრები ზურაბ ფუტყარაძე, შვილები: ცირა და ლუკა)

შუქრი – ვეზირის უფროსი ვაჟი იყო. მას შეეძინა სამი შვილი: ლიანა, რომანი და რევაზი. **ლიანა** გათხოვილია ტომაშეთში (მეუღლე ირაკლი ფუტყარაძე, შვილები: დათო და თორნიკე); **რომანს** ჰყავს სამი შვილი: **მადონა** (მეუღლე თბილისელი ნიკა ნიქარაძე, შვილები: ელენე და ანანო), **ეკა** (მეუღლე ბათუმელი ჯამბულ კაკაბაძე, შვილები: სანდრო და ლევანი) და **გიგა** (დასაოჯახებელი). შუქრის მესამე შვილს **რევაზს** ჰყავს ორი შვილი: მარიამი და გიორგი.

ვეზირის მესამე შვილი იაშა//ალექსანდრე სამი შვილის (**რამაზი, როინი და რაული**) მამაა. რამაზს ჰყავს ორი შვილი (ნიკა და მინდია), **როინს** – ორი (აჩიკო და აბელი) და **რაულსაც** – ორი (ლუკა და ლინდა).

მუხამედი შერიფის ვაჟიშვილია. მას ჰყავდა ხუთი შვილი: ზურაბი//ნიაზი, შექრო, ირინა, იოსმი და ნინო.

ზურაბი//ნიაზი – ჰყავს შვიდი შვილი: **ნარგული, ნათელა, შუშანა, მანანა, მადონა, მაყვალა და ტარიელი.**

ნარგული გათხოვილია ტომაშეთში (მეუღლე გურამ ფუტკარაძე, შვილები: თენგიზი ჯაბა რუსუდანი ცირა); **ნათელა** – ქუთაურში (მეუღლე ზაურ ბოლქვაძე, შვილები: გელა და ლია); **შუშანა** – მახალკიძეებში (მეუღლე შოთა ფუტკარაძე, შვილები: ნანა, თებრონე და ანეტა); **მანანა** – დარჩიძეებში (მეუღლე გურამ ხალაძე, შვილები: მამუკა და მარიკა); **მადონა** – მახალკიძეებში (მეუღლე ლევან ფუტკარაძე, შვილები: ცოტნე, თორნიკე და ერეკლე), ხოლო **მაყვალა** დანდალოში (მეუღლე ირაკლი მყავანაძე, შვილები: ელენე, ბარბარე და საბა).

ტარიელი – **ზურაბის ერთადერთი ვაჟიშვილი** ხუთი შვილის (**ნესტანი, ირმა, დიანა, ნუგზარი და ლიზი**) მამაა. **ნესტანი** გათხოვილია თბილისში (მეუღლე ვახტანგ ტატუნაშვილი, შვილი სანდრო); **დიანა** – ერგეში (მეუღლე ბეგლარ ფენჩიძე, შვილები: მარიკა და გოგა); **ირმა** – ბორჯომში (მეუღლე გიგა გოგოლაძე), ხოლო **ნუგზარსა და ლიზის** ოჯახები ჯერ არ შეუქმნიათ.

შექრო (მუხამედის ქალიშვილი) გათხოვილია დარჩიძეებში (მეუღლე ლევან ბერიძე, შვილები: ზაური (ზაურის შვილები: ელიზა და ლენე), ნათელა (მეუღლე კობალთელი არსენ სურმანიძე, შვილები: რამინი და რამაზი) და ციალა მეუღლე ჩაქველი გოჩა მიქელაძე, შვილი ანდრეა).

ირინე – გათხოვილია დარჩიძეებში (მეუღლე გიორგი სურმანიძე). მას ჰყავს ოთხი შვილი: **ჯემალი** (ჯემალის შვილები: გიორგი ლიზა ნიაკო გოგა), **ჟუჟუნა** (მეუღლე დარჩიძეებელი რაულ ფუტყარაძე), **თამუნა** (მეუღლე ოზურგრთში მცხოვრები გაბრიელ კრდყოიანი, შვილი ლიკა) და **მზევინარი** (მეუღლე ნასაკირალში მცხოვრები გია ფუტყარაძე, შვილი გეგა).

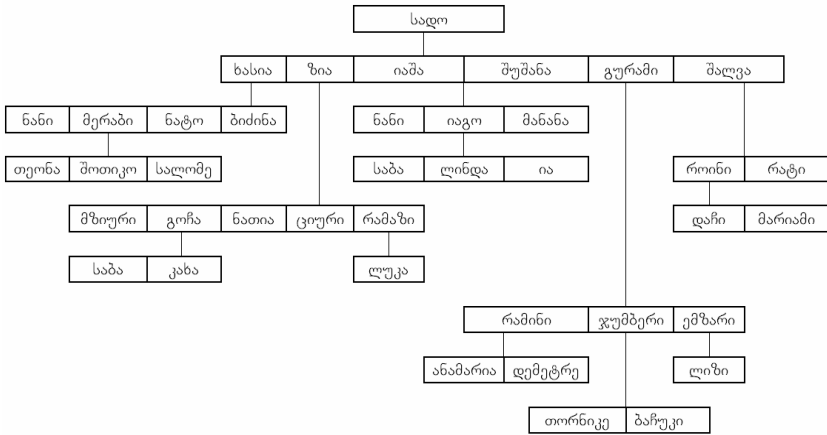
იოსმი – (მუხამედის ქალიშვილი) – გათხოვილია დარჩიძეებში (მეუღლე შუქრი ცეცხლაძე). ჰყავს ოთხი შვილი: **შუშანა** (გარდაიცვალა. ჯაბნიძეებელი ზაურ ზოსიძისაგან დარჩა სამი შვილი: ნათია, თეონა, ხათუნა); **ნანული** (მეუღლე ნიგაზეულელი ავთო სირაძე, შვილები: ხვიჩა, ციური, ნონა); **ჯემალი** (შვილები: ბადრი, ჯაბა, გიული. მზევინარი) და **მზევინარი** (დასაოჯახებელი).

ნინო – მუხამედის უმცროსი ქალიშვილი გათხოვილი იყო მახალაკიძეებში (მეუღლე ზურაბი ბერიძე), შეეძინა სამი შვილი: გელა, კობა, დათო.

სადო – 6 შვილის – **ხასიას, ზიას, იაშა//ისუფ-ს, შალვას, გურამის და შუშანას** მამა იყო. მისი ნამრავლი დღეისათვის შეადგენს 62 სულს.

ხასია – სადოს უფროსი ვაჟია მას ჰყავს ოთხი შვილი: **მერაბი, ნანი, ბიძინა, ნატო**.

მერაბს ჰყავს სამი შვილი: თეონა, შოთიკო, სალომე; **ნანი** გათხოვილია დარჩიძეებში (მეუღლე ანზორ სურმანიძე, შვილები: გოგიტა, გიორგი), ნატო კი – ფიროსმანში (მეუღლე ზურაბ ვაშაყმაძე, შვილები: ნიკა, მარიკა). ხასიას მეოთხე შვილს – ბიძინას შვილი ჯერ არ შექმნია;

ზია//ნიქო – სადოს მეორე ვაჟიშვილია. მას ჰყავს ხუთი შვილი: **გონა** (გონას შვილები: კახა, საბა), **რამაზი** (შვილი ლუკა), **მზიური** (მეუღლე სამთანყაროში მცხოვრები მურმან მახარაძე, შვილები: თამუნა, ბექა, თეონა, გიორგი, ბესო., ციური, ნათია); **ციური** (მეუღლე, სამთანყაროში მცხოვრები ნოდარ ფუტყარაძე, შვილები: შორენა, ნათია, ნიკა); **ნათია** (მეუღლე ფოთში მცხოვრები ტარიელ კილაძე, შვილები: სალომე, ქრისტინა, აჩიკო);

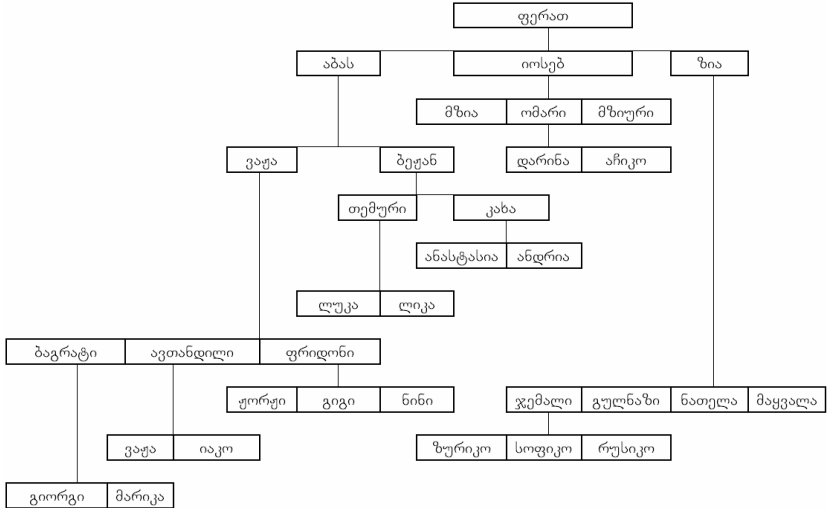
იაშა //ისუფი – ჰყავს სამი შვილი: მანანა, იაგო, ნანი. მანანა გათხოვილია სუფსაში (მეუღლე ვოვა ბერაძე, შვილები: ანა, ნათია, თემური), **იაგოს** ჰყავს სამი შვილი (საბა, ია, ლინდა), ხოლო **ნანის** (მეუღლე მახალაკიძეებელი ელდარ ფუტყარაძე) – შვილი ჯერ არ შეძენია.

შალვა – ჰყავს ორი შვილი: როინი (როინის შვილები: მარიამი, დარი) და **რატი** (ოჯახი ჯერ არ შეუქმნია);

გურამი – ჰყავს 3 შვილი: ემზარი (შვილი ლიზი), **ჯუმბერი** (შვილები: თორნიკე, ბაჩუკი), **რამინი** (ანამარია, დემეტრე);

შუმანა სადოს ერთადერთი ქალიშვილია. მან თავისი ბედი დაუკავშირა ყალაიბონელ (დარჩიძეების უბანი) თამაზ სურმანიძეს. ჰყავთ ორი შვილი: გუგა, გია.

ფერათი იუსუფის ვაჟიშვილია. მას ჰყავს სამი შვილი: **აბასი, ზია, იოსები**. მათი საერთო ნამრავლი დღეისათვის შეადგენს 52 კაცს.

ფერათის პირველი მეუღლე ულფეთა მანყვალთელი ქალი იყო. მისგან ფერათს შეეძინა ერთი შვილი – **აბასი**, ხოლო მეორე მეუღლისაგან – ერდვათელი გულხანუმისაგან ჰყავდა ორი ვაჟი: **ზია//ზულალი და იოსები//შახსადი**.

აბასი – ფერათის უფროსი ვაჟია. მას ჰყავს ორი შვილი: **ვაჟა, ბეჟანი**. **ვაჟა** სამი შვილის მამაა: **ბაგრატი** (შვილები: გიორგი, მარიკა), **ფრიდონი** (შვილები: ჟორჟი, გიგი, ნინი) და **ავთო** (შვილები: ვაჟა, იაკო).

აბასის მეორე შვილს **ბეჟანს** ჰყავს ორი შვილი (თემური და კახა) და ოთხი შვილიშვილი (ლუკა და ლიკა; ანასტასია და ანდრია).

ზია//ზულალი – ფერათის მეორე ვაჟია. მას ჰყავს ოთხი შვილი: **ჯემალი, ნათელა, გულნაზი, მაცვალა**. მათგან, **ჯემალს** ჰყავს სამი შვილი: **სოფიკო** (მეუღლე განთიადელი ბესო შარაშიძე, შვილები: ანდრია, ქეთი, რუსიკო, ზურიკო); **რუსიკო** (ჩაქ-

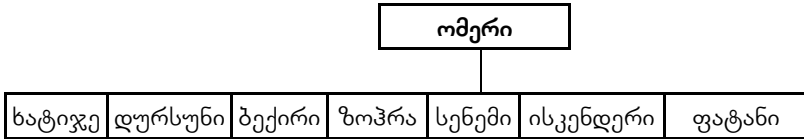
ვში მცხოვრები რამინ ბერიძე (ჰყავს ორი შვილი) და ზურიკო (დასაოჯახებელია).

ზიას ქალიშვილთაგან: **ნათელა** – გათხოვილია კვაშტაში (მეუღლე ზაურ ჯაყელი, შვილები: ენვერი, გიორგი), **გულნაზი** – ერდვათში (მეუღლე ბადრი ფუტყარაძე, შვილები: მამუკა, მაიკო, მინდია. ამჟამად ცხოვრობენ ნალკაში) ხოლო **მაყვალა** – ჩაქვში (მეუღლე ზურაბ საკანდელიძეზე, შვილები: გვანცა, გეგა).

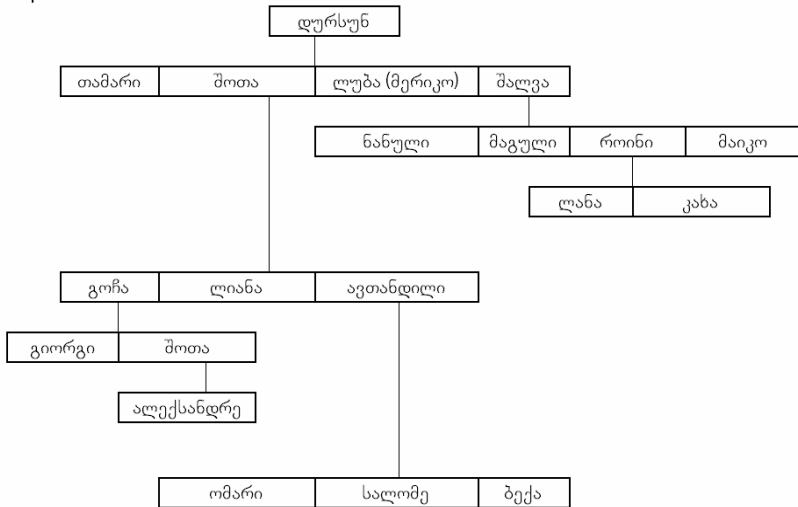
იოსები //შახზადი – ფერათის მესამე ვაჟიშვილია. მას ჰყავს სამი შვილი: **მზია, ომარი, მზიური.** იოსების ქალიშვილთაგან: **მზია** – გათხოვილდა გონიოში (მეუღლე ბადრი მახარაძე, შვილები: ქრისტინა, ჯონი), ხოლო **მზიური** – ჩაქვში (მეუღლე როინ მახარაძე, შვილები: ლინდა, თორნიკე). იოსების ვაჟს-**ომარს** ჰყავს ორი შვილი: დარინა და არჩილი.

ომერი და მისი შთამომავლობა

ომერს ჰყავდა შვიდი შვილი – სამი ვაჟი (დურსუნი, ბექერი, ისკენდერი) და ოთხი ქალიშვილი (ხატიჯე, ზოჰრა, სენემი, ფატანი).

დურსუნი ომერის უფროსი ვაჟი იყო. მას შეეძინა ოთხი შვილი: შოთა, თამარი, ლუბა//მერიკო და შალვა. დურსუნის ნამრავლი შეადგენს 45 ადამიანს.

შოთა – დურსუნის უფროსი ვაჟი სამი შვილის – გოჩას, ლიანას და ავთანდილის მამაა (დღეისათვის მათი ნამრავლი 11 სულია). შოთას ქალიშვილმა ლიანამ ორი შვილი აღზარდა (მეუღლე მეგლუდ მაისურაძე, შვილები: რუსუდანი (დასაოჯახებელი) და რამაზი (შვილები: ლილია და ელენე); გოჩამ ორი: შოთა

(შვილი ალექსანდრე) და გიორგი (დასაქორწინებელი); ხოლო ავთანდილს ჰყავს სამი შვილი: ომარი (დასაქორწინებელი), სალომე (მეუღლე გოგიტა სურმანიძე) და ბექა (დასაქორწინებელი).

შალვა დურსუნის მომდევნო ვაჟი ოთხი შვილის აღმზრდელია (**როინი, მაგული, ნანული, მაიკო**). მათი **ნამრავლი 11 სულია**. უფროს ვაჟს **როინს** ჰყავს ორი შვილი (ლანა და კახა); **მაიკოს** ორი (მეუღლე ჩაქვში მცხოვრები ირაკლი ბერიძე, შვილები: ილიკო და ალექო), **მაგულის** ერთი (მეუღლე ნიაზ დიასამიძე, შვილი – დიმა, ცხოვრობენ ბათუმში), ხოლო **ნანულის** ორი (მეუღლე ჩაქვში მცხოვრები რომან ჯაიანზე, შვილები: ლუნა და ნატა).

ლუბა//მერიკო – დურსუნის უფროსი ქალიშვილი (ცხოვრობს სოფ. შრომაში, მეუღლე დარჩიძეებელი ჟორა ბერიძე, ამჟამად გარდაცვლილია) **ექვსი შვილის (ინგა, ციური, ცისანა, ირაკლი, ციალა და ცირა)** დედა და **13 შვილიშვილის ბებიია (ნამრავლი -19 სული)** ქალიშვილთაგან: **ინგა** გათხოვილია ვანის რაიონში მცხოვრებ მერაბ მუკუტაძეზე, ჰყავს ერთი შვილი (იზა);

ციურის – სამი (მეუღლე ხელვაჩაურში მცხოვრები დავით ფუტკატაძე, დურმიშხანი, ზებური და სოფო); **ცისანას** ორი (მეუღლე ტომაშეთელი სოსო ფუტკარაძე, შვილები: გიორგი და ლამზირა); **ციალას** სამი (მეუღლე მახალაკიძეებელი მამუკა დარჩიძე, შვილები: ნინო, ნანა და ნუკრი); **ცირას** ორი (მეუღლე ხელვაჩაურში მცხოვრები როინ მახარაძე, შვილები: მათე და თაკო), ხოლო **ირაკლის** – ლუბას ერთადერთ – ვაჟს ორი (სანდრა და სანდრო).

თამარი//ფატყუმი – დურსუნის ბოლო ქალიშვილია. იგი თამარი გათხოვდა დარჩიძეებში (მეუღლე ნოდარ სურმანიძე). შეეძინათ ორი შვილი: **ედნარი** (ნაადრევედ გარდაიცვალა) და **როლანდი**. როლანდის ჰყავს ორი შვილი: **ანრი და ედნარი**. (თამარი ამჟამად გურიის სოფელ შრომაში ცხოვრობს).

ბექირი – ომარის მეორე ვაჟი ინვალიდი იყო. მას ოჯახი არ შეუქმნის, შესაბამისად შთამომავლობაც არ დარჩენია.

ისკენდერი – ომარის მესამე ვაჟიშვილი გაიქცა თურქეთში, შთამომავლობა არ დარჩენია.

ზოჰრა ომერის ასული გათხოვილი იყო წელათში. მისი მეუღლე იყო შერიფ ისმაილის ძე ვაშაყმაძე. მათ შეეძინათ ხუთი შვილი: **ალექსანდრე, ვენერა, შაქრო, მიხეილი, ნინო**. მათ შესახებ ინფორმაცია გადმოცემულია შერიფ ვაშაყმაძის ოჯახის განხილვისას, თუმცა მიზანშეწონილად მივიჩნით ნაშრომის ამ ნაწილშიც მათი წარმოდგენა.

ალი/ალექსანდრე – შერიფის უფროსი ვაჟი იყო რვაშვილიანი (**ნუგზარი, ზაური, გოჩა, ომარი, ირაკლი, რუსლანი, დალი, ინგა**) ოჯახის მამა. ალის ქალიშვილთაგან: **დალი** – ცხოვრობს სოფელ შრომაში (მეუღლე – ზურაბ ფუტყარაძე, ჰყავთ ორი შვილი, ცხოვრობენ შრომაში), ხოლო **ინგა** ზრდის სამ შვილს (მეუღლე ემზარ შაინიძე, შვილები: რაინდი, ინდირა და ირინა).

ალის უფროსი ვაჟი ნუგზარი, რომელიც სრულიად უდროოდ გაეცალა წუთისოფელს, ოთხი შვილის (**თეონა, ნათია, თამილა, მურადი**) მამა იყო. ქალიშვილთაგან: **თეონა** გათხოვდა მაისურაძეების ოჯახში (შვილები: ანრი და გიგა), **ნათია** – დავით ჩამბაზე (ჰყავთ ორი შვილი, ცხოვრობენ პეტერბურგში), **თამილა** – გელოდი ტაკიძეზე (ჰყავს ორი შვილი), ხოლო **მურადს** ოჯახი ჯერ არ შეუქმნია.

ზაური – ალის მეორე ვაჟიშვილია. მას ჰყავს ერთი შვილი – (**გოგიტა**). ერთი შვილი ჰყავს გოგიტასაც (**ნატა**). ალის მომდევნი ვაჟთაგან **გოჩას** ჰყავს ერთი შვილი (იმედა), **ომარს** – სამი (მალვინა, მაია, ალექო), **რუსლანს** ერთი (საბა), ხოლო **ირაკლის** ოჯახი ჯერ არ შეუქმნია.

შაქრო – შერიფის მომდევნო ვაჟიშვილია. მას ჰყავს სამი შვილი: თემური, თენგიზი, ბესიკი. სამივემ დროულად შექმნა ოჯახი და ჰყავთ ორ-ორი შვილი: თემურს – **თამუნა და ზურიკო**, თენგიზს – **ვალერი და რუსიკო**, ხოლო ბესიკს: **ბაჩი და დანი**.

მიხეილი შერიფის ბოლო შვილია. მას გყავს სამი შვილი: რაული, ლიანა და გიორგი. სამივე შვილი დაოჯახებულია. **რაულის** ჰყავს ორი (მანუჩარი და მარიკა), **გიორგის** სამი (ლიკა, მიხეილი, ნუცა), ხოლო **ლიანა** გათხოვილია ჩოხატაურში და ზრდის ასევე სამ შვილს (დიანა, თიკა და ლაშა).

ვენერა შერიფის უფროსი ქალიშვილია. გათხოვილია ნელათში (მეუღლე ხასია ფუტკარაძე, შვილები: **მერაბი, ნატო, ბიძინა, ნანი**). ამჟამად ცხოვრობენ გურიის სოფელ ნარუჯაში. შერიფის მეორე ქალიშვილი **ნინო** კი გათხოვილია თხილნარში, (მეუღლე როლანდ დუმბაძე, შვილები: მარინა, ასლანი – ოთხი შვილი მამა, მამუკა (ჰყავს ორი შვილი), ნანა, გენადი (ჰყავს ორი შვილი), ირინა – ჰყავს სამი შვილი).

ხატიჯე – ომერის ქალიშვილი – სამი შვილის: **ხასიას, თამარის, და მემედის** დედა.

უფროსი ვაჟი – **ხასია** სრულიად ახალგაზრდა ავტოკატასტროფის მსხვერპლი გახდა.

მემედი – ხატიჯეს მეორე ვაჟი ამჟამად ცხოვრობს ჩაქვში. მას ჰყავს ხუთი შვილი: **გურამი, ბადრი, ამირანი, აკაკი, ანა**.

მემედის ვაჟთაგან სამმა – **გურამმა, ბადრიმ და ამირანმა ქორწილი ერთად გადაიხადეს (1990 წელს)**

გურამს ჰყავს ორი შვილი: შვილები: **მარიამი** (მეუღლე ახალციხელი აგო მანუკიანი, შვილი ვერიკო) და **მაია** (მეუღლე ალექსანდრე შევჩუკი, უკრაინა. შვილი ჯერ არ შექმნიათ).

ორი შვილი ჰყავს **მემედის მეორე შვილს – ბადრის: ირაკლი** (ირაკლის შვილი ემილი) და **გიორგი** (მამა გრიგოლი სასულიერო ცხოვრებას, არის დეკანოზი, გყავს ორი შვილი (მართა და ნინო).

მემედის მესამე ვაჟი **ამირანი** ოთხი შვილის (მზევეინარი, სალომე, ფრიდონი და სულხანი) მამაა. მათგან ორი – **სალომე და სულხანი** არიან ერთმანეთის **ტყუპისცალები**.

სამი ტყუპი ყავს აგრეთვე აკაკისაც – ილია, გაბრიელი და ლილე.

ანა – მემედის ერთადერთი ქალიშვილიც (მეუღლე გენადი დევაძე, ცხოვრობენ ბათუმში) **ტყუპების დედაა**. მას შეეძინა სამი შვილი – ტყუპისცალები: **ლანა და სარა** და ზურაბი.

თამარი ხატიჯეს ქალიშვილი (მეუღლე ალექსანდრე ჯაფარიძე) იყო სამი შვილის: **რევაზის, რამაზის და რუსუდანის** დედა. **რევაზს** ჰყავს ორი შვილი (თორნიკე – სტუდენტი, ეკა – მეუღლე გოგიტა ხაბაძე); ორი შვილის მამაა **რამაზიც** (ნიკა და მარიკა); ორ შვილს ზრდის **რუსუდანიც** (მეუღლე ნელათელი მალხაზ ვაშაყმაძე, შვილები: მარიამი და ლაშა).

სენემი – **ომერის მომდევნო ქალიშვილია**. იგი გათხოვდა აგარაში (ხულოს რაიონი, მეუღლე მევლუდ მარკოიძე) და შეეძინა ორი შვილი: **ჯემალი და შუშანა**.

უფროსი შვილი – **ჯემალი**, რომელიც ამჟამად წალკის რაიონის ორი შვილისჯემალი დაბა თრიალეთში ცხოვრობს, ორი შვილის **ომარისა და როზა** მამაა. **ომარი** დასაოჯახებელია, ხოლო **როზას** (მეუღლე წალკასი მცხოვრები ჯემალ გელაძე) ჰყავს ერთი შვილი – გიორგი.

სენემის მეორე შვილი შუშანა ხულოს რ-ნის სოფ. მეკეიძეებშია გათხოვილი (მეუღლე ნოდარ მეკეიძე). ჰყავს ორი შვილი: **ზვიადი** (შვილები: თემური და სულხანი) და **რუსუდანი** (

გათხოვილია სოფელ აგარაში, მეუღლე ჯემალ გელაძე. შვილები: გოგიტა და გიორგი)

ფატანი – ომერის მომდევნო ქალიშვილი – ერდვათელი სადო ფუტკარაძის მეუღლე იყო. მას შეეძინა ორი შვილი: **ვალოდია და ზილფო**.

ვალოდია ხუთი შვილის მამაა (**ნარგიზი, ჟუჟუნა, ალიკა, ნუგზარი და პაატა**)

ნარგიზი გათხოვილია მახალაკიძეებში (მეუღლე ზაურ ბერიძე). შეეძინა ორი შვილი: გოჩა (შვილები: დემეტრე და ლუკა) და ნანა (მეუღლე ერგელი გიო ქოქოლაძე, შვილი: ანიტა); **ჟუჟუნა** შუბანში (მეუღლე რამაზ ებრაღიძე, შვილები: დათა (შვილი ალექსანდრე) და ნინო (მეუღლე ვაიოელი ვახტანგ ჩიკვაიძე, შვილი ნიკოლოზი)

ვალოდის ვაჟთაგან უფროსი **ალიკა** სამი შვილის – ნიკას, ლუკას და გეგას მამაა, **ნუგზარი** – ორის (კობა და მამუკა), ხოლო **პაატა** – ორის (საბა და სადო).

ფატანის ქალიშვილი ზილფო დარჩიძეებელი ნიაზ ცეცხლაძის მეუღლე იყო. შეეძინათ ხუთი შვილი: **ბაგრატი, ნარგული, ნანული, ემზარი, ნუგზარი**.

მათგან: **ბაგრატს** შეეძინა ოთხი შვილი (კახა, მანუჩარი, ასმათი, ჯიმშერი), **ემზარს** – სამი (ინდირა, ბექა და მათე), **ნუგზარს** – სამი (ანუკა, დიანა და დიმა); **ნარგული** გათხოვილია ქედაში (მეუღლე მედიბნელი ემზარ დუმბაძე, შვილები: მირონი, ასმათი და რამინი), ხოლო **ნანული** ქედის რაიონის სოფელ ხარაულაში (მეუღლე ბადრი ტაკიძე, შვილები: რუსლანი, რაული და დიმა).

ნური და მისი შთამომავლობა

ნური ფუტკარაძეს ოთხი შვილი ჰყავდა: ერთი ქალიშვილი – **გულა და სამი ვაჟი – მემედი, რეჯები და შაჰბენდერი**. **მემედი** რეპრესიებს ემსხვერპლა, **შაჰბენდერი** ანგინით გარდაცვლილა, **რეჯებმა** კი XXI საუკუნის დასაწყისამდე იცოცხლა,

თუმცა შვილი არ შეძენია. ამიტომ იშვილა მეუღლის დის შვილი **ლევანი//უსეინი**, რომელსაც შეეძინა ოთხი შვილი: **ზია, ოთარი, თამარი და დონარი**.

ზია ორი შვილის – დავითისა და თეონას მამაა. დავითს ჰყავს ერთი შვილი – ნინი, ხოლო თეონას ორი – ლილია და ნიკა; ორი შვილი ჰყავს **ოთარსაც (ზაზა – (ზაზას შვილები: სესილი, ანამარია) და თამუნა (შვილი ნოე);** ყუყუნას უფროსი ქალიშვილი **თამარი** შუბნელი ბადრი კვირიკიძის მეუღლეა (შეეძინათ ორი შვილი: კობა და ჯემალი), ხოლო მომდევნო ქალიშვილი **დონარი** ორი შვილის დედაა (მეუღლე წელათელი რევაზ ვაშაყმაძე, შვილები: გიორგი და სალომე).

გულა გათხოვდა წელათში (მეუთლე ტაშტან ვაშაყმაძე) შეეძინა ხუთი შვილი: **ზილფო, ნაზიმე, სენემი, ზექიე, ვლადიმერი//ბინალი**.

უფროსი ქალიშვილი **ზილფო** გათხოვდა ტომაშეთში (მეუღლე **იუსუფ ფუტყარაძე**, შვილები: **ავთანდილი, ნინო, მაგული, თამარი, ფაცო**). ზილფოს შვილთაგან, **ავთანდილს** შეეძინა სამი (**რაული, რომანი, ეკა**. მათგან, რაულის ჰყავს სამი (**თათია, მარიამი და ლუკა**), რომანის სამი (**დათო, სალომე და მარიტა**), ხოლო ეკას ერთი (მეუღლე **გოგი ქამადაძე, შვილი ლილე**), **ნინოს** (მეუღლე ბობოყვათელი **თამაზ ბერიძე**) ორი (**კახა და მანია**), **მაგულის** (გათხოვილია ტომაშეთელ **ჯემალ ფუტყარაძეზე**) ხუთი (**მარინა, ნელი, თეონა, ინგა და ბექა**), **თამარს** (მეუღლე **მერაბ ზოსიძე**, სოფ. შრომა) ორი (**მანუჩარი და შორენა**), ხოლო **ნათელას//ფაცოს** სამი (**გოჩა, გიული და გიორგი**) შვილი.

ტაშტანის მეორე ქალიშვილი **ნაზიმე** მახალაკიძეებელი ლილმო ბერიძის მეუღლე იყო. მათ შეეძინათ ხუთი შვილი: **ტარიელი, შოთა, აბესალომი, აკაკი, ბაჩუკი**. მახალაკიძეებშივე იყო გათხოვილი (მეუღლე მიხეილ მახარაძე) ტაშტანის მომდევნო ქალიშვილი **სენემი (შვილები: ნოდარი და ასია)**. რაც შეეხება **ზექიეს**, მას ოჯახი არ შეუქმნის და უმემკვიდრეოდ გარდაიცვალა)

ტაშტანს ჰყავდა ერთი ვაჟი **ვლადიმერი//ზინალი**. თავად ბინალს სამი შვილი შეეძინა: **ნანული, ვარდენი და ლიანა**. **ნანული** გათხოვილია მახალაკიძეებში (მეუღლე **მიხეილ ბერიძე, შვილები: იაკობი, დარიკო, მზია, ციური**), **ლიანა** თხილვანაში (მეუღლე **ნუგზარ ცეცხლაძე, შვილები: მანუჩარი თამუნა და ნინო**), ხოლო ერთადერთ ძმას – **ვარდენს** ჰყავს ერთი შვილი – **ზურაბი**.

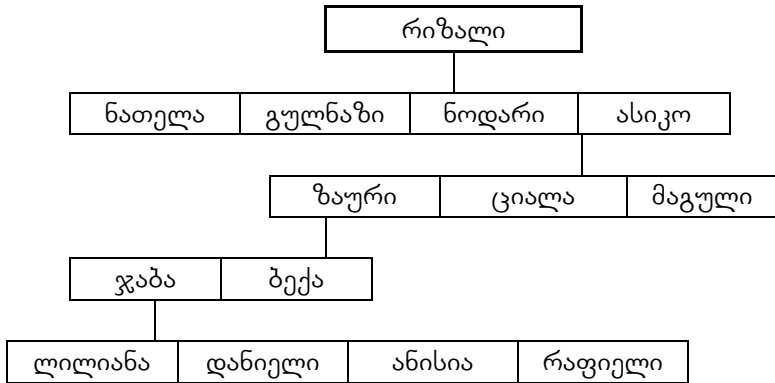
უსეინის ქალიშვილთაგან შუბანში იყვნენ გათხოვილი **ფატყუმი** (რომელიც ენეოდა აქტიურ საზოგადოებრივ ცხოვრებას, იყო სკკპ-ს წევრი 1932 წლიდან, ხშირად უწევდა ბათუმში ჩამოსვლა, რის გამოც ბათუთა თიკუნად **ბათუთა** შეარქვეს), და **მუნთაჰა** (მეუღლე **ასლან ხიმშიაშვილი**, შვილები: **ნიაზი და ფატყუმი**. ნიაზის შვილები: **ციური, ამირანი, ავთანდილი//ბიჭიკო, ლენა //ფიქრო, ლიანა**, ხოლო **ფატყუმს**, რომელიც **ჯელალ ვაშაყმაძეზე** იყო გათხოვილი, შეეძინა ერთი შვილი – **თამარი**, რომელიც გარდაიცვალა), ხოლო მომდევნო ქალიშვილი **დანდო** გათხოვდა **ჯუმუშაურში** (შვილები: **ბინალი და ფერიდე**)

ზექერია და მისი შთაგომავლობა

ზექერია ექვსი შვილის (ორი ქალიშვილის – **გულესერის და ზულეიხის** და ოთხი ვაჟიშვილის: **რიზალის, ახმედის, ალისა და ქაზიმის**) მამა იყო.

ზექერიას უფროსი ვაჟი იყო რიზალი. რიზალს ჰყავდა ოთხი შვილი: **ნათელა//ფამბული, გულნაზი, ნოდარი//ხალიდი და ასია**.

ნათელა – რიზალის უფროსი ქალიშვილი გათხოვილია შუბანში (მეუღლე მიხეილ ფუტყარაძე). შეეძინა სამი შვილი: **ნარგული, გიორგი და ნუგზარი.**

მათგან **ნარგულს** (გათხოვილია დარჩიძეებში, მეუღლე თამაზ ცეცხლაძე) ჰყავს სამი ვაჟიშვილი: **რომანი, გურამი და რამაზი.** თავად **რომანი** – სამი შვილის (გიორგი, ანდრია და აკაკი) მამაა, **გიორგი** – ერთის (სანდრო), **გურამს** კი შვილი ჯერ არ შეეძინა. სამი შვილი აღზარდა **რამაზმა**: მელანო (მეუღლე სლავა ალანია, შვილი ევა) **ნინო და თამაზი.**

გიორგის (ნათელას უფროსი ვაჟიშვილი) ჰყავს სამი შვილი: **ინგა** (მეუღლე ანზორ დუმბაძე, შვილი – ამირანი), **ირმა** (მეუღლე ირაკლი აბაშიძე, შვილი ანა) და **ირაკლი** (შვილები: გიორგი და ელენე)

ნუგზარს, ნათელას მეორე ვაჟს ჰყავს ორი შვილი: **დავითი** (შვილები: სანდრო და გიგა) და **იმედა** (შვილი ნინო).

გულნაზი – რიზალის მეორე ქალიშვილია. იგი გათხოვილი იყო წელათში (მეუღლე ვლადიმერ ვაშაყმაძე) და შეეძინა ორი შვილი: **იზოლდა და ავთანდილი.**

იზოლდას – გულნაზის უფროს ქალიშვილს (რომელიც ორ შვილთან ერთად ჩაიფერფლა სახლში საეჭვოდ გაჩენილი

ხანძრის) გამო დარჩა ერთი შვილი – **მზევინარი** (მეუღლე გია ბერიძე, შვილები: შვილი: მირზა (შვილი გია) და ცეზარი.

ავთანდილი (გულნაზის ვაჟი) სამი შვილის მამაა (**მასარე** (შვილი ნინო), **მამუკა** (დასაოჯახებელი) და **მარინა** (მეუღლე კრასნოდარში მცხოვრები რაულ სურმანიძე, შვილები: სანდრა და ენრიკი.)

ასიკო//თინა – რიზალის მესამე ქალიშვილია. უიღბლო გამოდგა მისი პირველი ქორწინება, რომლის შედეგად მას შვილი არ დარჩენია. მეორე ქორწინებით (მეუღლე რეზო სურმანიძე) მას შეეძინა ერთი ქალიშვილი – **იამზე**. იამზე (ნაადრევად გარდაიცვალა) გათხოვილი იყო ახალსოფელში (მეუღლე იმედა სურმანიძე). შეეძინა შვილი – **ამანდა**.

ნოდარი//ხალიდი – რიზალის ვაჟიშვილია. მას ჰყავდა სამი შვილი: **ზაური**, **ციალა** და **მაგული**.

უფროსი შვილი **ზაური** ორი შვილის – **ბექასა** და **ჯაბას** მამაა. ჯაბას შეეძინა ოთხი შვილი: ლილიანა, დანიელი, ანისია და რაფიელი, ხოლო ბექა ახლადდაოჯახებულია.

ნოდარის უფროს ქალიშვილს – **ციალას** (მეუღლე ნოშრევან ზოიძე) ჰყავს ოთხი შვილი: **ირინა**, **ინდირა**, **ივლიტა** და **ნიკა**. მათგან **ირინას** (მეუღლე ბედინაძე) ჰყავს ორი შვილი (სალომე და გიორგი), ინდირას ოთხი ((მეუღლე ახალსოფელში მცხოვრები ლადო ფუტკარაძე, შვილები: ლიზი, ლუკა, თამარი და ლილე), ივლიტას ერთი (მეუღლე ვერნებელი მარადი აბაშიძე, შვილი – ანდრია), ხოლო ნიკა დასაოჯახებულია.

მაგული – ნოდარის ბოლო ქალიშვილია მას შეეძინა ორი შვილი (მეუღლე იაკობაურელი ამირან ფუტკარაძე, შვილები: **მინდია** და **მირანდა**. მირანდა გათხოვილია ბათუმში (მეუღლე ნიკა კვირიკაძე) და ჰყავს ერთი შვილი – ილია; ხოლო მინდია ორი შვილის (ამირანი და ანზორი) მამაა.

გულესერი ზექერიას უფროსი ქალიშვილია. იგი გათხოვილი იყო შუბანში (მეუღლე შევქეთ ჯუმუშაძე). თავისი ხასიათის თავისებურებებით იგი თავის უფროს ძმას – რიზალს ემსგავსებოდა. მას შეეძინა სამი შვილი: **შახზადი, სენემი და მარიამი.**

შახზადი – გულესერის ერთადერთი ვაჟიშვილია. მას სამი შვილი შეეძინა: **ნუგზარი, მარინა, ემზარი.** მათგან **მარინა** გათხოვილდა დარჩი-

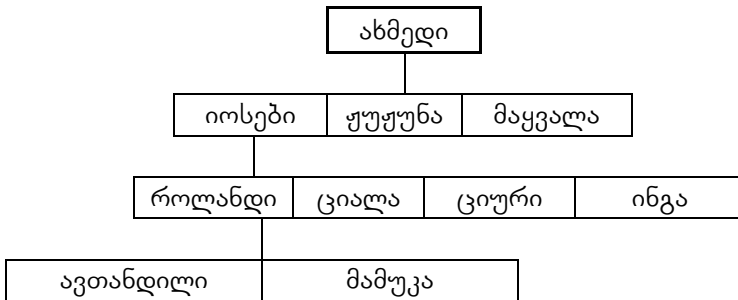
ძეებში (მეუღლე მამუკა შარვაშიძე) და ორი შვილი აღუზარდა სოფელს: გორა და ხვიჩა. ორი შვილი და ერთი შვილიშვილი ჰყავს **ემზარსაც** – ქართლოსი (შვილი ელისაბედი) და ელისაბედი (დასაოჯახებელი). ორი შვილის – მარიტასა და ლაშას მამაა ნუგზარი, შახსადის მესამე შვილი.

სენემი – გულესერის უფროსი ქალიშვილი ხუთი შვილის დედა იყო (მეუღლე ლაითურში მცხოვრები ზაქრო ებრალიძე, შვილები: **ფადიმე, მაყვალა, ნუნუ, ლენა და ლევანი**).

სენემის ქალიშვილთაგან **ფადიმეს** ჰყავს ორი შვილი (მეუღლე ისუფ მიქელაძე, შვილები: ზეინაბი და ზურაბი); **მაყვალას** სამი (მეუღლე იაკობაურელი დავით შაინიძე, შვილები: დალი (მეუღლე იაკობაურელი რემზი ებრალიძე, შვილები: ლიანა, ბექა, ზურა და დიმა); ნანი (მეუღლე მახალაკიძეებელი თენგიზ ბერიძე, შვილები: ირაკლი, სანდრო და გაბრიელი) და გოგიტა); **ნუნუს** ორი (მეუღლე გია გორჩიტიძე, შვილები: თემური და გურამი); **ლენას** ორი (მეუღლე ხელვაჩაურში მცხოვრები მერაბ დიასამიძე, შვილები: ელგუჯა და გეგე), ხოლო **ლევანს** – სენემის ერთადერთ ვაჟს – ორი: (თეკლე და ერეკლე)

მარიამი – სენემის ბოლო ქალიშვილია. მან თავისი ბედი დაუკავშირა თხილვანელ (ხულო) ბიჭიკო ქამადაძეს, რომლისგანაც შეეძენა ხუთი შვილი: **მზია, მანანა, ცირა, ასმათი და ზაზა**. მათგან **მზიას** ჰყავს ორი შვილი (მეუღლე მახოელი ჯემალ გოგიტიძე, შვილები: ნესტანი და ანრი); **მანანას** ორი (მეუღლე ბათუმში მცხოვრები მერაბ დიასამიძე, შვილები: გულადი და მარიამი – უკრაინაში მცხოვრებ რუსლან აბაშიძის მეუღლე); **ცირას** ორი (მეუღლე ლაითურში მცხოვრები ზებურ ფუტყარაძე, შვილები: ნიკა და ოთარი); **ასმათს** ორი – (მეუღლე ხელვაჩაურში მცხოვრები რუბენ ბოლქვაძე, შვილები: რუსუდანი და ნინო), ხოლო **ზაზა** დასაქორწინებელია.

ასმედი ზექერიას მეორე ვაჟიშვილია. მას ჰყავდა სამი შვილი: **იოსები, ჟუჟუნა და მაყვალა**.

იოსები ასმედის უფროსი ვაჟიშვილი – ოთხი შვილის: **როლანდის, ციალას, ციურის, ინგას** მამა იყო. იოსების შვილთაგან: **როლანდს** ჰყავს ორი შვილი (ავთანდილი და მამუკა), **ციალას** სამი (მეუღლე კრწანისში მცხოვრები თემურ ქარცივაძე, შვილები: ინდირა, ირინა და ირაკლი). ციალას შვილთაგან, ინდირა ორი შვილის დედაა მეუღლე (ნარუჯაში მცხოვრები თენგიზ ბერიძე, შვილები: საბა და სალომე); **ციურის** ოთხი (მეუღლე ამირან ბერიძე, შვილები: ნინო, ნანა, თემური და ნონა); ხოლო **ინგას** ორი (მეუღლე კობალთელი მამუკა ქიზინიძე, შვილები: დაჩი, ანიტა).

ახმედის ქალიშვილთაგან **ყუყუნა** იყო ყველაზე უფროსი. იგი იყო რეჯებ ფუტყარაძის მიერ შვილად აყვანილი ლევანის მეუღლე. მას შეეძინა ოთხი შვილი: **ზია ოთარი, თამარი და დონარი**.

ზია ორი შვილის – დავითისა და თეონას მამაა. დავითს ჰყავს ერთი შვილი – ნინი, ხოლო თეონას ორი – ნიკა და ლილია; ორი შვილი ჰყავს **ოთარსაც (ზაზა – (შვილები: სესილი, ანამარია) და თამუნა – შვილი ნოე; ყუყუნას უფროსი ქალიშვილი თამარი** შუბნელი ბადრი კვირიკიძის მეუღლეა (შეეძინათ ორი შვილი: კობა და ჯემალი), ხოლო მომდევნო ქალიშვილი **დონარი** ორი შვილის დედაა (მეუღლე ნელათელი რევაზ ვაშაყმაძე, შვილები: გიორგი და სალომე).

მაყვალა ახმედის უმცროსი ქალიშვილია. მას პირველი ქორწინებიდან შეეძინა ორი ქალიშვილი – **ხათუნა** (შვილები: ედო და მალვინა) და **იამზე** (ჰყავს ორი შვილი).

მეორე ქორწინებიდან მაყვალას შეეძინა ოთხი შვილი (მეუღლე ჯუმბერ ქარცივაძე, შვილები: **ფრიდონი, რამინი, სოფიკო და ლევანი**). მაყვალას შვილთაგან, **ფრიდონს** შეეძინა ორი შვილი (ნინი და ნიკა), **რამინს** – ორი (ელენე და გიორგი); **სოფიკოს** ორი (მეუღლე ქობულეთში მცხოვრები გოჩა სოლომონიძე, შვილები: მარი და ბექა), ხოლო **ლევანს** ოჯახი ჯერ არ შეუქმნია.

ზულეიხი ზექერიას ქალიშვილია. იგი გათხოვდა დარჩიძეებში (მეუღლე ჯელალ ცეცხლაძე) და შეეძინა სამი შვილი: **ალექსანდრე, ჩიტო, ლიდა//ასიკო**.

ალექსანდრე ოთხი შვილის: **შუშანას, თალიკოს, მადლენას, ნესტორის** მამაა. ოთხივე დაოჯახებულია. **შუშანას** (მეუღლე შრომაში მცხოვრები ჯემალ ნაკაიძე) ჰყავს ორი შვილი: დათო და ავთო; **თალიკოს** – ორი (მეუღლე ჩელტელი გელა გუნთაიშვილი, შვილები: ნინიკო და ნინი); **მადლენას** – ორი (მეუღ-

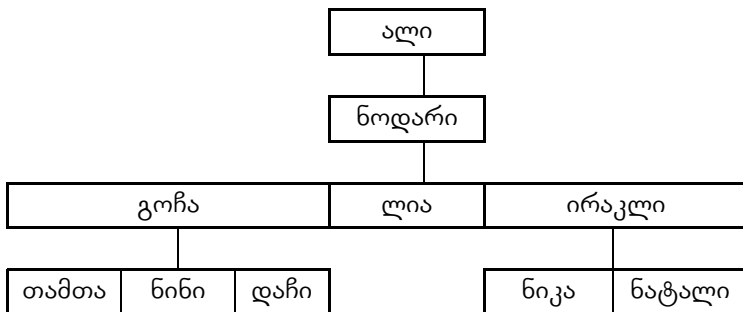
ლე დაითურში მცხოვრები გივი ბაკურიძე, შვილები: რეზიკო და ქრისტინა); **ნესტორსაც** ორი (ანრი და ანუკი).

ჩიტო – ზულეიხის ქალიშვილი ცხოვრობს ნარუჯაში. მისი მეუღლე იყო ალექსანდრე სურმანიძე. შეეძინათ სამი შვილი: **ავთანდილი, ციური და ნუგზარი**.

ავთანდილი – ორი შვილის – ჯაბასა და მანუჩარის მამაა. უფროსი ვაჟი ჯაბა დაოჯახებულია და ჰყავს ერთი შვილი – დემეტრე; **ციური** გათხოვილია ნასაკირალში (მეუღლე არჩილ ვაშაყმაძე) და ჰყავს ორი შვილი: ეკა (მეუღლე ნასაკირალელი ზვიად გელაძე, შვილები: დიმა და დარინა) და მაკა (მეუღლე ზოტში მცხოვრები მამუკა ირემაძე, შვილები: მარიკა და პაატა); სამი შვილის – დალის, ალექსანდრეს და ზვიადის მამაა ჩიტოს მესამე შვილი **ნუგზარი**.

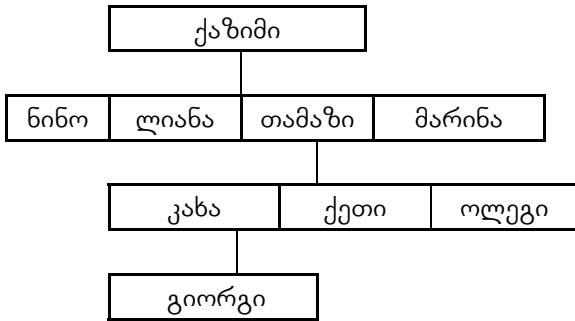
ლიდა//ასიკო – ზულეიხის მესამე ქალიშვილია. იგი გათხოვილია დარჩიძეებში (მეუღლე ლევან ჯაფარიძე) და ჰყავს ორი შვილი: **ედნარი** და **ნონა**. მათგან ედნარს სამი შვილი შეეძინა (მარი, ელენე და ნიკოლოზი), ნონას სამი (მეუღლე ხობში მცხოვრები რამაზ ცეცხლაძე, შვილები: მელანო, ნინო და თამაზი), ხოლო მელანოს ერთი (მეუღლე სლავა ალანიაზე, შვილი: ევა).

ალი – ზეჟერიას ვაჟიშვილი ერთი შვილის **ნოდარის** მამა იყო. **ნოდარს** შეეძინა სამი შვილი: **გოჩა, ლია და ირაკლი**.

გოჩას ჰყავს სამი შვილი (თამთა, ნინი და დაჩი); ირაკლის ორი (ნიკა და ნატალი), ხოლო **ლიას** – სამი (მეუღლე გაგი კლდიაშვილი – თერჯოლის რაიონი სოფელი ბარდუბანიდან, შვილები: ამიკო, ლუკა და სოფო)

ქაზიმი ზექერიას უმცროსი შვილი იყო.

ქაზიმს ჰყავდა ხუთი შვილი: **ადემი, ნინო, თამაზი, ლიანა, მარინა**. **ადემი** სკოლამდელ ასაკში გარდაიცვალა. უფროს ქალიშვილს **ნინოს** (მეუღლე ახალსოფლელი ისმაილ შამოლლი) ხუთი შვილი შეეძინა: ხათუნა, ეთერი, მარინა, ირინა და გელა. მათგან – **ხათუნას** (მეუღლე მალხაზ საკანდელიძე) ჰყავს ორი შვილი (ხატია და ნუცა) და ერთი შვილიშვილი (ეკატერინე); **ეთერს** – ერთი (მეუღლე რამაზ იაკობაძე, შვილი გოჩა); **მარინეს**, რომელიც ადრე გარდაიცვალა, ერთი (ანა); **ირინეს** სამი (მეუღლე რამინ ქიზინიძე, შვილები: მარი, სოფო და მათე), ხოლო **გელას** სამი (დილარი, ნინი და ლანა)

თამაზს ჰყავდა ოთხი შვილი: **დათო, ოლეგი, ქეთევანი, კაბა**. მათგან ორი (დათო და ოლეგი) გარდაიცვალნენ. **ქეთევანს** (მეუღლე გიორგი გუჯაბიძე) ჰყავს ერთი შვილი (ანდრია). ერთი შვილი ჰყავს **კახასაც** (გიორგი).

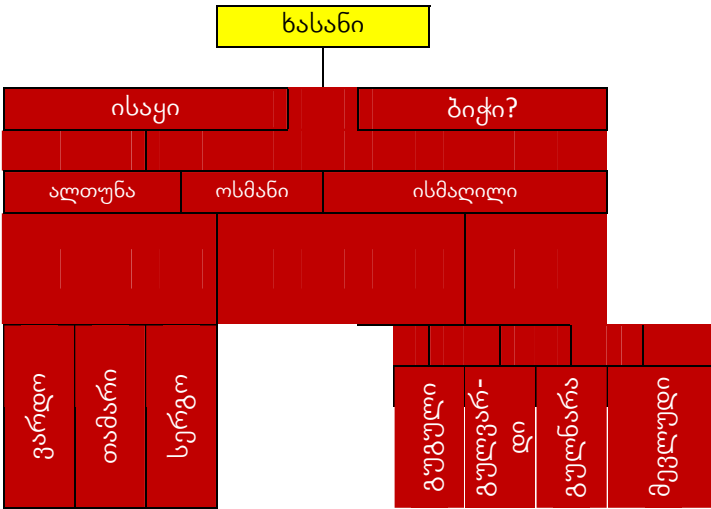
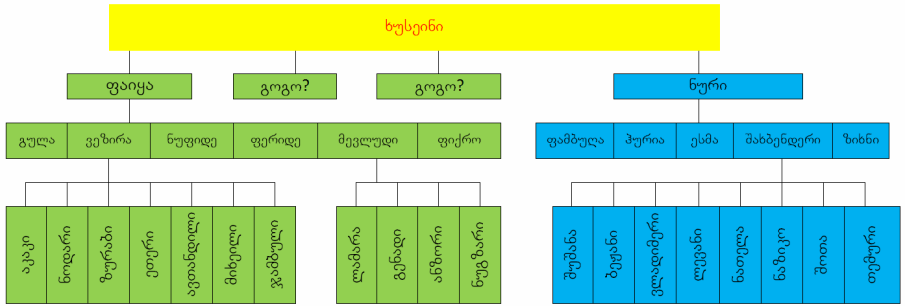
ლიანა (მეუღლე რევაზ ფარტენაძე) ორი შვილის – მამუკასა და მანუჩარის დედაა. **მამუკამ** ტრაგიკულად დაასრულა სიცოცხლე, ხოლო **მანუჩარს** ჰყავს ერთი ქალიშვილი – ემილია.

მარინა ქაზიმის უმცროსი ქალიშვილია. იგი გათხოვილია ბესელაშვილებში (მეუღლე ჯემალ დიასამიძე). ამჟამად ცხოვრობენ ბათუმში. ჰყავს ორი შვილი (**თეონა და გიორგი**). **თეონას** (მეუღლე დავით ზოიძე) ჰყავს ორი შვილი (ანა და გიორგი), ხოლო **გიორგი** დასაოჯახებელია.

ფუტკარაძეთა ნათესაური განშტოება მახალაკიძეებში

დღევანდელი ფუტკარაძეების ერთ-ერთი წინაპარი **შერიფი** ოსმალეთის მიერ წარმოებულ ერთ-ერთი საბრძოლო ოპერაციის დროს დაიღუპა. დარჩა ერთი ვაჟი – ხაჯი. შერიფის მეუღლე, რომელიც კობალთიდან იყო გამოთხოვილი – დაქვრივდა. იმჟამინდელმა მძიმე მდგომარეობამ განაპირობა მისი მეორედ ქორწინება. იგი გათხოვდა მახალაკიძეებში, სადაც შეეძინა ორი შვილი: ხუსეინი და ხასანი. მათმა ერთ-ერთმა შთამომავალმა ალიოშა მახარაძემ წარმოადგინა გენიალოგიოური სქემა, რომელსაც უცვლელად ვთავაზობთ მკითხველს:

თამაზ ფუტყარაძე, ზაურ ფუტყარაძე

გეოგრაფიული ნაწილი

ძვირფასო გეოგრაფი, ამით ვამთავრებთ ნაშრომის პირველ სამ ნაწილს, რომლებშიც მოთხრობილია წელათისა და წელათში მცხოვრები საგვარეულოს ისტორიის ცალკეული საკითხები. წიგნის ამ ნაწილში მოგიხსნებთ იმ პირების შესახებ, რომლებიც დღეს ჩვენს გვერდით აღარ არიან (გამონაკლისია ნოდარი/ყურბან ვაშაყმაძე, როგორც ყველაზე უხუცესი ადამიანი წელათში), მაგრამ მათი საქმიანობით გარკვეული წვლილი შეიტანეს სოფლის აღორძინებასა და საკუთარი საგვარეულების პოპულარიზაციაში. ასეთები საბედნიეროდ ბევრი არიან. შევეცადეთ, ყველა მათგანის შესახებ მოგვეთხრო. არ გამოვრიცხავთ, რომ ვინმე გამოგვჩა. ჩვენ, წიგნის ავტორ-გამომცემლებს მათი შთამომავლების სულგრძელობის იმედი გვაქვს.

პერსონალიები წარმოდგენილია ქრონოლოგიური თანმიმდევრობით.

პერსონალიები

სულეიმანი (დაბ. 1770/80 – 1835 ?)

(ფუტკარაძეების წინაპარი)

ფუტკარაძეთა საგვარეულოს ერთ-ერთი ყველაზე ძველი წინაპარი, რომლის შესახებაც ცნობა დაცულია 1835 წლის ოსმალურ არქივებში, არის **სულეიმანი**. დოკუმენტში ვკითხულობთ: „საშუალო სიმაღლის, შავი უღვაშით, **ისმაილ სულეიმანის ძე**“. (სტამბოლი, მინისტრთა საბჭოს არქივი, შიფრი – NFS.d.02759. გვ.260-264. დოკუმენტები მიიძია და თარგმნა პროფ. ზაზა შაშიკაძემ) ე.ი. სულეიმანი ისმაილის მამაა, რომელიც იმჟამად არსებული ოჯახების შემადგენლობაში არაა დასახელებული. ოჯახის უფროსად მისი შვილი ისმაილია დასახელებული. უნდა ვივარაუდოთ, რომ იგი იმ დროისათვის აღარაა ცოცხალი. მისი პიროვნების, საქმიანობის სფეროს, პროფესიის

შესახებ არავითარი ინფორმაცია არ მოგვეპოვება, თუმცა აღნიშნული დოკუმენტი იძლევა დაბადების სავარაუდო თარიღის გამოთვლის შესაძლებლობას. მისი შვილი დოკუმენტის მიხედვით 1835 წლის მდგომარეობით 35 წლისაა. შვილი კი 20 წლის ასაკში მაინც შეეძინებოდა. ამ ვარაუდით იგი დაბადებული უნდა იყოს 1770/80 -იან წლებში.

ისმაილი – 1800 – ? (ფუტყარაძეების წინაპარი)

1835 წლისათვის ოსმალურ დოკუმენტში ოჯახის უფროსად მოხსენიება **ისმაილი**. აღწერის დროისათვის იგი 35 წლისაა. ე.ი იგი დაიბადა 1835 – 35, ე.ი. 1800 წელს. დოკუმენტი გვანვდის ცნობას მისი ფიზიკური აღნაგობის, ასაკისა და ოჯახის წევრი მამაკაცების შესახებ, რომ იგი ყოფილა „საშუალო სიმაღლის, შავი უღვაშით, 35 წლის“, რომელსაც ჰყოლია ოთხი შვილი: **არიფა** (15 წლის), **შერიფი** (11 წლის), **ნუმანი** (8 წლის) და **ემრულა** (5 წლის), (სტამბოლი, მინისტრთა საბჭოს არქივი, შიფრი – NFS.d.02759. გვ.260-264. დოკუმენტები მიოძია და თარგმნა პროფ. ზაზა შაშიკაძემ). არიფისა და შერიფისა და ნუმანის შესახებ წინაპრების მეხსიერებამ ცნობები შემოგვინახა, მაგრამ არაფერი ვიცით ემრულას შესახებ (შესაძლოა გარდაიცვალა ან თურქეთში გადავიდა საცხოვრებლად)

იბრაიმი და სელიმი (1800 – ?) (ვაშაყმაძეების წინაპარი)

თანამედროვე ვაშაყმაძეების კულტურული მეხსიერება სელიმს იქეთ ვერ წვდებოდა. სტამბოლის არქივში აღმოჩენილი დოკუმენტი ინფორმაციას გვანვდის მისი მამის შესახებაც. კერძოდ, **სელიმის მამა ყოფილა იბრაიმი**. აღწერის დროისათვის, როგორც ჩანს იგი ცოცხალი აღარაა. ამიტომაც დოკუმენტში მოხსენიებული სელიმის ოჯახი მისი მამის მითითებით.

ზეპირი ისტორიების მიხედვით სელიმი წელათში ყინჩაურ-რიდან ამოსულა მის ძმასთან ერთად. ძმა (რომლის სახელი ხალხის მეხსიერებას არ შემორჩა) ტრაგიკულ შემთხვევას ემსხვერპლა (დათვს მოუკლავს). მას შთამომავლობა არ დარჩენია. სელიმი კი წელათში დამკვიდრებულა. როგორც ჩანს, სელიმი წელათში მამის – იბრაიმის გარდაცვალების შემდეგ ასულა, რადგან ზეპირი ისტორიებით წელათში საცხოვრებლად გადასვლა მის სახელთანაა დაკავშირებული. აღწერის დროისათვის (1835 წელი) სელიმი 35 წლისაა. ე.ი. იგი დაბადებულია 1800 წელს. დოკუმენტის მიხედვით სელიმს სამი ვაჟი ჰყოლია: **შერიფი** (აღწერის დროისათვის ყოფილა 12 წლის, ე.ი. დაბადებულია 1823 წელს), **ალი** (დაბადებული 1827 წელს) და **მურადი** (დაბადებული 1830 წელს).

არიფა 1820-? (ფუტკარაძეების წინაპარი)

1835 წლის დოკუმენტში დასახელებული ისმაილის შვილის არიფის შესახებ ინფორმაციები დღემდეა შემონახული ჩვენს კულტურულ მეხსიერებაში. ეს ინფორმაცია დოკუმენტალურად შეამაგრა ოსმალური აღწერის დავთარმა, რომლის მიხედვით აღწერის დროისათვის იგი 15 წლისაა. ე.ი. დაბადებულია 1820 წელს (სტამბოლი, მინისტრთა საბჭოს არქივი, შიფრი – NFS.d.02759. გვ.260-264. დოკუმენტები მოიძია და თარგმნა პროფ. ზაზა შაშიკაძემ). მან დაიმსახურა თავისი ნიჭითა და მიღწეული განათლებით და არიფ აღად იწოდებოდა. გადმოცემით, იგი იყო კეთილშობილი, ოჯახის მოსიყვარულე და მზრუნველი. ადამიანური თვისებების ეს მხარე წარმოჩნდა ობლად დარჩენილი ძმისშვილის ხაჯისადმი დამოკიდებულებაში.

არიფის გარდაცვალების წელი უცნობია, თუმცა 1870-ნი წლების ბოლოსა თუ 1880-იანი წლების დასაწყისისათვის ის ცოცხალი უნდა ყოფილიყო, რადგან სწორედ მაშინ, მისი თა-

ოსნობით მოხდა ომში წასული ძმის შერიფის საწილო მიწების გაცვლა წელათში მცხოვრებ მოლლა ფერეთზე, თავისი ძმის-შვილსთვის ხაჯისთვის.

შერიფი 1824-? (ფუტყარაძეების წინაპარი)

შერიფი არიფის ძმაა. ოსმალური დოკუმენტის მიხედვით იგი **1824 წელსაა დაბადებული**, რადგან ოსმალური აღწერის დროისათვის – 1835 წლისათვის იგი 11 წლისაა. საქორწინო ასაკის მიღწევისთანავე დაქორწინებულა. მისი მეუღლე კობალთიდან იყო. როგორც ცნობილია, შუბანი-შუახევის დამაკავშირებელი საავტომობილო გზა საბჭოთა პერიოდში გაიყვანეს. მანამდე ხულოს რაიონულ ცენტრსა და ბათუმთან დამაკავშირებელი გზა გადიოდა სოფელ კობალთაში. იქედან ჩადიოდნენ ყინჩაურში, სადაც იყო ბეგების რეზიდენცია. შემდეგ კი ხულოში ან ბათუმში. გრძელი გზის გავლა მოკლე დროში შეუძლებელი იყო. ამიტომ უხდებოდათ მგზავრებს ღამისთევა სხვადასხვა სოფელში, მათ შორის კობალთაშიც. სწორედ ამ ურთიერთობების შედეგი უნდა იყოს ფუტყარაძეების დამოყვრება კობალთელებთან. შერიფმა ცოლად შეირთო კობალთელი თავდგირიძის ქალი, რომლის დედა კობალთაში ვერნებიდან იყო გამოთხოვილი. წინაპრების გადმოცემით ამასთანაა დაკავშირებული ნათესაური ურთიერთობები ქულოშვილებთან – დღევანდელ აბაშიძეებთან, დაროლლებთან და ბიზოლლებთან (დღევანდელ სურმანიძეებთან).

ქორწინებიდან არც თუ ისე დიდი ხნის შემდეგ შერიფი გაიწვიეს ოსმალეთის ჯარში, სადაც იგი **ამალლებულა პოლკოვნიკის წინამდე**. ოსმალურ არმიაში განვეულს შვილის დაბადება წერილით შეუტყვია. წერილითვე უთხოვია, რომ ახალდაბადებულისათვის სახელად ხაჯი დაერქმიათ.

შერიფი დაღუპულა ოსმალეთის მიერ წარმოებულ ერთ-ერთ ომში. სავარაუდოდ ეს უნდა ყოფილიყო **რუსეთ-თურქეთის 1853-1856 წლების ომი**. სხვა ინფორმაცია მის შესახებ არ მოგ-

ვეპოვება. ცნობილია მხოლოდ ის, რომ მისმა შვილმა ხაჯიმ სავარაუდოდ 1890-იან წლებში (რადგან გამგზავრების დროისათვის იგი 50 წლის ყოფილა) მოინახულა მამის საფლავი, რომელზეც ამოტვიფრული ყოფილა შესაბამისი წარწერა-ეპიტაფია. წარწერის შინაარსი ჩვენთვის უცნობია.

ალი და მურადი (ვაშაყმაძეების წინაპრები)

სელიმის შვილის – **ალის** შესახებ ოსმალურ დოკუმენტში დაფიქსირებული ასაკის გარდა, სხვა რაიმე სახის ინფორმაცია არ მოგვეპოვება. ვიცით მხოლოდ, რომ ოსმალური აღწერის დროისათვის (1835 წელი) იგი იყო რვა წლის. ე. ი იგი დაბადებულია 1827 წელს. რაც შეეხება **მურად სელიმის ძეს, იგი აღწერის დროისათვის ყოფილა 5 წლის, ე.ი. დაბადებული 1830 წელს.** სხვა ინფორმაციები მათ შესახებ ცნობილი არაა.

ხაჯი ფუტკარაძე (1837/45-1944)

შუბნის მკვიდრთ გაუგონიათ და დღემდე ახსოვთ კაცურკაცობით, დამსახურებით, თავმდაბლობით, სიდინჯითა და წინდახედულობით გამორჩეული პიროვნება. ეს ხაჯი ფუტკარაძეა. იგი დაიბადა დარჩიძეებში, სავარაუდოდ 1837 წელს, რადგან მისი შვილიშვილის რიზალის ინფორმაციით იგი გარდაიცვალა 1944 წელს, 107 წლის ასაკში. სხვა ვერსიით მას 99 წელი უცოცხლია. ასეთ შემთხვევაში იგი დაბადებული იქნებოდა 1845 წელს. ხაჯის დაბადების თარიღის დაზუსტებისათვის დიდი მნიშვნელობა აქვს 1835 წლის ოსმალურ დოკუმენტს, რომლითაც დგინდება მისი მამის – შერიფის დაბადების თარიღი – 1824 წელი. ნაკლებ სავარაუდოა, რომ 13 წლის შერიფს შეძენოდა შვილი, მით უმეტეს, რომ ჯარში განვეულმა შერიფმა წერილით გაიგო შვილის დაბადება. 13 წლისას კი ჯარში არ გაიწვევდნენ. ალბათ სწორი უნდა იყოს დაბადების თარიღის მეორე ვა-

რიანტი – 1845 წელი. ასეთ შემთხვევაში წინააღმდეგობაში მოვდივართ მისი სიცოცხლის ხანგრძლივობის შესახებ ზეპირ ისტორიებში ცნობილ ასაკთან (107 წელი), თუმცა ამასაც მოეპოვება ახსნა. იმ დროისათვის აღრიცხვის სისტემა არ არსებობდა ანდა სრულიად მოუწესრიგებელი იყო. ეს კი იწვევდა ცდომილებებს როგორც დაბადების თარიღის, ასევე ასაკის განსაზღვრის შემთხვევაშიც.

ხაჯის მამა შერიფი ომში დაღუპულა. სახელი ხაჯიც მამის შერჩეული ყოფილა. **დაქვრივებული დედა გათხოვდა მახალაკიძეებში, სადაც შეეძინა ორი ვაჟი – ხუსეინი და ხასანი – ხაჯის ნახევარძმები.** მათი შთამომავლები დღემდე აგრძელებენ წელათელ ფუტყარაძეებთან ნათესაობას.

ობლად დარჩენილ ხაჯის მამობრივი მზრუნველობა გაუწია მისმა ბიძამ – არიფმა, რომელმაც უმამოდ დარჩენილი ძმისშვილი დააქორწინა და შემდეგ თავისი ძმის შერიფის საწილო სახნავ-სათესი მიწა ხაჯისთვის გაუცვალა იმ დროს წელათში მცხოვრებ მოლლა ფერათს, დღევანდელი ცეცხლაძეები).

ზრდასრული ხაჯი წელათში გადმოსულა საცხოვრებლად მაშინ, როცა მისი შვილი ზექერია რვა წლის იყო. მეორე ვერსიით – გადმოსახლებისას მისი შვილის – იუსუფის მეუღლე შერიფზე იყო ორსულად. აღნიშნული ფაქტორების გათვალისწინებით დარჩიძეებიდან წელათში ხაჯის გადმოსახლება შეიძლება დათარიღდეს 1880-1881 ან 1887 წლით (როგორც ითქვა, დათარიღების საფუძველია შერიფის და ზექერიას სიცოცხლის ხანგრძლივობა და გარდაცვალების ზუსტი თარიღის ცოდნა).

ხაჯის მეუღლე – **ბესელაშვილებიდან კვიახიძეებში გადასულ მუხამედ დიასამიძის** (თათაროლლის-თათარიკიანის, მონესრიგებულობის აღმნიშვნელი) **შვილიშვილია.** მუხამედის ქალიშვილი გათხოვილი იყო შუბანში (ებრალიძეებში), შვილიშვილი კი ფუტყარაძეების რძალი გახდა.

ქორწინება იღბლიანი გამოდგა. ხაჯის შეეძინა **5 შვილი: ფადო, იუსუფი, ნური, ომერი და ზექერია. ფადო გათხოვდა დარჩიძეებში.**

ხაჯი მეტისმეტად შრომისმოყვარე და გამრჯე ადამიანი ყოფილა. იგი გამორჩეული იყო სამართლიანობით და პატიოსნებით. ამიტომაც დაუმსახურებია საყოვეთაო სიყვარული და პატივისცემა. ხუთი შვილის მამის სარგებლობაში არსებული მიწის ფართობი დარჩიძეებიდან წელათში გადმოსვლის შემდეგ გასამმაგდა. წელათში დარჩიძეებთან შედარებით უკეთესი საცხოვრებელი პირობების პერსპექტივა ჩანდა, რადგან ბევრი იყო აუთვისებელი სახნავ-სათესი ფართობები და სათიბები. ხაჯის გამჭრიახმა გონებამ, შრომისმოყვარეობამ, საქმის სიყვარულმა და შვილების თანადგომამ მრავალსულიანი ოჯახი ეკონომიურად შეძლებულ ოჯახად აქცია.

სამეურნეო საქმიანობას ხაჯი ეფექტურად უთავსებდა ვაჭრობას. იმ დროს თურქეთში, განსაკუთრებით ძველი საქართველოს ნოციერი საძოვრებით გამორჩეულ ტერიტორიებზე (არტაანი, ჩილდირი, შავშეთი) კარგად იყო განვითარებული მეცხოველეობა, მაგრამ ჭირდა ქსოვილები, სამეურნეო საქონელი, საოჯახო ნივთები.

ხაჯიმ შვილებთან ერთად ალლო აულო ამ მდგომარეობას და წამოიწყო ერთგვარი ბიზნესი. იგი შავშეთში ყიდულობდა საქონელს (ერთი სავაჭრო ოპერაციის ფარგლებში სამასამდე სული პირუტყვი), წელათის საბაჟოს გავლით ბათუმში სომეხი აკოფას სახმარებთა და ხელშეწყობით ახდენდა მის რეალიზაციას (გაყიდვა ან გადაცვლა), ხოლო შავშეთ-არტაანში ჩაჰქონდა მათთვის საჭირო საყოფაცხოვრებო ნივთები და სხვადასხვა სახის ქსოვილები. ამ საქმიანობით ხაჯიმ თავი მოუყარა დიდ სიმდიდრეს (ოქროს, ფული), რამაც შესაძლებლობა მისცა აესრულებინა დიდი ხნის ნატვრა – მოენახულება მამის საფლავი და წასულიყო პილიგრიმად მექაში – წმინდა ადგილების მოსანახულებლად. მას უნახავს კიდევ მამის საფლავი წარწერით, თუმცა ეპითაპიის შინაარსი ჩვენთვის უცნობი დარჩა.

ხაჯიმ ამ მოგზაურობას შვიდი თვე მოანდომა. არაბეთში მოგზაურობის დროისათვის ხაჯი 50 წლის ყოფილა.

ხაჯი ფუტყარაძე ყოფილა კარგი მეოჯახე, მზრუნველი ქმარი, მამა, შეძლებული ოჯახის თავკაცი, თუმცა არასდროს უთაკილია სხვადასხვა სახის სამუშაოს შესრულება. 1923 წლის საარქივო დოკუმენტიდან ჩანს, რომ ხაჯი ერთ-ერთი ყველაზე შეძლებული ოჯახის პატრონია. შუბნის თემში მაცხოვრებლებს შორის მას ყავდა ყველაზე მრავალრიცხოვანი – 19 სულისაგან შემდგარი ოჯახი. 1922 წლიდან დაწესებული აუტანელი გადასახადების მიუხედავად მის ოჯახში აღრიცხული იყო ყველაზე ბევრი მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვი (20 სული), ერთი ცხენი და 7 ცხვარი (ასს ცსა, ფ. რ-178, ან. 1, ს. 29, ფურც. 238-240).

ხაჯი ფუტყარაძე ყოფილა ამტანი და გამტანი, გაჭირვებულთა ქომაგი და ხელშემწყობი. მისმა პიროვნულმა თვისებებმა განსაზღვრა ის ავტორიტეტი და სიყვარული, რითაც სარგებლობდა არა მარტო წელათში, არამედ შუბნის თემის ყველა სოფელში. სწორედ მისი დამსახურების მიხედვით მოიხსენიებენ წელათელ ფუტყარაძეთა საგვარეულოს ხაჯიშვილების სახელით.

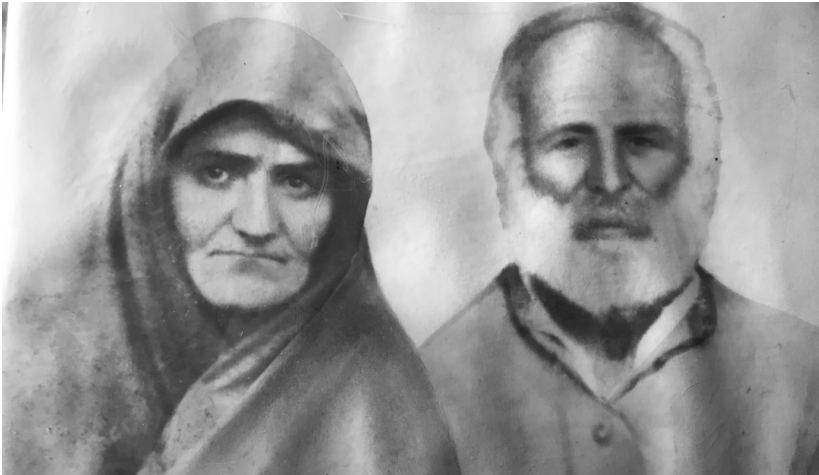
ხაჯი ფუტყარაძე გარდაიცვალა 1944 წელს, შუბანში, ნევზეთ ებრალიძის ოჯახში. დასაფლავებულია წელათში, ფუტყარაძეების საგვარეულო სასაფლაოზე.

ფადო ხაჯის ასული ფუტყარაძე (1875 – 1952)

წელათის გამორჩეულ ქალთა გალერეაში ყველაზე საპატიო ადგილი დაიმკვიდრა ხაჯი ფუტყარაძის ოჯახში დაბადებულმა და აღზრდილმა ქალიშვილმა, ხალხი რომ სიყვარულით ეფერებოდა და ელოლიავებოდა. სამწუხაროდ მისი შემართება, გმირობის ტოლფასი გამბედაობა ნაკლებად იყო ცნობილი.

ეს ქალბატონი **ფადო ფუტყარაძეა** – აღნაგობით მაღალი, სახით შავგრემანი, თვალ-ტანადობით ლამაზი და პირმშენიე-

რი. სავარაუდოდ იგი **1875 წელს** უნდა იყოს დაბადებული. მშობლიურ ოჯახში შეისისხლხორცა მშრომისმოყვარეობა, სამართლიანობა და ობიექტური განსჯის უნარი. მალე ფადო ფუტკარაძე დარჩიძეების რძალი, ხუსეინ ბერიძის მეუღლე გახდა. მთელმა სოფელმა შეიყვარა იგი. მას თავს დასტრიალებდა ოჯახის ყველა წევრი – ქმარი თუ მამა, შილი თუ მუღლი, მამამთილი თუ დედამთილი.

ყველაფერი ეხერხებოდა ფადოს: რთვა, ქსოვა, აღზრდა, კულინარია, სამეურნეო საქმიანობა, მშენებლობა, მაგრამ თავისივე საქმის შესახებ არასდროს საუბრობდა – რცხვენოდა, ერიდებოდა. ხუსეინ ბერიძე – სახლების მშენებლობის დიდოსტატი – ხშირად იყო განებივრებული მეუღლის მოხერხებულობით, სამშენებლო ხელოვნების ცოდნით და სამშენებლო სამუშაოების შესრულებაში აქტიური მონაწილეობით.

ფიზიკურადაც ძლიერი პიროვნება იყო ფადო. შვილიშვილის – ზურაბ ბერიძის ინფორმაციით ფადო ასრულებდა ყველა სახის სამეურნეო სამუშაოს. მამაკაცებს ტოლს არ უდებდა არც ერთი სახის სამუშაოს შესრულებაში. ორმხრივად ასანევი მძიმე ტვირთის ერთ მხარეს ორი-სამი მამაკაცი, მეორე მხარეს კი მხოლოდ ფადო ფუტკარაძე ყოფილა ხშირად.

პირველი რაინდული ნათლობა ფადომ მემთეურობის პერიოდში მიიღო. იზეთ ბერიძის ინფორმაციით (რომელიც ზაური ფუტყარაძეს მიანოდა იზეთის შვილმა – ზურაბმა), ფადოს ყმანვილქალობისას მოდური გამხდარა ლამაზ და მოხდენილ ქალებზე თავდასხმა. შესაფერის დროსაც არჩევდნენ. ყველაზე მოსახერხებელი მთობის ის პერიოდი იყო, როცა მამაკაცები სოფლებში თოხნითი და თიბვითი სამუშაოებით იყვნენ დაკავებული. ამ დროს მთაში ქალები მარტონი რჩებოდნენ. მათ კისერზე იყო საქონლის საბალახოდ გარეკვა, საღამოთი მორეკვა თუ დაკარგული საქონლის მოძებნა.

ზაფხულის ერთ დღეს, მემთეური ფადო ფუტყარაძე ადრე დილით წასულა პანტებში (საძოვარი ადგილი მთა ჩირუხში) კამეჩების მოსაყვანად. სწორედ იმ დროს, დამშრალი ტბის ბოლოს, ტყის მარჯვენა მხრიდან ფადოს თავს დასხმია ორი ყაჩაღი. მარტოდ მყოფ ქალს ნამუსის შელახვა დაუპირეს. ფადომ მიიღო გამონვევა. მას ახლოს მიუხმია ყაჩაღები, მიუტყუებია და ისე მაგრად მიუტყუებია ისინი, ცხვირ-პირ დასისხლიანებულებს ფეხზე წამოდგომაც კი ვერ მოუხერხებიათ. ერთი კი უთხოვიათ: „ქმარ-შვილებთან არ გაგვამხილო, ჩვენ ისედაც მალე დაგვაკავებენო“. ორი დღის ნაშიმშილევი ყოფილან ყაჩაღები. ფადოს შეცოდებია ისინი, ასულა სახლში, მჭადი და ყველი ჩაუტანია ყაჩაღებისთვის და წინასწარ დათქმულ ადგილას დაუტოვებია. **რაინდული ბუნების ქალბატონი დამარცხებულთა ღირსების დამცველი და ქომაგი აღმოჩნდა.** ეს ამბავი მან დიდი ხნის შემდეგ გაახმოვანა საკუთარ შვილიშვილებთან.

ფადო ფუტყარაძის რაინდონა, ვაჟკაცური შემართება გვაგონებს სახალხოდ აღიარებული მოჭიდავე ქალის მუხათგვერდელი ანა ბაჯის გმირობას, რომელსაც ხალხმა შესანიშნავი სტრიქონები უძღვნა:

„წელზე ხანჯალი არტყია, დააქროლებს ლურჯა ცხენსა,
გმირი ქალი ანა ბაჯი, შიშის ზარს სცემს ხალხის მტრებსა“

ფადო ფუტყარაძე ღრმად მოხუცებულობის ასაკშიც ინარჩუნებდა სიმხნევს და შრომისმოყვარეობას, საოჯახო საქ-

მეების შესრულებაში ტოლს არ უდებდა ოჯახის არც ერთ ახალგაზრდა ქალს.

განსაკუთრებული დამოკიდებულება ჰქონია შვილიშვილებთან. თავად სამართლიანი მათგანაც სამართლიანობას ითხოვდა. ერთმანეთში მოჩხუბარ შვილიშვილთაგან ორს ერთდროულად ზურგზე შეისვამდა, ორსაც ხელში დაიჭერდა და ასე ეფერებოდა მათ. განსაკუთრებით ახარებდა მამულეთში – ნელათში გამგზავრება. წინდანინ დაიწყებდა სამზადისს, ჩაალაგებდა სამგზავრო ჩანთაში მის მიერ გამოცხობილ გვერეგსა და ტკბილეულებს და ისე გაემგზავრებოდა. დარჩიძეები და ნელათი მდ. ჩირუხისწყლის გაღმა-გამოღმა მხარესაა. სოფლის ახალგაზრდები შორიდან შეამჩნევდნენ ნელათისაკენ მომავალ რაინდ ქალბატონს, ნაკაფში ამოუსწრებდნენ და ასე ამოაცილებდნენ სოფელში.

77 წელი იცოცხლა სახელოვანმა ქალბატონმა. მხოლოდ ათი დღე იავადმყოფეს ცოლმა და ქმარმა. თითქმის ერთდროულადაც გამოემშვიდობნენ ნუთისოფელს. 1952 წლის იანვრის შუა რიცხვებში გარდაიცვალა ქმარი – ხუსეინ ბერიძე, ათი დღის შემდეგ კი ფადო. დასაფლავებულნი არიან დარჩიძეებში (სერზე), ბერიძეების საგვარეულო სასაფლაოზე.

სამწუხაროდ, ამ დიდბუნოვანი ქალის შესახებ აქამდე ბევრი არაფერი ვიცოდით. არაფერი გაგვიკეთებია მისი სახელის უკვდავსაყოფად. საამაყო და სასახელო ქალის დავინყება არ გვეპატიება. ჩვენს მიერ შექმნილი პატარა ჩანახატი პირველი ნაბიჯია ფადო ფუტკარაძის სახელის უკვდავსაყოფად.

ზეჟერია ფუტკარაძე (1879-1969)

საუკეთესო ადამიანური თვისებებით იყო შემკული ხაჯი ფუტკარაძის შვილი – ზეჟერია. იგი გამოირჩეოდა ნებისყოფის სიმტკიცით, მოთმინებით, შრომისმოყვარეობით და ოჯახისადმი განსაკუთრებული პასუხისმგებლობითა და სხვა ადამიანური თვისებებით. ასე ახასიათებდნენ მას მისი თანამედროვენი. ასეთი გვახსოვს ჩვენ, ჩვენი და ჩვენზე უფროსი თაობის ადამიან-

ნებს. ცხოვრების სირთულეების მიუხედავად ზექერია ფუტყარაძეს არ გადაუხვევია პატიოსნების გზიდან და შეინარჩუნა ჭკვიანი, ალაღმართალი და გონიერი კაცის რეპუტაცია.

ზ. ფუტყარაძე დაიბადა სოფელ დარჩიძეებში 1879 წელს. საქართველოს შსს საარქივო ცნობის (ფ-1328) მიხედვით, რომელიც გაიცა 1998 წ. 18 სექტემბერს, ზექერია 1901 წელსაა დაბადებული. ეს თარიღი არ უნდა იყოს რეალობის ამსახველი. მან 90 წელი იცოცხლა, გარდაიცვალა 1969 წელს. შესაბამისად იგი 1879 წელს უნდა იყოს დაბადებული. ამასთან ცნობილია, რომ წელათში გადმოსახლების დროისათვის იგი რვა წლის იყო.

საქორწინო ასაკს მიღწეული ზექერია ქორწინდება დარჩიძეებელი ბერიძის ქალზე – მუნთაჰაზე (რასიყ ბერიძის და). ქორწინება ბედნიერების მომტანი აღმოჩნდა. ადრე ბავშვები ელუპებოდნენ, მაგრამ შემდგომისათვის ოჯახში ექვსი შვილი გაჩნდა: რიზალი, გულესერი, ახმედი, ზულეიხი, ალი და ქაზიმი.

ზექერია უალრესად შრომისმოყვარე პიროვნება იყო. სოფელში იგი ტაშტან ვაშაყმაძესთან ერთად მიჩნეული იყო ყავრის ხდის საუკეთესო ოსტატად. ბოლო დრომდე იყო შემორჩენილი სახლები მთა ჩირუხსა თუ ბარის სოფლებში, რომლებიც ზექერიას გამოხდილი ყავრით იყო დახურული.

სირთულეების მიუხედავად, ზექერია ახერხებდა ოჯახის წარმატებით გაძლოლას, შრომობდა, სავაჭროდ მიმოდიოდა ბათუმსა თუ იმერხევის (შავშეთი) სოფლებში. სწორედ ეს წაუყენეს ბრალდებად სოფელში მარხილის კეთების პროცესში მოულოდნელად თავსდამდგარმა უცნობმა პირებმა (უშიშროების სამსახურის წარმომადგენლებმა), თუმცა ზექერიამ აუხსნა, რომ თურქეთში დადიოდა ადრე, მხოლოდ სავაჭროდ და სხვა მიზანი მას არ ამოძრავებდა. იმხანად გადარჩა, თუმცა რამდენიმე ხნის შემდეგ ღამით კვლავ მიაკითხა სამმა უცნობმა პირმა. მათ ზექერია სასაფლაოებთან ჩაიყვანეს და მდინარე ჩირუხისწყლის ციკაბო ნაპირზე დგომა აიძულეს. უცნებებმა კატეგორიულად მოითხოვეს მათთან თანამშრომლობა. მკითხველისათვის ადვილად გამოსაცნობია, თუ რას გულისხმობდა „თანამშრომლობა“, მაგრამ ზექერია ამ შემთხვევაშიც ღირსებისა

და მოწოდების სიმაღლეზე დადგა. შეთავაზებულ მატერიალურ კეთილდღეობაზე მან მტკიცე უარი განაცხადა. თანამოძმეების ლალატი, იმ დროისათვის მოდად ქცეული ცილისნამება და „ჩაშვება“ შეუთავსებელი აღმოჩნდა ღირსეული კაცის მორალურ პრინციპებთან. რამდენიმე საათს აწამებდნენ, მაგრამ ზექერია მტკიცედ იდგა თავის პოზიციაზე. ამჯერადაც გადარჩა, თუმცა მკაცრად გააფრთხილეს, მომხდარის შესახებ არავისთვის ეთქვა.

ომის შემდეგ ზექერია ფუტკარაძე საცხოვრებლად ქობულეთის რაიონის სოფ. ბობოყვათის კოლმეურნეობაში გადავიდა. ახალ საცხოვრისში გაუხსენეს ზექერიას დაუმორჩილებლობა. იგი ოჯახთან ერთად 1951 წელს შუა აზიაში გადაასახლეს. გადასახლებაში მან გაატარა წელიწადი და ოთხი თვე. შინაგან საქმეთა სამინისტროს მიერ გაცემულ საარქივო ცნობაში ვკითხულობთ: „ზექერია ხაჯის ძე ფუტკარაძე, იყო გადასახლებული საქართველოდან ყაზახეთში 1951 წლის 29 ნოემბრის N 4893-2113 დადგენილების საფუძველზე, სადაც იმყოფებოდა აღრიცხვაზე სპეცკომენდატურაში 1953 წლამდე. მოხსნილია სპეცკომენდატურის აღრიცხვიდან სსრკ მინისტრთა საბჭოს 1953 წ. 11 აპრილის N 1007-430 დადგენილების საფუძველზე“. დოკუმენტს ხელს აწერს შსს საინფორმაციო ცენტრის ქვეგანყოფილების უფროსი ო. კაპანაძე (საქართველოს შსს საარქივო ცნობა ფ-1328. 18.09. 1998 წელი). როგორც დოკუმენტიდან ჩანს, ზექერია გადასახლებიდან 1953 წლის აპრილში დაბრუნდა. ბობოყვათის კოლმეურნეობის იმჟამინდელმა თავმჯდომარე ცივაძემ (სამწუხაროდ არ ვიცით მისი სახელი) ზექერიას გადასცა რეპრესირების დროს დარჩენილი ძროხის თანხა, რომელიც საგანგებოდ ჰქონდა შენახული და შესთავაზა მიწები მისთვის და მისი შვილებისათვის. ცივაძე ზექერიას ჰპირდებოდა ყოველგვარ ხელშეწყობასა და დახმარებას, ოღონდ დარჩენილივინ ბობოყვათში საცხოვრებლად, მაგრამ მან შვილებთან ერთად წელათში დაბრუნება არჩია. ამ ფაქტს ცივაძეებისადმი

განსაკუთრებული მადლიერებით იხსენებდნენ ზექერიას შვილები.

ზექერია გამორჩეული იყო ბავშვების სიყვარულის განსაკუთრებული უნარით. შალვა ფუტყარაძის გადმოცემით ბავშვებით გარშემორტყმული მოხუცი არავითარ შემთხვევაში არ აიღებდა ხელში ცულს შეშის დასაჩეხად. იგი ელოდებოდა იმ დროს, როცა ბავშვები თავისით გაეცლებოდნენ „სარისკო“ ადგილს, რომ გაეგრძელებინა დანყებული სამუშაო. ზექერია ფუტყარაძემ 90 წელი იცოცხლა. იცოცხლა სიყვარულითა და ერთგულებით. 1969 წლის ზაფხულში ჩირუხში მყოფი ზექერია ავად შეიქმნა. მარხილით ჩამოიყვანეს იგი სოფელ წელათში, სადაც გარდაიცვალა. დასაფლავებულია წელათის საგვარეულო სასაფლაოზე.

ისუფ ხაჯის ძე ფუტყარაძე

ისუფი პირდაპირობითა და უკომპრომისობით გამორჩეული პიროვნება ყოფილა. იგი დარჩიძეებში უნდა იყოს დაბადებული, რადგან წელათში გადმოსახლების დროისათვის მისი მეუღლე შერიფზე ყოფილა ორსულად. შერიფი კი 1880-ნი წლების დასაწყისში დაიბადა (წელათში გადმოსახლების თარიღის შესახებ უკვე გვქონდა საუბარი და იგი 1881 ან 1887 წლით დავათარიღეთ). შერიფის დაბადების წლად 1884 წლის მიიჩნევა რამდენადმე განსხვავებული დათარიღების საფუძველს იძლევა, თუმცა აქაც მხედველობაშია მისაღები იმ დროისათვის სტატისტიკური სამსახურების არარსებობა, რასაც ახლავს გარკვეული ცდომილებები). შერიფი ისუფის უფროსი ვაჟიშვილია, რომლის დაბადების დროისათვის მისი მამა 20 წლის მაინც იქნებოდა. შესაბამისად, ისუფი დაბადებული უნდა იყოს 1864 წლის ახლო ხანებში.

ისუფი საკმაოდ მკაცრი და ფიცხი ხასიათის კაცი ყოფილა. ასეთივე ყოფილა ოჯახშიც, მაგრამ არასდროს ღალატობდა სამართლიანობას. მას ცოლად ჰყავდა დარჩიძეული

მექოროლოლების (ეხლანდელი მიქელაძეები) ქალიშვილი გულსო. მისი მამა დარჩიძეებში ფურტიოდან თუ ბუთურაულიდან ამოსულა და სამეურნეო საქმიანობაში აქტიურ დახმარებას უწევდა იეთიმალოლებს (ბერიძეებს). მალე იგი ბერიძეების ქალიშვილზე დაქორწინებულა. ბერიძეებისავე დახმარებით შესუსყიდა მიწის ნაკვეთი და დაუწყია ახალი ცხოვრება. მას შეეძინა ორი ქალიშვილი: გულსო და თუთია.

სწორედ ეს გულსო გახდა იუსუფის მეუღლე, რომლისგანაც შეეძინა ოთხი ვაჟი (შერიფი, მუხამედი, სადო, ფერათი) და ორი ქალიშვილი (ფატყუმი, სულთანი). მეორე ქალიშვილი თუთია კი გათხოვილა დარჩიძეებში (მეუღლე ხუსეინი) და შეეძინა შვილები: მუსტაფი, მევლუდი, ჰესრეთი, ყუდუსი და ჰავა.

შერიფ იუსუფის ძე ფუტყარაძე (1884/85/86/88 – 1974)

დღევანდელ ყოფიერებაში არა ვართ განებივრებულნი ისეთი ადამიანების სიუხვით, რომლებიც „კაცის“ (ტრადიციული ქართული შინაარსი) სახელით ცხოვრობენ. „კაცები“ შაგრენის ტყავივით თანდათან ილევინ, თუმცა „კაცის“ სახელს ტოვებენ წუთისოფელში. სწორედ ასეთ კაცად გვახსოვს შერიფი, ასეთად მოიხსენიებენ მას თანამედროვენი.

შერიფი სოფელ წელათში უნდა იყოს დაბადებული (1880-იან წლებში რამდენიმე თარიღი მოიაზრება შერიფის დაბადების წლად), რადგან წინაპართა გადმოცემით, სწორედ მისი დაბადებით განსაზღვრავენ დარჩიძეებიდან წელათში გადმოსვლის თარიღს. ამის

შესახებ უკვე გვქონდა საუბარი. სახელი შერიფი მისი დიდი ბაბუის – ხაჯის მამის უკვდავყოფისათვის შეარქვეს.

ბავშვობიდანვე შრომით საქმიანობაში ჩართული შერიფი სოფლის მეურნეობის შესანიშნავ მცდნედ ჩამოყალიბდა. მან წარმატებით აითვისა წინაპრების მიერ დაგროვილი ემპირიული გამოცდილება და საკუთარი დაკვირვებების შედეგად შემუშავებული ცოდნითაც გაამდიდრა. პირველი ქორწინება უიღბლო გამოდგა. მეუღლე (კობალთელი ქალი) ადრე გარდაიცვალა. მეორე ქორწინებიდან კი (მეუღლე კარაპეტიდან იყო) ორი შვილი შეეძინა (ვეზირი და სირმო).

ნათესავ-ახლობლების მოყვარული ადამიანი შელოცვების კარგი მცოდნეც ყოფილა. მასთან დადიოდნენ შაკიკით, წელის ტკივილით დაავადებული ადამიანები, შეულოცავდა აგრეთვე სირსვილით და იმჟამად მუნით სახელით ცნობილ კანით დაავადებულებს. უყვარდა წამლერებაც, განსაკუთრებით მაშინ, როცა საქონელს წაიყვანდა საბალახოდ. შთამომავლობამ შემოინახა თურქული ლექსიკით შეზავებული შერიფის ერთი სიმღერა, რომელსაც ხშირად მღეროდა:

„ბაღჩა, ღარდა ბახილი, მეივალარდა ნარიდი,
ოი, იხილადი ჩერმუქდა, ანავ, მაჰმუდ ფარიდი“

შერიფი კიდევ ერთი სპეციფიკური თავისებურებით გამოირჩეოდა. მან კარგად იცოდა აჭარული სამზარეულო, შესანიშნავად ართმევდა თავს იმ საქმეებს, რომელიც იმდროინდელი გაგებით ქალის საქმედ მიიჩნეოდა. ამიტომაც დადიდა იგი მემთეურად ჩირუხში, ამზადებდა რძის პროდუქტებს: ყველს (ჩლეჩილი, მოშუშული), კარაქს, ნადულს, აცხობდა გევრეგს და ა. შ.

ჰუმანისტი იყო შერიფ ფუტყარაძე, მას უყვარდა ადამიანები, სწამდა მათი, ამიტომაც ენდობოდა ნაცნობსა თუ უცნობს და ერთმანეთის სიყვარულს ქადაგებდა.

შერიფი გარდაიცვალა 1974 წელს. დასაფლავებულია წელათში, საგვარეულო სასაფლაოზე.

ომერ ხაჯის ძე ფუტკარაძე (1885-1937)

ომერ ფუტკარაძე სავარაუდოდ დაიბადა დარჩიძეებში 1885 წელს. მას დაბადებიდანვე თან დაყვა სამართლიანობის დაცვის უნარი, პირდაპირობა და გონიერება. თანამედროვეთა გადმოცემით იგი ყოფილა უშიშარი პიროვნება, ვერ იტანდა თვალთმაქცობას, პირფერობას. მისიანს არასდროს დაელაპარაკებოდა დიპლომატიის ენით. მის სიტყვას ბეჭედი არ სჭირდებოდა. თავისი ცხოვრების მანძილზე არ უკადრია ტყუილი და ორპირობა. საკუთარი სამართლიანობის წყალობით მას **მართალი კაცის** სახელი დაუმკვდრებია.

ომერი განსაკუთრებული ფიზიკური ძალის პატრონი ყოფილა, თუმცა ბოროტად არასდროს გამოუყენებია ბუნებისაგან მომადლებული ეს ჯილდო. მაგრამ არც არავის შეარჩინდა ბოროტებას, თუ კი ვინმე ამას გაუბედავდა.

ფიზიკურ ძალასთან ერთად ომერს ჰქონდა გამჭრიახი გონება. ხაჯის დიდ ოჯახში ის ასრულებდა ოჯახის საგარეო და სამართლებრივ საკითხებს აწესრიგებდა. ყველა სადაო, მოსაგვარებელ თუ სამეურნეო საკითხების დაგეგმვას და ორგანიზებას სწორედ ის აწესრიგებდა.

ომერს სხვადასხვა დროს ჰყავდა ოთხი ცოლი. პირველად იგი ზედსიძედ **მისულა დარჩიძეებში**. მისგან შეეძინა ერთი ქალიშვილი, **ხატიჯე**. მეორე ცოლი იყო **მერიემი**, ტომაშეთიდან – ბაირო ფუტკარაძის მამიდა. მისგან შეეძინა ორი შვილი: **დურსუნი და ბექირი**. შემდეგ დაქორწინდა შავშეთელ ქალზე-**ემინეზე**, რომლისგანაც შეეძინა ორი ქალიშვილი: **ზოჰრა (გათხოვდა შერიფ ვაშაყმაძეზე წელათში) და სენემი (გათხოვდა ხულოს სოფელ აგარაში)**. შემდეგ კვლავ დაქორწინდა ტომაშეთელ **ესმაზე** და შეეძინა ვაჟი – **ისკენდერი და ქალიშვილი ფატანი**.

მართალ კაცს ყოველთვის ჰყავდა მტერი. გამონაკლისი არც ომერი ყოფილა. 1930-ნი წლების მასობრივი რეპრესიების დროს თანამემამულეთა ინტრიგისა თუ ღვარძლის საფუძველ-

ზე იგი დააპატიმრეს. ახლახან გამოიცა ცნობილი ისტორიკოსის ოთარ თურმანიძის ვრცელი მონოგრაფია „საბჭოთა რეჟიმი და მასობრივი რეპრესიები აჭარაში 1921-1952 წლები“, რომელშიც ვკითხულობთ: „ომერ ხაჯის ძე ფუტყარაძე „რელიგიური აღმსარებლობის გამო შინსახკომმა 1937 წ. ოქტომბერში დააპატიმრა. იგი მაშინ 82 წლის იყო (დაიბადა 1855 წელს). საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სპეციალური კოლეგიის 1937 წლის 3 ნოემბრის დადგენილებით 10 წლით თავისუფლების აღკვეთა მიუსაჯეს. ბრალად წაუყენეს აგიტაცია-პროპაგანდა საბჭოთა ხელისუფლების დამხობის მიზნით. ომერ ფუტყარაძე გადაასახლეს რუსეთის ფედერაციის უკაცრიელ ადგილას, სადაც ტანჯვა-წამებით დაასრულა სიცოცხლე“ ო. თურმანიძე, საბჭოთა რეჟიმი და მასობრივი რეპრესიები აჭარაში 1921-1952 წლები, ბათ. 2019, გვ. 412. ასევე, სისხლიანი გრიგალის ექო, აჭარა. თბ. 2001. გვ. 34). ამ ცნობაში ო. ფუტყარაძის დაბადების თარიღი არ უნდა იყოს სწორი. სიმართლეს უნდა შეესაბამებოდეს ინფორმაცია, რომლის მიხედვით ომერ ფუტყარაძე დაბადებულია 1885 წელს (შუახევი, ბათ. 2008, გვ. 226).

სამწუხაროდ არ ვიცით მისი გადასახლებისა და დასაფლავების ადგილი. საქართველოს არქივებში „ო. ფუტყარაძის გარდაცვალებაზე ინფორმაცია არ გააჩნიათ“ (გაზ. „სრულიად საიდუმლოდ“, 1999. N 12)

წური ხაჯის ძე ფუტყარაძე

1880-იანი წწ. – ?

წური ფუტყარაძის შესახებ ზეპირ მემსიერებაში მწირი ინფორმაციაა შემონახული. ცნობილია, რომ იგი იყო მათემატიკური ნიჭითა და ფინანსური აზროვნების უნარით დაჯილდოებული პიროვნება. ზეპირად შეეძლო სხვადასხვა მათემატიკური თუ საინჟინრო განაგარიშება. ხაჯის ოჯახში საფინანსო საქმეებს წური განაგებდა.

დაქორწინებული იყო ტომაშეთელი ფუტკარაძის ქალზე, რომლისგანაც შეეძინა ოთხი შვილი: გულა, მემედი, რეჯები და შაჰბენდერი. მემედი რეპრესიებს ემსხვერპლა, შაჰბენდერი ანგინით გარდაცვლილა, რეჯებმა კი 21-ე ს. დასაწყისამდე იცოცხლა.

ჩვენთვის უცნობია ნურის დაბადების თარიღი. თუმცა მისი შვილის – რეჯების დაბადების თარიღის ცოდნა რამდენადმე დაგვეხმარება ამ თარიღის მიახლოებით გამოსათვლელად.

რეჯები დაიბადა 1908 წელს. მისი მამა ამ დროს მინიმუმ 20 წლის მაინც იქნებოდა. შესაბამისად, ნური დაბადებული უნდა იყოს 1880-იან წლებში.

ახმედ ფუტკარაძე (1886-1955)

ახმედ მუხამედის ძე ფუტკარაძე – წელათელი ხაჯის ბიძის, **ნუმანის** შთამომავალია. იგი დაიბადა სოფელ დარჩიძეებში 1886 წელს. განათლება ახმედს არ მიუღია, მაგრამ თავისი ნიჭის წყალობით იგი ახალგაზრდობიდანვე იქცა ხალხური სიმღერების შესანიშნავ შემსრულებლად. ხელოვნება ღარიბი ახმედისათვის შემოსავლის ძირითადი წყარო გამხდარა. იგი ჯერ ხალხური საკრავების გარეშე მღეროდა, შემდეგ კი ჩონგურზე დაკვრა ისწავლა და მთიან აჭარაში ცნობილ მომღერლად იქცა.

ახმედს წერა-კითხვა არ სცოდნია, მაგრამ უნიკალური მეხსიერების წყალობით შეეძლო დაემახსოვრებინა როგორც საკუთარი ლექსები, ისე სხვისგან მოსმენილი პოემებიც კი. მისი შვილის ბინალის წყალობით შემორჩა ახმედის სამი სატრფიალო ლექსი. მამის კვალს სამი შვილიდან მხოლოდ ბინალი გაყვა.

ახმედი გარდაიცვალა 1955 წელს. დაკრძალულია სოფელ დარჩიძეებში.

დურსუნ ფუტყარაძე (1900-1995)

დურსუნი დაიბადა 1901 წელს, სოფ. წელათში, ომერ ფუტყარაძის ოჯახში, სწორედ იმ სახლში, წელათელ ფუტყარაძეთა სამოსახლოს N1 საცხოვრებელში, რომელსაც თავად დურსუნ ფუტყარაძემ შეუნარჩუნა სიცოცხლე 1980-იან წლებამდე. ის იყო ფუტყარაძეთა ერთიანობის სახლი, რომელიც მიჩნეულ იქნა ყველაზე უფრო ტიპიურ საცხოვრებლად. სამეცნიერო ლიტერატურამ შემოგვინახა ამ საცხოვრებლის მეცნიერული აღწერა, რომლის შესახებაც უკვე გვექონდა საუბარი.

დურსუნი უალრესად მოსიყვარულე ადამიანი იყო. ბავშვობიდანვე თან დაყვა კეთილშობილება და პატიოსნება. სიცოცხლის ბოლომდე იგი შესაშურ ადამიანურ სითბოს გასცემდა დიდსა თუ პატარას. ერთნაირად უყვარდა ყველა. ბოროტება, შური, ანგარიშის გასწორება, შურისძიება უცხო იყო დურ-

სუნის ხასიათისათვის.

დურსუნის ადამიანურ ღირსებაზე მიუთითებს მისი დამოკიდებულება ძმის ბექირისადმი. მარტოდ არ მიუტოვებია ინვალიდი ძმა, სიტბო და სიყვარული არ დაუკლია მისთვის. ნიშანდობლივია ერთი ფაქტი: 1980-1990-იანი წლების მიჯნაზე მთიანი აჭარიდან საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში გადასახლდა ასეულობით ოჯახი. მათ შორის იყო დურსუნის ოჯახიც. ისინი ჩასახლდნენ გურიის სოფელ შრომაში. აჭარელი ყოველთვის განიცდიდა მიწის შიმშილს, შესაბამისად ჩასახლების ადგილებში ფართო გასაქანი მიეცა მიწების მითვისებას საკოლმეურნეო ფართობების ხარჯზე. მიწა მიითვისა დურსუნის ოჯახმაც. მიწების მისაკუთრებამ ფართო მასშტაბები შეიძინა, ამიტომ გადანყდა კომისიის შექმნა, რომელიც შეისწავლიდა ამ პრობლემას. კომისიის ხელმძღვანელად დაინიშნა შრომის კოლმეურნეობის იმჟამინდელი თავმჯდომარე მიხაკო ორაგველიძე. კომისიამ დაიწყო მიტაცებული ფართობების დათვალიერება-აღრიცხვა. დაათვალიერეს დურსუნ ფუტკარაძის მიერ მიტაცებული მიწებიც. დურსუნი იმ დროს უკვე საკმაოდ ასაკოვანი იყო და სამეურნეო საკითხები მისი შვილის – შოთას კომპეტენციაში შედიოდა. ფართობის დათვალიერებისას კომისიამ ყურადღება მიაქცია ერთ მოხუცს, რომელსაც აშკარად ეტყობოდა, რომ ის ხეიბარი იყო. მ. ორაგველიძემ იკითხა მისი ვინაობა: „ამ მიწის მიმთვისებლის ძმააო“, უპასუხეს ხელმძღვანელს. მერედა ვისთან ცხოვრობსო, ხელახლა იკითხა მ. ორაგველიძემ. აუხსნეს, რომ ეს კაცი იყო ინვალიდი, რომელიც თავის ძმასთან ცხოვრობდა. ორივენი იყვნენ ღრმად მოხუცებულნი და ისინი მათი შვილის-შოთას კმაყოფაზე იმყოფებოდნენ. მ. ორაგველიძემ, რომელსაც უდიდესი ამაგი მიუძღვის მთიანი აჭარის მოსახლეობის მიმართ, მაშინვე გაანალიზა ეს ყველაფერი და განაცხადა: „ხედავ, კაცო! ჩვენთან შვილი საკუთარ მამას არ უვლის, აქ კი ძმა ძმას პატრონობს, ხოლო შვილი უვლის მამასაც და ბიძასაც. მიუზომეთ ეს ადგილებიო“ – უბრძანებია კოლმეურნეობის თავმჯდომარეს და მიღებულ გადანყვეტილბაზე პა-

სუბსიმგებლობა თავად აულია. ეს მაგალითი მოვიყვანეთ დურსუნის კეთილშობილების დასადასტურებლად.

დურსუნ ფუტყარაძის შთამომავლები შოთა, ლუბა (მერიკო), თამარი და შალვა ფუტყარაძეები ამჟამად ცხოვრობენ სოფელ შრომაში და მამისეული პატიოსნების გზიდან არ გადაუხვევიათ.

დურსუნ ფუტყარაძე გარდაიცვალა 1995 წელს, სოფელ შრომაში. დაკრძალულია სოფლის სასაფლაოზე.

დემურალ (1900-1990), ნური (1929-1991) და ვაჟა//ნიაზ (1937 – 2020) ვაშაყმაძეები

ზოგადად, ძალზე ძნელია გარდაცვლილ ადამიანებზე მოგონების დაწერა. აზრები იკარგება სენტიმენტალური მოგონებების მორევში. ვერაფერს დანერ გრძნობების გარეშე, გრძნობები კი ცრემლს გვრის მოგონებების ავტორს. თუმცა მაინც ვძლიე ემოციებს და შეძლებისდაგვარად ფურცელზე გადავიტანე დემურალ, ნური და ვაჟა ვაშაყმაძეებისადმი ჩემი დამოკიდებულება.

დემურალ, ნური და ნიაზ ვაშაყმაძეები

ჩვენს ბავშვობაში ქობულეთში მცხოვრები **დემურალი** წელათელთაგან ერთ-ერთი უხუცესი ადამიანი იყო. ჭკვიან და კეთილ კაცად მიიჩნევდნენ სოფელში. წელათში დაბადებულმა კაცმა ბავშვობიდანვე შეითვისა მოყვასისადმი სიყვარული და პატიოსანი შრომის ფასი.

დემურალს მძიმე ხვედრი არგუნა ბედმა. ერთ-ერთ პიროვნებას (ვინაობა უცნობია) – მისი თხოვნის შესაბამისად შავშეთისაკენ მიმავალი გზა აჩვენა, რის გამოც მას დაედევნენ სამხედროები, მხარში დაჭრეს და დააპატიმრეს. 18 წელი იჯდა ციხეში დემურალი. შრომისმოყვარეობამ ციხეშიც გაუწია დახმარება. მან აითვისა ტანსაცმლის ლეზვის ტექნოლოგია, რომელიც შემდგომ განავრცო თავის სამეზობლოში. ციხიდან დაბრუნების შემდეგ მას არ მისცეს საზღვართან ახლოს მდებარე მშობლიურ სოფელში ცხოვრების უფლება. სწორედ ამიტომ დამკვიდრდა იგი ქობულეთის რაიონის სოფელ ბობოყვათში, თუმცა წელათთან კავშირი არასოდეს გაუწყვეტია.

მამისეული სიკეთე და პატიოსნება გაყვა მის უფროს ვაჟიშვილს – ნურის, რომელიც შემდეგ ქობულეთში, სოფელ ბობოყვათში გადავიდა საცხოვრებლად და იქაც შრომისმოყვარე და კეთილი და სამართლიანი კაცის სახელი დაიმკვიდრა. ასეთივე იყო დემურალის მეორე შვილი – ვაჟა//ნიაზი – ჩვენი საოცრად საყვარელი ბიცოლას გამორჩეული ძმა. შესაძლოა ამითაცაა განპირობებული ჩემი განსაკუთრებული დამოკიდებულება, თუმცა მთავარი მაინც მისი ადამიანური თვისებებია. ვაჟა გულიანი კაცი იყო. ნათესავები გამორჩეულად უყვარდა, ყოველთვის იყო მზად მათთვის დახმარების ხელი გაეწოდებინა. ერთხელაც ვესტუმრეთ ყოროლისთავში, ერთ-ერთ ახლობელზე დახმარება ვთხოვეთ. ვაჟას წარბი არ შეუხრია, „აბა ვისთან უნდა მიხვიდეთ თხოვნით, თუ არა ჩემთანო“ – მრავალმნიშვნელოვნად იკითხა ვაჟამ და მისთვის ჩვეული გულითადობით სუფრა გააშლევინა. ისე კარგად მოვილხინეთ ჩემთან ერთად თანმხლებმა ადამიანებმა, რომ დღემდე სასიამოვნო მოგონებად დაგვრჩა თითოეულ ჩვენთაგანს.

ვაჟა ზოგჯერ კატეგორიული და მკაცრიც იყო, თუმცა არასდროს ღალატობდა სამართლიანობას. შენიანის გარდა სხვასაც უნდა უყვარდეთ, იტყოდა ვაჟა. უყვარდათ კიდევ. აფასებდნენ და ეამაყებოდათ მასთან ურთიერთობა. ადამიანის დანიშნულების ამსახველი პოეტური სტროფი ზუსტად ესადაგება ვაჟას ცხოვრებას:

რა ღირს ჩვენი სიცოცხლე, ჰქუხდეს ციდან ზღვამდე,
კაცი უნდა გიყვარდეს, კაცს არ უნდა ჭამდე;
მოვა ჩვენი სიკვდილიც, დაეშვება ფარდა,
სხვამაც უნდა გიტვიროს, შენიანის გარდა.

დემურალი გარდაიცვალა 1990 წელს (დასაფლევებულია ბობოყვათში), ნური – 1991 წელს (დასაფლავებულია ბობოყვათში), ხოლო ვაჟა 2020 წლის ნოემბერში. დაკრძალულია სალიბაურში.

ბექირი (1905-1988)

ბექირ ომერის ძე ფუტყარაძე დაიბადა 1905 წელს, სოფელ წელათში. ბედმა არ გაუღიმა კეთილი ბუნების ადამიანს. იგი ბავშვობიდანვე ხეიბარი იყო. მიუხედავად ამისა, მთელი ცხოვრება შრომობდა და ასრულებდა ყველა სახის სამუშაოს, რომლის გაკეთება მსგავსი ფიზიკური ნაკლის მქონე ადამიანისათვის შეუძლებელი ჩანდა. იგი ცალი ხელით ხერხავდა საშეშე მორს, ცალი ხელით ჩეხავდა შეშას. ბექირი იყო საუცხოო მწყემსი. მრავალრიცხოვან ცხვრის ფარას პროფესიონალი მწყემსის დარად მწყემსავდა.

ასაკით უფროსი ბექირი ბავშვების მეგობარი იყო. მკაცრი მამის ხელში გაზრდილს საოცრად უყვარდა პატარები. იგი არ თაკილობდა მათთან თამაშს, თავის გაყადრებას, არასოდეს ტუქსავდა, პირიქით ეფერებოდა მათ. მისი გარდაცვალებაც ყველაზე მეტად ბავშვებმა განიცადეს.

სამწუხაროდ, უმემკვიდრეოდ წავიდა ბექირი ამ ქვეყნიდან. იგი არასდროს არ ყოფილა ქორწინებაში. გარდაიცვალა 1988 წელს – 83 წლის ასაკში, სოფელ შრომაში. დაკრძალულია სოფლის სასაფლაოზე

შერიფ ვაშაყმაძე (1905-1977)

ბავშვობიდანვე იწყება ძველი წელათის ნაცნობ-მეგობრობა. ფუტკარაძეების დასახლებიდან ორასიოდე მეტრში, სოფლის ცენტრში, ლამაზ, ვაკე ადგილას მდებარეობდა ტრადიციული აჭარული ორსართულიანი სახლი, რომლის პირველი სართული ცხოველთა სადგომი იყო, მეორე სართული კი ადამიანთა საცხოვრისი. ამ სახლის ყველაზე დიდ ბუხრიან ოთახში იკრიბებოდნენ ოჯახის წევრები. აქვე „კერასთან“ წყვეტდა საოჯახო საკითხებს ოჯახის უფროსი **შერიფ სამზას ძე ვაშაყმაძე**, ნიჭიერი კაცი, თავისებურად განათლებული, მოხერხებული, თავისი დროისათვის საკმაოდ შეძლებული ოჯახის თავკაცი.

ბევრი წელათელისთვის საამაყო იყო შერიფთან ურთიერთობა, რადგან მასში ხედავდნენ მაღალ კულტურას, სიტბოს, შრომისმოყვარეობას, გონიერებას, ბუნებრივ ნიჭსა და ემპირიულ ცოდნა-გამოცდილებას. გარკვეული თვალსაზრისით იგი სოფლის სულიერი მოძღვარიც იყო. კულტურა ხომ სულიერების გამოხატულებაა. შერიფი ხელოვნების მოყვარული იყო და თავადაც შესანიშნავად უკრავდა ჩონგურზე. ეხერხებოდა სიმღერაც.

ერთი საინტერესო თვისება ჰქონდა შერიფს. საძოვარზე გარეკილ საქონელს მალევე მოაბრუნებდა – „მე ერთ საათში ვძღები, ამათ კი მთელი დღე არ ჰყოფნითო“.

შერიფი გადასახლდა მიწისქვესა საქართველოში და ერთი დიდი საასპარეზო წელათში კარგა ხნით დაცარიელდა. იგი გარდაიცვალა 1977 წელს, დასაფლავებულია სოფლის საგვარეულო სასაფლაოზე.

**რეჯიზ ფუტყარაძე
(1908-2004)**

რეჯები დაიბადა სოფელ წელათში 1908 წელს – ნური ფუტყარაძის ოჯახში. მისი დედა ჰუნქერი ტომაშეთელი ფუტყარაძეების ქალი იყო. ერთობ თბილ და სასიამოვნო ოჯახურ გარემოში უწევდა ცხოვრება, მაგრამ ბედის ირონიით მათ ოჯახსაც არაერთხელ დაატყდა უბედურება. მისი ერთი ძმა **მემედი მასობრივ რეპრესიებს ემსხვერპლა, მეორე ძმა შაჰბენდერი ანგინით**

გარდაიცვალა, გულა კი გათხოვდა სოფელ წელათში (მეუღლე ტაშტან ვაშაყმაძე).

რეჯები უპრეტენზიო, გულკეთილი და თბილი პიროვნება იყო. არავინ ჰყავდა ნაწყენ-უკმაყოფილო. ყველას ხელს გაუმართავდა, საქმეს გაუკეთებდა. ნათესავ-ახლობლების მოყვარულს აჭარის არაერთ სოფელში ჰყავდა ნაცნობ-მეგობარი, რომლებსაც წელიწადში ერთხელ აუცილებლად მოინახულებდა. რეჯები საოცარი სტუმართმოყვარეობით გამოირჩეოდა. ყოფილა შემთხვევა, როცა მისი ერთ-ერთი ნათესავი სახლში მიიპატიჟა. მან სხვაგან გადაეწვევითა ღამის გათევა, რის გამოც რეჯებს თვალებიდან ცრემლები წამოუვიდა.

რეჯებ ფუტყარაძემ თავისი მომავალი ცხოვრება ერდვათელ სინარს დაუკავშირა, თუმცა მისგან შვილი არ შეეძინა. უმემკვიდრეოდ დარჩენილს ბიძის – ზექერიას შვილის ქაზიმის შვილად აყვანა გადაუწყვეტია, მაგრამ ქაზიმი არ დათანხმებულა. ამის შემდეგ შვილად აყვანა მისი ცოლის დის შვილი –

ტყუპისცალი ლევანი, რომელიც სულ ახლახან, 2020 წლის ოქტომბერში გარდაიცვალა.

1990-იან წლებში რეჯებ ფუტკარაძის ოჯახიც გადასახლდა ხელვაჩაურში, სოფელ ფერიაში, საიდანაც განსახლდნენ ბათუმში (გოროდოკის უბანში).

რეჯებ ფუტკარაძე გარდაიცვალა 2004 წელს, სოფელ წელათში. დაკრძალულია სოფლის საგვარეულო სასაფლაოზე.

ფერათ ფუტკარაძე (1910-1993)

დაიბადა სოფ. წელათში, 1910 წელს, იუსუფ ფუტკარაძის ოჯახში. იგი ადრიდანვე გამოირჩეოდა გონიერებით და პირდაპირობით. დიპლომატიური ნიჭით დაჯილდოებული არასდროს ერიდებოდა სათქმელის პირდაპირ, შეულამაზებლად გამოხატვას. ხასიათის ამ თვისების დასადასტურებლად თანამედროვენი იხსენებენ ერთ ფაქტს, როცა წელათის სათიბ ჭალებს ესტუმრენ რაიონის ხელმძღვანელი პირველი პირები. ფერათი მივიდა მათთან, ყველანი ფეხზე წამოდგნენ და გამოხატეს პატივისცემა ასაკოვანი ადამიანის მიმართ, მხოლოდ ერთი კაცი (რაიონის მეორე პირი) არ წამომდგარა. ფერათს მოურიდებლად მიუხვლია მისთვის: „რას ჩახლარცულ-

ხარ მაქ, დუბეში ხარ გაზრდილიო“. ამ ფაქტს იუმორით დღესაც იხსენებენ თანასოფლელები.

საქორწინო ასაკს მიღწეული ფერათი ქორწინდება მან-ყვათელ ქალზე, რომლისგანაც შეეძინა ვაჟი – აბასი, მაგრამ მალე მეუღლე გარდაეცვალა. მეორე ქორწინებით ცხოვრება დაუკავშირა ერდვათელ ქალს-გულხანუმს, რომლისგანაც შეეძინა ორი ვაჟი, ზულალი და იოსები (შახზადი)

მძიმე დღეები გადაიტანა ახალშენში ახლადრამოსახლებულმა ფერათმა შვილის-იოსების ტრაგიკული გარდაცვალების გამო. ამ განსაცდელსაც გაუძლო. ახალშენში გაატარა სიცოცხლის ბოლო პერიოდი. სიკვდილის სარეცელზე მიჯაჭვულს წელათი ახსენდებოდა და იქაური სახნავ-სათესი მიწების თაობაზე საარქივო მასალის მოძიებას ითხოვდა.

ფერათი გარდაიცვალა 1993 წელს. დასაფლავებულია სოფელ ახალშენში.

პოსო ვაშაყაძე

(1911-1977)

თითოეული ადამიანის გარდაცვალება იმ სფეროს აობლებს, რომელსაც იგი ემსახურებოდა. მასწავლებლის სიკვდილით – სკოლა ობლდება, მსახიობის სიკვდილით – თეატრი. გამორჩეული ადამიანის გარდაცვალება ამოუვსებ სიცარიელეს ტოვებს.

იქნებ სულ მთლად ასე არ არის, მაგრამ პოსო ვაშაყაძის მოულოდნელი და ტრაგიკული გარდაცვალებით განყდა ის გზასავალი, რომელიც ასე ხილული და ყველასათვის მისაბაძი იყო.

არიან ადამიანები, რომელთა ნაშრომ-ნაკეთები ერთნაირად საინტერესოა მოსაგონებლად და გა-

აზრებისათვის. პოსო ვაშაყმაძე სწორედ ასეთი პიროვნება იყო – რაინდული სულის მარეთელი, სიყვარულისა და მოფერები-სათვის ამ ქვეყნად მოვლენილი.

ჩვენთან მისი ურთიერთობა რა მოსატანია, მაშინ ხომ სკოლის მოსწავლეები ვიყავით. იგი ათობით და ასობით ადამი-ანს უშურველად უზიარებდა გულის სითბოს, სამეურნეო გა-მოცდილობას და ნადირობის საიდუმლოებებს. გაბრაზება არ იცოდა და თუ გაბრაზდებოდა, სხვებისთვის ეს შეუმჩნეველი იყო. ბრაზს ხშირად სიცილის დროს გამოხატავდა. მაშინ კი მო-რიდება იყო საჭირო.

შრომისმოყვარე პოსო ყველა სახის სამეურნეო სამუშაოს ასრულებდა. განაფული იყო ოსტატ-ხელოსნობაში, მაგრამ მი-სი ჰობი მანაც ნადირობა იყო. ფიზიკურადაც ძლიერი და ამტა-ნი კაცი იყო. დათვთან ჭიდილში დამარცხდა მხოლოდ. ნადი-რობის პირველ ღეს დათვი დაჭრა, თუმცა ეს ჭრილობა სასიკ-ვდილო არ აღმოჩნდა. როგორც ჩანს, დათვმა კვალი დაუცო და მეორე ღღეს სანადიროდ ვაჟასთან//ქერემთან ერთად წასულე-ბი პირდაპირ შეეფეთენენ გაავაბულ ნადირს. პოსო ხელდახელ შეება დათვს, ქერემმა კი თოფი ჰაერში ისროლა, რადგან ორ-თაბრძოლაში ჩაბმულნი მიწაზე კოტრიალებდნენ და ტყვია შემ-თხვევით არ მოხვედროდა გამოცდილ მონადირეს. პოსო დაი-ლუპა. მაშინ იგი 66 წლისა იყო. ეს ამბავი 1977 წელს მოხდა.

წელათში, წელათიდან სხვაგან განსახლებულთა ოჯახებ-ში გაჩნდება ახალი სიცოცხლეები, მოვლენ ახლები, ალბათ უფ-რო დალაგებულ ქვეყანაში მოუწევთ ცხოვრება, მაგრამ თუ არ ეცოდინებათ პოსო ვაშაყმაძისთანა ადამიანები, არც ხიბლი და ფასი ექნება მათ ცხოვრებას.

ამიტომ გვახსოვს პოსო ვაშაყმაძე, მისი ცხოვრების წესი და კაცობა.

ტაშტან ვაჟაყვამაძე (1914-1994)

მაღალმთიანი აჭარის ლამაზი სოფელში მცხოვრები უსეინის ოჯახში ექვსჯერ დაირწა აკვანი – მადლიანი, ნამდვილი ქართული, ტრადიციული აკვანი. ორი ვაჟი და ოთხი ქალი ახარებდათ უმძიმეს შრომასა და გარჯაში ხელებდაკოჭრილ და თმაშევარცხნილ მშობლებს. მათგან ტაშტანი გამორჩეული იყო თავისი გარეგნობით, ხასიათით, იუმორის გრძნობით, იმპროვიზაციის უნარით, თავისი უღვაშებითაც კი.

ბუნებით კეთილშობილი კაცი დაჯილდოებული იყო დამაჯერებელი მეტყველების უნარით. ტაშტანის სახლი იყო სოფლელი ბავშვების თავშეყრის ადგილი. საოცარი საუბარი იცოდა. საინტერესო ამბებს განსაცვიფრებელ იუმორს მოაყოლებდა. უამრავი ზღაპარი იცოდა. შეეძლო დღე-ღამის განმავლობაში შეუნყვეტლივ მოეყოლა. თვითონაც თხზავდა. შემოქმედებითი ნიჭით დაჯილდოებული პიროვნება იყო.

გარკვეული თვალსაზრისით იგი სულხან-საბას სკოლის წარმომადგენელი იყო. სიცრუეში სიბრძნის გადმოცემა იცოდა. დაუჯერებელ ამბავს ისეთი დამაჯერებლობით ყვებოდა, ურწმუნო ადამიანსაც კი დააეჭვებდა. დღესაც სიცილით იგონებენ მის ზღაპრულ მონათხრობს – „ქურთი ისე გავლახე, ცულის ყუას ვურტყამდი თავში, ბაბომ რომ შემომისწრო და მითხრა – არ შემოგაკვდესო“. ისეთი პათოსით ყვებოდა, ზოგიერთ სერიოზულ თანასოფელსაც კი დაუჯერებია.

ტაშტანი იყო კარგი მეურნე, შესანიშნავი ხელოსანი, ოსტატი. ჰქონდა საკუთარი სამჭედლო. ამზადებდა დანებს, სამეურნეო იარაღებს, სხვადასხვა სახის რკინის ნაკეთობებს.

ტაშტანი – ზექერია ფუტყარაძესთან ერთად იყო ყავრის საუცხოო ხდის ოსტატი. დღესაცაა შემორჩენილი სოფლის ალპურ საძოვრებზე- მთა ჩირუხში მის მიერ გამოხდილი ყავრით დახურული ველი სახლები.

მე-20 საუკუნის მეორე ნახევარი – საოცარი სირთულეებით დატვირთული ეპოქა იყო. 60-ნი წლების შიმშილობის დროს

იშვიათი იყო საბაზი სიცილისა და მხიარულებისათვის, ტაშტანი კი მუდამ ღიმილიანი, გულიანი და ხუმრობის განწყობის მატარებელი იყო – რიხიანად შემოუძახებდა საკუთარ თავსაც და სხვებსაც ამხნევებდა.

ტაშტან ვაშაყმაძე გარდაიცვალა 1994 წელს. დასაფლავებულია სოფლის საგვარეულო სასაფლაოზე.

რიზალი ფუტკარაძე (1914-1990)

ჩვენს თანამედროვეებს კარგად ახსოვთ პუნქტუალობით, შინაგანი წესრიგით, ბუნებრივი ნიჭით და გონიერებით, ინტელექტითა (მიუხედავად იმისა, რომ არ ჰქონია აკადემიური განათლება) და ინტელიგენტურობით გამორჩეული კაცი, ერთი შეხედვით ფიცხი, „ფხუკიანი“, უკარება, სინამდვილეში კი საკმაოდ მოსიყვარულე პიროვნება **რიზალი ფუტკარაძე**.

რიზალი ფუტკარაძე **დაიბადა 1914 წელს, სოფელ წელათში**. იგი ზექერიას უფროსი შვილი იყო. ბავშვობიდანვე ალლოიანი კაცი მალე იქცა „ჭკუის საკითხავ“ პიროვნებად არა მარტო მშობლიურ სოფელში.

1930-იან წლებში (ზუსტი თარიღი არ ვიცი) რიზალი დაქორწინდა ხამზა ვაშაყმაძის ქალიშვილ მედინეზე, რომლის დედა საჩლო იყო სკვანელი გაბაიძის ქალი. ამ ქორწინებიდან რიზალს შეეძინა ოთხი შვილი: ფამბულა (ნათელა), გულიკო, ნოდარი (ხალიდი) და ასია.

1968 წელს რიზალს ცოლი გარდაეცვალა. ოჯახურმა ტრაგედიამ ვერ გატეხა რიზალი ფუტკარაძის მტკიცე ნებისყოფა და ცხოვრების წყურვილი. რამდენიმე წლის შემდეგ იგი მეორედ დაქორწინდა გორელ ქალზე – თინა ბერძენიშვილზე, რომელსაც დიდი წვლილი მიუძღვის ნოდარის შვილების: ზაურის, ციალასა და მაგულის, შემდეგში კი ზაურის შვილების ჯაბასა და ბექას აღზრდაში.

რიზალი და მისი მეუღლე თინა

წელათში გამოთხოვების პირველსავე წელს, თინა ბებოს ქალები და ბავშვები წაუყვანია სოფლის თავში ბუნებრივად გაშენებული მოცვის მოსაკრეფად და დაუნურავს საუკეთესო ღვინო, გაუკეთებია ჯემები და მურაბები. ეამაყებოდა კიდეც თავისი ნახელავი და გულით, უანგაროდ უმასპინძლებოდა შინაურს თუ მოსულ სტუმრებს. სწორედ მან, 1970 წლიდან საფუძველი მოცვის ღვინის დამზადებას შუბნის თემში.

რიზალი ფუტყარაძე იყო კარგი მოსაუბრე, სხვადასხვა განშტოების ახლო თუ შორეული ნათესავ-ახლობლების შესანიშნავი მცოდნე, ძველი და ახალი ამბების საინტერესოდ გადმოცემის უნარით დაჯილდოებული პიროვნება. იგი ხშირად იყო წარსულითა და თანამედროვეობით დაინტერესებული უამრავი ადამიანის მასპინძელი. მასთან სპეციალურად მოდიოდნენ სასაუბროდ ადამიანები შუბნიდან, დარჩიძეებიდან, ტომაშეთიდან და თემის სხვა სოფლებიდან.

განსაკუთრებული სტუმრიანობით გამოირჩეოდა ის წლები, როცა წელათის მიმდებარედ მუშაობდა ხე-ტყის დამამუშავებელი ქარხანა, რომელიც ცნობილი იყო მთელს აჭარაში. მათ

ოჯახში მისულ უცნობ სტუმრებს ქედის, შუახვევის და ხულოს რაიონის სოფლებიდან, მისალმებისა და თუთუნის შეთავაზების შემდეგ გამოკითხავდა თუ სტუმარი რომელი რაიონიდან და რომელი სოფლიდან იყო. ამის შემდეგ თვითონ ჩაერთვებოდა და იწყებდა სტუმრის სოფელში გვარებისა და პიროვნებების მოკითხვას. სტუმრის გაცემას საზღვარი არ ჰქონდა, როცა მასპინძელი არათუ სოფელში მცხოვრებლების გვარებს, არამედ მათ შორის ნათესაურ კავშირებსაც დაუსახელებდა.

ნიჭიერმა კაცმა დამოუკიდებლად შეისწავლა და ბრწყინვალედ ფლობდა არაბულ, თურქულ და რუსულ ენებს. იგი აღიარებული იქნა, როგორც „ყურანის“ უბადლო მცოდნე, შესანიშნავი სწავლული.

რიზალი ფუტკარაძე სხვა მხრივაც გამორჩეული პიროვნება იყო. შესანიშნავი მინათმოქმედი კარგად ფლობდა „მინის ენას“. სამეურნეო სამუშაოებს ასრულებდა დიდი პასუხისმგებლობით, სიყვარულით, ხარისხის გამორჩეული სტანდარტებით. დაუმუშავებელს არ ტოვებდა არც ერთ გოჯს სახნავ-სათესი მიწისა, ახლად ამოწვერილ სიმინდის ფოთლებს კი ბავშვური სიხარულით ეფერებოდა. რ. ფუტკარაძე დაოსტატებული იყო ხეხილის მცნობაშიც. თანამედროვენი მას **„წელათის მიჩურინის“** სახელით მოიხსენიებდნენ.

ნათესავ-ახლობელ-ნაცნობების მოყვარული რიზალი ძმა ახმედთან და ბიძაშვილ რეჯებთან ერთად წელიწადში ერთხელ შემოივლიდნენ მთიანეთსა თუ ზღვისპირა რეგიონების სოფლებს **„მათიანების“** მოსანახულებლად, უკან დაბრუნებული კი შემოივლიდა სკოლაში (ლამეც კი გაითია ჩვენთან ინტერნატში) მოსწავლე შვილიშვილის მოსაკითხად.

1987 წელს რიზალი ფუტკარაძის ოჯახი საცხოვრებლად გადავიდა ხელვაჩაურის მუნიციპალიტეტის სოფელ ახალშენში. გარდაიცვალა 1990 წელს, 76 წლის ასაკში. დასაფლავებულია სოფ. ახალშენში.

მუხამედ ფუტყარაძე (1915-1984)

ყველა დროსა და ეპოქას თავისი მოთხოვნები აქვს. ხშირია შემთხვევები, როცა ამა თუ იმ ეპოქის „ფავორიტებს“ ძველი, ხელოვნურად შექმნილი დიდებისაგან აღარაფერი რჩებათ. სიცოცხლეში მათ შესახებ ხელოვნურად შექმნილი „ავტორიტეტი“ თუ მითი საპნის ბუშტივით სკდება და მათი სახელიც დავიწყებას ეძლევა.

მუხამედ ფუტყარაძე ერთი იმათგანია, რომელმაც თანასოფლელებს თავისი შრომისმოყვარეობით, ხელოვნების სიყვარულით, ხუმრობით დაამახსოვრა თავი.

მუხამედ ფუტყარაძე დაიბადა წელათში 1915 წელს, მრავალშვილიან ოჯახში. ბავშვობიდანვე შეისისხლხორცა შრომის სიყვარული. მუხამედი ორჯერ იყო ქორწინებაში. პირველი ქორწინება წარუმატებელი აღმოჩნდა. მეუღლეს – ყინჩაურიდან გამოთხოვილ ქალბატონს იგი მალე გაშორდა და თავისი ბედი ამჯერად ჯუმუშაურელ ქალს-ფადოს დაუკავშირა. სოფელში მას ჯუმუშაურულა ბიცოლას სახელით მიმართავდნენ.

მუხამედი მხიარული კაცი იყო. მან იცოდა ხელოვნების ფასი. უყვარდა მუსიკა, თავადაც უკრავდა გარმონზე. ხშირად იყო მთობის შუა პერიოდის დღესასწაულზე – შუამთობაზე, სადაც „სეირის“ მოყვარულებს თავისი ხელოვნებით ართობდა, უკრავდა გარმონს და ზოგჯერ ქალებსაც ეარშიყებოდა.

წერა-კითხვა არ ვიცოდა – იტყოდა ხშირად. იუმორით იხსენებენ ერთ შემთხვევას, როცა სოფელში სასოფლო საბჭოდან ამოტანილი წერილის წაკითხვა თხოვეს. მუხამედს გაუხსნია წერილი, რომლის წაკითხვა არ შეეძლო, მაგრამ დაბეჯითებით, მტკიცების ფორმით უთქვამს წერილის შინაარსი: „ხვალე არისო, მალე არისო, შუბნის საბჭოში კრება არისო“. წერილში მართლაც კრების მოწვევის შესახებ ყოფილა საუბარი.

მუხამედი კიდევ ერთი თვისებით იყო გამორჩეული. ტყუილს სიმართლედ წარმოსახავდა ისე, რომ დაეჭვების საფუძ-

ველს არ იძლეოდა. ამ თვალსაზრისით იგი ტაშტან ვაშაყმაძის სულიერი მეგობარი იყო.

მუხამედი გარდაიცვალა 1985 წელს, 69 წლის ასაკში. დაკრძალულია წელათში, საგვარეულო სასაფლაოზე.

მეჯიდ, მოხერემ და მემედ ვაშაყმაძეები

წელათის მკვიდრებმა მონაწილეობა მიიღეს **მეორე მსოფლიო ომსა და ავღანეთში მომდინარე ოპერაციებში**. მეორე მსოფლიო ომში მონაწილეობდა სოფლის სამი მკვიდრი: **მეჯიდ (1918-1942), მოხერემ (1917 – 2004) და მემედ//მიხეილ (1918-2005) ვაშაყმაძეები**. მათგან მეჯიდი სამშობლოში ველარ დაბრუნდა. მათ ქართველი ხალხის საამაყო შვილებთან ერთად სახელოვანი ფურცლები ჩაწერეს ფაშიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის ისტორიაში (ავღანეთში გაიარა სამხედრო სამსახური ნუგზარ ვაჟასძე ვაშაყმაძემ (დაბ 1963).

მეჯიდ ვაშაყმაძე დაიბადა 1918 წელს, სოფელ წელათში. საბჭოთა-კავშირ-გერმანიის ომის დაწყებისთანავე იგი ფრონტზე გაიწვიეს. ომის პირველი პერიოდი მეტად მძიმე აღმოჩნდა საბჭოთა ქვეყნისათვის. მტერი მოსკოვს მოადგა კარს, ლენინგრადი კი ალყაში მოაქცია. პირველი წარუმატებელი ოპერაციების მთელი სისასტიკე თავისთავზე იწვინა წელათელმა ჭაბუკმა. 1942 წელს იგი გმირულად დაიღუპა ფაშიზმის წინააღმდეგ მებრძოლ სხვა ჯარისკაცებთან ერთად.

ჩვენი თაობის ადამიანებს კარგად გვახსოვს მეორე მსოფლიო ომის ვეტერანები: **მოხერემ და მიხეილ// მემედ ვაშაყმაძეები**. ჯერ კიდევ სკოლის მოსწავლეებს გვახარებდა ფაშიზმზე გამარჯვების დღესასწაულის მოახლოება – 9 მაისი, რადგან საზეიმო შეხვედრაზე გველოდა ომის ვეტერანებთან შეხვედრა, მათი საომარი მამაცობისა და გმირობის ამსახველი გამოსვლების მოსმენა.

მოხერემ ვაშაყმაძე დაიბადა 1917 წელს, წელათში, ღარი-

ბი გლეხის ოჯახში. უჭირდა მაშინ გლეხის ოჯახს ცხოვრება. პატარა მოხერემი მშობლებს ეხმარებოდა სამეურნეო საქმიანობაში. 18 წელს მიღწეული მოხერემი გაინწიეს საბჭოთა არმიის რიგებში. მალე ომიც დაიწყო და მოხერემი ფაშიზმის წინააღმდეგ მებრძოლთა რიგებში ჩადგა. ქერჩის მისადგომებთან მოუწია ბრძოლა. გააფრთხილებული ბრძოლების დროს იგი არაერთხელ მოექცა შეუწელებელი ცეცხლის ქვეშ.

მთლიანობაში მისი საბრძოლო გამოცდა თვალსაჩინო გამარჯვებებით დაგვირგვინდა.

ასეთივე საბრძოლო გზა გაიარა **მიხეილ// მემედ ვაშაყმაძეც**. იგი დაიბადა 1918 წელს, სოფელ წელათში. სამხედრო შენაერთმა, რომლის შემადგენლობაშიც იბრძოდა მიხეილი, არაერთი სასახელო ფურცელი ჩაწერა მეორე მსოფლიო ომის ისტორიაში. მებრძოლთა შემართებამ, რკინისებურმა ნებისყოფამ და სამშობლოს სიყვარულმა გაუძლო ყველა განსაცდელს. მტერი დამარცხდა. მიხეილ ვაშაყმაძე გამარჯვებული დაუბრუნდა მშობლიურ სოფელს.

მემედის შთამომავლობამ შემოინახა მათი ღირსეული წინაპროს საბრძოლო ბიოგრაფია. მემედის მონათხრო-

ბის მიხედვით იგი სამხედრო სამსახურში გაიწვიეს 1938 წელს. დემობილიზაციამდე ცოტა ხნით ადრე ომი დაიწყო (მაშინ არმიაში სამსახური სამწლიანი იყო). პრაქტიკულად რვა წელი გაატარა სამხედრო სამსახურში, მათგან ხუთი წელი ბრძოლის წინა ხაზზე იყო. იგი მონაწილეობდა ყველა მთავარი ქალაქის დასაცავად მიმდინიერე ბრძოლებში, არაერთხელ დაიჭრა, მაგრამ გამოჯამრთელების მერე კვლავ ფრონტს უბრუნდებოდა. ერთ-ერთი ბრძოლოსას მემედი მძიმედ დაიჭრა და ტყვედ ჩავარდა. დაჭრილები ჰოსპიტალში გადაიყვანეს. ფეხები დასიებოდა, ამიტომ ფეხსაცმელები და ტანსაცმელი დაჭრეს და ისე გახადეს. დაგუბებული სისხლი შედედებულიყო. გამოჯამრთელების შემდეგ გადაიყვანეს ტყვეთა ბანაკში. ტყვეობა უმძიმესი განსაცდელი აღმოჩნდა. ავტომატებით შეიარაღებული გერმანელი ჯარისკაცები იძულებით ამუშავებდნენ უმძიმეს და აუტანელ სამუშაოზე. შიშობით რომ არ დახოცილიყვნენ, ტყვეები ბალახითა და მცენარის ფოთლებით იკვებებოდნენ. თავად მემედი შესწრებია იმ მომენტს, როცა დამშეული ტყვეები გარდაცვილ ადამიანს რბილ ნაწილებს აჭრიდნენ და ლამეში ჩუმად ჭამდნენ. ასე გაგრძელდა ბერლინში საბჭოთა ჯარის შესვლამდე, რის გამოც გერმანელებმა ტყვეები ჩაკეტილ სივრცეში მიატოვეს. ტყვეებმა შეძლეს იქედან თავის დაღწევა და შეუერთდნენ საბჭოთა არმიის ნაწილებს.

ომის დასრულების შემდეგ მათთვის მიუციათ არჩევანის საშუალება: გინდათ აქ დარჩით საცხოვრებლად, გინდათ წადით თქვენს სამშობლოშიო. მემედს მშობლიურ წელათში დაბრუნება გადაუწყვეტია.

სამშობლოში დაბრუნებული მოხერემ და მიხეილ ვაშაყმაძეები ჩაებნენ საკოლმეურნეო შრომის ფერხულში. მეორე მსოფლიო ომის ისტორიით დაინტერესებული

ახალგაზრდები ხშიორად ვსტუმრობდით სახელოვან ადამიანებს, ომის ვეტერანებს, რათა უშუალოდ მათგან მოგვესმინა უსასტიკესი ომისა და ამ ომში ჩვენი თანასოფლელების მიერ განვლილი საბრძოლო გზის ამბები. სახელოვანი ვეტერანები დაუზარებლად გვიყვებოდნენ ომის ისტორიას, მათ საბრძოლო ბიოგრაფიას. არასდროს დაგვაზინყდებოდა მათი ნათელი და მომღიმარი სახეები, რომლებიც ასაკთან შედარებით გაცილებით მხნედ გამოიყურებოდნენ და ტოლს არ უდებდნენ ახალგაზრდებს. ისინი დიდხანს ამაყად დააბიჯებდნენ სოფელში და ბავშვური სიხარულით ეგებობოდნენ თანასოფლელების, განსაკუთრებით ახალგაზრდების წარმატებებს.

ზეციერსა და მიწიერს, ყველა ადამიანს ჰყავს მეხოტბეც და მაგინებელიც. მოხერემ და მიხეილ ვაშაყმაძეები კი ყველა ღირსეულს უყვარდა და მრავლადაც ჰყავდა დამფასებლები.

მოხერემ ვაშაყმაძე გარდაიცვალა 2004, ხოლო მიხეილ ვაშაყმაძე – 2005 წელს.

დაკრძალულნი არიან წელათში, საგვარეულო სასაფლაოზე.

ვეზირ ვაშაყმაძე (1918-2005)

საუკეთესო ადამიანური თვისებებით იყო შემკული ვეზირ ვაშაყმაძე, შესანიშნავი მეოჯახე, მეურნე, ხელოსან-მშენებელი მთელი თავისი ცხოვრება ემსახურებოდა სიკეთესა და საზოგადო-სასოფლო საქმეების კეთებას. იგი წელათში დაიბადა. იმ დროს არსებული სიტუაციის გამო ვერ შეძლო აკადემიური განათლების მიღება, თუმცა თავისი აზროვნებით, ლოგიკური მსჯელობით, დამაჯერებლობითა და ანალიზის უნარით იგი

გაკვირვებას ინვევდა ინტელექტუალურ ადამიანებში. ვეზირი საბჭოთა ნყობილების პირობებში კოლექტიური მეურნეობის სამეურნეო ცხოვრების აქტიური მონაწილე იყო.

ვეზირი შუბნის თემში ერთ-ერთ საუკეთესო ხელოსნად და მშენებლობის სპეციალისტად ჩამოყალიბდა. თავისი საქმის ერთგულმა და მოსიყვარულემ იგივე პროფესიისადმი სიყვარული ჩაუნერგა მის შვილებს: ვაჟა, თორუნ და ალიოშა ვაშაყმაძეებს. მას სწამდა, რომ ეს ხელობა არ იყო კერძო საქმე. იგი საზოგადო საქმე იყო. ამ ხელობით შესაძლებელი იყო უფრო მეტი სიკეთის მოტანა ადამიანებისათვის, რადგან მას საშვილიშვილო დატვირთვა ჰქონდა. აშენებული სახლი მოემსახურებოდა არა მარტო ერთ კონკრეტულ ოჯახს, არამედ შთამომავლობასაც.

ვეზირს თავის შვილებთან ერთად არაერთი სახლი აქვს აშენებული არა მარტო წელათსა და შუბნის თემის, არამედ მეზობელი საკრებულოებისა და ხეობის სოფლებში.

კიდევ ერთ თვისებას უნდა გაეცვას ხაზი ვეზირ ვაშაყმაძის პიროვნებაში. იგი საოცრად კარგი მამა და აღმზრდელი იყო. მან შვილებს ჩაუნერგა ერთმანეთისადმი და თანასოფლელებისადმი სიყვარულის გრძნობა. ამ თვისებით ვეზირის შვილები დღესაც გამორჩეულნი არიან შუბნის თემში. მათი ძმობა, დედამამიშვილების ერთმანეთისადმი დამოკიდებულება სამაგალითოა თითოეული ჩვენთაგანისათვის.

შრომისმოყვარეობამ, საქმის სიყვარულმა ვეზირს მისცა შესაძლებლობა შეექმნა ეკონომიკურად ძლიერი ოჯახი. წელათში პირველი ავტომანქანა ჟიგული სწორედ ვეზირის ოჯახმა შეისყიდა.

ვეზირ ვაშაყმაძე გარდაიცვალა 2005 წელს. დასაფლავებულია წელათში, საგვარეულო სასაფლაოზე.

სადო ფუტყარაძე (1920-1985)

წელათელ ფუტყარაძეთა საგვარეულოს შთამომავალი, ზექერია და ნური ფუტყარაძეების უმცროსი თანამედროვე, მოაზროვნე, ენერგიული **სადო ფუტყარაძე** ოქროს ასოებით ჩაენერა სოფლის ისტორიაში. ბუნებით ჰუმანური ადამიანი ღვთისაგან უხვად იყო დაჯილდოებული კეთილი გულით, შენდობისა და პატიების უნარით, საქმის სიყვარულითა და პასუხისმგებლობის გრძნობით.

სადო ფუტყარაძე დაიბადა 1920 წელს, სოფელ წელათში. მამა ადრე გარდაეცვალა. ობლად დარჩენილი წაბუკის აღზრდა დედამ-გულსომ ითავა მაზლის -ფერათის მზრუნველობითა და თანადგომით. ბუნებამ სადო კეთილშობილებასთან ერთად ნიჭიერებითაც დააჯილდოვა. ოთხკლასიანი განათლება მიიღო და იმ დროს სოფელში ერთ-ერთ წიგნიერ კაცად ჩამოყალიბდა.

სრულიად ახალგაზრდა სადო ჩაება საკოლმეურნეო შრომის ფერხულში. შრომისმოყვარეობამ შედეგი გამოიღო. იგი მიიღეს კომუნისტური პარტიის რიგებში და სოფლის ბრიგადირადაც დაანიხაურეს. სხვადასხვა დროს მუშაობდა ტყის მცველად და მინათმომწყობად. პარალელურად, იგი იყო კოლმეურნეობის სარევიზიო კომისიის თავმჯდომარე. იმ დროისათვის ეს დიდი აღიარება იყო.

სადო ფუტყარაძე მოქეიფე კაცი იყო, ბახუსის მოყვარული. თვადაც ხდიდა არაყს კოლმეურნეობის მარანში და თანასოფლელებსაც უხვად უმასპინძლებოდა. გვახსოვს 1976 წლის ივნისის მშვენიერი დღე, როცა ტომაშეთის რვა წლიანი სკოლის მოსწავლეებმა გადავწყვიტეთ სასწავლო კურსის დასრულების აღნიშვნა და გადასავალს (წელათიდან ტომაშეთში გადასასვლელი) მოვიყარეთ თავი. სკოლის დირექტორი კუკური ფუტ-

კარაძე დაგვედევნა – მაშინ ხომ მოსწავლეებისათვის ალკოჰოლური დასაღვების მიღება აკრძალული იყო. მაინც მოვახერხეთ რამდენიმე ბოთლი ღვინის გადამალვა. სადო ფუტკარაძემ ჩვენთან ერთად თავადაც მოილხინა და ჩვენც მოგვალხინა.

სადო ფუტკარაძე ტრაგიკულად დაიღუპა 1985 წელს – 65 წლის ასაკში. დაკრზალულია წელათის საგვარეულო სასაფლაოზე.

ახმედ ფუტკარაძე (1924-1996)

ჰუმანისტი და კაცთმოყვარე, სოფლისა და თანასოფლელების კეთილდღეობის მოსურნე, ალალ-მართალი და უღალატო პიროვნება, ახლობელ-ნათესავთა სინარული, სევდისა და ჭირვარამის გამზიარებელი მრავალმხრივი ნიჭით დაჯილდოებული მშრომელი კაცი – ასე იცნობდნენ ზექერია ფუტკარაძის ოჯახში 1924 წელს დაბადებულ ვაჟიშვილს – ახმედს, რომელსაც ბუნებამ უხვად დააბერტყა სიყვარულის განუმეორებელი ნიჭი.

ჩვენი თაობის ადამიანებს კარგად გვახსოვს ახმედ ფუტკარაძე, მისი საუკეთესო ადამიანური თვისებები, მეოჯჯეხეობა, ბუნებით მომადლებული ძველქართული კეთილშობილება, მინის სიყვარული, თავდადებული გარჯა. ყველა ეს თვისება სამაგალითო იყო გარშემომყოფთათვის. ამიტომაც უყვარდათ იგი, მაგრამ უყვარდათ კიდევ იმიტომ, რომ თავადაც ასეთივე სიყვა-

რულის უნარით იყო დაჯილდოებული. იგი არასდროს არ ითხოვდა პატივისცემას. თავად მისი პიროვნება ინვევდა მისდამი უდიდესი პატივისცემის განწყობის დამკვიდრებას.

დახვეწილი იუმორის პატრონი არტისტული ნიჭითაც იყო დაჯილდოებული. შეიძლება ითქვას, რომ იგი იყო პირველი **პაროდისტი** სოფელ წელათში. მას მაღალი პროფესიონალების დარად შეეძლო მიებაძა ნებისმიერი ადამიანისათვის, მაგრამ არასდროს იყო მისი პაროდია დამცინავი და შეურაცხმყოფელი.

სოფლური იუმორის ერთ-ერთმა ზეპირშემოქმედმა თავისი ცხოვრება ვაშაყმაძეების ქალს – **ალთუნს** დაუკავშირა. მათ შეეძინათ სამი შვილი: **იოსები, ყუყუნა და მაცვალა**.

მუშაობდა კოლმეურნეობაში – რიგით კოლმეურნედ, ფერმის გამგედ, მაღაზიის გამგე-გამყიდველად ტომაშეთსა და წელათში.

1980-იანი წლების ბოლოს ახმედის ოჯახი ჯერ ფერიაში, შემდეგ კი ახალშენში გადავიდა საცხოვრებლად, მაგრამ დიდხანს არც მათ დასცალდათ ბედნიერი ცხოვრება. სიკვდილმა 1993 წელს ხელიდან გამოსტაცა ერთადერთი ვაჟკაცი, მისი იმედი და მთავარი დასაყრდენი. ვერ გადაიტანა მისმა გულმა ეს ტრაგედია. ახმედი დაავადდა და 1996 წელს გარდაიცვალა 72 წლის ასაკში. მისმა მეუღლემ ქმრის გარდაცვალებიდან 20 წელზე მეტ ხანს იცოცხლა და გარდაიცვალა 104 წლის ასაკში. ახმედი მეუღლესთან ერთად დასაფლავებულია ახალშენის საგვარეულო სასაფლაოზე.

შერიფ ვაშაყმაძე (1925-1981)

არიან ადამიანები, რომლებიც სიკვდილის შემდეგაც ცოცხლობენ, რადგან მათ მიერ გაკეთებული საქმე, დათესილი სიკეთე ადამიანებს არ ავინწყდებათ. ასეთი იყო შე-

რიფ ვაშაყმაძე, გულის-
ხმიერი, ცნობისმოყვარე
და ცოდნისმოყვარე კაცი,
სოფელსა და ახლობლებ-
ზე უზომოდ შეყვარებუ-
ლი პიროვნება. ჩვენს
მეხსიერებასაც ასეთ კა-
ცად შემორჩა. მისი გუ-
ლიანობა, ბუნება, ხასია-
თი, სხვა ადამიანური
თვისებები წელათში, ამ
პატარა სოფლის მიკრო-
გარემოში ჩამოყალიბდა.

მძიმე იყო შერიფის
ბავშვობა. რთული იყო
ახალგაზრდობის პერიოდიც. ბავშვობიდანვე იყო მაძიებე-
ლი, რაციონალიზატორული ნიჭით დაჯილდოებული ადა-
მიანი. უყვარდა ჩაკიკრკიტება ყველლა საქმეში, განსა-
კუთრებით კი მაშინ, როცა იგი ტექნიკას ეხებოდა. ამა თუ
იმ ხელსაწყოს ყველა დეტალს ზედმინევენით სწავლობდა.
სწორედ „ჩაკირკიტების“ ჩვევამ განსაზღვრა მისი მეტსა-
ხელი – კიტე (კიტინი, კირკიტი). სიახლეების სიყვარულმა
და მისი ტექნიკის შესწავლის დაუოკებელმა სურვილმა
იგი მაღალკვალიფიციურ სპეციალისტად აქცია. ამიტო-
მაც დაიმკვიდრა შუბნის თემში „უდიპლომი ინჟინერის“
სახელი. სამსახურიც შესაფერისი ჰქონდა. წლების გან-
მავლობაში წელათის ხის დამაზადებელი ქარხნის მექანიკოსი
იყო.

შერიფმა თავის სახელოსნოში თავი მოუყარა იმ
დროისათვის არსებულ თითქმის ყველა ხელსაწყოს, სამე-
ურნეო და სამშენებლო იარაღებს, ყოველდღიურად იმაღ-

ლებდა ცოდნას, ეუფლებოდა ახალ ტექნიკურ მიღწევებს და თავის ცოდნას, გამოცდილებას ენერგიას უშურველად უნაწილებდა თანასოფლელებს. ერთ-ერთი ასეთი ახალი ტექნიკური სიახლე 1970-იან წლებში იყო ხის სახერხი „დრუჟბა“, რომელიც შუბნის თემში პირველად შერიფ ვაშაყმაძემ შეიძინა. ამ სიახლის სანახავად მაშინ სხვა სოფლებიდანაც კი გამოდიოდნენ წელათში შერიფთან. ხასიათით უალრესად კეთილი და მიმნდობი შერიფი ყველას უმართავდა ხელს, ყველას ეხმარებოდა. ერთხანს ხელვაჩაურის რაიონის თხილნარის მეურნეობაში გადავიდა საცხოვრებლად, თუმცა დიდხანს ვერ გაძლო და ისევ მშობლიურ სოფელს დაუბრუნდა.

შერიფი გარდაიცვალა 1981 წელს, დაკრძალულია წელათში, სოფლის საგვარეულო სასაფლაოზე.

ბინალი ფუტყარაძე (1926-1979)

აჭარის მთიანეთი მდიდარია ხალხური მოლექსეებით. მათ დიდ ნაწილს სათანადო განათლება არ მიუღიათ, მაგრამ ბუნებრივი ნიჭის წყალობით ხელიხელსაგომანებელი ლექს-სიმღერები შეუქმნიათ და შთამომავლობისათვის დაუტოვებიათ.

ბინალი ფუტყარაძე ერთი იმთავანია, ვინც სული და გული ჩააქსოვა ხალხურ პოეზიას. ჩვენს კუთხეში ძნე-

ლია მოიძებნოს ადამიანი, ვისაც არ მოესმინოს გლეხური ცხოვრების ხალისითა და პოეზიის სიყვარულით შეკაზმულ-შეზავებული, დარჩიძეების მადლით გამოკვებილი ხალასი ლექს-სიმღერები. დრომ, ჟამთა-სვლამ, ამ მოუსყიდველმა მსაჯულმა აჩვენა მისი სახელის მდგრადობა. ისტორიამ თვალსაჩინო გახადა სახალხო მგოსნის შემოქმედების მნიშვნელობა ქართული ხალხური სიტყვიერების ისტორიისათვის.

ბინალი ფუტკარაძე დაიბადა 1926 წ. 26 აპრილს, გლეხის – ახმედის ოჯახში. საკუთარ სოფელში მიიღო შვიდწლიანი განათლება და ჩაირიცხა ბათუმის სამედიცინო ტექნიკუმში, მაგრამ ავადმყოფობის გამო სასწავლებელი ვერ დაასრულა. მალე ბინალი დაოსტატდა ლექსების გამოთქმასა და სიმღერებში. ქორწილებში, სახალხო დღესასწაულებსა თუ სხვა ღონისძიებებში იგი უანგაროდ და სიყვარულით მღეროდა. ხალხმა იგი შეიყვარა, მის სიმღერებს სიტბო შეაგება, ხოლო „სახალხო მთქმელმა „აჭარის მზე, მდელი-ბარაქიანი“, მისი ზღვისპირეთი „ციტრუს-ყვავილოვანი“ პოეტური შემოქმედების ლეიტმოტივად აქცია“ (თ. ფუტკარაძე, წინასიტყვაობა“. ბინალი ფუტკარაძე, „დე უმღერე მამულს ჩემო ჩანგო“, ბათ. 1996, გვ. 6)

ბუნებით თავმდაბალი მგოსანი თოფია ქათამაძეს თვლიდა თავის მასწავლებლად, 1961 წელს შეხვედრიან კიდეც ერთმანეთს, ხოლო თოფია რომ გარდაიცვალა, ბინალი ფეხით ასულა მგოსანის საფლავზე და ექსპრომტად გამოუხატავს თავისი სამძიმარი:

„შაირში ვინ გაჯობებდა, ლექსის უკეთ მთქმელობაში,
ბუნებას მონყდი ბულბული, ჭვანის ლამაზ ხეობაში“

თავის მხრივ, ბინალის ნიჭს აფასებდა თოფიაც და თავს იმით იმშვიდებდა, რომ მისი სიკვდილის შემდეგ „ფუტკარაძე დაამღერებს, ხალხური მთქმელი ბინალი“ (თ. ფუტკარაძე, წინასიტყვაობა“. ბინალი ფუტკარაძე, „დე უმღერე მამულს ჩემო ჩანგო“, ბათ. 1996, გვ. 7)

ბინალი ხალხური სატირის კარგი ოსტატიც იყო. იგი იყო ასევე ინდივიდუალურ შემსრულებელთა ხელოვნებისა და მხატვრული თვითშემოქმედების კოლექტივების არაერთი დათ-

ვალეერების მონაწილე. დაჯილდოებული იყო მედლებით, დიპლომებით სიგელებით.

ბინალი ფუტყარაძე გარდაიცვალა 1979 წელს. დაკრძალულია სოფელ დარჩიძეებში.

ვეზირ ფუტყარაძე (1927-2002)

წელათში დაფასებულ პიროვნებებს შორის გამორჩეულია ვეზირ შერიფის ძე ფუტყარაძის სახელი. იგი დაიბადა 1927 წელს, სოფელ წელათში. საკოლმეურნეო შრომაში გაატარა მისი სიცოცხლე. მას არ მიუღია უმაღლესი განათლება, მაგრამ ისტორიის საკითხების საკმაოდ კარგი მცოდნე იყო. მას გააჩნდა აგრეთვე პოლიტიკური პროცესების ანალიზის და ლოგიკური დასკვნების გამოტანის უნარი.

ლამაზი, იუმორით შეზავებული საუბარი იცოდა. ამიტომაც არ დაკლებია მსმენელი. მის ირგვლივ მუდმივად იკრიბებოდნენ წარსულის საკითხებით და ინტერესებული ადამიანები, რომლებიც ისეთი კმაყოფილებით ბრუნდებოდნენ სახლებში, რომ ვეზირის ამომწურავი, საფუძვლიანი ანალიზისა და ლოგიკური მსჯელობის გამო დამატებითი კითხვები არ უჩნდებოდათ. წლების განმავლობაში მუშაობდა კოლმეურნეობაში კოლმეურნედ, ფერმის გამგედ, მაღალიზის გამყიდველად.

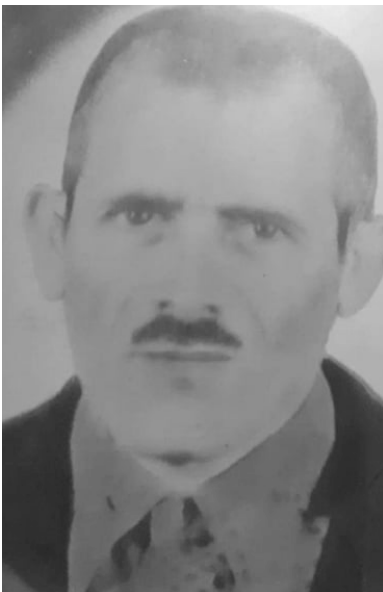
ვეზირმა საკუთარი შრომის ფასად შექმნა ოჯახი. მეუღლე კეთილგონიერებით გამორჩეული ქალბატონი ოლადაურელი ქარცივაძეების ცნობილუ საგვარეულოდან იყო. მათ შეეძი-

ნათ სამი შვილი: შუშანა (რომელიც გათხოვდა ნელათში, შერიფ ვაშაყმაძის ოჯახში), შუქრი და იაშა. ნელათიდან გადასახლების შემდეგ იაშა დამკვიდრდა ნატანებში (თუმცა ბოლო წლებში მეუღლესთან ერთად კვლავ ნელათს დაუბრუნდა), შუქრი კი შრომაში.

ვეზირ ფუტყარაძე გარდაიცვალა 2002 წელს. დასაფლავებულია სოფელ შრომაში.

შემსო ვაშაყმაძე (1927-1989)

„ხე რომ კვდება, ფესვი რჩება, კაცი კვდება, შვილი და საქმე რჩებაო“ – ამ შესანიშნავი შეგონებით უნდა გავიხსენოთ ნელათის კოლორიტი, ენამოსწრებულობით, მახვილსიტყვაობით გამორჩეული წყნარი და ხალისიანი, ბუნებრივი და მომღიმარე **შემსო ვაშაყმაძე**, კაცი, რომელიც თავისი ყოველდღიურობით ნათელ კვალს ტოვებდა თანასოფლელთა მეხსიერებაში.

სოფლის კოლორიტი იყო შემსო ვაშაყმაძე, ტრადიციული წესებით ცხოვრება უყვარდა. ჩვენს ბავშვობაში სოფელში ერთადერთ კაცს ჰყავდა ცხენი. ცხენით შემოივლიდა ყანებსა და ჭალებს, სოფლის ყოველ კუთხე კუნჭულს, მთასა და ბარს და ნაამაგარ ცხოველს ბავშვივით ეფერებოდა.

შემსო იყო ძალზე შრომისმოყვარე, თავმდაბალი და უწყინარი ადამიანი. ერთხელ, მის ქალიშვილს – ფიქროს – ერთ-ერთმა თანასოფელმა ბიჭმა თამაშის დროს ქვა მოარ-

ტყა თავში. ამის შემდეგ იგი ერიდებოდა შემსოსთან შეხვედრას, თუმცა დაზარალებულის მამას აუცილებლად არ დასცდენია, „ქვასროლია“ ბიჭისათვის არაფერი უგრძნებინებია. მხოლოდ ქალიშვილის გამოჯამრთელების შემდეგ დაარიგა მეზობელი ასეთი ქმედების უსაქციელობაში.

შემსო ტაშტან ვაშაყმაძის მსგავსად საოცარი მეზღაპრე იყო. მასაც შეეძლო დიდხანს ცნობილი ზრაპრებისა თუ მის მიერ შეთხზული „ჰეიების“ მოყოლა. ამიტომაც ხშირად იყრიდნენ თავს სოფლის ბავშვები შემსო ვაშაყმაძის ოჯახში. ენაწყლიან მეზღაპრეს ზოგჯერ შემოათენდებოდა კიდეც, თუმცა მსმენელებს სახლებში წასვლა არ ეჩქარებოდათ.

შემსო ვაშაყმაძე გარდაიცვალა 1989 წელს. დასაფლავებულია წელათში, საგვარეულო სასაფლაოზე.

ალიოსმან ვაშაყმაძე

(1928 – 1998)

სოფელ წელათის მცხოვრებთ გაუგონიათ და დღემდე ახსოვთ კაცურ-კაცობით, დამსახურებით, გულისხმიერებით, მოყვასისადმი სიყვარულით, გონიერებით, სიდიდნჯითა და წინდახედულობით გამორჩეული პიროვნება. ეს პიროვნება ალიოსმან ვაშაყმაძე. იგი დაიბადა სოფელ წელათში 1928 წ. 28 აპრილს.

ცხოვრების ბედუკუღმართობამ ა. ვაშაყმაძე აიძულა მიეტოვებინა მამისეული კერა. იგი ხელვაჩაურის რაიონის სოფელ

ჭარნალში გადავიდა საცხოვრებლად. ცოლად შეირთო დარჩი-
ძეებელი რასიყ ბერიძის ქალიშვილი ზოჰრა, რომელმაც სამი
შვილი აჩუქა: ფადიმე, მერაბი და როსტომი.

ა. ბერიძე იყო საოცრად გონიერი ადამიანი. აკადემიური გა-
ნათლება მას არ მიუღია, მაგრამ ბუნებამ იგი დააჯილდოვა ბუ-
ნებრივი ნიჭით, რამაც იგი არაჩვეულებრივ მოსაუბრედ აქცია.
მან ძალიან კარგად იცოდა თავისი სოფლისა და გვარის ისტორია.
სწორედ ამიტომ იყო იგი ჩვენი რესპონდენტი. ამ ნაშრომში ბევრი
ფაქტოლოგიური მასალა ა. ვაშაყმაძის მონათზრობს ეფუძნება.

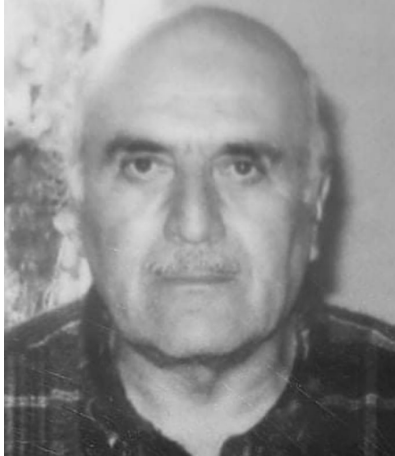
ოჯახში ა. ვაშაყმაძე სიმკაცრით იყო ცნობილი. არც უხემო-
ბა ყოფილა მისთვის უცხო, თუმცა იგი იყო არაჩვეულებრივი
მეოჯახე, მეურნე, მზრუნველი მამა და ბაბუა. წელათიდან ჩა-
სახლებულმა მალე აუღო ალლო ცხოვრებას. ურთულეს პირო-
ბებში მან შეძლო აეგო ცხოვრება. მისი მონდომებითა და შრო-
მისმოყვარეობით ორი საცხოვრებელი სახლი ააშენა და მოაწ-
ყო, ორივე შვილი დააკარა და დაუტოვა სამეურნეო ცხოვრების
მტკიცე საფუძველი.

ა. ვაშაყმაძე სტუმრისათვის გამორჩეული მასპინძელი იყო.
კაპიტალური სახლის აშენებამდე იგი პატარა ფაცხაში ცხოვ-
რობდა. ეს პატარა ფაცხა 1970-იან წლებში ყველა შუბნელის
მშობლიურ კერად გადაიქცა. თავად ფინანსურად არც თუ ისე
სახარბიელო მდგომარეობაში მყოფს სხვებისთვის დახმარება
ცხოვრების წესად ჰქონდა ქცეული. დღემდე ბევრისთვის არაა
ცნობილი ალიოსმან ვაშაყმაძისეული სულგრძელობისა და გუ-
ლისხმიერების ერთი ნათელი მაგალითი, როცა გაუგებრობაში
ჩავარდნილი ერთ-ერთი შუბნელი სტუდენტი ოთხი ათასი მანე-
თის სანაცვლოდ იხსნა ხიფათისაგან.

ა. ვაშაყმაძე სხვისი ჭირისა და ღვინის უპირველესი გამზიარე-
ბელი იყო. არ ყოფილა შემთხვევა, მას ვინმესთან სამძიმარზე მის-
ვლა დაზარებოდა, ჭირისუფალი არ ენეგუშებინოს. კაცთმოყვა-
რეობა, ჰუმანიზმი, ადამიანურობა განაპირობებდა იმ დიდ სიყვა-
რულს, რომელიც მოიპოვა სამეზობლოსა და სანათესაოში.

ა. ვაშაყმაძე გარდაიცვალა 1998 წ. 25 აგვისტოს. დაკრძა-
ლულია სოფელ ჭარნალში.

ისრაფილ ვაჟაყვამაძე (1931-2014)

ჭკვიან კაცს უთქვამს: „გიყვარს ის, რაც იციო“. მართლაც, როცა ჩვენს ბავშვობისდროინდელ წელათზე ვფიქრობთ, მარტი იმდროინდელი სოფელი კი არ გვენატრება, არამედ ყველა თაობის ადამიანი და ეს იმიტომ რომ „ეს ჩვენ ვიცით ისინი“. და როცა მთის უბეში შეყუყულები წელათის შესახებ ვფიქრობთ, როცა კეცებში გამომცხვარი გვერეგის და მჭადჩაუყუყუნე-

ბული მანონით სავსე მრგვალ სუფრასთან ჩვენი თანასოფელი ჯიშიანი და ეშხიანი გოგო-ბიჭების, ჩვენი დებისა და ძმების ლამაზი თვალების გადმოციცინათელებას ვიხსენებთ, უნებლიეთ გვახსენდება ერთი პოეტის (ტიციანი) ლამაზი სიტყვები ჩვენეული პერიფრაზით: „ზაფხული მაინც ზაფხული არის, მაგრამ წელათში მაინც სხვა არის“.

გვახსოვს, შემოდგომის ერთ ლამაზ დღეს, მოცვის კრეფიდან დაბრუნებულ რამდენიმე თანატოლთან ერთად სტუმართმოყვარე ისრაფილის ჭიშკარს რომ მივადექით და ისრაფილ ბიძიას და მისი ოჯახის წევრების პატივისცემისა და ყურადღების ქვეშ მოვექექით. მისი საუბარი სასიამოვნო მოგონებად დაილექა ჩვენს მეხსიერებაში. სიცოცხლის ბოლო წლებში ხშირად ჩამოდიოდა ბათუმში – თხილნარის მეურნეობაში ჩამოსახლებულ შვილთან სტუმრად. არასდროს ივინყებდა იქ მცხოვრებ წელათებს, ყველას მოინახულებდა, მოეფერებდა, გულს გაუთბობდა.

უაღრესად მეგობრული, ალალი და პატიოსანი კაცი იყო ისრაფილი. განსაკუთრებული შრომისმოყვარეობით გამოირჩეოდა. ფეხი სტკიოდა, თუმცა ვერასოდეს შეამჩნევდით სიზარმაცეს, ფეხის ტკივილით მომიზეზებას. თავის საკეთებელს ისრაფილი დაუზარებლად აკეთებდა.

წავიდა ისრაფილი ამქვეყნიდან. გარდაიცვალა 2014 წელს, თუმცა სანამ კაცს მომგონებელ-მომხსენიებელი ეყოლება, იგი არსადაც არ გადადის. იგი წელათში რჩება, ჩვენს გვერდით. ვერ ვხედავთ ფიზიკურად, თუმცა გონებით მუდამ აღვიქვამთ მის სიახლოვეს. არაერთი თაობის გონების თვალი მუდამ ასე ახლობლად აღიქვამს ნამუსიან და კეთილშობილ წელათელს – ისრაფილ ვაშაყმაძეს.

**მეიდან (1931-1995), ნიჟუატი (1937- 2004) და
ნუგზარ (1961-1988) ვაშაყმაძეები**

მათმა გარდაცვალებამ წარსულში გადაგვიყვანა – იმ წარსულში, რომელსაც ბავშვობის ლამაზი წლები ჰქვია. მაშინ თქვენ, საერთო-სახალხო შრომის ფერხულში იყავით ჩაბმული – მეიდანი – შუბნის კოლმეურნეობის აქტიური წევრი – წლების მანძილზე ბრიგადირის თანამდებობაზე, ნევზეთი კი თხილწარის მეურნეობაში ტრაქტორისტ-მექანიზატორის სპეციალობით მუშაობდა. გვახსოვს თქვენთან შეხვედრები. მაშინ სრულიად ახალგაზრდები იყავით და პატარებს აჯადოებდით მათდამი თქვენი დამოკიდებულებით. სწორედ მაშინ გაიღო ის პირველი ხიდი, მამებისა და შვილების თაობებს რომ აკავშირებდა. ეს იყო ლამაზი, ამალღებული ურთიერთობა, რომელიც ბოლომდე გაგყვათ. მძიმე ოჯახურმა ტრაგედიამ – ნუგზარის ტრაგიკულმა დასასრულმაც ვერ ჩაკლა თქვენში ეს სილამაზე. ნუგზარი ჩვენი თაობის ახალგაზრდა იყო – მუდამ აქტიური, სანდომიანი, ხალისიანი. მახინჯაურში მოუწია მას სიცოცხლის ბოლო წლების გატარება. ახალდაწორწინებული იყო. ერთი შვილი – მამის გარეშე გაზრდილი შვილი დაუტოვა შთამომავლობას. დღეს იგი სრულწლოვანია, გაზრდილი, დავაჟკაცებული!

მეიდან, ნევზეთ და ნუგზარ ვაშაყმაძეები

ნევზეთსა და მეიდანს რაღაც სხვანაირი, გამორჩეული ურთიერთობა ჰქონდათ ნათესავ-ახლობლებთან. მახსოვს, ერთხელ როცა მოსკოვში მომიწია წასვლა, ნევზეთს საგანგებო საჩუქრები მოემზადებინა მისი დისშვილისათვის, რომელიც მოსკოვში იხდიდა სავალდებულო სამხედრო სამსახურს. გვახსოვს აგრეთვე მათი გაბრწყინებული თვალები, ნათესავების სტუმრობით რომ იყო გამოწვეული. მეიდანს სახლი წელათის ცენტრში, გზის გასწვრივ ჰქონდა – სოფელში ყველაზე ფართე ღია აივნით. აივანზე მუდმივად იყო მაგიდა – ხილითა თუ სხვა პროდუქტებით დახუნძული. აივანი მუდამ სავსე იყო მეზობელ-მოკეთეებით.

კაცურად იცხოვრეს და ნაადრევი სიკვდილის მიუხედავად ვალმოხდილები წავიდნენ წუთისოფლიდან. ნუგზარი დაიღუპა 1988 წელს (დაკრძალულია თხილნარის მეურნეობაში), მეიდანი გარდაიცვალა 1995 წელს (დასაფლავებულია წელათში, საგვარეულო სასაფლაოზე), ხოლო ნევზეთი – 2004 წელს (დასაფლავებულია თხილნარის მეურნეობაში).

ალი ფუტყარაძე (1933-2004)

ზექერია ფუტყარაძის შვილებს შორის ალი გამორჩეული იყო თავისი ზნეკეთილობით, ერთგულებითა და უპრეტენზიო ბუნებით. ღვთით მომადლებული კეთილშობილება და შრომის-მოყვარეობა სიცოცხლის ბოლომდე იყო მისი გამორჩეული თავისებურება.

ალი დაიბადა წელათში, ზექერია ფუტყარაძის ოჯახში 1933 წელს. ბავშვობიდანვე გამოირჩეოდა დამყოლი ხასიათითა და სხვათა აზრის უკრიტიკოდ გაზიარების უნარით. ბუნებით გულწრფელს სხვებიც გულწრფელი წარმოედგინა. ერთი შვილით დაასაჩუქრა ბუნებამ ალი. მეორედ მოუხდა დაქორწინება დარჩიძეებელ სურმანიძის ქალზე. მისგან შვილი არ შეძენია. მუხთალია ნუთისოფელი. ხშირად უფრო ფასდება ის, ვინც არაა დაფასების ღირსი. ალისთანა ადამიანები შემჩნეველნი რჩებიან სიცოცხლეში, მათი უანგარობა, გულწრფელობა და სიკეთე კი აუხსნელი, მაგრამ როცა სიცოცხლეს ტოვებენ, მაშინ ჩნდება სიცარიელე, რომლის ამოვსება ვეღარასოდეს ხერხდება. ასე იყო ალის შემთხვევაშიც. ყველაზე უფრო დასაფასებელი თავისი გულწრფელობით, გულღიაობით, ნაღდი და არა მოჩვენებითი ერთგულებითა და საყვარულის უნარით დაჯილდოებული ალი მეტ სიყვარულს იმსახურებდა თანამოძმეებისგან.

ყველა დროს და ეპოქას თავისი მოთხოვნები აქვს. სწორედ ამითაა განპირობებული, რომ „დროის შვილების“ დიდ ნა-

წილს ძველი დიდებისაგან არაფერი რჩებათ. მათ შესახებ შეთხზული მითები საპნის ბუმტივით სკდება და მათი სახელებიც დავიწყებას ეძლევა. ალი ფუტყარაძე თავისი გულწრფელობით, მიამიტობით, ერთგულებით, კაცთმოყვარეობით ყველა ღირსეულ ადამიანს ემახსოვრება.

ალი გარდაიცვალა 2004 წელს, 71 წლის ასაკში. გარდაიცვალა მისი ბიძაშვილის – რეჯების დაკრძალვის დღეს.

დასაფლავებულია წელათში, მამისა და ბაბუის გვერდით, საგვარეულო სასაფლაოზე.

აბას ფუტყარაძე (1933-1986)

სიცოცხლე მარადიული არაა, თუმცა ღირსეული ადამიანის სახელი და გაკეთებული საქმე დიდხანს რჩება და საზოგადოების კუთვნილება ხდება. აბას ფუტყარაძემ სიცოცხლეშივე დაიმკვიდრა ხალისიანი და კარგი კაცის სახელი. მისი პიროვნების ჩამოყალიბებაზე გავლენა მოახდინა მშობლიურმა გარემომ.

იზრდებოდა საბიძაშვილოში – ერთმანეთისათვის მზრუნველ გარემოში, თუმცა განსაკუთრებული იყო მამის – ფერათის დამსახურება, რომელიც შვილებს მუდმივი კონტროლის და ზედამხედველობის ქვეშ ამყოფებდა, ადამიანურობას ასწავლიდა, განათლების მიღებას აიძულებდა.

ყოველივე ამან აბასის პიროვნების ფორმირებაზე მოახდინა უდიდესი გავლენა.

ბუნებით კეთილი კაცი სითბოსა და სიყვარულს თანაბრად უნა-
ნილებდა ყველას – ნაცნობსა თუ უცნობს, მეგობარსა თუ მე-
ზობელს, ნათესავსა თუ ახლობელს.

რა დაგვავიწყებს აბასის მიერ წინაპართა შეგონებების
სარწმუნო არგუმენტების მოშველიებას კეთილშობილებასა და
სიყვარულზე, განსაკუთრებით ბავშვებისადმი დამოკიდებულე-
ბაზე. განსაკუთრებული დამოკიდებულება ჰქონდა მოზარდებ-
თან. ამიტომაც იყო მისი სახლი ჰატარა ბავშვების თავშეყრი-
სათვის ერთ-ერთი ყველაზე საყვარელი ადგილი. არავის შეეძ-
ლო გაეთავისებინა ბავშვების სულიერი სამყარო, აზრები, მის-
წრაფებები ისე, როგორც ეს აბას ფუტკარაძეს შეეძლო. გვახ-
სოვს, ერთხელ, ზამთრის ერთ სუსხიან დღეს, ერთ-ერთი თანა-
სოფელელის ქორწილის შემდეგ რამდენიმე ბოთლი „ჰერეთი“
(ღვინო) ბავშვებმა თოვლში გადავმალეთ, შემდეგ კი აბას ბიძი-
ას ოჯახს მივადექით ღვინის ბოთლებით „ხელდამშვენებულე-
მა“. სხვასთან მისვლას ვერც გავბედავდით. მეხუთე-მეექვსე
კლასის მოსწავლეებს ამის უფლებას არავინ მოგვცემდა, შეიძ-
ლება დავესაჯეთ კიდევ. აბას ბიძიამ კი მოგვიწონა სითამამე
და არაჩვეულებრივი სუფრა გაგვიშალა. რამოდენიმე ბავშვმა
სწორედ მაშინ მივიღეთ „ბახუსის“ პირველი ნათლობა, პირვე-
ლად გავუსინჯეთ ღვინოს გემო და კარგადაც „შეეჟუჟუნდით“.
ეს დღე არასდროს წაიშლება ჩვენს მეხსიერებაში.

ნაადრევად წავიდა აბას ფუტკარაძე წუთისოფლიდან. იგი
გარდაიცვალა 53 წლის ასაკში, 1986 წელს. განისვენებს წე-
ლათში, საგვარეულო სასაფლაოზე, თავისი ახლობლებისა და
ნათესავების გვერდით.

ქაზიმ ფუტყარაძე (1935-2020)

სიმართლით, პრინციპულობითა და პატიოსნებით გამორჩეული პიროვნება – ასე ახსოვთ ქაზიმ ფუტყარაძე წელათში. ასე დაამახსოვრა მან თავი სოფელ თხილნარის მეურნეობაშიც,

სადაც ცხოვრობდა იგი 1968 წლიდან.

ქაზიმ ფუტყარაძე ზექერიას ნაბოლარა შვილია. იგი დაიბადა 1935 წელს, სოფელ წელათში. დარჩიძეებელ რეზილეს სურმანიძესთან ერთად რამოდენიმეჯერ შეიცვალა საცხოვრებელი ადგილი. ცხოვრობდა წელათში, სალიბაურში, ისევ წელათში, კახაბერში, ბოლოს კი დამკვიდრდა თხილნარის მეურნეობაში, სადაც მისი ოროთახიანი ბინა ყველა ახლობელ-ნათესავ-ნაცნობის მასპინძელი იყო.

სანდომიანი კაცი იყო ქაზიმი. არ არსებობდა სოფელში პიროვნება, რომელიც მას არ ენდობოდა. ხელის გამართვა უყვარდა. არასდროს ეძებდა მიზეზს, ხელი რომ არ შეეწყო. პირიქით, ეძებდა მიზეზებს, ადამიანისათვის ხელი რომ გამეართა. ზოგჯერ სხვისთვის ხელგასამართავად სხვას მიადგებოდა კარს, ისე რომ მასთან დახმარებისათვის მისულს არაფერს აგრძნობინებდა.

და მაინც, ქაზიმ ფუტყარაძის მთავარი თავისებურება პრინციპულობა იყო. ხასიათით, „ფზუკიანობით“ იგი მის უფროს ძმას რიზალს მოგაგონებდათ, პრინციპულობაში კი მას ბადალი არ მოეპოვებოდა. ქაზიმი არავის პატიობდა მისი ნათესა-

ვების აუგად ხსენებას და მთელი ცხოვრების განმავლობაში ასეთ ადამიანს მისთან მიახლოების საშუალებასაც კი არ აძლევდა. ნათესავებისადმი მისი დამოკიდებულების ნათელი მაგალითია ძმიშვილის ოჯახისადმი გამორჩენილი ყურადღება, როცა საკუთარი ხელით დაუმუშავა და დაუტერასა ფერიიდან ახლადგადმოსახლებულ ოჯახს საკარმიდამო მიწის ნაკვეთი და ერთი წლის ციტრუსის მოსავალი დაუნანებლად აჩუქა. ზურაბ და რეზო ბერიძეებს კარგად ახსოვთ მათ საკარმიდამო მიწის ნაკვეთზე მომუშავე ქაზიმი, რომელიც არ ელოდებოდა, თუ როდის გავიდოდნენ მათსავე მიწაზე სამუშაოდ ამ ფართობის მესაკუთრეები. როცა ზ. ბერიძე გადიოდა პლანტაციაში სამუშაოდ, ქაზიმს უკვე შესრულებული ჰქონდა სამუშაოების დიდი ნაწილი. ყველაფერ ამას ქაზიმი აკეთებდა გულის კარნახით, დიპლომატიური ზიგზაგების გარეშე. მას სწამდა (ზოგჯერ შეცდომითაც) რასაც აკეთებდა და აკეთებდა იმას, რაც სწამდა. ეს იყო მისი გამორჩეული თავისებურება.

ქაზიმი გამოირჩეოდა შრომისმოყვარეობის და სამუშაოს ხარისხიანად შესრულების მაღალი სტანდარტით. არ ჰქონდა მნიშვნელობა სახელმწიფო მიწაზე მუშაობდა თუ საკარმიდამოში. ყველგან ერთნაირი გულმოდგინებით შრომობდა და ხშირად შვილების მიერ უხარისხოდ დაბარული თუ გათოხნილი მიწის ნაკვეთის ხელახლა დაბარვა-გათოხნა უწევდა.

ქაზიმის ხასიათის ერთ-ერთი თვისება ზღვარგადასული პატიოსნება იყო. არასდროს მიუცია საკუთარი თავისთვის უფლება თუნდაც ერთი ცალი მანდარინი მიეტანის სახლში მეურნეობის ციტრუსების პლანტაციებიდან. ამიტომაც ენდობოდნენ და პატივს სცემდნენ მას როგორც რიგითი მშრომელები, ისე სოფლის ადმინისტრაციის.

ქაზიმ ფუტკარაძე გარდაიცვალა 2020 წლის იანვარში (84 წლის ასაკში), მისი დის ზულეიხის გარდაცვალების დღეს. ანდერძის შესაბამისად, დაკრძალულია თხილნარის მეურნეობაში მისი შვილიშვილების გვერდით.

ვალერიან (სერდალ) ვაშაყმაძე
(1938-1989)

ვალერიან (სერდალ) ვაშაყმაძემ საპატიო ადგილი სოფელში ბავშვობიდანვე დაიმკვიდრა. სერდალი იყო ადამიანი, რომელმაც წარმატებით შეძლო ახლობლის, მეგობრის, მოხუცის, ახალგაზრდის და მშობლიური სოფლის სიყვარულის ერთმანეთთან შეხამება. მას ადამიანებთან ურთიერთობის საოცარი უნარი ჰქონდა, თუმცა თავისი გადაწყვეტილებისა და აზრის სხვებისთვის თავს მოხვევას არავის აკადრებდა.

ობლობაში გაატარა ვალერიანმა თავისი ყმანვილკაცობა. 1930-ნი წლების რეპრესიებს ემსხვერპლა მისი მამა. ბედის უკუღმართოს არ შეუშლია ხელი სერდალი დარჩენილიყო საუკეთესო ადამიანური თვისებების მქონე ადამიანად. ცხოვრების მნიშვნელოვანი პერიოდი საკოლმეურნეო შრომაში გაატარა. ერთხანს საკოლმეურნეო ფერმაში იმუშავა, შემდეგ კი კოლმეურნეობაში სხვა სამეურნეო სამუშაოებს ასრულებდა.

განსაკუთრებულ სიხარულს ანიჭებდა სხვებისათვის დახმარების განევა. ყველას ეხმარებოდა გაჭირვების დროს, ნაქეზების შემთხვევაში კი „მთასაც გადააბრუნებდაო“ – იგონებენ მისი თანამედროვენი. ერთხელ თურმე

თანასოფლელებისაგან ნაქეზებული დათვის ბუნაგშიც კი შევიდაო – ხუმრობით ყვებიან წელათში.

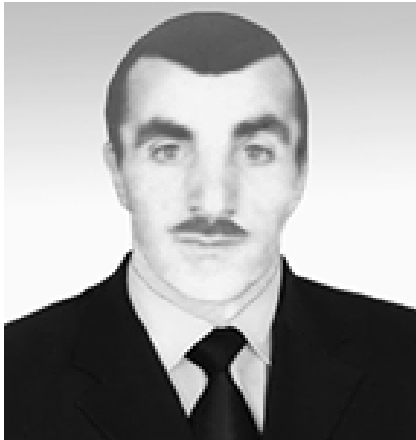
მოუსვენარი კაცი იყო ვალერიანი. უშრომლად ვერც ერთ წუთს ვერ ძლებდა. ზამთრის სუსხიან დღეებში, დიდ-თოვლობის დროსაც ვერ ჩერდებოდა სახლში და თავის სოფელს, ეზო-კარმოდამოს აუცილებლად ირგვლივ შემოუვლიდა.

ულმობლად გაირბინა ცხოვრების წლებმა, ყველაფერი გაცხრილა დრომ, ყველაფერს თავისი ადგილი მიუჩინა. სერდალმა კი თავისი კეთილშობილებითა და შრომისმოყვარეობით სამუდამო ადგილი დაიმკვიდრა მშობლიურ სოფელში.

ვალერიანი (სერდალი) გარდაიცვალა 1989 წელს. დასაფლავებულია წელათში, საგვარეულო სასაფლაოზე.

ნოდარი (ხალიდი) ფუტკარაძე (1940-2003)

ახალშენელებს დღემდე ახსოვთ აზრიანი, მრავლისმეტყველი გამომოტყველებითა და მომღიმარი სახით მიქელაძეების

უბნისაკენ მიმავალი შუახნის კაცი, რომლის სიკეთისათვის მოწოდებული გული ნაცნობსა თუ უცნობს სითბოსა და სიყვარულს ერთნაირად უნაწილებდა. ეს პიროვნება იყო ნოდარი (ხალიდი), რიზალი ფუტკარაძის ერთადერთი ვაჟიშვილი.

ადამიანის პორტრეტს ქმნის დრო. იგი თავისი მახასიათებლებით გამოკვეთს სა-

ხეს, რომელიც ცნობადი ხდება საზოგადოებისათვის. თავად იგივე დრო – უმკაცრესი შემფასებელი – ზოგჯერ ვერ ახერხებს მათი სახელის დავინყებას, რადგან ასეთი ადამიანები სიცოცხლეშივე ექცევიან გარშემომყოფთა ყურადღების ცენტრში. სწორედ ასეთ ადამიანთა რიგს განეკუთვნებოდა ნოდარი ფუტყარაძე.

ნოდარი დაიბადა 1940 წელს, შუახევის რაიონის სოფელ წელათში. უმკაცრეს ოჯახში გაზრდილი ნოდარი ხასიათით მამის ანტიპოდი იყო. რამდენადაც მკაცრი იყო მისი მამა, იმდენად ჰუმანური, ლოიალური და ლმობიერი იყო იგი. ნოდარი განეკუთვნებოდა „რთული ცხოვრების უარმყოფელთა“ და „მცირედიტაც კმაყოფილი“ ადამიანების კატეგორიას. იგი იყო თავისებური „ბოჰემა“ – მომლხენი, მოსიყვარულე, ტკბილად მოუბარი. საოცარი ხმა ჰქონდა, საოცრად კარგადაც მღეროდა. ქორწილებსა თუ სხვა ღონისძიებებზე ყველა მასთან დაჯდომას ცდილობდა, რადგან მასთან არავინ მოიწყენდა.

კიდევ ერთი კარგი თვისება ჰქონდა ნოდარს – მისთვის უცხო იყო აუგის თქმა, განსაკუთრებით ნათესავ-ახლობლების შესახებ და არც არავის აძლევდა ამის უფლებას. ამ თვალსაზრისითაც იგი დარჩა ამაღლებული და საკუთარი მაგალითით სხვებსაც წარმოაჩენდა პირადი ღირსების დონეზე.

1980-ნი წლების ბოლოს მისი ოჯახიც გადმოსახლდა მთიანი აჭარიდან. დამკვიდრდა ახალშენში და იქაც ყველას შეაყვარა თავი. მამისაგან ისწავლა არაბული. იყო „ყურანის“ საუცხოო მცოდნე, აკადემიურ კომენტარებსაც აკეთებდა და ისლამის მთავარი დოგმების თანამედროვეობისათვის მისადაგებასაც ახერხებდა. არასოდეს დაუთმია ადგილი რელიგიური კონიუქტურისათვის. თავის ქადაგებებში ვერ მოისმენდით კუთხური კარჩაკეტილობის შესახებ ვერც ერთ სიტყვას. ისლამური აღმსარებლობის მიუხედავად იგი ზოგადქართულად მოაზროვნე პიროვნება იყო. ამ თვალსაზრისით იგი რელიგიური კულტის პროგრესულად მოაზროვნე მსახურების მცირერიცხოვან ადამიანებს განეკუთვნებოდა.

ნოდარი საკუთარი გვარისა და ჯიმ-ჯილაგის დიდი დამფასებელი იყო. გვახსოვს, როცა ახალშენში სტუმრად ასული ერთ-ერთი ნათესავი სხვასთან შემორჩა და ნოდარის (ხალიდის) ოჯახში მისვლა შეაგვიანდა. რამოდენიმე გამჭოლი და პირდაპირი სიტყვა ისროლა მხოლოდ: „ძირი უნდა იცოდეთო“. თავადაც ამ პრინციპის ერთგული დამცველი იყო.

2003 წელს დადუმდა საკუთარ სოფელზე, მხარეზე, ქვეყანასა და ხალხზე შეყვარებული კიდეც ერთი მოჭირნახულე ადამიანის სიცოცხლე. მისი სახით ფუტკარაძეებმა დაკარგეს მორალური სინამდვილე, შინაგანი წესრიგით გამორჩეული გულისხმიერი ადამიანი. იგი გარდაიცვალა 64 წლის ასაკში. დარჩა სამი შვილი: ზაური, ციალა, მაგული.

დასაფლავებულია ახალშენში, საგვარეულო სასაფლაოზე.

შოთა (მოედინ) ვაშაყმაძე (1942 – 1997)

არიან ადამიანები, რომელთა ხსოვნა არ იშლება მეხსიერებიდან. პირიქით, დრო მეტ ფასეულობას მატებს მის დანატოვარ სიკეთეს და კეთილშობილებას. სწორედ ასეთი დარჩა ჩვენს მეხსიერებაში ზნეკეთილი კაცი, სიკეთითა და ერთგულებით გამორჩეული პიროვნება -**შოთა ვაშაყმაძე**.

იგი წელათში დაიბადა 1942 წელს. ტექნიკური განათლების მქონე პირთაგან პირველი იყო მშობლიურ სოფელში. გამრჯე და შრომისმოყვარე მოედინი მალე იქცა მაღალკვალიფიციურ ელექ-

ტრომექანიკოსად და სიცოცხლის ბოლომდე ერთგულად ემსახურა ამ საქმეს.

ვინც ერთხელ მაინც შეხვედრია მოედინ ვაშაყმაძეს, არასოდეს დაავინყდება მისი გულთბილი დამოკიდებულება ადამიანებისადმი, სუკეთისა და სამართლიანობის მისეული განცდა. სწორედ ამიტომ მოიპოვა სიცოცხლეშივე თანასოფელთა სიყვარული და აღიარება.

მძიმე ბავშვობა ჰქონდა მოედინს. არც ახალგაზრდობის წლები იყო დალხენილი. 1960-იან წლებში უეცრად მოვარდნილმა მეწყერმა მიწაში დამარხა მისი სახლი. ხელახლა ააწყო ცხოვრება, ხელახლა ამოვიდა მისი ბუხრიდან მაცოცხლებელი კვამლი – სიმბოლო სიცოცხლისა.

შოთას დედა იმერხევიდან ჰყავდა. მასთან ერთად იყო მისი დაც, რომელიც თითქმის სოცოცხლის ბოლომდე მოედინის ოჯახში ცხოვრობდა. მოედინმა მას ბოლომდე უპატრონა და არ მოაკლო მზრუნველობა.

შოთა (მოედინი) გარდაიცვალა 1997 წელს, დასაფლავებულია წელათში, საგვარეულო სასაფლაოზე.

ვლადიმერ (ბინალ) ვაშაყმაძე (1943-2016)

ადამიანის ცხოვრება მაშინაა ფასეული, თუ მისი სიცოცხლე საკუთარი ქვეყნის, სოფლის, სამსახურში გაილია. **ვლადიმერ ტაშტანისძე ვაშაყმაძე** ერთ-ერთია მათ შორის, ვინც პირნათლად შეასრულა თავისი ვალი მშობლიური სოფლის წინაშე. იგი დაიბადა სოფელ წელათში, 1943 წელს. სოფლის სკოლაში მიიღო პირველდანიეებითი განათლება.

წელათელთაგან ვლადიმერი პირველი და ერთადერთი იყო, ვინც დაამთავრა რადიო ტექნოლოგიების სასწავ-

ლებელი. სამი ათეული წლის განმავლობაში – ბათუმში გადმოსახლებამდე ვლადიმერი ჩვეული ენერჯითა და საქმის სიყვარულით ემსახურებოდა თავის საყვარელ საქმეს არა მარტო წელათში, არამედ შუბნის სასოფლო საბ-

ჭოს მასშტაბით. საყვარელ საქმესთან ერთად ვლადიმერს გარმონზე დაკვრაც ეხერხებოდა. ამიტომაც არ იყო იშვიათი გართობა-მოლხენა მისი აქტიური მონაწილეობით.

ურთულესი ცხოვრებისეული გზა გაიარა ვლადიმერმა. ცხოვრების პირობების გაუმჯობესების სურვილმა იგი ზუგდიდის რაიონის ერთ-ერთ სოფელში გადაიყვანა საც-

ხოვრებლად, თუმცა ვერ გაძლო. მოენატრა მშობლიური სოფელი და კვლავ წელათს დაუბრუნდა. ზუგდიდში მისი ხელით შექმნილი ახალი ცხოვრება სიძეს უსახსოვრა.

ვლადიმერი იყო ერთგული, მორიდებული, უპრეტენზიო და კარგი მეგობარი, შესანიშნავი აღმზრდელი და მეოჯახე. ყოველთვის ცდილობდა დახმარების ხელი გაეწოდებინა ახლობლებისათვის და არა მარტო ახლობლებისათვის.

სიცოცხლის ბოლო წლებში ვლადიმერი ბათუმში გადმოვიდა საცხოვრებლად. გარდაიცვალა 2016 წელს, დასაფლავებულია წელათში, ვაშაყმაძეთა საგვარეულო სასაფლაოზე.

**ალი (1943-2017, ომარ (1973-2019) და
ნუგზარ (1966-2020) ვაშაყმაძეები**

2017 წელს, 74 წლის ასაკში გარდაიცვალა ზნეობითა და სულით ამაღლებული ცნობილი წელათელი, სტუმართმოყვარეობით, ჰუმანურობით, მოჭარბებული სიკეთითა და სხვა ადამიანური თვისებებით გამორჩეული პიროვნება, ოჯახისათვის თავდადებული ადამიანი, მამა და მეუღლე – **ალი//ალექსანდრე ვაშაყმაძე**. ორიოდე წლის შემდეგ (2019 წელს) მისი შვილი – **ომარი** – ახაგაზრდა ასაში გამოემშვიდობა წუთისოფელს, ხოლო 2020 წელს ალის მეორე შვილი – **ნუგზარიც** შეუერთდა ზეციურ საქართველოს. სამი წლის განმავლობაში სამი საუკეთესო ადამიანი წავიდა ამ ქვეყნიდან და დატოვეს სიცარიელე ახლობლების გულეში. წავიდნენ, მაგრამ ადამიანის სიცოცხლეში მანინც სხვაა მნიშვნელოვანი:

მთავარია, თუ როგორ გაატარე შენი წილი წუთისოფელი. დაბეჯითებით შეიძლება ითქვას, რომ მათ იცხოვრეს და იშრომეს ისე, როგორც შეეფერებოდა საკუთრივ მათი და მათი შესანიშნავი წინაპრის – შერიფის – ზნემაღალი და კეთილშობილი ადამიანის ღირსებას. ასეთი ადამიანები მარტო თავიანთ ოჯახს არ უკვდებიან. მათი სიკვდილი მთელი სოფლის, თემისა და ხეობის დანაკლისია. მათი სიკვდილით დაგვიტოვეს დიდი ტკივილი, რომელსაც ზოგადად ქართულ ტკივილს ეძახიან.

წავიდნენ ისინი წუთისოფლიდან, წავიდნენ იმ ასაკში, როცა კვლავაც შეეძლოთ სასიკეთო საქმეების კეთება; წავიდნენ და თან წაიყოლეს დარდი თავიანთი შვილებისა და შვილიშვილებისა, წაიყოლიეს მათი ოჯახის შემდგომი გაძლიერების, წათესავეების ურთიერთსიყვარულის განმტკიცების, ერთობის შედუღაბების მათეული გეგმები.

პრინციპულობა და ობიექტურობა, პატიოსნება და გულისხმიერება, კეთილშობილება და კაცთმოყვარეობა, მოზომილი ტაქტი და ჰუმანურობა, პუნქტუალობა და უბრალოება, მაღალი შეგნება და ახალგაზრდული შემართება, სტუმართმოყვარეობა და შინაგანი კულტურა – აი ის თვისებები, რითაც იყვნენ გამორჩეულნი ალი და მისი განსვენებული შვილები.

ყველას უნახავს შრომაში, შალვა ფუტკარაძოს ჩასავალზე მდგარი ორსართულიანი სახლის პირველი სართულის აივანზე მჯდარი ალი, გამვლელსა და გამომვლელს ოჯახში რომ ეპატიჟებოდა და უპატივცემულოდ არავის უშვებდა. ყველას უხაროდა მასთან საუბარი, მასთან ურთიერთობა, რადგან საყოველთაოდ იყო ცნობილი მისი სიტყვის კაცობა, უხინჯობა და უღალატობა. ზუსტად ასეთები იყვნენ მისი შვილებიც – ომარი და ნუგზარი.

ალის, ნუგზარისა და ომარის სახით ჩვენ დავკარგეთ გამორჩეული თანასოფლელები, რომელთა ცხოვრება სოფლისა და ხალხის უანგარო სამსახურში გაილია. მათ სახელებს დავიწყება არ უწერია.

იოსებ ფერათისძე ფუტყარაძე
(1946-1991)

იოსებ ფერათის-ძე ფუტყარაძე უმაღლესგანათლებულთა პირველი თაობის ერთ-ერთი შესანიშნავი წარმომადგენელია. იგი დაიბადა სოფელ წელათში, 1946 წელს. საშუალო სკოლის დამთავრებისა და სავალდებულო სამხედრო სამსახურიდან დე-

მობილიზაციის შემდეგ ჩაირიცხა ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის სახელმწიფო პედაგოგიურ ინსტიტუტში – დაწყებითი განათლების, პედაგოგიკისა და მეთოდის სპეციალობაზე. ინსტიტუტის სრული კურსის დასრულების შემდეგ დაუბრუნდა მშობლიურ სოფელს და სოფლის დაწყებით სკოლაში გამგე-მასწავლებლად დაინიშნა. იგი იყო პირველი უმაღლესი განათლების მქონე პიროვნება სოფელ წელათში, რაშიც დიდია მისი მამის – ფერათის დამსახურება. იგი ხშირად ამონიშნავდა შვილის აკადემიურ მოსწრებას. და მუდმივ კონტროლს უწესებდა იოსების სწავლა-განათლებას. რწმენა, პრინციპულობა, პროფესიისადმი ერთგულება და საქმის სიყვარული – ასე დაამახსოვრა თავი იოსებმა თანასოფლელებს, ნათესავ – მოყვარეებს და რაც მთავარია, მის მოსწავლეებს, რომელთაგან ბევრმა სწორედ მისი ხელდასმით გაიკვალა გზა. პედაგოგიური საქმიანობის პარალელურად იგი ადგილობრივ პარტიულ ორგანიზაციასაც ხელმძღვანელობდა.

იოსებ ფუტყარაძე იყო უაღრესად წესრიგიანი, პუნქტუალური და პასუხისმგებლობის გრძნობით დაჯილდოებული პედაგოგი, მაღალი ზნეობით, ერუდიციით, პედაგოგიური ტაქტიკითა და პროფესიონალიზმით გამორჩეული პიროვნება.

იოსებ ფუტყარაძე იყო უაღრესად წესრიგიანი, პუნქტუალური და პასუხისმგებლობის გრძნობით დაჯილდოებული პედაგოგი, მაღალი ზნეობით, ერუდიციით, პედაგოგიური ტაქტიკითა და პროფესიონალიზმით გამორჩეული პიროვნება.

იოსები იყო ტაქტიანობის, უფროს-უმცროსობია ტრადიციის ერთგული. იგი ვერ ეგუებოდა მასწავლებლის დაუფასებლობას, მნიშვნელობა არ ჰქონდა ვინ იყო ის, ნათესავი, თანასოფლელი თუ ნებისმიერი სხვა ადამიანი. სუხომლინსკისა და მაკარენკოს იდეებზე აღზრდილი იოსები პედაგოგიური კულტურის, ტაქტის, აღზრდის უნივერსალური – კლასიკური მეთოდების თვალსაჩინო მაგალითი იყო. **დამსახურებული პედაგოგის** გაკვეთილები გამოირჩეოდა მაღალი პროფესიონალიზმითა და დახვეწილი პედაგოგიური კულტურით. იოსებს შესანიშნავად ესმოდა შრომითი აღზრდის მნიშვნელობა, ამიტომაც მისი გაკვეთილები აკადემიური განათლების მიცემასთან ერთად შრომითი ჩვევების აღზრდასაც ემსახურებოდა. თავადაც ხომ შრომისმოყვარეობის კლასიკურ მაგალითს წარმოადგენდა.

იოსებ ფუტკარაძე თანასოფლელთა ჭირ-ვარამის უპირველესი გამზიარებელი, ჭირსა თუ ლხინთან დაკავშირებული ღონისძიებების ორგანიზატორი იყო. იგი მკაცრი იყო მათ მიმართ, ვინც თანამოძმის სიხარულსა თუ ტკივილს არ გაიზიარებდა.

ტრაგუკულად დასრულდა მისი სიცოცხლე. ახალშენში ახლად ჩამოსახლებული -ტრაგიკული შემთხვევის მსხვერპლი შეიქმნა. სიცოცხლის ბოლო დღეებში მისი თვალები სევდას მოეცვა. აკი იწინასწარმეტყველა კიდეც: „წელათის სკოლას უმასწავლებლო არ დავტოვებ, თუ ამ დაჭრილმა გულმა ცოტა ხანს მაცალაო“. აღარ დასცალდა იოსებს პირობის შესრულება. ტრაგიკულმა სიკვდილმა მისი ჩანაფიქრი სამარეში ჩაიტანა.

იოსები გარდაიცვალა 1991 წელს. დასაფლავებულია ახალშენის საგვარეულო სასაფლაოზე.

**იოსებ ახმედის ძე ფუტყარაძე
(1947-1993)**

ჩვენს წარმოდგენაში მთიელი კაცი სიღინჯესა და დარბა- ისლობასთან, გულწრფელობასა და ზოგჯერ მიამიტობასთან, გულისხმიერებასა და სიტყვის კაცობასთან ასოცირდება. ყვე- ლა ეს თვისება მოჭარბებულად ჰქონდა მომადლებული შუახე- ვის რაიონში, წელათში, ზექერია ფუტყარაძის შვილის ახმედის ოჯახში დაბადებულსა და აღზრდილ იოსებ ფუტყარაძის პი- როვნებას.

ახოვანი, ვაჟკაცური შე- სახედაობის პიროვნება... სა- უბარშივე იგრძნობა. რომ საქ- მე გაქვს მაღალმთიანი აჭარის ლალი ბუნებით გამოკვებულ თამამ, პრინციპულ, შეუდრე- კელ, ინიციატივიან, ზოგჯერ პოლიტიკური კონიუქტური- საგან თავისუფალ ადამიან- თან, კაცთან, რომელსაც მო- ნინების გრძნობით შესციცი- ნებდა ყველა – უფროსიცა და უმცროსიც, მოხუციცა და ახალგაზრდაც. გამოჩნდებო-

და თუ არა სოფლის შესასვლელ გზაჯვარედინზე, ყველას სიხა- რული გადაეფინებოდა სახეზე, შეეგებებოდნენ, მოიკითხავ- დნენ, გულს გაუთბობდნენ, სუფრას გაუშლიდნენ.

ასეთი გვახსოვს ჩვენ – იოსები, ფუტყარაძეების საგვა- რეულოს ყველაზე თვალსაჩინო წარმომადგენელი, კაცი – მარ- თალი და უღალატო, უზინჯო და პატიოსანი, პრინციპული და კაცთმოყვარე, ჯიშისა და ჯილაგის ინტერესების დამცველი, სახელიანი და სახელოვანი წინაპრის – ხაჯის საქმის უშუალო გამგრძელებელი. ეს განსაკუთრებული მისია არავის უტარებია

ისე კაცურად, მტკიცედ და სამართლიანად, როგორც შეძლო იოსებ ფუტყარაძემ.

იოსებ ფუტყარაძე დაიბადა 1947 წელს, სოფ. წელათში. ძეობა ფეხბედნიერი აღმოჩნდა არა მარტო ახმედის ოჯახში, არამედ მთელ საგვარეულოში, რადგან დაიბადა ყველაზე დიდი გულშემატკივარი, ტკივილთმოზიარე, პრინციპული და საკუთარი ჯიმ-ჯილაგის ინტერესების საიმედო დამცველი.

წარმატებით დაასრულა საშუალო სკოლის სრული კურსი. წარჩინების დიპლომით დაასრულა ბათუმის სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკუმი, შემდეგ კი სოხუმის სასოფლო-სამეურნეო ინსტიტუტი და წელათელთაგან, იოსებ და შუქრი ფუტყარაძეებთან ერთად ჩაენერა სოფლის უმაღლესგანათლებულთა პირველი თაობის რიგებში. გვარში გამორჩეული პიროვნება სამაგალითო იყო თემისა და რაიონის მასშტაბით. იგი იყო გამორჩეული კოლმეურნეობის თავმჯდომარე შუბნის კოლმეურნეობის თავმჯდომარეთა შორის, შესაშური ორგანიზატორული ნიჭით, პრინციპულობითა და მართვის ხელოვნებით. მაშინდელი კლმეურნეობის თავმჯდომარეობა ამჟამინდელი რესპუბლიკური თუ რაიონული თანამდებობების ტოლფასი იყო, მაგრამ თანდაყოლილი თვისებების გამო არავის ჭრიდა თვალს, არ პოზიირობდა, წინა პლანზე არ წევდა საკუთარ პიროვნებას. იოსებს არასდროს დაუყენებია თანამდებობა პიროვნულ ღირსებების დარად და როცა დადგა კონკრეტული საკითხი, კაცობა და ღირსება დააყენა თანამდებობაზე უფრო მაღლა.

იოსები იყო პირდაპირი – ურთიერთობაში, გულთაღი – მეგობრობაში, ვაჟკაცი საქმეში, რომანტიკულად ამაღლებული სუფრასთან. მისი საუბრის მანერა, სტილი, რკინისებური ლოგიკა, არაჩვეულებრივი გონიერება ბევრი მწვავე პრობლემის უმტკივნეულოდ გადაწყვეტის წინაპირობა იყო.

1980-1990-იანი წლების მიჯნაზე იოსები ფერიაში გადმოსახლდა. მან არ მიატოვა თავისი დის – ჟუჟუნას ოჯახი და მათთან ერთად საცხოვრებლად გადავიდა ფერიაში, საზიარო სახლში, მისი გარდაცვალების შემდეგ კი ახალშენში.

მთელი თავისი ცხოვრების მანძილზე იოსები ცდილობდა ბარათაშვილის მერანით გაეთელა უვალი გზა, რათა მის მოძმეს ადვილად შეძლებოდა ამ გზაზე სიარული. ერთად ყოფნის აუცილებლობას, სიტყვისა და საქმის ერთიანობას, ფუჭი იმედის მიცემის მიუღებლობას, ნამუსისა და კაცობის გზით სიარულის საჭიროებას გვიქადაგებდა, მოგვიწოდებდა – არ დაგვეზურდავებინა კაპიკებზე ღირსება და კაცობა. ცუდად არ ჩაუვლია ამ „თავგანწირულ სულისკვეთებას“, უკვალოდ არ წასულა იგი ამ ქვეყნიდან, თუმცა ნაადრევი სიკვდილის გამო ყველაფრის მოსწრება შეუძლებელი შეიქმნა.

იოსებ ფუტყარაძე გარდაიცვალა 1996 წ. ივლისში. დაასაფლავეს ფერიაში, შემდეგ კი გადმოსვენეს ახალშენში, ფუტყარაძეების საგვარეულო სასაფლაოზე.

შუქრი ფუტყარაძე (1948-2017)

ადამიანი, მით უმეტეს დაფასებული პიროვნება მის მიერ ხანგრძლივი შრომით განვლილ გზას რომ გადახედავს, ახარებს ის ფაქტი, რომ ერთი დღეც არ უცხოვრია მოვალეობისა და პასუხისმგებლობის მაღალი გრძნობის გარეშე, როცა აცნობიერებს, რომ მასაც აქვს შეტანილი წვლილი სოფლისა და ახლობლების ცხოვრებაში, მასაც მოუტანია სარგებელი თანასოფლელებისათვის, გაუთბია ადამიანთა გულები. სწორედ ასეთი იყო **შუქრი ფუტყარაძე**,

უმაღლესგანათლებულთა პირველი თაობის წარმომადგენელი წელათში. საგვარეულოს წიაღში არსებული გენეტიკური კოდის წყალობით იგი სოფელს მოევლინა როგორც სულიერად და ფი-

ზიკურად ამაღლებული პიროვნება, რომელმაც მთელი თავისი ცხოვრება სწავლასა და შრომაში გაატარა. მისნაირებზე იტყვიან სწორედ: ასეთი ადამიანები ბედნიერ ვარსკვლავზე იბადებიანო“.

ორი ასაკისაგან შედგება ჩვენი სიცოცხლეო, იტყოდა შუქრი – პირველ ასაკს იგი ახალგაზრდობის წლებს უკავშირებდა, როცა ადამიანი ყველაფერს ვარდისფერი სათვალეებით უყურებს. მეორე ასაკი კი უფრო მკაცრი, დაუნდობელიაო, რადგან ახალგაზრდობის წლები ილევა, ჭკნება და ცხოვრებაც თანდათანობით კარგავს რომანტიკულ ელფერს და მომხიბლველობასო. სწორედ ეს გვაცნობიერებინებს მეორე ასაკის სიმძიმესო – იტყოდა იგი. ეს განცდა ანუხებდა შუქრის მის მეორე ასაკში და ამიტომ გვმოძღვრავდა – სიცოცხლეში გვიყვარდესო ერთმანეთი.

სწავლისა და თავაუღებელი შრომის წლები განვლო შუქრი ფუტკარაძემ ჯერ წელათში, შემდეგ კი გურიის სოფელ შრომაში. ბავშვობიდანვე შრომის ფერხულში ჩაება. უმაღლესი სასწავლებლის დასრულების შემდეგ კი ბავშვების აღზრდას მიუძღვნა ახალგაზრდული წლების ერთი ნაწილი. მოგვიანებით გურიის სოფელ შრომაში გადავიდა საცხოვრებლად – თავისი ბიძაშვილების გვერდით და ხელახლა ააწყო ახალი ცხოვრება. მან არ იცოდა, რა იყო დაღლა. მთელი თავისი ფიზიკური თუ გონებრივი ენერგია ოჯახს, შვილებსა და მათ მომავალს მიუძღვნა.

უმაღლესგანათლებულთა პირველი თაობის წარმომადგენელი წელათში და შეიძლება ითქვას კუთხის გარეთ გასული პირველი მასწავლებელიც იყო შუქრი მასწავლებელთა შორის გურიაში -ურეკის საჯარო სკოლაში.პროფესიონალიზმი და კეთილგანწყობილი ურთიერთობა იყო მთის სუფთა ბუნების შვილისათვის მთავარი იარაღი აღსაზრდელებთან,კოლეგებთან ,მეგობრებთან ურთიერთობისთვის. გურული კოლეგებისთვის აჭარელი კაცი იყო საუკეთესო მეგობარი,მრჩეველი,სანდო და დასაყრდენი პიროვნება, ამიტომაც მის მიმართ ყველა პატი-

ვისცემით იყო განმსჭვალული და კაცური კაცის სახელით მოიხსენიებდა.

თავისებური ჰქონდა გარეგნობა შუქრის. თავისებური იყო მისი შინაგანი სამყარო. პოლიტიკურადაც აჟიტირებული კაცის შთაბეჭდილებას ტოვებდა. ელეგანტურობა, დახვეწილი მანერა, ლამაზი და მადლიანი გამოსხედვა იცოდა. ხშირად ემოციები იპყრობდა მის გონებას, მაგრამ ვერსად ნახავდით ხელოვნურობის კვალს. სამი სიცოცხლე მოუვლინა ქვეყანას, სამი წარმატებული და სახელიანი შვილი. მათგან ერთი ბიზნესმენია, მეორე კი დედაქალაქში დამკვიდრდა. თბილისის საჯარო სკოლის დირექტორებს შორის ლიანა ერთ-ერთი ყველაზე გამორჩეული ხელმძღვანელი და კოლეგებისა და ბავშვების საყვარელი მასწავლებელია.

მოულოდნელად ნავიდა შუქრი წუთისოფლიდან. 2017 წელს გარდაიცვალა იგი 69 წლის ასაკში. დაკრძალულია სოფელ შრომაში.

ლევან ფუტყარაძე (1949-2020)

ყოველ ადამიანს საკუთარი ბიოგრაფია, შრომითი და მოქალაქეობრივი სულისკვეთებით განვლილი გზა ამშვენებს. მათგან გამორჩეულია ლევან ფუტყარაძის სახელი.

ლევანი სოფელ ლაზოლლებში დაიბადა 1949 წელს. ჩვენი თაობის ადამიანებმა დიდხანს არ ვიცოდით – ლევანი რეჟებ ფუტყარაძემ შვილად რომ აიყვანა. იგი გაიზარდა წელათში, იქაურთა

წრეში და იღებდა და თავადაც გასცემდა იმ სიტბოს, რითაც სუნთქავდა იმჟამად წელათში მცხოვრები საბიძაშვილო.

რა იყო ლევანის ხასიათის მთავარი მასაზრდოებელი? – ის სოფელი, სადაც გაატარა თავისი ბავშვობა, ის ხალხი, სადაც გაიზარდა, დავაჟკაცდა და დაფრთიანდა.

ეს სოფელი წელათი იყო. ხშირად წაილიღინებდა კიდეც:

„თუ გინდა რომ გახდე კაცი

უნდა ახვიდე წელათშიო“

ამ სოფლის სიყვარულით იყო განპირობებული მისი დამოკიდებულებას სოფლისა და ხალხისადმი. მამისეულ სოფელში მას ტყუპისცალი ჰყავდა. ქორწილის თუ სხვა სადღესასწაულო ღონისძიებების დროს იგი მოიკითხავდა მის ძმას, ახლობლებს, მაგრამ შემდეგ აუცილებლად წელათლებს მიუჯდებოდა გვერდით.

ლევანი იყო ერთ-ერთი ნოვატორი 1960-1970-იანი წლების წელათში. იგი იყო პირველი ფოტოგრაფი. გადაღებულ სურათებსაც თვითონ ამჟღავნებდა. დაუზარებლად ემსახურებოდა ყველას, ვისაც მისი მხარდაჭერა ესაჭიროებოდა.

2019-2020 წლებში ლევანს ჯამრთელობამ უმტყუნა. განუკურნებელი სენი შეეყარა წელათზე შეყვარებულ ადამიანს. გარდაიცვალა 2020 წელს. დაკრძალულია ახალშენში

იოსებ//მეჯიდ// ვაშაყვაძე (1950-2019)

1975 წლის ზაფხულში, ტომაშეთის რვანლიანი სკოლის მოსწავლე ჩირუხისაკენ მიმავალი სატვირთო ავტომანქანის ძარაზე ავედი და რატომღაც გულდამძიმებულმა მძღოლს მოკრძალებით დამგზავრების ნება ვთხოვე. მძღოლმა ალერსიანად გამიღიმა, მომეფერა და „კითხვა რად უნდა, წამოდიო“ – მითხრა. ეს კაცი შუბნის კოლმეურნეობის სატვირთო მანქანის მძღოლი **მეჯიდ ვაშაყვაძე** იყო. მისი ღიმილი ჩირუხამდე ამყვა, ხოლო მზრუნველი გამოხედვა დღემდე თან მომყვება. ამის შემდეგ კიდე არაერთხელ მომიხდა მისი მანქანით მგზავრობა სოფ-

ლიდან ჩირუხისაკენ და ჩირუხიდან უკან – სოფლისაკენ. ხალხის სამსახური, მაღლის ქმნა კეთილი ადამიანის თვისებაა, მისი დავინყება ყოველივე ამქვეყნიურს აზრს აკარგვინებს. სიკეთის

მქნელი იყო მეჯიდი. ხალხის სამსახური იყო მისი ცხოვრების წესი. ვინც მეჯიდს იცნობდა, დამეთანხმებიან, რომ იგი იყო იშვიათი, სიცოცხლით სავსე ადამიანი, რომელიც თავისი საქმიანობით სხვასაც აყვარებდა სიცოცხლეს.

არავინ იცის, როდის განწყდება სიცოცხლის ძაფი. წუთისოფლის განვლილ წლებს მაშინ აქვს აზრი, როცა შენი გაკეთებული საქმე დროს უძღვება, როცა ახსოვხარ. მეჯიდი გვახსოვს,

რადგან იგი ნაღდი კაცი იყო, ბუნებრივი. არაფერი იყო მასში ხელოვნური – არც სიტყვა, არც საქმე, არც ღიმილი. მეჯიდი საქმის კაცი იყო. გვიან გაზაფხულზე – მთაში გადაბარგვისას, შუამთობის დროს თუ ადრე შემოდგომაზე – მთა ჩირუხიდან ჩამობარგვისას ხალხს სირთულეები აღარ აშინებდათ, რადგან ეიმედებოდით, სწამდათ მეჯიდის, იცოდნენ, რომ იგი არავის მიატოვებდა, ყველას გაუნვდიდა დახმარების ხელს.

გურიაში გადავიდა საცხოვრებლად, თავისი შრომითა და გარჯით გაიჩინა ახალი საცხოვრისი. იქაც ყველას შეაყვარა თავი. ამიტომაცაა ძვირფასი ყველა წელათელისათვის მეჯიდის პორტრეტი, რომელიც მისი ახლობლების, მეგობრების, ნათესავების მიერ იძერწება. მეჯიდი ფაქტიურად ხალხის სამსახურში დაინვა. ბოლოს გულმა ვეღარ გაუძლო ამოდენა ტვირთის ტარებას. მეჯიდი გარდაიცვალა 2019 წელს, 69 წლის ასაკში. დასაფლავებულია შრომაში.

მერაბ ვაშაყმაძე
(1959-2016)

საკუთარი წარმომავლობა ბავშვობაშივე გააცნობიერა, როცა მოისმინა მშობლების მონათხრობი მისი გენეტიკური ფესვების შესახებ. მან გაითავისა, რომ წინაპრები იმერეთიდან ყინჩაურში, იქიდან კი წელათში გადმოსახლებულან. ამიტომაც იყო მუდმივ წვასა და ძიებაში, მუდმივად ეძიებდა ახლობლებსა და შორეულ ნათესავებს აჭარასა თუ იმერეთში, რაჭასა თუ ლეჩხუმში.

ეს პიროვნება ჩვენგან ნაადრევად წასული **მერაბ ვაშაყმაძეა**, კაცი, რომელმაც

გვასწავლა სიყვარული, სულგრძელობა, დიდსულოვნება და პატიების უნარი. ჩვენს მეხსიერებაში შემორჩენილ თუ ჩვენი თაობის ადამიანთა შორის ვერავინ შეძლო მერაბის სიმალღეზე ასვლა, მისი ადამიანურობის საიდუმლოს ამოხსნა, რადგან იგი სხვანაირი იყო, ყველასგან გამორჩეული, – გამორჩეული ადამიანის სიყვარულის, ერთგულების, ნათესავ-ახლობელ-მეგობრების დაფასებისა და პატივისცემის ჩვენთვის მიუწვდომელი ნიჭითა და უნარით. მისთვის უცხო იყო ანგარება, შურიანობა, ეგოცენტრიზმი. მას საოცრად ღლიდა „უერთმანეთობა“, გამორჩეულად უყვარდა ადამიანები.

მ. ვაშაყმაძე დაიბადა წელათში 1959 წ. 12 აგვისტოს. იქვე დაამთავრა დაწყებითი სკოლა და სწავლა განაგრძო შუბნის საშუალო სკოლაში. 1960-იან წლებში მისი ოჯახი საცხოვრებლად გაგავიდა ხელვაჩაურის რაიონის სოფელ ჭარნალში. მერაბი მა-

ლე ყველასათვის საყვარელ პიროვნებად და სასიამოვნო სტუმრად იქცა. თავისი ცხოვრება მერაბმა დარჩიძეებელ ნათელა ცეცხლაძეს დაუკავშირა, რომელმაც ორი შვილი აჩუქა ვაშაყმაძეებს: ალექსი და დათო.

1980-იან წლებში მერაბმა ღვინის ქარხანაში დაიწყო მუშაობა. ბუნებით კეთილშობილი ყველას, ნაცნობსა თუ უცნობს უშურველად ემსახურებოდა, მასპინძლობდა, ამარაგებდა ღვინითა თუ კონიაკით. „მელვინე მერაბი“ – ასე იხსენიებდნენ მას მისი თანამედროვენი.

ბუნებით ნიჭიერს უმაღლესი განათლება არ მიუღია, თუმცა თანაბრად შეეძლო მსჯელობა საბუნებისმეტყველო, ზუსტი თუ ჰუმანიტარული მეცნიერების, ასევე საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ცხოვრების აქტუალურ საკითხებზე. გარკვეული თვალსაზრისით იგი საზოგადო მოღვაწეც იყო. მერაბს არ დაუტოვებია შუბნისა თუ ჭარნალის საზოგადოებრივი ცხოვრების არც ერთი საკითხი, არც ერთი ღონისძიება, მონაწილეობა რომ არ ჰქონოდა მიღებული. 1996 წელს, როცა გადაწყდა სახალხო მთქმელის ბინალი ფუტყარაძის წიგნის გამოცემა, იგი დაუზარებლად გაემგზავრა დედოფლისწყაროს რაიონის სოფელ სამთაწყაროში – ხალხური მთქმელის – ბინალის შვილთან – ოთართან, მის შესახებ მასალების მოსაძიებლად.

მერაბი მორწმუნე ადამიანი იყო. იგი ფიქრობდა სამყაროზე, როგორც ღვთის საჩუქარზე და მოუწოდებდა ყველას მისდამი მოფრთხილებისაკენ. ერთხანს იგი ჭარნალის მეჩეთში დადიოდა სალოცავად, მაგრამ მალე ქრისტიანულად მოინათლა და ბათუმის მართლმადიდებლური ეკლესიის ხშირი სტუმარი გახდა. რელიგია ბევრისგან განსხვავებით მერაბისთვის არ ყოფილა თავშესაფარი. იგი მართლმორწმუნე მართლმადიდებელი გახდა უპირველესად თავისი ცხოვრების წესით. მერაბი ყოველდღიურად მაღლიერებას გამოხატავდა ღვთისადმი, ამავე დროს არც განსაცდელს გამორიცხავდა, რომელიც შეიძლება მოველინოს კაცობრიობას და საქმე მივიდეს თვითგადარჩენის ინსტიქტამდეო. მაშინ გამოჩნდება – ვინ ვართ ჩვენ, შევძლებთ თუ არა რისკზე წასვლას სხვათა დასახმარებლად, თუ საკუთა-

რი კეთილდღეობისათვის დავჭამთ ერთმანეთსო – სვამდა რიტორიკულ კითხვას მერაბი და თავადვე პასუხობდა: სიკვდილი ადრე თუ გვიან ყველასთან მივა, მთავარია გულის რა მდგომარეობით შევხვდებით ამ დღესო. წინასწარმეტყველურად ჩანს მერაბის ეს სიტყვები. 21-ე საუკუნის შავმა ჭირმა – კოვიდ-19-მა კიდევ ერთხელ გააშიშვლა გადაბერებული კაცობრიობა.

ნაადრევად ჩაიფერფლა მერაბის სიცოცხლე (24.09. 2016 წელი). უკურნებელმა სენმა უდროოდ გამოგვაცალა ხელიდან ახლობელ-ნათესავეებისა თუ მეზობლებისათვის საიმედო და მოსიყვარულე ადამიანი. მისი სიკვდილით კიდევ ერთხელ გაცხადდა ყველასათვის ცნობილი, თუმცა ცხოვრებაში ნაკლებად რეალიზებული ჭეშმარიტება: „ბოროტებას და ლიქნობას, სიყვარული სჯობს ძამა“. მერაბმა იცოდა სიყვარულის ფასი, მაგრამ თავისი სიკვდილით შეეცადა დაემტკიცებინა, რომ სიყვარული არაა ვინმეს კერძო საკუთრება. იგი მაშინაა ძლიერი, როცა ყველასია, შენია, ჩემია, სხვისია. ამ ჭეშმარიტების ცხოვრებაში გატარება მერაბის ახლობლას ყოველთვის ვერ გვიხერხდება.

დაკრძალულია ჭარნალში.

ავთანდილ ვაშაყვაძე (1961 - 2017)

მრავალმხრივი ბუნების ადამიანი, 1970-იანი წლების წელათის მახვილსიტყვაობის შემოქმედი, დახვეწილი იუმორის პატრონი – ასე იცნობდნენ კულტურის ერთ-ერთი გამორჩეული მოღვაწის – ვლადიმერ (ალისულთან) ვაშაყვაძის უფროს ვაჟიშვილს, შუახვეურ-წელათური ხუმრობების ზეპირშემოქმედს, ბოჰემური ცხოვრების მოტრფიალეს (ბავშვობიდანვე მასთან შეზრდილ როსტომთან ერთად) **ავთანდილ ვაშაყვაძეს**.

ავთანდილი დაიბადა 1961 წელს, სოფელ წელათში. ახლობლებს კარგად ახსოვთ მისი ამ ქვეყნად მოვლინება. ახალბედა ვაჟის დაბადებით გამოწვეული სინარული ახლობლების ყიჟინითა და მოლხენით აღინიშნა.

ავთანდილი ლამაზი, მოხდენილი და ცელქი ბავშვი იყო. პირველდანიყებით განათლება სოფლის დანიყებით სკოლაში მიიღო. სხვადასხვა დროს სწავლობდა ტომაშეთის რვანლიან, მახინჯაურისა და შუბნის საშუალო სკოლებში. სკოლის დასრულების შემდეგ თავისი ბედი დაუკავშირა კვიახიძეებელ დიასამიძის ქალიშვილს. შეეძინათ სამი შვილი: მახარე, მამუკა და მარინა.

ავთანდილ ვაშაყმაძის პიროვნება ყველა თაობის ადამიანში აღძრავს ცნობისმოყვარეობას.

მისი პიროვნული თვისებები, ცხოვრების წესი არ იძლევა მის შესახებ ყველაფრის ცოდნის საშუალებას. ავთანდილი ხალას იუმორთან ერთად სამხედრო საქმიანობასაც წარმატებით ართმევდა თავს.

ბედის უკუღმართობამ იგი უცხოეთში გადაისროლა. კრასნოდარში გაატარა თავისი ცხოვრების მნიშვნელოვანი წაწილი. იქვე მსახურობდა შეიარაღებულ არმიაში. მეგობრებისათვის დროს ყოველთვის ნახულობდა. მისი მეგობრის როსტომ ვაშაყმაძის მონათხრობით (რომელიც მასთან ერთად ცხოვრობდა და მსახურობდა კრასნოდარში) ავთანდილი კრასნოდარში ძალზე პოპულარული კაცი ყოფილა. ის არც პოეტი იყო, არც მწერალი ან მეცნიერი. იგი ერთი ჩვეულებრივი ადამიანი იყო, მაგრამ განუმეორებელი ხიბლის მფლობელი. ჰყავდა ბევრი მეგობარი და თაყვანისმცემელი, რომელთა შორის მას ყოველთვის ეკავა ღირსეული ადგილი.

სიცოცხლის ბოლო წლებში რალაც დაუკმაყოფილებლობის გრძნობა სტანჯავდა. მეგობრები არ აკლდა და მაინც მართოსულად გრძნობდა თავს. ამ თვალსაზრისით მისი ცხოვრება ტრაგიკულიც იყო. ტრაგიკულადაც დასრულდა მისი სიცოცხ-

ხლე. უკურნებელმა სენმა სრულიად ახალგაზრდა გამოაცალა ნუთისოფელს. უცხოობაში დალია სული ამ დიდბუნოვანმა კაცმა. სიცოცხლეში სამშობლო, წელათი ენატრებოდა. სამწუხაროდ, მხოლოდ სიკვდილის შემდეგ ეღირსა მშობლიური მიწა.

56 წლის ასაკში გარდაიცვალა ავთანდილ ვაშაყმაძე. თითქოსდა გრძნობდა კიდევ სიკვდილის მოახლოებას. ბათუმში დაკრძალეს წელათის ერთ-ერთი გამორჩეული გულშემატკივარი.

ჟორა ვაშაყმაძე (1962-2018)

ჟორა ვაშაყმაძე წელათელთა იმ თაობის თანამოასაკე იყო, რომლებიც ეხლა შემოქმედებითი სიმნიფის ასაკში არიან.

ამ თაობის სასკოლო ასაკში ჟორა ერთ-ერთი პერსპექტიული მოზარდი იყო. ეს ჩანდა ტომაშეთის რვანლიან, შემდეგ კი შუბნის საშუალო სკოლაში სწავლის პერიოდში. მაგრამ მან სამხედრო სამსახურის გზა აირჩია და ჯერ კიდევ ახალგაზრდა, სიცოცხლეს მოწყურებული ადრე გაეცალა ნუთისოფელს. მიუხედავად ამისა მან შეძლო თავისი კვალის დატოვება, დაიმკვიდრა პოპულარული მეგობრის სახელი და დიდი როლი შეასრულა მეგობრობისა და თანასოფლელების ერთიანობის განცდის განმტკიცება-გაძლიერებაში. ამიტომ, რომ დღესაც, მისი უდროო გარდაცვალებით გამოწვეული სინანული და ტკივილი არ განელეზიათ მის მეგობრებს, ახლობლებს, თანამოასაკეებს.

ჟორა ვაშაყმაძე დაიბადა 1962 წელს, წელათში, მოხერემ

ვაშაყმაძის ოჯახში. პირველდანიყებითი განათლება მიიღო მშობლიური სოფლის დანიყებით სკოლაში. 1979 წელს წარმატებით დაამთავრა შუბნის საშუალო სკოლა, თუმცა ნიჭიერ ახალგაზრდას უმაღლესი განათლების მიღებისათვის ბევრი არაფერი გაუკეთებია. მისი ნიჭი, ენერგია, ცოდნა და გამოცდილება სამხედრო საქმეს შეაღია.

ჟორა ვაშაყმაძე თავის ირგვლივ მუდამ ამალღებულ, სათნო, სასიამოვნო განწყობას ქმნიდა. მასში ჰარმონიულად იყო შეხამებული შინაგანი სილაღე, სისუფთავე, გარეგნული სიმშვიდე. ლამაზი საუბარი იცოდა, გულისტკივილით საუბრობდა საქართველოს ტრაგიკულ ბედზე. დახვეწილი ქართულით მეტყველებდა, იყო სამართლიანი და ობიექტური, ზოგჯერ გამოთქვამდა კრიტიკულ შეხედულებებს იმდროინდელი პოლიტიკური სისტემის მიმართ, რის თქმასაც მაშინ ბევრი ვერ ახერხებდა. ამ თვისებების გამო უყვარდათ იგი. თავადაც თავგანწირული მეგობრობა იცოდა. დღემდე ლეგენდად შემორჩა ჟორას მეგობრობა ოთარ და მამული მახარაძეებთან. ჟორა ძნელად თუ ვინმეს დაიახლოვებდა, მაგრამ თუ დაიახლოვებდა გვერდიდან არ მოშორდებოდა.

საქმეში მუდამ სერიოზული, თავ ის ფიქრებში ჩაღემავებული ყოველღლიურ ცხოვრებაში მხიარული და ხალისიანი იყო. ნარდის თამაში უყვარდა, დათქმულ პირობას კი ნაგების შემთხვევაში არასდროს ლალატობდა. დღესაც ხუმრობით მოიხსენიებენ მისი მეგობრები ნარდის თამაშის დროს ნაგებული თხის ამბავს, როცა ჟორამ ხუმრობით დათქმული პირობა გარკვეული დროის გასვლის შემდეგ, მაგრამ შეხსენების გარეში უპირობოდ შეასრულა.

სიცოცხლის ბოლო წლებში ყოველღლიური საზრუნავით დატვირთული ჟორა ოღნავადაც არ შეცვლილა. იგი კვლავინდებურად ხალისიანი და ყურადღებიანი იყო.

ჟორა ვაშაყმაძემ თავისი ცხოვრების ყველა ეტაპზე გვიჩვენა ჭეშმარიტი კაცობის, მოქალაქეობის, ადამიანურობის მაღალითი. გარღიცვალა შემოქმედებითი სიმწიფის ასაკში 2018 წელს. მას დარჩა ორი შვილი: გოჩა და მამუკა. დაკრძალულია ბათუმში.

ნოდარ (ყურბან) ვაშაყმაძე

ბევრმა სცადა გაეთავისებინა წელათი, მაგრამ ვერ შეძლო, რადგან წელათლობა არ იყო ადვილი. მას თავისი შეუვალი კანონები ჰქონდა – ადგილის დედის სიყვარული, მალაღმბრობრიობის და სიკეთის კანონები, რომლებიც იქმნებოდა ფუტკარაძეთა და ვაშაყმაძეთა „ცხოვრებისეულ სკოლებში“.

წელათელობა შეძლო ნოდარი (ყურბან) ვაშაყმაძემ, რადგან მას წელათი ანუხებდა და ახარებდა, ატირებდა და აცინებდა. სწორედ ამ გრძნობამ არ დაატოვებინა მშობლიური კერა და ბოლომდე ერთგულად ემსახურა მამაპაპისეულ სამკვიდროს.

ნოდარი დღეს სოფლის ყველაზე უხუცესი ადამიანია.

ნოდარი ვაშაყმაძე დაიბადა 1927 წელს, წელათში. სოფელში გაატარა ყმაწვილკაცობის, მონიფულობის თუ სიბერის ხანა. საყოველთაო წერა-კითხვის უცოდინარობის ფონზე იგი სოფ-

ლის ერთერთ განათლებულ ადამიანად ითვლებოდა.

ყურბან ვაშაყმაძე იყო პირველი ბუხალტერი სოფლიდან. თავისი ცხოვრების დიდი ნაწილი ამ პროფესიისადმი სამსახურს შეაღია. ინტელიგენტური აღნაგობით გამორჩეული ყ. ვაშაყმაძე ყველასათვის მისაბაძ პი-

როვნებად ჩამოყალიბდა. ყურბანი მთელ სოფელს უყვარდა. მძაფრი კამათის, აზრთა სხვადასხვაობის დროს ინარჩუნებდა ნონასწორობას, ბუნებით ინტელიგენტს შეეძლო გრძნობების შეკავებაც და საკუთარო მოსაზრებების თავაზიან ფორმებში გადმოცემაც.

საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს ის იშვიათი თვისება, რასაც ყურბან ვაშაყმაძე პატიოსნებისა და ნიჭიერების აღიარებით გა-

მონატავდა. იგი პატივს სცემდა წარმატებულ ადამიანებს, ცდილობდა დახმარების ხელი გაეწოდებინა ახალგაზრდებისათვის, აძლევდა მათ კვალიფიციურ რჩევებსა და დარიგებებს, გულისხმიერებით ხვდებოდა ყველას – მტერსაც და მოყვარესაც.

ორი შვილი აჩუქა ქვეყანას: მიხეილი და თამაზი. მიხეილმა დედოფლისწყაროს რაიონის სოფელ სამთანყაროში დაიდო ბინა, თამაზი კი აგრძელებს მამის გზას და კვლავაც მშობლიური წელათის სამსახურშია.

ფოტოგატინა

მევიღუდ ვაშაყმაძე
1882-1967

რეჯებ და სინარა
ფუტკარაძეები

მოხერემ ვაშაყმაძე

ბინალი ვაშაყმაძე

ლევან და ზაურ ფუტყარაძეები

აბას ფუტყარაძე

მარცხნიდან მარჯვნივ: იოსებ ფუტყარაძე, ნოდარი ცეცხლაძე, შოთა ხასანიძე ბერიძე, ზია ბერიძე და რეზო სურმანიძე

წელათლები ექსკურსიაზე. თბილისი, 1968

იოსებ ფუტყარაძე
მეუღლესთან ერთად

მერაბ ვაშაყმაძე რძალთან
და შვილიშვილთან ერთად

ჩვენი მერაბი

ქაზიმ ფუტყარაძე მეუღლესთან და შვილებთან ერთად (1969 წელი)

ქაზიმ ფუტკარაძე მეუღლესთან შვილთან და სიძესთან ერთად
(2018 წელი)

ზაური ფუტკარაძის დიდი ოჯახი

შუამთობის დღესასწაულზე 1977 წელი

შუქრი ფუტყარაძე

ავთანდილ ვაშაყმაძე
მეულღესთან

ვლადიმერ (ბინალი) ვაშაყმაძე
მეუღლესთან ერთად

მოედინ ვაშაყმაძე

ლიანა ფუტკარაძე

ალი ფუტკარაძე

თამაზ ფუტყარაძე, ზაურ ფუტყარაძე

იოსებ ვაშაყმაძე
1921-1985

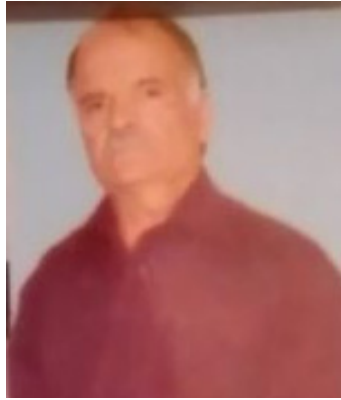
ოთარ ვაშაყმაძე
1950-1998

ნუგზარ ვაშაყმაძე

ვლადიმერ (ალისულთან) ვაშაყმაძე

ზია (ნიქო) ფუტყარაძე

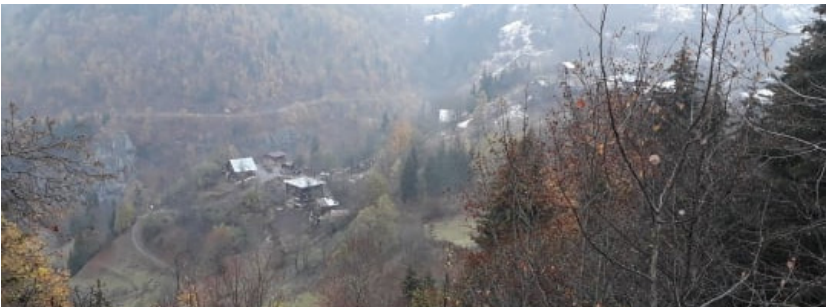

შალვა ფუტყარაძე

ნოდარი, ზაური, ბექან და თამაზ ფუტკარაძეები

წელათის ხედები

წელათში გავრცელებული საცხოვრებელი სახლების
ძირითადი ტიპები

ვლადიმერ (ალისულთან)
ვაშაყმაძის საცხოვრებელი სახლი

მიხეილ ვაშაყმაძის
საცხოვრებელი სახლი

ჟორა ვაშაყმაძის
საცხოვრებელი სახლი

ნოდარ (ყურბან) ვაშაყმაძის
საცხოვრებელი სახლი

დანყებითი სკოლა

ნისქვილი

გამოყენებული ლიტერატურა და წყაროები

I. ლიტერატურა:

1. აჭარის, 2011 – „აჭარის ლივის ვრცელი და მოკლე დავთრები“ (თარგმნეს და გამოსცეს ზაზა შაშიკაძემ და მირიან მახარაძემ), თბილისი;
2. ბერძენიშვილი, 1964 – ბერძენიშვილი ნ., საქართველოს ისტორიის საკითხები, ტ. 1, თბილისი;
3. გოგიტიძე, 1996 – გოგიტიძე ზ. სოფელი გოგინაური. კულტუროლოგიური და ისტორიულ-ეთნოგრაფიული ძიებანი საქართველოში, 1., ბათუმი;
4. ებრალიძე, 1996 – ებრალიძე ტ., სოფელი შუბანი XII-XIX საუკუნეებში, პროფესორ-მასწავლებელთა და სტუდენტთა მესამე სამეცნიერო კონფერენციის მოხსენებათა გეგმა და თეზისები, ბათუმი;
5. თოფჩიშვილი, 1997 – თოფჩიშვილი რ., როდის წარმოიშვა ქართული გვარ-სახელები, თბილისი;
6. თურმანიძე, 2019 – თურმანიძე ოთარ, საბჭოთა რეჟიმი და მასობრივი რერესიები აჭარაში (1921-1952 წლები) ბათუმი;
7. კვაჭანტირაძე, 2017 – კვაჭანტირაძე კახაბერ, ქართული და ქართულ-ებრაული გვარ-სახელები, თბილისი ;
8. მიქელაძე, 1982 – მიქელაძე ჯემალ, საცხოვრებელი და სამეურნეო ნაგებობანი აჭარაში ბათუმი;
9. მარეთის 2011. მარეთის ხეობა, ბათუმი;
10. მაისურაძე, 1990 – მაისურაძე ი., ქართული გვარსახელები, თბილისი;
11. მაკარაძე, 2006 – მაკარაძე ვ., გამონათლევის გამონათება, ბათუმი;

12. მაკარაძე, 2011 – განათლება. „მარეთის ხეობა“, ბათუმი;
13. (იხ. ჯემალ მიქელაძე, საცხოვრებელი და სამეურნეო ნაგებობანი აჭარაში, ბათ. 1982, გვ. 31-32)
14. მოსახლეობის – 2002. მოსახლეობის 2002 წლის საყოველთაო აღწერის შედეგები, თბილისი;
15. მგელაძე, 1962 – მგელაძე ვლ., სოფელ დარჩიძეების დასახლების სტრუქტურისათვის, ბსკი შრომები, ტ. 2, ბათუმი;
16. მგელაძე, 1973 – მგელაძე ვლ., ზემოაჭარული სოფელი ძველად, ბათუმი;
17. რუსიძე, 1957 – რუსიძე შ., დარჩიძეებისა და შუახევის ციხესიმაგრეები, აჭარის ასსრ სახელმწიფო მუზეუმის შრომები, ტ. 2, ბათუმი;
18. რობაქიძე, 1960 – რობაქიძე ა., დასახლების ფორმათა საკითხისათვის ზემო აჭარაში, ბსკი შრომები, ტ. 1, ბათუმი;
19. სილაგაძე, თოთაძე, 1997 – სილაგაძე ა., თოთაძე ა., ქართული გვარ-სახელები. თბილისი;
20. სიხარულიძე, 1958 – სიხარულიძე იური, სამხრეთ-დასავლეთ საქართველოს ტოპონიმის კვლევა, ტ. 1, ბათუმი;
21. ტბეთის – 1977 – ტბეთის სულთა მატიანე, თბილისი;
22. ფუტყარაძე, ვარშანიძე, 2001 – ფუტყარაძე თ. ვარშანიძე ნ., „შუბანი“, ბათუმი;
23. ფუტყარაძე, 1995 – ფუტყარაძე თ., მიგრაციული პროცესები აჭარის მთიანეთში, ბათუმი;
24. ფუტყარაძე, 1996 – ფუტყარაძე თ., წინასიტყვაობა“. ბინალი ფუტყარაძე, „დე უმღერე მამულს ჩემო ჩანგო“, ბათუმი;
25. ფუტყარაძე, 2020 – ფუტყარაძე ტ., აჭარის შუბანი, ხელნაბეჭდი. თბილისი;

26. ფუტკარაძე, 2008 – ფუტკარაძე მ., მოსახლეობა, შუახვევი. ბათუმი;
27. ქამადაძე, 2011 – ქამადაძე მის., გვარსახელები მარეთის ხეობაში, მარეთის ხეობა, ბათუმი;
28. ქართული... 1984 – ქართული ისტორიული საბუთების კორპუსი, თბილისი;
29. ქართული, ქართული სამართლის ძეგლები“, ტომი III; თბილისი;
30. შამილაძე, 1969- შამილაძე ვ., ალპური მესაქონლეობა საქართველოში, თბილისი;
31. შუახვევი, 2008 – შუახვევი, ბათუმი;
32. ცეცხლაძე, 2007 – ცეცხლაძე შოთა, „შუბანი და შუბნელები“, ბათუმი;
33. ჯავახიშვილი, 1923 – ჯავახიშვილის ივანე, (რედაქტორი), საქართველოს რუკა, თბილისი;
34. ჭიჭინაძე, 1913 – ჭიჭინაძე ზ., მუსლიმანი ქართველობა და მათი სოფლები საქართველოში, ტფილისი.

II. პრესა:

1. ფრ. სიხარულიძე, რას მოგვითხრობს დაწერილი, გაზ. „აჭარა“, 1992 წ. 3 ოქტომბერი;
2. გაზეთი „აჭარა“, 1995 წ. 15 თებერვალი;
3. გაზეთი „სრულიად საიდუმლო“, 1999 წ. N 12

III. საარქივო დოკუმენტური წყაროები:

1. ასსცსა, ფ. პ-1, ანან. 1, საქ.142, ფ. 7;
2. ასსცსა, ფ. რ-2. ანან. I, საქმე 209. ფ. 110;

3. ასსცსა, ფ. რ-4. ანან. I, საქმე 285. ფ. 79(აჭარის ასსრ დარაიონება 1931 წლისათვის);
4. ასს ცსა, ფ. 130, ანან. 1, საქ. 288. ფ. 1;
5. ასს ცსა, ფ. P-178, ან.1, ს. 883, ფურც. 295, 343;
6. ასს ცსა, ფ. 178, ან 1, ს. 29, ფურც.230-240;
7. ასს ცსა, ფ. -178, ან.1, ს. 283, ფურც. 23;
8. ასს ცსა, ფ. 1077, ან. 1, ს. 24, ფურც. 12;
9. ასს ცსა, ფ. რ 1079, ან.1, ს.2, ფურც. 5;
10. ასს ცსა, ფ. რ-1079, ან.1, ს. 5, ფურც. 1, 2;
11. საქართველოს შსსს არქივი, საარქივო ცნობა ფ-1328. 18.09. 1998 წელი;
12. სცსა, 1448, 5037;
13. სტამბოლი, მინისტრთა საბჭოს არქივი, NFS.d.02759, გვ.260-264 (დოკუმენტები ჩამოიტანა და თარგმნა ზაზა შა-შიკაძემ).

IV. რესპონდენტები (ზეპირი ისტორიები):

1. რიზალი ფუტყარაძე
2. ახმედ ფუტყარაძე
3. ფერათ ფუტყარაძე
4. შოთა ცეცხლაძე
5. ალიოშა მახარაძე
6. თამაზ დიასამიძე
7. ემზარ ჯუმუშაძე
8. ოთარ ბინალისძე ფუტყარაძე
9. ჯონდო ცეცხლაძე
10. სიმონ ბოლქვაძე

11. შაქრო ვაშაყმაძე
12. ნოდარი (ყურბან) ვაშაყმაძე
13. თამაზ ნოდარისძე ვაშაყმაძე
14. ქერემ (ვაჟა) ვაშაყმაძე
15. დავით ვაშაყმაძე
16. მიხეილ ვაშაყმაძე
17. ბეინაზ სურმანიძე
18. იოსებ ფუტყარაძე
19. თამაზ დიასამიძე
20. ბესარიონ გოგიტიძე
21. მერაბ თავდგირიძე
22. ზურაბ ბერიძე

გამომცემლობა „უნივერსალი“

თბილისი, 0186, ა. ჰოლიტაძის ქ. №4. ☎: 5(99) 33 52 02, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal505@ymail.com; gamomcemlobauniversali@gmail.com